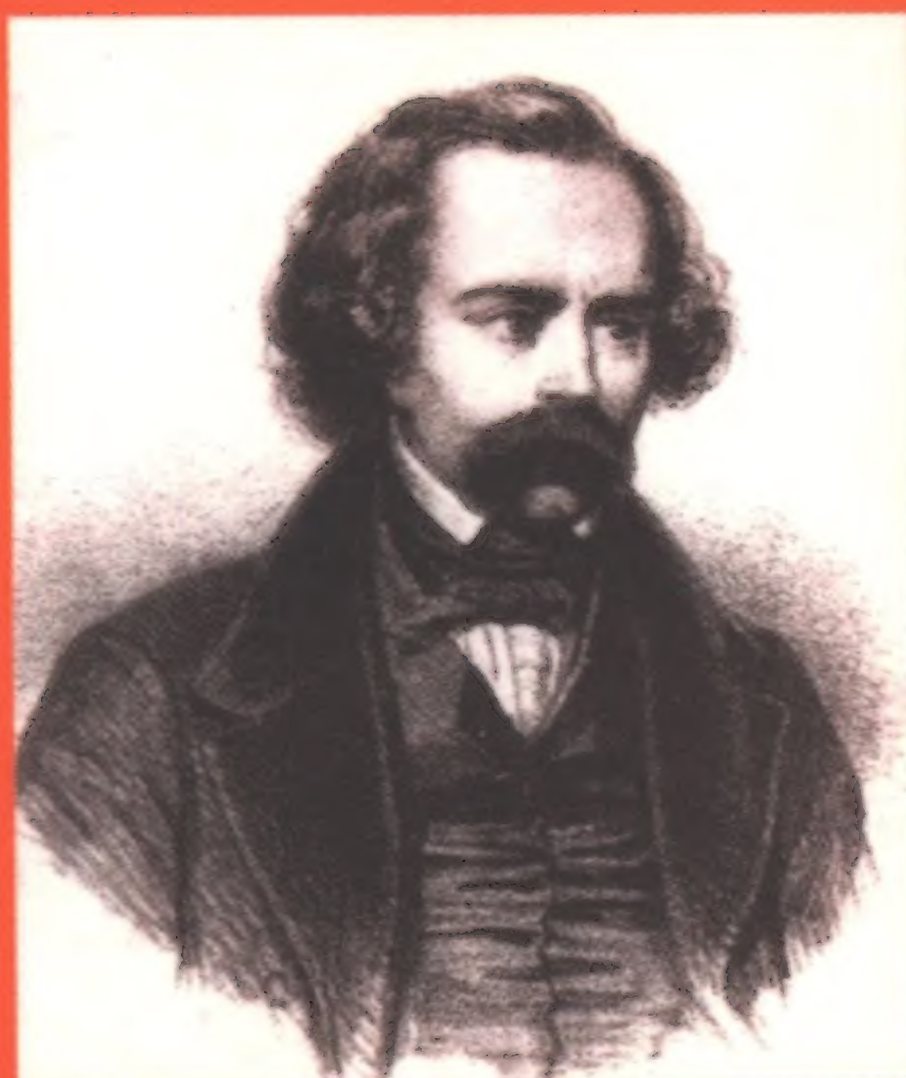

Deşi este considerat inventatorul genului, Balzac nu s-a numărat printre cei mai celebri scriitori de romane-foileton, ca Frédéric Soulié, iar primul mare succes nu a fost, aşa cum s-ar crede, nici *Cei trei muşchetari* al lui Dumas (1844) si nici *Misterele Parisului* (1842) al lui Sue, ci *Memoriile Diavolului* al lui Soulié, publicat în 1837 în *Journal des Debats*.

ISBN (10) 973-21-0788-X
ISBN (13) 978-973-21-0788-1
ISBN (10) 973-21-0781-2
ISBN (13) 978-973-21-0781-2

Biblioteca Pentru Toţi

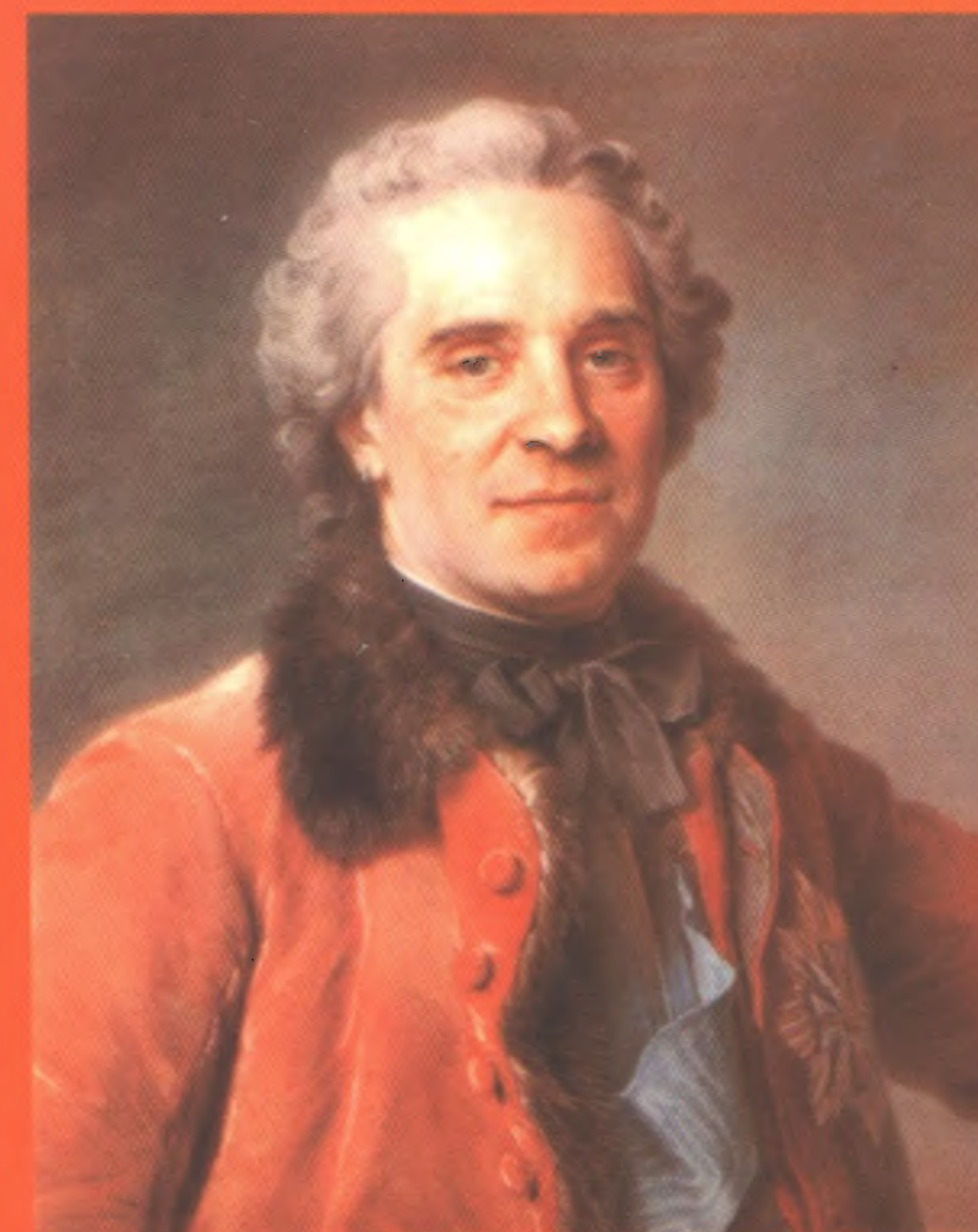
serie nouă
37
(1567)
**

FREDERIC SOULIÉ memoriile diavolului

FREDERIC SOULIÉ

memoriile diavolului

**

o mică infamie

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
SOULIÉ, FRÉDÉRIC
Memoriile diavolului / Frédéric Soulié ; trad.: Teodora Popa Mazilu. - Bucureşti : Editura Minerva, 2006
4 vol.
ISBN (10) 973-21-0788-X ; ISBN (13) 978-973-21-0788-1
Vol. 2. -ISBN (10) 973-21-0781-2 ; ISBN (13) 978-973-21-0781-2

I. Popa-Mazilu, Teodora (trad.)

821.133.1-31=135.1

Noua serie a colecţiei „Biblioteca pentru toţi"
apare datorită cooperării dintre
Ministerul Culturii şi Cultelor,
Uniunea Scriitorilor din România,
MEGApress holdings S.A.

MINERVA S.A.
Redacţia şi sediul social:
Bd. Metalurgiei nr. 32-44, cod 041833, sector 4, Bucureşti
O.P. 82 – C.P. 38
Tel.: (021) 461.08.08, 461.08.10; Fax: (021) 461.08.09
www.edituraminerva.ro

Tipărit la *MEGApress holdings S.A.*

FRÉDÉRIC SOULIÉ

memoriile diavolului

●

volumul II – o mică infamie

Traducere de
TEODORA POPA-MAZILU

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 2006
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

Coperta colecţiei: Cristina Dumitrescu
Ilustraţia copertei: Maurice Quentin de la Tour,
Maurice, Conte de Saxe,
Mareşal al Franţei (detaliu)

Textul ediţiei de faţă este reprodus
după FRÉDÉRIC SOULIÉ, *Les mémoires du Diable*,
Roman, vol. I, Éditions Michel Lévy, Paris, 1856

Redactori: Dan-Sorin Manea, Iuliana Voicu
Tehnoredactare computerizată: Liviu Perţea,
Cristina Dumitrescu

XX

O mică infamie

Tocmai când Luizzi se pregătea să-i răspundă diavolului, privitor la această nouă teorie a sa, valetul lui intră în odaie, îi întinse un bilet şi-l anunţă totodată pe domnul de Mareuilles. Înainte ca Luizzi să apuce să-i amintească valetului despre ordinul pe care i-l dăduse, de a nu lăsa pe nimeni să intre, acel *dandy* se şi ivi în uşa odăii de culcare şi arătând cu vârful bastonului biletul pe care Luizzi încă nu-l desfăcuse, strigă râzând:

– Pun rămăşag că e de la Laura!

– Nu cred, spuse Luizzi, prost dispus. Fiindcă mi se pare un scris cunoscut, iar eu n-am mai primit niciodată scrisori de la doamna de Farkley. Aruncând o privire către pat, Luizzi observă că fotoliul în care stătuse mai înainte diavolul, acum era gol.

– Ei, unde o fi dispărut?

– Cine? întrebă de Mareuilles.

– Ei, răspunse Luizzi, căruia nu-i veni în minte, pe loc, niciun nume propriu, domnul care era aici mai adineauri ...

– Cred că nu eşti în toate minţile, răspunse de Mareuilles. N-am văzut pe nimeni! De altfel, îţi cer scuze că te-am deranjat atât de dimineaţă. Dar ieri, după ce-am plecat de la Operă, mi s-a spus despre hotărârea luată de doamna de Marignon în ce te priveşte, aşa că am venit să stau de vorbă cu dumneata. Află, amice dragă, că mi-ai făcut un mare deserviciu. Ştii de ce mă duc la doamna de Marignon; ştii că fiica ei e o partidă foarte ispititoare, pe care familia mea a pus ochii de multă vreme. Toate nebuniile pe care le fac, ei bine, le fac cu cea mai mare discreţie, ca nu cumva să am vreo neplăcere. Trebuie să-mi dai dreptate că nu e deloc plăcut să fii compromis de nebuniile pe care le fac alţii ...

– Pe legea mea, dragă domnule de Mareuilles, zise Luizzi, îmi pare rău că ţi-am cauzat unele necazuri. Află că am primit de la doamna de Marignon un bilet, pe care numai o femeie fără bărbat îşi putea permite să-l scrie. Dacă, în calitate de viitor ginere, vrei să-ţi asumi răspunderea insolenţei sale, mi-ai face un adevărat serviciu.

– Glumeşti, domnule baron, îi replică de Mareuilles, râzând. Fiindcă dumneata mai ai încă naivitatea de a crede că o femeie, care te-a văzut o singură dată şi-ţi şi scrie a doua zi, n-a mai făcut acest lucru cu mine sau cu alţii.

– Dar biletul nu e de la doamna de Farkley, răspunse Luizzi, din ce în ce mai convins că recunoaşte acel scris.

– Ei bine, zise de Mareuilles, dacă nu e de la ea, înseamnă că m-am înşelat şi eu o dată şi dacă e aşa, îţi voi cere scuze; dar dacă e de la doamna de Farkley, am să-ţi dau un sfat, amice: ca să nu faci din povestea asta un adevărat scandal, să te duci la doamna de Marignon şi să-i mărturiseşti că-ţi pare rău pentru tot ce s-a întâmplat şi să nu te expui să fii arătat cu degetul, de o femeie care nu merită!

Luizzi nu răspunse; dar luă biletul, îi rupse pecetea şi-şi aruncă ochii pe semnătură: era de la doamna de Farkley. E greu de exprimat sentimentul de ciudă şi de mâhnire care puse stăpânire pe el, când văzu acea semnătură. Dacă ar fi citit mai clar în inima lui, ar fi înţeles că acea femeie nu-i era indiferentă, fie şi prin amărăciunea pe care o simţea încercând să justifice părerea proastă pe care o avea lumea despre ea. Citi deci biletul, conceput astfel:

„Domnule,

Mă tem că n-am să pot veni la întâlnirea pe care ți-am dat-o mâine seară, la balul Operei; dacă ții să-ți explic ultimele cuvinte pe care le-am rostit, ți le pot explica acum; așteaptă-mă diseară, la dumneata acasă; voi fi acolo, la ora zece."

Luizzi căzu pe gânduri și, uluit din cale afară de nerușinarea acelei femei, îi întinse, în tăcere, biletul lui de Mareuilles, care izbucni imediat într-un homeric hohot de râs.

– Asta întrece orice măsură! strigă el. Ei bine, dacă ai încredere în mine, nu sta acasă! Hai să mergem împreună la doamna de Marignon. Am să-i vorbesc pe îndelete despre sacrificiul pe care l-ai făcut pentru ea; ei o să-i placă acest lucru, o să te ierte și totul va fi șters cu buretele.

– Ai dreptate, zise Luizzi, deși mă costă foarte mult că nu-i pot da doamnei de Farkley lecția pe care-o merită.

– Lecția cea mai bună și cea mai crudă, spuse de Mareuilles, este să-i răspunzi c-o aștepți, dar să n-o aștepți.

Luizzi aduse la îndeplinire doar pe jumătate acest sfat, rezervându-și dreptul ca în cursul acelei seri să dea sau nu ascultare și celeilalte jumătăți; cu alte cuvinte, îi răspunse doamnei de Farkley c-o aștepta la

ei acasă. Pe măsură ce se întuneca, Luizzi începu a nu mai fi chiar atât de pornit pe doamna de Farkley; își aminti de acea femeie, atât de suavă și de grațioasă, întâlnită la balul Operei; începu a-și face reproșuri că era obligat să sacrifice deșartelor considerațiuni ale lumii, câteva ceasuri despre care își închipuia că trebuiau să fie nu numai plăcute, ci chiar foarte picante. Luizzi era una dintre acele ființe sortite să-și complice viața până și cu cele mai banale întâmplări. Acest soi de oameni face din cea mai neînsemnată hotărâre pe care trebuie s-o ia, o adevărată luptă interioară. Ei stau mult mai mult pe gânduri dacă să treacă pe cealaltă parte a străzii, decât a stat Cezar când a trecut Rubiconul și, fiindcă sunt foarte interesați de această dezbatere cu ei înșiși, socot că fac un lucru deosebit. Așa că baronul petrecu două ceasuri luptându-se cu sine însuși și punând într-o balanță plăcerea, iar în cealaltă considerația. La reputația doamnei de Farkley nu se gândi câtuși de puțin. Nu i se părea cine știe ce crimă ca la toate aventurile scandaloase ale Laurei să mai adauge una în plus. În această luptă pe care a dus-o cu sine însuși, n-a fost vorba, de fapt, decât de lupta egoismului cu vanitatea. Până la urmă, triumfă vanitatea, dar numai pentru că-și închipui că se va bucura de mult mai multă faimă, fiindcă n-o avusese pe acea femeie, decât pentru c-o avusese. Așa că,

la nouă şi trei sferturi, ieşi din casă şi, când pendula bătu ora zece, valetul îl anunţă la doamna de Marignon pe domnul baron de Luizzi. E cu neputinţă de redat efectul pe care-l produse intrarea sa la acea oră: toate privirile se întoarseră mai întâi către pendulă, apoi îl salutară pe Luizzi, aplaudându-l în modul cel mai măgulitor. Femeile îl primiră cu o graţie deosebită şi cu o atenţie neaşteptată: doamna du Bergh merse atât de departe cu admiraţia pentru acea faptă de eroism, încât catadicsi să i-l prezinte pe fiu-său, Anatole-Edgard du Bergh. Doamna de Marignon îi întinse baronului mâna şi aproape că-şi ceru iertare pentru biletul pe care i-l trimisese; domnişoara de Marignon – care până atunci nu-i adresase niciodată vreo vorbă lui Luizzi – îl consultă, cu o încântătoare familiaritate, asupra noilor albume ce-i fuseseră trimise. Cât despre doamna de Fantan, ei bine, îl rugă pe Luizzi s-o onoreze cu vizitele sale. Această invitaţie îl mai linişti puţin pe domnul de Mareuilles, speriat de succesul pe care i-l înlesnise el însuşi baronului. Aşa că nu pierdu ocazia de a-i spune încet:

– Domnişoara de Fantan e o fată foarte tânără, foarte frumoasă şi va fi foarte bogată; te rog să reţii acest lucru.

Luizzi fu atât de ameţit de triumful său, încât trecură două ceasuri fără ca el să simtă altceva decât

bucuria succesului pe care-l repurtase. Niciodată nu şi-a ţinut capul mai sus şi n-a vorbit mai de sus. În timpul celor două ceasuri, a fost într-adevăr regele conversaţiei în salonul doamnei de Marignon: a fost plin de vervă, de spirit, de cuvinte bine alese şi frumos rostite. La miezul nopţii s-a ridicat şi a părăsit – superb, triumfător şi plin de sine – acel salon din care în ajun ieşise aproape pe furiş şi plin de remuşcări. Şi asta, din pricină că în ajun încercase să lupte cu societatea, pentru o femeie pe care societatea o respinsese, iar în seara aceea el o jertfise pe acea femeie, punându-i în cârcă o umilinţă în plus. Acest lucru poate că explică de ce bărbatul este „cel mai crud animal", cum spune Molière.

Cele câteva minute care despărţeau locuinţa doamnei de Marignon de locuinţa baronului, nu-i fură suficiente acestuia pentru a-l trezi din beţia succesului repurtat; aşa că niciodată nu i-a aruncat valetului său pălăria, mănuşile şi mantia, mai bine dispus ca în noaptea aceea. Luizzi nu era omul care să facă pe înfumuratul faţă de valetul său; dar, în acel moment, era atât de plin de el însuşi, încât i-a strigat acestuia pe un ton cu totul neobişnuit, ba chiar extravagant:

– M-a căutat cineva astă-seară?

– Da, domnule baron, răspunse valetul. V-a căutat o doamnă.

– Într-adevăr, spuse Luizzi, făcând pe miratul, am uitat de ea şi zău dacă pricep cum am uitat ... Şi ce ţi-a spus?

– A zis că aşteaptă până vă întoarceţi, domnule baron.

– A! făcu Luizzi, pe care această veste îl făcu să-şi schimbe brusc şi tonul, şi siguranţa de sine. Şi cât timp a aşteptat?

– Păi, domnule baron, a aşteptat ... până acum, zise valetul; e în odaia dumneavoastră.

– În odaia mea?

– Da, domnule baron. Mă duc să-i spun că v-aţi întors!

– De prisos, spuse Luizzi, prost dispus, de prisos! Du-te şi să nu vii decât atunci când te voi suna!

Apoi Luizzi intră în odaia lui.

XXI

Al doilea fotoliu. Cine o va vrea, o va avea

Sentimentul care pusese stăpânire pe inima baronului, când acesta deschise uşa, consta dintr-un amestec ciudat de mânie, surpriză şi ciudă. Femeia aceea îi umbrea succesul pe care-l repurtase la doamna de Marignon; şi mai mult ca sigur că nu rămăsese pentru acelaşi motiv pentru care venise. Luizzi se aştepta la o scenă; dar fu mirat când, în loc de o femeie furioasă, cum presupunea că trebuie să fie doamna de Farkley, găsi o femeie plânsă care, atunci când el se apropie de ea, aceasta îşi împreună mâinile şi-i spuse cu o voce disperată:

– Oh, domnule, domnule! Ţi-a fost dat să fii ultimul care să mă loveşti!

– Eu, doamnă? spuse Luizzi pe un ton foarte degajat. Zău dacă ştiu ce vreţi să spuneţi, zău dacă înţeleg cum v-am lovit!

Doamna de Farkley îl privi pe Luizzi, plină de emoţie, apoi îi spuse pe un ton liniştit:

– Uită-te bine la mine, domnule! Mă recunoşti?

– Vă recunosc, doamnă; sunteţi femeia deosebit de frumoasă pe care am văzut-o ieri la doamna de Marignon, pe care am întâlnit-o mai apoi la balul Operei şi pe care nu nădăjduiam să am fericirea de a o primi, în noaptea asta, în odaia mea!

– Spune-mi, reluă Laura, care a fost motivul pentru care te-ai aşezat lângă mine la doamna de Marignon?

Luizzi îşi lăsă, cu modestie, ochii în jos şi răspunse cu umila impertinenţă a unui bărbat care nu vrea să se laude cu succesele sale:

– Dar, doamnă, nu cred că trebuie să vi se pară extraordinar dacă un bărbat doreşte să vă cunoască!

Auzind acest răspuns, doamna de Farkley se schimbă la faţă: o paloare cumplită îi acoperi chipul, apoi răspunse cu voce ştearsă:

– Te înţeleg, domnule ... Nu trebuie să mi se pară extraordinar, dacă ... un bărbat, oricine ar fi el, doreşte să-mi devină amant!

– O, doamnă!

– Asta e părerea dumitale, domnule, răspunse doamna de Farkley, care abia îşi ţinea lacrimile să nu curgă şi abia îşi stăpânea hohotele de plâns să nu izbucnească. Dar iată că, în urma unei sforţări puternice,

izbuti să se stăpânească, să redevină sigură pe sine şi să spună cu o voce de o penibilă veselie simulată:

– Asta e părerea dumitale, domnule; dar nu cred că ţi-ai dat seama de cutezanţa ei; deoarece presupun că nu ştii, a deveni amantul unei femei ca mine, e un lucru foarte primejdios ...

– Nu sunt mai puţin curajos decât altul, răspunse Luizzi, cu un surâs plin de o supremă impertinenţă.

– Crezi? răspunse doamna de Farkley; ei bine, domnule, îţi jur că te-ai înfricoşa, dacă ţi-aş accepta propunerile.

– Doriţi să-mi puneţi curajul la încercare, zise Luizzi; ei bine, puneţi-l şi veţi vedea de ce sunt în stare!

– Ei bine, domnule, zise doamna de Farkley, ridicându-se, voi fi iubita dumitale; dar mai înainte de asta trebuie să ştii, ceea ce, de altfel, cred că şi bănuieşti, că sunt o femeie pierdută!

– Cine spune asta? întrebă Luizzi, încercând să potolească agitaţia de care fusese cuprinsă doamna de Farkley.

– Eu, domnule, care îndur de ani de zile toate calomniile ale căror victimă sunt. Eu, domnule, care aş vrea să le merit, eu, cea pe care ai ales-o să-ţi fie amantă şi care-ţi va fi, dacă vei mai cuteza să mă vrei ...

Această declarație atât de neașteptată îl luă pe baron pe nepregătite, așa că, timp de câteva minute, se simți foarte încurcat. Doamna de Farkley se așeză din nou și-i spuse, surâzând trist:

– Am știut, domnule, că o să-ți fie teamă.

– Nu cred că ăsta e cuvântul potrivit, zise Luizzi; dar mărturisesc că o bucurie atât de mare și de neașteptată m-a dat gata, că eram departe de a mă aștepta ...

– Minți, domnule, spuse doamna de Farkley; doar că acum o crezi mai greu de realizat.

Luizzi rămase stupefiat; nu-și închipuise niciodată că o femeie ar putea fi atât de nerușinată, încât să-i spună asemenea vorbe în propria lui casă și la o asemenea oră. Rămase un moment tăcut, apoi sfârși prin a spune:

– Zău, doamnă, dacă vă mai înțeleg ...

– Atunci nu-mi rămâne decât să mă retrag; presupun însă, zise ea luându-și mănușile, că ești destul de cinstit ca să afirmi – într-un mod în care să fii crezut – că femeia care a intrat în casa dumitale la ora zece seara și a plecat la ora unu noaptea nu ți-a cedat, așa cum au spus despre ea atâția alții.

Laura se ridică, pregătindu-se să plece, dar abia în acel moment Luizzi înțelese imensul ridicol de care se acoperise în ochii acelei femei. Ghici, de asemenea, că impertinența cu care avusese atâta succes la doamna

de Marignon, va fi socotită drept o prostie de către amicii săi. De altfel, ceea ce fusese o impertinență de bun-gust la zece seara devenise o grosolănie brutală la miezul nopții. Poți să nu accepți întâlnirea cu o femeie frumoasă, dar n-o dai pe ușă afară, când o găsești în odaia ta. Îi luă deci mâinile doamnei de Farkley și, silind-o să se așeze din nou, îi spuse cu o politețe pe care nu i-o mai arătase până atunci:

– Zău dacă știu ce nebunie ne-a apucat pe amândoi! Dumneata ai tot dreptul să fii supărată, din pricină că nu m-ai găsit acasă ... Dar nu există și greșeli care se pot răscumpăra?

În acel moment, baronului îi veni o idee ciudată: ideea pe care își făgăduise s-o pună în practică, dacă o va regăsi vreodată pe doamna Dilois. A o avea pe doamna de Farkley, la ora zece, când venise la el acasă, a o avea ca atâția alții, cărora le cedase sau se dăruise, ei bine, acest lucru nu-l atrăgea; dar a o avea pe această femeie, după ce-i arătase că n-o voia, a o face să creadă într-o pasiune sinceră, aproape nebunească, după ce o insultase, disprețuind-o crâncen, ei bine, acest lucru i se păru lui Luizzi atât de nou, de original, încât merita efortul – mai ales fiind vorba de o femeie atât de abilă ca doamna de Farkley – de a o avea; și, începând din clipa aceea, el o dori, ca și cum ar fi iubit-o. Aceste gânduri, trecând ca un fulger

prin mintea baronului, el reluă, aplecându-se încetişor către Laura:

– Ei bine, doamnă, ceea ce m-a făcut să te jignesc, să fiu atât de grosolan, de nedemn, de crud, s-a datorat faptului că mi-am dat seama că încep să te iubesc ...

– Dumneata, strigă Laura, care nu-şi putu stăpâni o nelinişte plină de speranţă, dumneata să mă iubeşti?

– Da, doamnă, reluă Luizzi, exagerându-şi rolul, da, doamnă! Şi în clipa în care am simţit născându-se în mine această dragoste, am început să tremur, a început să-mi fie frică, aşa cum mi-ai spus; căci – tot dumneata mi-ai spus asta – eşti o femeie pierdută! Şi totuşi eşti nespus de frumoasă, doamnă, una din acele frumuseţi în faţa cărora imaginaţia o ia razna; emană din toată fiinţa dumitale una din acele atracţii inexplicabile care-i fac pe bărbaţi să ţi se culce la picioare, ca nişte sclavi. Eşti una dintre femeile pentru care-ţi dai viaţa, îţi pierzi onoarea şi reputaţia. Iată în ce fel ai pătruns în inima şi în gândurile mele: ca o femeie pierdută, dar şi ca o femeie pe care aş putea-o adora până la a uita de tot şi de toate. Ei bine, doamnă, când am simţit că sunt gata să fac orice nebunie pentru dumneata, am dat înapoi, fiindcă această dragoste m-a speriat. O asemenea dragoste, doamnă, o asemenea dragoste trebuie să fie cumplit de geloasă; şi nu geloasă pe prezent sau pe viitor, ci pe trecut; ucizi amantul

unei femei care te înşală, poţi să-l ucizi şi pe cel a cărui amintire îţi este odioasă; dar ceea ce nu mai poţi ucide, doamnă, este o reputaţie pierdută, este o viaţă pe care n-am s-o numesc vinovată, ci rătăcită. Acum pricepi groaza de o astfel de dragoste, pe care trecutul o sfâşie în bucăţi şi din care zece, douăzeci, treizeci de amanţi pot să-şi ceară partea? Ar fi un supliciu în faţa căruia aş prefera ura dumitale!

În timp ce Luizzi vorbi astfel, doamna de Farkley păli şi începu să tremure. Observând acest lucru, baronul reluă mai cu blândeţe:

– Ţi se par prea brutal, nu-i aşa? Ei bine, află că n-aş fi fost deloc brutal, dacă te-aş fi stimat tot atât de puţin cât şi ceilalţi, dacă n-aş fi văzut în dumneata decât o femeie care nu merită decât o iubire de câteva zile; dacă n-aş fi fost sub puterea acestui farmec care se degajă din fiinţa dumitale şi care în acest moment mă face să rostesc lucruri pe care n-ar fi trebuit să le auzi.

În timp ce baronul vorbea astfel, doamna de Farkley îl privea cu o bucurie plină de teamă şi cu o încântare de sub puterea căreia se părea că nu mai are scăpare. Făcând totuşi un efort, îi răspunse baronului:

– Armand, nu mă minţi? Armand, gândeşte-te că ţii în mână ultima speranţă a unei vieţi plină de nenorociri. Armand, gândeşte-te că dacă mă minţi, mă

ucizi! Armand, răspunde-mi cum i-ai răspunde bunului Dumnezeu: mă iubeşti într-adevăr aşa cum ai spus?

– Da, Laura, da, te iubesc, aşa cum ţi-am spus! E o patimă smintită! O patimă de iad!

– Nu, strigă Laura, nu iadul, ci cerul ţi-a inspirat-o! Această dragoste va însemna pentru dumneata fericirea, pentru că nu vei avea de ce roşi!

Auzind aceste vorbe, Luizzi fu cât pe-aci să facă o grimasă; dar se aşeză repede în fotoliu, pregătindu-se să audă o poveste romanescă din care doamna de Farkley avea să iasă albă şi curată ca o porumbiţă. Dar în loc să continue, doamna de Farkley se opri brusc.

– Nu în seara asta, Armand, nu în seara asta, zise ea cu un accent dulce, trist şi fericit; am să-ţi spun mâine povestea vieţii mele. De altfel, un singur cuvânt va fi de ajuns ca să te lămurească; dar n-am încă dreptul să rostesc acel cuvânt. Pe mâine deci!

Luizzi n-o mai reţinu. Se mulţumi să-i răspundă grăbit:

– Pe mâine! Pe mâine! Dar în ce loc?

– Nu aici, răspunse Laura. Dar am să-ţi spun unde. Fiindcă, de acum încolo, nu mai pot intra în casa dumitale, decât ca baroană de Luizzi!

Armand avu bunul simţ să nu izbucnească în râs auzind aceste cuvinte; se abţinu până ce Laura plecă,

dar după ce se reîntoarse în odaia sa, nu se putu abţine să nu vorbească de unul singur:

– Iată, într-adevăr, ceva care a întrecut orice aşteptare! Viclenia mea a obţinut un succes zdrobitor! Doamna de Farkley, baroană de Luizzi! Ori eu sunt un foarte bun actor, ori femeia asta mă consideră un mare dobitoc!

Abia apucă să-şi isprăvească monologul, când îl văzu pe diavol, aşezat în fotoliul din care dispăruse în aceeaşi dimineaţă, isprăvindu-şi liniştit ţigara începută.

– A, iată-te! îi zise baronul râzând, de ce-ai fugit dimineaţă, de parcă te-ar fi luat dracul?

– Crezi că nu-s destul de plictisit că trebuie să-mi pierd vremea cu tine, ca să mai ascult şi discuţia ta cu de Mareuilles?

– La urma urmei, ai dreptate, zise Luizzi. Am uitat că el a fost cel care te-a pus pe fugă! Şi acum ce faci aici?

– Păi, am venit să-ţi spun povestea doamnei de Fantan, pe care, de altfel, tu mi-ai cerut-o.

– Oh, pe legea mea, n-am chef să mai ştiu nimic! Mai mult ca sigur că iar e vorba de aventuri scandaloase. Am observat că viaţa femeilor nu e făcută decât din astfel de lucruri. Îţi mărturisesc că am cam început să mă satur!

– Baroane, spuse diavolul, ai făcut o mare prostie silindu-mă să vorbesc atunci când nu voiam; bagă de seamă că faci una şi mai mare refuzând să mă asculţi, când vreau eu să-ţi vorbesc. Iată, e ora unu; ai la dispoziţie o oră ca să mă asculţi şi o oră ca să …

– Nu, dragul meu, zise Luizzi întrerupându-l, vreau să dorm; de altfel, nu mai simt nevoia să fiu nepoliticos cu doamna de Marignon şi puţin îmi pasă de doamna de Fantan; aşa că te rog să mă laşi în pace.

Diavolul îl ascultă şi Luizzi se culcă, mulţumit ca un negustor care a făcut o afacere bună sau ca un popă de regiment care a izbutit să dea prima împărtăşanie unei duzini de vechi cătane.

XXII

Urmarea celui de al doilea fotoliu. Scrisoarea

A doua zi dimineaţă, când se trezi, Luizzi primi următoarea scrisoare:

„Armand,

Sunt plină de o fericire pe care dumneata nu ţi-o poţi imagina, sunt fericită că, în sfârşit, l-am găsit pe cel căruia pot să-i spun totul, căruia pot să-i istorisesc toată viaţa mea. Această bucurie mă ameţeşte, fiindcă am jurat că nu dezvălui această taină, decât celui care se va interesa de mine mai mult decât i-aş fi îngăduit. Când am plecat de la dumneata, mi-am simţit inima plină de o speranţă atât de dulce, încât n-am mai avut răbdare să aştept. Aşa că ţi-am scris. Am aşternut pe hârtie o mărturisire stranie, fiindcă nu dau numele celor care sunt implicaţi în ea. Ascultă-mă deci, Armand, ascultă-mă, dumneata care mi-ai spus că mă iubeşti. Îţi aminteşti de acea discuţie aproape smintită

pe care am avut-o ieri-seară la balul Operei, în care îţi spuneam cum o femeie care şi-a uitat o singură dată îndatoririle poate fi socotită că şi le-a uitat de o mie de ori? Ei bine, astăzi vei afla cum o femeie care n-a greşit niciodată poate fi socotită pierdută, printr-un concurs neaşteptat de împrejurări."

„Hm! Hm! făcu Luizzi, citind această frază, iată o frumoasă întorsătură din condei! Aş vrea totuşi ca povestea pe care o citesc să nu fie a cincizecea ediţie a operelor doamnei de Farkley, ci să-şi fi dat interesul să scrie una inedită pentru mine."

După această observaţie, Luizzi se aşeză cât mai comod în fotoliul său, ca un abonat la un cabinet de lectură, ca să citească ultima nuvelă, povestire sau roman la modă. Această nuvelă, povestire sau roman, începea astfel:

„Ştiu că sunt fata din flori a marchizului d'Andeli; eu n-am aflat acest lucru, decât în ziua în care nefericirea îmi pătase de-acum onoarea. Nu ştiu cine e mama mea, iar eu nu-i cunosc decât numele. Mama se trăgea dintr-o familie foarte mare, din Languedoc; s-a măritat foarte tânără cu un bărbat care – silit să urmeze calea armelor – a lăsat-o singură. Atunci avea o fată; dar dragostea faţă de acest copil nu-i era de ajuns acelui suflet înflăcărat; mama l-a întâlnit pe marchizul d'Andeli, l-a iubit şi marchizul a iubit-o, la rându-i. În

acea epocă, marchizul ocupa o slujbă administrativă foarte mare, în oraşul unde locuia mama. Pierzându-şi slujba, a fost silit să se despartă de ea, cu şase luni înainte de a mă naşte. Mama m-a adus pe lume în coliba unui ţăran, unde se ascunsese. Femeia care o ajutase la naştere mă luă şi mă încredinţă unei bătrâne care m-a crescut până la vârsta de cincisprezece ani, fără să-mi spună cine sunt. Zicea că mă găsise pe pragul uşii şi că mă crescuse din milă. Am crezut-o, fiindcă nimic nu mă făcea să bănuiesc că mă minte.

Împlinisem deci cincisprezece ani, când prima fată a mamei se mărită; n-are rost să-ţi mai spun cum a aflat de existenţa mea. Dar, într-o zi, am văzut intrând în cocioaba mizerabilă în care locuiam pe una dintre cele mai frumoase şi mai bogate persoane din oraşul nostru. În urma unei discuţii, din care n-am aflat, din păcate, decât o parte din adevăr, ea mi-a spus că eram fata unei femei din marea aristocraţie, din care făcea ea însăşi parte, că deplângea greşelile acestei mame, dar că nu avea dreptul s-o condamne. Pe atunci, nu ştiam ce înseamnă o mamă, nici respectul pe care-l inspiră acest nume şi socoteam că numai orgoliul rangului ei o împiedicase pe acea femeie să se intereseze de mine. Judecă şi dumneata cât am fost de uimită, când doamna aceea elegantă a adăugat:

– Rătăcirile mamei dumitale n-au luat sfârşit. Rămasă văduvă, şi-a dezonorat văduvia, aşa cum îşi dezonorase, de altfel, şi căsnicia. A părăsit un alt copil; un alt copil va trăi în mizerie, un alt copil a fost aruncat în braţele nenorocirii, copil care nu va mai găsi poate o femeie tot atât de miloasă ca cea care te-a crescut pe tine. Deci, va trebui să ai grijă de acel copil. E sora ta, aşa că fii şi mama care-i lipseşte. Am să vă dau la amândouă averea ce vi se cuvine!

Şi am acceptat, Armand, am acceptat! Prima faptă bună pe care am făcut-o în viaţa mea mi-a adus şi prima nefericire! Aveam cincisprezece ani şi eram frumoasă; la cincisprezece ani, nu mai pui la îndoială mila pe care o avusese faţă de mine o bătrână de şaizeci. Dar cum lumea e cumplit de rea, în loc să vadă că eram o fată cuminte şi aşezată, mi-au pus în cârcă acel copil; atunci le-am spus şi eu că da, eram mama lui şi, într-adevăr, m-am purtat cu el ca şi o mamă. Din fericire, un om cinstit care locuia în aceeaşi casă, ştia că dusesem o viaţă curată şi că fetiţa nu putea să fie a mea. Bravă toate clevetirile, închise toate gurile şi mă luă de nevastă. Tata, care aflase în sfârşit de existenţa mea, îl răsplăti pentru acest gest, dându-mi o zestre foarte mare. Aşa am trăit o vreme, fericită, aproape stimată, sau mai curând dată uitării de către calomniatori.

Dar iată că o altă întâmplare şi mai neobişnuită aduse sau, mai curând, îmi pregăti prăbuşirea. Tatăl micii mele surori, tatăl acestei copile pe care o iubeam ca pe fiica mea, cu toate necazurile ce mi le adusese, tatăl acestei fetiţe deci, zdruncinase liniştea unei alte căsnicii, după ce dusese de râpă căsnicia mamei mele. Şi iată că frumoasa străină care-mi încredinţase cândva o orfană, îmi spuse că acum un tânăr fusese părăsit, aşa cum fusesem şi eu cu ani în urmă, şi că zăcea într-o mizerie de nedescris. Eu, care ştiam ce însemna o astfel de viaţă izolată, lipsită de orice afecţiune, am vrut să-i vin în ajutor: l-am adus în casa soţului meu, i-am asigurat o slujbă onorabilă, i-am dăruit o familie. Cea de a doua faptă bună a adus după sine o a doua nenorocire. Un bărbat care ar fi trebuit să-mi mulţumească pentru ceea ce făcusem, un bărbat care ar fi trebuit să-mi spună: «Îţi sunt îndatorat, pentru tot ceea ce-ai făcut pentru acest băiat nefericit!» ei bine, tocmai acel bărbat m-a aruncat, prin vorbele sale crude, în gura lumii, care şi aşa începuse să bârfească pe seama tânărului meu protejat. A făcut o glumă complet deplasată, susţinând că orfanul ce-mi fusese dat în grijă îmi era amant. Soţul meu a aflat; onoarea lui ultragiată, mânia sa, nu mai au nevoie de explicaţii: l-a provocat pe băiat la duel şi l-a ucis. După câteva zile, aflând adevărul, i-a cerut socoteală

calomniatorului pentru defăimarea soţiei sale şi pentru sângele nevinovat pe care-l vărsase."

Ajungând la acest pasaj din scrisoarea doamnei de Farkley, Luizzi rămase năucit. Prea semăna în mod ciudat cu ceea ce se întâmplase la Toulouse! Dar, făcând o socoteală, îşi dădu seama că nu trecuseră nici două luni de când se jucase, în mod atât de imprudent, cu onoarea doamnei Dilois. Aşa că se linişti. Apoi, cum faptele rele au o artă fără pereche de a-şi găsi scuze şi o artă şi mai grozavă de a le condamna pe cele ale altora, Luizzi îşi zise: „Doamna de Farkley a aflat probabil ce mi s-a întâmplat la Toulouse şi vâră acest lucru în propria sa viaţă, ca să fie cât mai lesne crezută! Dar viclenia ei prea e cusută cu aţă albă, ca să mă las păcălit atât de uşor!"

Răsuflând uşurat, îşi continuă lectura şi iată ce citi în continuare:

„Între timp, într-un moment de spaimă, înainte de acel duel fatal, mă apropiasem de cea care-mi spusese cine sunt şi cine îmi era tată; în disperarea mea, m-am dus să-i reproşez că-mi pusese în braţe acel copil care-mi adusese numai necazuri. Dar n-am mai avut ce-i răspunde, când ea mi-a zis:

– Copilul ăsta e sora ta! Copilul ăsta e ... sora noastră!

– Sora noastră! am strigat.

– Da, toate trei suntem fetele aceleiaşi mame vinovate!

Biată martiră, nefericită soră care nu mai exişti, mai am eu oare dreptul să mă plâng de ceea ce am îndurat, eu, căreia tu i-ai povestit mai târziu toate nenorocirile vieţii tale? Dar cum în acel moment nu i le ştiam, am strigat:

– Şi ce s-a întâmplat cu cea care ne-a părăsit astfel, la voia întâmplării?

– A plecat din Franţa. Şi nici nu mai vreau să ştiu nimic despre ea! Nu ştiu sub ce nume se ascunde şi să ne ferească Dumnezeu s-o mai aflăm vreodată! Dar, reluă ea, ceea ce nu ştii încă, ceea ce mi se pare mai cumplit ca orice, e faptul că omul care te-a calomniat e fratele orfanului pe care l-am salvat.

Când m-am întors acasă, am aflat că fusese ucis în duel de către bărbatul meu. Atunci i-am scris – imprudentă – surorii mele acea nefericită scrisoare care a devenit publică. Am fugit din casa bărbatului meu, apoi am aflat că acesta îşi găsise moartea într-un al doilea duel, ştiind că eram nevinovată.

Acum ai să mă înţelegi, Armand, ai să înţelegi această scrisoare pe care ţi-am scris-o. Nu-ţi voi mai aminti de mărturisirile bietei mele surori, fiindcă mi-a spus tot, nefericita! Nu-ţi voi spune mai mult; amintiri mult prea dureroase s-ar amesteca în povestirea mea şi

astăzi, Armand, nu vreau să mă las pradă unor învinuiri inutile."

Luizzi se frecă la ochi, nefiind sigur dacă e treaz. Simţea cum sminteala pune, încetul cu încetul, stăpânire pe el. Era ca un om care visează că urmăreşte nişte umbre, dar că nu poate pune mâna pe ele. Se ridică din fotoliu, se plimbă prin odaie, încercând să-şi explice ceea ce citise, gata să creadă sau că el era nebun, sau femeia care-i scrisese. În sfârşit, pentru a se smulge din acea stare de năuceală în care simţea cum mintea începe s-o ia razna, încercă să isprăvească scrisoarea, care continua astfel:

„Acum trec la o altă epocă din viaţa mea. Informat despre nenorocirile mele, tata m-a luat lângă el. M-a dus apoi în Italia şi m-a măritat cu domnul de Farkley. M-a pus să-mi schimb până şi numele de botez, pentru ca nimic să nu mai amintească lumii nici cine fusesem şi nici calomniile cu care mă împroşcaseră. Dar, la Milano, un bărbat din ţinutul nostru, un oarecare Ganguernet, m-a recunoscut. După două zile, toată lumea aflase, nu povestea adevărată a vieţii mele, ci povestea scornită de răuvoitori. M-au insultat şi m-au alungat din mijlocul lor. Bărbatul meu a vrut să mă apere, dar a fost ucis în duelul care a urmat. Acum înţelegi, cred, de ce o femeie, din pricina căreia au pierit doi bărbaţi şi un tânăr – despre care s-a spus că

i-ar fi fost amant – poate fi socotită o femeie pierdută şi tratată ca atare. Mă opresc. În seara asta, în seara asta ai să vii să mă vezi, nu-i aşa? Va fi şi tata de faţă. Voi obţine iertarea dumitale şi poate că va consimţi să ne spună unde este acum mama. Mi-a spus că trăieşte şi că va şti el s-o determine să-şi ocrotească, de acum încolo, fiica pe care a lăsat-o de izbelişte … Iubeşte-mă, Armand, iubeşte-mă! Ne despart destule lacrimi şi, în ciuda făgăduielii tatălui meu, rămâi încă singura mea nădejde,

Laura."

Luizzi simţi cum mintea i-o ia razna; gândurile îi rătăceau prin creier ca o mulţime cuprinsă de ameţeală; nu putea nici să şi le potolească, nici să şi le adune, aşa că – într-un moment de disperare – strigă:

– Oh, nu mai pot aştepta atât! Simt că am să înnebunesc!

Apoi, cu o furie fără seamăn, agită clopoţelul. Diavolul nu apăru, în schimb clopoţelul de la uşă păru a-i răspunde ca un ecou. Acel sunet îl făcu să îngheţe; rămase nemişcat în fotoliu, când iată că în odaie intră doamna de Farkley.

– Laura! Laura! strigă el, în numele cerului, spune-mi, ce-i cu scrisoarea asta? Simt că-mi pierd minţile! Laura! Cine eşti? Şi cum te numeai mai înainte?

– Dumneata mă întrebi? răspunse doamna de Farkley, pe un ton de-o ironie subţire. Asta înseamnă că împingi mult prea departe uitarea nedreptăţilor dumitale!

– Laura, fie-ţi milă! Cine eşti? Cum te numeai, când ţi-a fost încredinţat acel copil?

– Mă numeam Sophie. Copiii din flori n-au decât un singur nume!

– Şi după ce te-ai măritat?

– M-am numit Sophie Dilois.

– Dumneata? Dar abia acum două luni ... zise Luizzi. Apoi reluă: Nu, nu se poate ... Este ...

Uşa odăii baronului se deschise încet şi valetul îi înmână stăpânului său o scrisoare. Armand o deschise şi iată ce citi: *„Sunteţi rugat să asistaţi la înmormântarea doamnei de Farkley, care va avea loc luni dimineaţă ... Februarie 182...“*

Luizzi lăsă să-i scape scrisoarea şi se întoarse năucit către femeia care stătea lângă el. I se păru că se topeşte în aer, ca un abur uşor, apoi în faţa ochilor îi apăru chipul diavolului, înarmat cu acel surâs strălucitor care-i făcuse atâta rău. În furia sa, Luizzi vru să se năpustească spre el, dar o putere supraomenească îl ţintui locului.

– Ai de gând să-mi explici tot acest mister, diavole? strigă Armand, sufocat de furie şi de disperare.

– Explicaţia e foarte simplă, fiindcă nu-i vorba decât de date şi cifre, zise diavolul. În 1795, deci la vârsta de şaisprezece ani, doamna de Cremancé avu o fiică legitimă, pe care o numi Lucy. În 1800 avu o fiică nelegitimă, pe care o numi Sophie. În 1815, devenită văduvă, mai avu o fată din flori, cea pe care ai văzut-o la Sophie Dilois şi căreia poţi să-i dai tu însuţi un nume, pentru că e fiica tatălui tău, nobilul baron de Luizzi.

– Cum, acea copilă e sora mea?

– Da! Şi Charles era fratele tău, celălalt copil din flori, abandonat de tatăl tău, virtuosul baron de Luizzi.

– Dar eu m-am întâlnit cu toate aceste fiinţe – zdravene şi sănătoase – acum două luni! Am văzut-o pe Sophie acum două luni şi aflu acum că a mai fost măritată o dată, iar eu n-am mai recunoscut-o! Îţi spun că toate astea nu-s cu putinţă şi că tu mă înşeli!

– Stăpâne, azi nu te înşel; dar de înşelat, te-am înşelat!

– Tu!

– Îţi aminteşti de prima zi când ne-am întâlnit şi când spuneai că vrei să-ţi cruţi viaţa? Sărman nebun, care mi-ai pus-o la dispoziţie o dată ...

– Mi-ai spus că mi-ai luat şase săptămâni ...

– Ţi-am luat şapte ani!

– Şapte ani!

– Au trecut şapte ani de când a murit Lucy, şapte ani de când a murit Dilois, şapte ani de când a murit fratele tău Charles! Au trecut şapte ani, de când i-ai ucis pe toţi trei cu o glumă deplasată.

– Şi Laura, Laura? strigă Luizzi, a cărui minte abia mai prididea să înregistreze toate acele jalnice evenimente.

– Laura, spuse diavolul, a murit acum douăsprezece ore. Jignirea pe care i-ai adus-o ieri, i-a dat ultima lovitură. Venise la tine să-ţi povestească viaţa ei pe care n-o înţelesesei; a bănuit de ce nu erai acasă şi pentru cine ai sacrificat-o. Au trecut douăsprezece ore de când ai ucis-o!

– Dar femeia care a fost la mine aseară ...

– Eram eu, zise diavolul râzând. M-a cuprins un fel de milă faţă de acea femeie şi am venit să joc scena care ar fi avut loc, dacă te-ar fi aşteptat. Presupun că m-am descurcat destul de bine!

– Şi scrisoarea asta?

– E scrisă de mine.

– Ticălos! Ticălos ce sunt! strigă Luizzi. Câte crime, câte crime! Şi nu mai pot repara nimic!

– Ba poţi, spuse diavolul, mângâindu-l pe Luizzi cu flacăra privirilor sale, ca o cochetă care vrea să convingă un nătărău, ba poţi; pentru că îţi mai rămân de îndeplinit două datorii de onoare: prima, să veghezi

asupra copilei tatălui tău, pe care nefericita Sophie a dat-o la o mânăstire; şi a doua, s-o răzbuni pe Sophie pentru injuria adusă de cele două amice ale doamnei de Marignon, injurie de la care au pornit toate nenorocirile întâmplate. Dar oare vei cuteza să faci acest lucru, stăpâne?

– Oh, dă-mi această putere! strigă Luizzi printre hohote de plâns şi strigăte de mânie şi voi drege răul prin rău! Fiindcă văd, în sfârşit, că nu mi-e dat să fac bine! Spune-mi, cine sunt aceste femei care au insultat-o cu atâta cruzime pe nefericita pe care eu am ucis-o?

– Păi, povestea uneia dintre ele ţi-am spus-o.

– Dar cealaltă? Cealaltă?

– Cealaltă? zise diavolul, legănându-se, cea a cărei poveste am vrut să ţi-o spun noaptea trecută, la ora unu, când Laura mai trăia încă şi când credeam că te interesa soarta ei?

– Ei da, povestea acelei femei, strigă baronul.

– Crezi că povestea asta te-ar fi făcut să alergi la Laura ca să-i ceri iertare şi te-ar fi determinat s-o aperi şi s-o salvezi, poate, din disperarea în care căzuse?

– Da, răspunse baronul cu glas pierit, da ... Vorbeşte, vorbeşte ...

XXIII

Cel de al treilea fotoliu

Diavolul se aşeză, ca şi cum s-ar fi pregătit să înceapă o lungă povestire, apoi spuse pe un ton degajat:

– Doamna de Fantan se numea, în 1815, doamna de Cremancé ...

– Vai, mama ei! Era mama ei! strigă Armand, cuprins de un tremur ciudat la gândul că putuse vedea cu ochii lui o atât de mare perversitate.

Diavolul începu să râdă, dar Luizzi – zdrobit şi cuprins de slăbiciune – simţi cum îi vâjâie capul, cum îl lasă inima şi căzu leşinat.

XXIV

Servitorii cei buni

Începând din clipa aceea, Luizzi rămase leşinat timp de treizeci şi şase de zile. Ceea ce era cam mult, fără să mănânce nimic, aşa că, prima senzaţie pe care o încercă atunci când îşi veni în fire fu o foame cumplită. Vru să sune; dar nu putu să-şi mişte nici mâinile, nici picioarele. „Hait, îşi zise el, iar sunt bolnav; şi totuşi, am impresia că nu m-am aruncat pe fereastră, ca prima oară; cred că trebuie să fie o amorţeală generală." Baronul făcu o nouă mişcare şi abia atunci băgă de seamă că era legat solid de pat. Chemă pe careva, cu voce slabă, dar nu apăru nimeni. Doar o femeie, la căpătâi, care muia un corn bine rumenit într-un pahar cu vin dulce, se ridică încetişor, îl privi, înghiţi o bucată de corn, sorbi un gât de vin, apoi se aşeză liniştită la locul ei; îşi puse paharul alături, luă un roman şi începu să citească, îngăimând

fiecare frază. Dacă ar fi putut, Armand s-ar fi frecat la ochi ca să se convingă că e treaz. Dar, după expresia femeii cu cornul şi vinul, era „ermetic" legat.

– Pierre! Louis! strigă baronul. Louis! Pierre!

Câteva hohote de râs, însoţite de un zgomot de pahare, au fost singurele răspunsuri date baronului.

– Louis! Pierre! Pungaşilor, să vină careva încoace! strigă Luizzi cu putere.

– Dumnezeule, cât e de plicticos! murmură femeia.

Şi, fără să se deranjeze, luă un burete enorm, pe care-l muie într-un lighean cu apă ca gheaţa şi i-l aplică, cu putere, lui Armand pe faţă. Leacul avu succes, căci îl făcu pe baron să reflecteze. „Bun, îşi zise el, am fost bolnav, mai mult ca sigur că am avut o congestie cerebrală. Dar trebuie să mă fi vindecat complet, deoarece nu mai simt decât puţină oboseală şi niciun pic de dificultate în a gândi. Îmi amintesc perfect tot ce mi s-a întâmplat, pot istorisi totul de la un capăt la celălalt."

Şi, numărându-şi amintirile în sinea lui, ca un cerşetor care-şi numără averea pe degete, se trezi vorbind cu glas tare.

– Îmi aduc aminte foarte bine: doamna de Fantan e de fapt doamna de Cremancé; Laura e doamna Dilois; a murit nefericita, eu am ucis-o! Oh, diavole, diavole!

– Hait, bodogăni infirmiera, iată că iar îl apucă! Şi, la rându-i, strigă: Domnule Pierre! Domnule Pierre!

Pierre apăru îmbrăcat în halatul de casă al stăpânului său, muindu-şi un biscuit de Reims într-un pahar cu şampanie.

– Ce s-a întâmplat, doamnă Humbert? întrebă el, clătinându-se şi bâlbâindu-se.

– Cred că trebuie să trimiţi să caute nişte lipitori. Doctorul Crostencoupe mi-a recomandat în mod special, în caz că iar delirează, să-i aplic şaizeci de lipitori pe stomac şi să-i reînnoiesc „sinapisul", pe şolduri şi pe tălpile picioarelor!

– Ia să mă scutească doctorul ăsta cu lipitorile şi cu muştarul lui! zise valetul. Ştie că baronul are bani şi e în stare să-i mănânce pe toţi, îmbogăţindu-se şi pe el, şi pe spiţer!

– Sănătatea nu costă niciodată prea scump, domnule Pierre, e cel mai important bun de pe pământ, răspunse doamna Humbert.

– Mi-e indiferent, zise Pierre, dar prefer să fiu bolnav toată viaţa, decât să dau treizeci de bănuţi pe o lipitoare scârboasă!

– Vezi bine că cel care scrie reţetele e doctorul Crostencoupe. Ultimul bolnav singur, pe care l-am îngrijit, mi-a dat treisprezece franci. E adevărat că

răposatul nu era decât un pârlit de misit, care dăduse de trei ori faliment.

– Mi se pare că baronul e liniştit. N-ai putea să-l scuteşti de lipitori?

– Cum? Îţi spun că delirează! Iar a început poveş-tile cu damele alea, ştii dumneata! De altfel, ceea ce e cumpărat, e bun cumpărat. Nu pot să-l păgubesc pe spiţer de marfa lui!

– Nu ţi-am zis să-i cruţi punga baronului, ci pielea lui. Are pântecele şi stomacul ciuruite ca o strecurătoare veche. Mai să crezi că a avut nu vărsat de vânt, ci … vărsat de lipitori! Pune-i-le la socoteală, dar nu i le mai pune pe burtă!

– Aş urma cu dragă inimă prescripţia dumitale, domnule Pierre, dacă, mâine, doctorul Crostencoupe n-ar băga de seamă. Dar va căuta găurile … Şi, fiindcă tot veni vorba despre asta, să iei în loc de şaizeci, o sută de lipitori, pentru că sunt şi unele care nu muşcă.

– Şi pe care le iei dumneata, doamnă Humbert, ca să le foloseşti la alţi bolnavi …

– Ei, na! doar n-ai fi vrând să le las să se plimbe pe aici cu bastonul în mână?

– Zi mai bine, doamnă Humbert, că mi-a venit o idee …

– Despre ce anume e vorba?

– Spune-mi, dumneata care le foloseşti atâta la bolnavi, ai văzut vreodată lipitori făcând dragoste?

– Ce-ar fi să taci din gură, prostovane! zise doamna Humbert, făcând pe mironosiţa. Du-te şi-mi cumpără ce ţi-am spus, iar când te întorci, adu-mi şi un păhărel de vin cu un biscuit. Simt un gol cumplit în stomac.

– Nu vrei şampanie?

– Mulţumesc, nu-mi place vinul spumos, mă arde la stomac. Dă-mi tot din ăla de care mi-ai mai dat.

– Bordeaux?

– Da, Bordeaux.

– Ai gusturi cam ciudate, e un vin care te turteşte.

– Apropo de asta, vezi să nu uiţi de cafea. Simt că dorm din picioare …

– Mă rog, mă rog, o să-ţi dau tot ce-mi ceri. Am să-ţi aduc chiar eu vinul şi cafeaua, fiindcă pe Louis am să-l trimit la spiţerie.

– Vizitiul? Dar e beat mort încă de dimineaţă!

– Trebuie să-l iei aşa cum e. N-avem ce face! De altfel, să ştii că niciodată nu conduce mai bine, decât atunci când e beat mort!

– Văd că pe dumneata vinul nu te turteşte, fiindcă eşti totuşi politicos.

– Eu? Nu cumva crezi că eu sunt beat!

– Câtuşi de puţin. Ai nişte ochi care strălucesc ca felinarele de la poartă.

– Ca să te pot vedea mai bine, doamnă Humbert, zise valetul, apropiindu-se de infirmieră care, contrar obiceiului, nu era nici prea bătrână, nici prea urâtă. Treizeci de ani, rotunjoară şi bine hrănită. Era mai mult decât merita domnul Pierre.

– Bine, bine, domnule Pierre, vinul te-a făcut cam tandru.

– Ah, dacă ai vrea să fii şi dumneata un pic ...

– Şi domnul Humbert ce va zice?

– Da' ce, chiar există un domn Humbert?

– Îţi place sau nu, dar află că există! De ce crezi că mă cheamă doamna Humbert?

– Nu te supăra! Sunt atâtea doamne fără bărbaţi ...

– Tot ce se poate! Dar eu nu fac parte din categoria asta, pricepi, domnule Pierre?

– Şi asta împiedică un anumit lucru, doamnă?

– Vrei să trimiţi după lipitori, bădărane? Dacă începi să-mi vorbeşti iar ca mai adineauri, îţi pun o lipitoare pe vârful nasului.

– Caraghiosule! strigă Luizzi iritat.

Acest cuvânt stăvili brusc atacurile amoroase ale valetului. O clipă rămase interzis, apoi începu să râdă, zicând:

– Sunt un prost! Am uitat că e nebun!

– Are mai mult bun-simţ decât dumneata! Iaca, sună de miezul nopţii, spiţerul închide, iar eu nu voi avea lipitorile!

Pierre ieşi, trimiţând, pe vârful degetelor, o sărutare doamnei Humbert.

Cititorii noştri se vor mira poate de tăcerea lui Luizzi în timpul acelei discuţii; dar cititorii noştri să nu uite că nu era prima dată când Luizzi se afla într-o asemenea situaţie, având îndărătul său o existenţă lipsită de orice amintiri. Buretele îngheţat ce-i fusese aplicat pe faţă şi ameninţarea imediată a celor şaizeci de lipitori, îl avertizaseră, în suficientă măsură, că va fi tratat ca un nebun. Înţelese, de asemenea, că în ignoranţa în care se afla, privitor la cele întâmplate după ultima sa întrevedere cu diavolul, putea spune unele lucruri care să dea, într-adevăr, impresia că-şi pierduse minţile. Preferă deci să tacă şi, jumătate reflectând, jumătate ascultând ce se discuta, încercă să iasă din situaţia jenantă în care se afla. Socoti favorabil momentul când se găsi singur cu doamna Humbert. Şi, pentru a-i dovedi că-şi venise în fire, începu să-i vorbească pe un ton lipsit de vlagă:

– Doamnă Humbert, mi-e sete ...

– Dumnezeule, ce burete de om! Nu sunt nici cinci minute de când ţi-am dat să bei!

– Ba să avem iertare, doamnă Humbert, replică slab Luizzi, au trecut mai mult de cinci minute, căci, iată, o jumătate de ceas ai vorbit cu Pierre.

– Iaca! făcu doamna Humbert, luând o lumânare ca să-l vadă mai bine pe baron. Iaca, mai să zici, auzindu-l vorbind astfel, că i-au venit minţile la cap!

– Mi-am recăpătat întreaga judecată, doamnă Humbert. Şi, ca dovadă, te rog să-mi dezlegi unul dintre braţe ca să mă ajuţi să beau.

– Mda, zise doamna Humbert, aceeaşi poveste ca şi alaltăieri: ca să-mi arunci ceaiul în nas şi să-mi smulgi boneta nouă-nouţă, care mă costase şaisprezece franci. Hai, bea şi taci din gură!

– Îţi jur, doamnă Humbert, îţi jur că n-am să-ţi fac niciun rău, fiindcă acum sunt întreg la cap.

– Foarte bine, foarte bine, zise infirmiera, mai întâi bea şi apoi dormi.

– Ce s-a întâmplat? întrebă Pierre, intrând cu câte o sticlă sub fiecare braţ, cu o salatieră plină într-o mână şi cu o farfurie cu biscuiţi în cealaltă.

– S-a întâmplat, zise doamna Humbert, întorcându-se chiar în momentul în care se pregătea să-i dea bolnavului o ceaşcă de ceai, că baronul se află într-unul din momentele sale de luciditate şi mi-a cerut să-l dezleg.

– Să nu cumva să faci asta, zise Pierre, ar trebui să-ţi aduci aminte ce-a făcut ultima oară şi cât ne-am

chinuit până ce l-am urcat din nou în pat; în ce mă priveşte, ştiu c-am încasat, pe puţin, o duzină de picioare zdravene în fund!

– Şi ai să mai încasezi şi altele, caraghiosule, după ce mă voi da jos din pat! zise Luizzi cu mânie.

Valetul se aşeză la picioarele patului stăpânului său, continuând să ţină cele două sticle la subţioară, salatiera într-o mână şi biscuiţii în cealaltă. Îl privi pe baron cu un rânjet de om beat şi-i zise:

– Asta în loc de bacşiş. Mulţumesc!

– Ticălosule! strigă baronul, făcând un efort violent să se ridice.

Fără să vrea, lovi ceaşca pe care i-o întindea doamna Humbert şi o răsturnă. Infirmiera strigă furioasă:

– Cred că ai înnebunit, ca să tachinezi astfel un biet smintit! Era ultima ceaşcă de ceai pe care-o mai aveam şi trebuia să-mi ajungă să-i dau să bea din ea până dimineaţă. Acum trebuie să mă duc să-i fac altul sau să-l las să rabde de sete.

– Ei drăcie, să rabde! strigă Pierre.

– Dumitale ţi-e uşor să spui asta, dar va urla de sete toată noaptea, iar eu nu voi putea să mă odihnesc câtuşi de puţin. De altfel, nici nu-i cine ştie ce lucru mare, ceainicul clocoteşte pe foc, aşa că mă duc să-i fac ceaiul.

– Un moment, zise Pierre, apa dumitale fierbinte ne trebuie ca să topim bucata asta de zahăr!

– Şi ce să facem cu ea? întrebă doamna Humbert.

– Păi, în afară de cele două sticle de Bordeaux, am adus şi nişte coniac, cu care o să facem un punci de toată frumuseţea, pe care, deh! n-o să-l mâncăm cu furculiţa.

După o vreme, doamna Humbert, întorcându-se, scoase un ţipăt.

– Dumnezeule, Pierre, cât eşti de prost! Nu stinge chiar toate lumânările, că mi se face frică!

Valetul, vrând să-i facă o farsă, stinsese mai toate lumânările şi se aplecase peste flacăra verzuie de deasupra punciului. Chipul său, luminat astfel, căpătase o tentă verzuie şi modul cum se strâmbase pentru a da şi mai multă savoare farsei sale, îl făcu să capete un aspect înfricoşător. Speriată, doamna Humbert spuse:

– Gata, Pierre, ajunge, aprinde lumânările!

– Eu nu sunt Pierre, zise el cu voce răguşită, sunt diavolul!

– Diavolul? strigă Luizzi, a cărui imaginaţie zdruncinată de o boală îndelungată putea să se preteze lesne la o scenă care pentru el nu avea nimic nefiresc.

La această întrebare a baronului, valetul şi infirmiera scoaseră un strigăt şi se aruncară unul în braţele

celuilalt, în vreme ce Luizzi, în delirul său, continua să strige:

– Diavole, vino încoace! Îţi poruncesc să vii!

– Ai făcut-o lată, zise doamna Humbert, tremurând. L-ai readus în starea proastă de acum opt zile! Începe să-l strige pe diavol ca un turbat!

– Ar fi fost nostim, zise Pierre cu o voce pe care se străduia să şi-o facă nepăsătoare, ar fi fost într-adevăr nostim dacă diavolul ar fi apărut.

– Haide, isprăveşte, zise doamna Humbert, aprinzând lumânările, în timp ce Pierre turna punciul fierbinte în pahare.

– Ţine, zise el, întinzându-i femeii un pahar, şi bea-l ca să-ţi mai vii în fire!

– Nu mai fă atâta pe curajosul, fiindcă eşti alb ca varul. Mai dă-mi un pahar de punci. M-am speriat atât de tare când baronul s-a apucat să-l cheme pe diavol, încât mi s-au muiat picioarele şi-mi tremură şi acum!

Între timp, năuceala care-l apucase pe baron, se risipise, în faţa spaimei infirmierei şi a valetului.

– Şi totuşi, reluă doamna Humbert, treaba asta a făcut-o în tot timpul bolii …

– E şi asta un fel de nebunie, zise Pierre, să-ţi închipui că diavolul e la ordinele tale!

– Ehei! eu am văzut lucruri şi mai dihai ca ăsta, zise infirmiera. Am slujit un an întreg o tânără din

Gasconia, care-şi închipuia că făcuse un copil şi că fusese închisă timp de şapte ani într-o hrubă ...

În ciuda hotărârii sale de a tăcea, Luizzi fu atât de surprins auzind acest lucru, încât strigă:

– Nu e vorba de Henriette Buré?

Infirmiera se trase speriată îndărăt, încât Pierre o întrebă:

– Ce ai?

– Aşa se numea fata ... Dar de unde ştie stăpânul dumitale de treaba asta?

– Ei, o fi şi el gascon şi o fi auzit povestea, în ţinutul său. Lasă-l în pace şi povesteşte-mi şi mie istoria asta.

– Păi nu ştiu nimic altceva, decât că a fost adusă acolo de un bărbat din familia ei. Fata era foarte blândă şi nu făcea altceva decât să-şi scrie povestea vieţii, de dimineaţă şi până seara.

Ceea ce auzi îi pricinui baronului o adevărată spaimă; înţelese că, învinuind pe cineva de nebunie, puteai să-l împiedici să dezvăluie anumite crime, până în pragul mormântului. Se gândi că el însuşi era considerat smintit şi că poate existau în jurul lui oameni interesaţi să acrediteze această părere. Recunoscu faptul că tocmai scăpase dintr-o boală, unde delirase vreme îndelungată. Poate că, în timpul bolii, istorisise cuiva povestea doamnei du Bergh şi a doamnei de

Fantan. Şi dacă zvonul ajunsese la urechile celor două femei, se putea foarte bine ca ele să pretindă că era nebun.

Tăcerea care urmase după răspunsul doamnei Humbert, îi dăduse lui Luizzi timp să reflecteze la toate aceste lucruri. Acum, tăcerea fusese înlocuită de mestecatul biscuiţilor muiaţi în punci, după care Pierre zise:

– Mi se pare cât se poate de ciudat ca cineva să-şi piardă aşa, tam-nesam, judecata ...

– Stăpânul dumitale n-a dat semne de nebunie înainte de aceste şase săptămâni?

– Nu, zise Pierre. De altfel, nu sunt decât de puţină vreme în slujba lui şi ştiu că era la fel ca toată lumea; atâta doar că, atunci când se închidea în odaia lui, avea obiceiul să vorbească singur.

– Şi asta nu ţi-a dat de gândit?

– Pe legea mea, nu, pentru că tocmai plecasem de la un deputat care-şi petrecea toată ziua în faţa unei oglinzi mari, aşezată în faţa unei mici tribune, pe care poruncise să i-o ridice în salon ca să exerseze în privinţa elocinţei.

Luizzi, văzând că discuţia se depărtează de la subiectul care-l interesa pe el, vru s-o readucă pe acelaşi făgaş şi ceru de băut.

– E însetat rău în seara asta! zise infirmiera, prost dispusă.

– Cu ceaiul pe care i l-ai fi dat, i-ar fi trecut setea! Dar, din păcate, s-a vărsat peste draperia de la pat!

– Într-adevăr! Am uitat să-i fac altul! Şi acum iată că nu mai am apă caldă şi trebuie să fac iar focul!

– Nu te deranja, doamnă Humbert! Lasă că fac eu treaba asta! Unde e ceaiul pe care trebuie să-l pun în apă?

– Pe şemineu, în stânga, lângă clopoţelul acela de argint, care are o formă atât de ciudată.

La aceste cuvinte, Luizzi îşi ridică puţin capul şi-şi zări talismanul. Primul sentiment a fost de satisfacţie; dar, încet-încet, reflectând la situaţia în care-l aduseseră confidenţele diavolului, se jură să nu mai apeleze la el. În timp ce Pierre îi pregătea ceaiul şi doamna Humbert continua să-şi bea punciul fierbinte, intră vizitiul, cu un borcan într-o mână şi cu un uriaş pachet cu seminţe de muştar în cealaltă. Această privelişte îl înfricoşă pe baron atât de tare, încât îi veni pe loc ideea să se prefacă brusc că doarme. Şi pentru ca această comedie să fie cât mai perfectă, încercă chiar să sforăie uşor.

– Hei, făcu Pierre, reîntorcându-se, cred că trage să moară. Auziţi-l cum horcăie!

– Chiar aşa şi e! zise vizitiul, apropiindu-se de pat.

– Nu se poate! spuse doamna Humbert, ridicându-se cu greu de pe fotoliu.

– Ba nu mă mir deloc, zise Pierre, care veni, la rândul lui, să-l examineze pe bolnav; au trecut mai bine de opt zile, de când o tăndăleşte aşa! Ia-i pulsul, doamnă Humbert!

Doamna Humbert se apropie pe trei cărări de pat şi, afumată bine de punciul băut, în loc să-i ia pulsul în mod normal, i-l luă apăsând cu degetul pe dosul mâinii. Nesimţind artera pulsând, fiindcă nu avea cum s-o simtă tocmai acolo, declară cu un aer doctoral:

– Pe legea mea, cred că s-a dus …

– Odihnească-se în pace! zise Pierre, acoperindu-l cu cearşaful pe faţă. Sunt un om făcut!

– *De profundis,* răspunse vizitiul pe nas, caii au mâncat tot fânul şi tot ovăzul.

– Un moment, zise doamna Humbert. Aici, eu răspund de tot. Să nu vă atingeţi de nimic, fiindcă lucrurile pot fi recunoscute. De bani, da, nu mă dau în lături!

– Numai că bani n-are în casă, zise Pierre.

– De unde ştii tu? întrebă vizitiul. Ai cotrobăit prin comode şi prin secretere?

– Ţi-am spus că ştiu că n-are bani în casă!

– Bine, bine, zise vizitiul. Comisarii de poliţie ce treabă crezi că au? Ori îmi dai imediat partea mea, ori mă duc la judecată şi ciripesc.

– Păi atunci am să te întreb şi eu cum naiba de-au putut mânca doi cai, în şase săptămâni, şase sute de legături de fân şi douăzeci de saci cu ovăz.

– Pierre are dreptate, zise doamna Humbert; el nu se amestecă în afacerile grajdului, aşa că nu te amesteca nici dumneata în treburile din casă ...

– Cât îţi dă la sută ca să-i iei astfel partea?

– Nu-mi dă nimic, pricepi? Dar eu sunt o femeie cinstită şi n-am luat niciodată, decât ceea ce mi-au dat bolnavii. Domnul Pierre e martor că, mai adineauri, răposatul mi-a oferit o jumătate de duzină de tacâmuri de argint, ca să mă răsplătească pentru că l-am îngrijit bine.

– A scris asta undeva? întrebă Louis.

– Nu, pentru că a fost tot timpul „ermetic" legat de pat.

– Ei bine, zise vizitiul, dacă n-aţi mâncat niciodată până acum decât cu argintărie din asta, păi, de-acum încolo, vă asigur c-o să vă mâncaţi supa cu degetele!

– Într-adevăr, zise Pierre, am fost nişte proşti că nu i-am dat ideea să facă un testament în favoarea noastră; pun rămăşag că ne-ar fi lăsat la fiecare câte o rentă serioasă.

– Tot ce e posibil, zise Louis, treaba e cam tâmpită, dar acum nu se mai poate face nimic, aşa că să nu ne mai gândim la asta, ci să încercăm să ne aranjăm între noi, ca nişte oameni cinstiţi ce suntem.

– Fie, zise Pierre, să ne aşezăm colo şi să discutăm încet, ca să nu ne audă rândaşul.

Luizzi auzi cum se mişcau scaunele pe care luaseră loc cei trei interlocutori, în jurul mesei, apoi ciocnitul paharelor îl înştiinţă că cinstitul cu punci reîncepuse.

– Hai, fii cinstit, Pierre, zise Louis, şi spune-ne cât ai găsit în secreter?

– Zece mii cinci sute de franci, răspunse valetul, niciun bănuţ în plus. Dar tu cât fân şi cât ovăz ai găsit în hambar?

– În valoare de o mie o sută douăzeci şi doi de franci.

– Nu e prea mult, zise doamna Humbert.

– Drace, strigă vizitiul, fiecare să aducă atât cât a găsit.

– Pe legea mea, pentru un om care a avut milioane, n-aţi prea moştenit cine ştie ce!

– E adevărat, zise Louis, că un testament ne-ar fi făcut bogaţi. Oare să nu existe niciun mijloc de a încropi noi unul?

– Eu nu prea ştiu să scriu chiar atât de bine, zise Pierre; de altfel, domnul avea un scris foarte necitet şi caraghios.

– Ai ceva pe aici scris de el? întrebă doamna Humbert.

– Nu cred, răspunse valetul; n-am văzut scrisul domnului, decât atunci când îmi dădea să duc cuiva câte un bilet …

– Nemaipomenită şmecherie! zise Louis, izbind cu pumnul în masă. Adică, dacă eu am avut nişte părinţi neghiobi, care nu m-au învăţat nici măcar să scriu, să pierd, din pricina asta, o avere?

Cu toată groaza pe care o simţea Luizzi auzind acea discuţie, ideea testamentului îi dădu o speranţă. În clipa în care Louis izbi cu pumnul în masă, el scoase un lung oftat; speriaţi, cei trei interlocutori ascultară cu atenţie.

– Louis, Pierre, şopti baronul.

– N-a murit, îşi spuseră încet cei trei, iar Pierre, care era cel mai sigur pe picioarele sale, se duse să tragă cearşaful de pe faţa stăpânului său.

– Ah, tu eşti, dragă Pierre, zise Luizzi, de parcă atunci s-ar fi trezit din leşin. Unde mă aflu şi ce mi s-a întâmplat?

– Iaca, zise încet doamna Humbert, s-ar zice că i-a revenit judecata.

– Cine e doamna aceasta? îl întrebă baronul pe Pierre.

– Sunt infirmiera dumitale, zise doamna Humbert.

– Deci, mă aflu de multă vreme în primejdie, zise baronul.

Servitorii se priviră între ei, nefiind prea siguri dacă stăpânul se însănătoşise sau ba.

– Păi, zise Louis, iaca, sunt şase săptămâni de când staţi în pat, domnule baron.

– Şi de atâta vreme mă vegheaţi în fiecare noapte, dragii mei?

– Da, domnule, zise Pierre, de când v-aţi îmbolnăvit, nu ne-am mai culcat decât ziua.

– Veţi fi răsplătiţi pentru zelul vostru, zise Luizzi, fie că mă fac bine, fie că mor, căci mă simt din ce în ce mai slăbit.

– Eu am fost să caut lipitori; dacă domnul doreşte, putem să i le punem …

– Cred că e de prisos, zise Luizzi. Înainte de orice, aş vrea să-i scriu câteva rânduri notarului meu.

Servitorii se priviră între ei.

– Nu mă tem de moarte, reluă Luizzi; dar, în sfârşit, nu ştii ce ţi se poate întâmpla şi socot că e necesar să fac puţină ordine în afacerile mele. N-am să vă uit nici pe voi, dragii mei, n-am să vă uit …

Şiretenia lui Luizzi avu succes, oricât de grosolan a fost ea jucată. Dorinţa baronului fu imediat îndeplinită. Observă totuşi că Pierre şi doamna Humbert ţineau un conciliabul în şoaptă, în vreme ce Louis pregătea cerneala şi hârtia. O nouă spaimă îl cuprinse pe baron. Nu trebuia să se teamă că dacă aduceau un notar şi făcea un testament în regulă, în favoarea lor, cei trei ticăloşi, odată intraţi în stăpânirea averii, n-aveau să-i facă seama? Aşa că începu a-şi frământa creierul, cum să prevină noua primejdie care-l păştea.

– Păi văd că domnul baron nu scrie, zise Louis.

– Cum să scrie, se dumiri Pierre, dacă are mâinile legate?

Şi imediat, apropiindu-se de pat, dădu la o parte cuverturile şi tăie legăturile cu care fuseseră legate braţele baronului. Luizzi îşi scoase mâinile afară din pat, cu o bucurie de copil. Dar bucuria i se potoli pe loc, văzând în ce hal de slăbiciune îi erau braţele. Bolnavul, al cărui chip se topeşte pe zi ce trece şi care urmăreşte, zilnic, în oglindă, ravagiile bolii, îşi dă mai greu seama de schimbarea produsă pe chipul său. Dar cel care se vede după o lungă perioadă de timp, acela simte o groază care e mai cumplită decât însăşi boala. Aşa s-a întâmplat şi cu Luizzi. Abia şi-a văzut braţele, că a şi strigat cu o voce speriată:

– O oglindă! Daţi-mi o oglindă!

Slugărnicia josnică ce luase locul, în inima servitorilor săi, indiferenţei de care dăduseră dovadă mai înainte, nu rezistă la această dorinţă a baronului şi doamna Humbert îi dădu lui Luizzi o oglindă şi-l ridică în capul oaselor. Când îşi văzu chipul palid, barba lungă, părul ciufulit, ochii rătăciţi şi strălucind de febră, nasul subţiat, buzele albe, rămase un moment nemişcat, contemplându-se; acel pretins curaj cu care eroul nostru se credea atât de înzestrat, dispăru brusc şi, plin de disperare, lăsă să-i curgă din ochi lacrimi mari, pe care nu şi le mai ascunse în faţa curiozităţii lacome a servitorilor săi; căci, în acel moment, laşitatea învinsese vanitatea, curajul mai tuturor bărbaţilor. Servitorii lui Luizzi fură serios alarmaţi de acel acces de slăbiciune, căci doamna Humbert îi spuse pe un ton cât mai blând cu putinţă:

– Domnul baron nu vrea să-i scrie notarului său?

– Sunt deci chiar atât de bolnav? întrebă Luizzi, privind-o cu ochi neliniştiţi pe infirmieră.

– Nu, domnule, nu; dar e bine ca omul să fie precaut şi să moară cu conştiinţa împăcată că şi-a încheiat socotelile cu oamenii şi cu Dumnezeu.

– Cu Dumnezeu! strigă Luizzi, cu Dumnezeu! Eu să-mi închei socotelile şi să mă împac cu Dumnezeu! Niciodată! Pe mine o să mă înghită iadul! Şi ...

– Hait! Iar l-a apucat! zise Pierre. Ne-am bucurat degeaba! Trebuie să-l legăm iar!

– Oh, zise Luizzi, aproape plângând, nu mă legaţi, vă rog; nu voi mai spune nimic, voi tăcea, dar nu mă legaţi. Aş vrea să-i scriu notarului meu!

Această nouă asigurare îşi făcu din nou efectul şi Louis luă pana şi i-o aduse. Dar bietul baron de-abia vedea hârtia; şi, apoi, mâna lui abia putea să mai mânuiască pana. Mâzgăli câteva cuvinte şi, epuizat de acest ultim efort, recăzu îndărăt, pe perne.

– Grăbeşte-te, Louis, îi zise Pierre încet. N-avem timp de pierdut.

Vizitiul ieşi imediat şi trânti uşa cu zgomot în urma lui.

– Nu mă lăsaţi singur, zise Luizzi tremurând, nu mă lăsaţi singur!

Pierre şi doamna Humbert se aşezară în tăcere lângă pat, observând cele mai mici mişcări ale bolnavului, grăbindu-se să-i aranjeze perna şi să-l aşeze cât mai comod cu putinţă. Toată dezordinea din odaie dispăruse, Pierre cărase totul la bucătărie, în timp ce Luizzi scria, aşa că atunci când baronul privi din nou în jurul lui, nu mai văzu nici urmă din orgia nocturnă la care fusese martor. Slăbit de boală şi de şocul pe care i-l provocase josnica scenă la care asistase, ajunse să se întrebe, la un moment dat, dacă

ceea ce văzuse fusese aievea sau poate că visase. Liniştindu-se, se lăsă pradă unui somn agitat, în care ba visa că servitorii îi prădaseră casa, ba că miliarde de lipitori foşgăiau pretutindeni. În sfârşit se calmă şi, obosit, căzu într-un somn adânc şi odihnitor şi nu se trezi decât a doua zi, când începu a se lumina de ziuă, din pricina clopoţelului de la uşă, scuturat cu putere. Îl văzu pe Pierre intrând şi-l auzi spunându-i încet doamnei Humbert:

– A venit notarul!

Imediat intră şi Louis, dar infirmiera le spuse amândurora:

– Doarme …

Vrând să fie sigur că ceea ce văzuse petrecându-se peste noapte era adevărat, baronul se prefăcu în continuare că doarme, ca să poată asculta ce discutau servitorii săi.

– Ai stat cam mult, Louis, zise Pierre.

– Fiindcă nu l-am găsit pe notar acasă. Mi s-a spus că se dusese la un concert, în foburgul Saint-Germain, şi a trebuit să dau fuga din bulevard în strada Babylone. Ajuns acolo, am rugat un valet să-l cheme afară. Dar valetul mi-a zis că nu l-a găsit în niciunul din saloane şi tocmai dădeam să mă întorc înapoi, când un vizitiu, prieten cu mine, întrebându-mă pe cine caut, mi-a spus că tocmai îl văzuse pe notar plecând cu

trăsura şi că auzise când acesta îi spusese vizitiului să-l ducă în Piaţa Regală, la unul dintre clienţii săi, care dădea un mare bal. Am gonit până acolo şi am trimis pe cineva să-l cheme; de data asta a fost uşor de găsit, căci se aşezase la o masă de joc, la o partidă de *écarté*. A trebuit să mai aştept încă un ceas şi jumătate, deoarece partida se cam încinsese; în sfârşit, am pus mâna pe el când pleca, şi l-am adus încoace, aşa cum era, în ciorapi de mătase şi cu clacul pe cap.

– Bine, zise Pierre, având în vedere că baronul n-a mai luat-o razna, e tot ce ne trebuie.

– A observat ceva din cheful de aseară?

– Nimic. E convins că-l veghem pe el.

În acel moment, un zgomot de glasuri se făcu auzit în salon şi doctorul Crostencoupe intră în odaie urmat de notar.

– Iar eu vă spun că e cu neputinţă, strigă doctorul, pe un ton categoric. Imbecilii ăştia au luat un moment de nebunie liniştită, drept însănătoşire. Omul are encefalită acută şi persistentă, aşa că suntem încă departe de vindecare.

– Drace! strigă atunci notarul, nu era câtuşi de puţin cazul să mă deranjeze şi să mă oblige să vin încoace la o asemenea oră! După ce-am stat până târziu din cauza afacerilor, nu-i deloc plăcut să te scoli cu noaptea în cap!

– Ai perfectă dreptate, îi răspunse medicul. Într-adevăr, cred că prezenţa dumitale aici e de prisos!

– Sunt dezolat, zise notarul. Dar să-l vedem mai întâi pe domnul baron, ca să fim cu conştiinţa curată.

Se apropiară amândoi şi Luizzi deschise ochii, ca să-l vadă pe doctorul căruia îi fusese încredinţat. Era un bărbat foarte înalt, cu fruntea pleşuvă, cu toate că nu părea a fi în vârstă, îmbrăcat cu o deosebită eleganţă şi care-l privea fix pe baron, cu o uşoară încruntare a sprâncenelor. Întinzând degetul către bolnav, zise pe un ton doctoral:

– Vedeţi? Trăsături proeminente, faţa roşie şi congestionată, ochii înroşiţi şi strălucitori, globul ochiului în rotire, respiraţia neregulată şi şovăielnică, pielea umedă; deci, boala n-a scăzut din intensitate.

– Cred că te înşeli, doctore, spuse calm baronul.

– Vedeţi, răspunse Crostencoupe, surâzând, încă delirează; îmi spune că mă înşel.

– Îţi jur, doctore, zise Luizzi, că mă simt în toate facultăţile mele mintale şi cea mai bună dovadă pe care ţi-o pot da, e faptul că am trimis după notar.

Apoi baronul se apucă să-i povestească doctorului felul cum îl îngrijiseră servitorii săi şi planurile pe care le făcuseră, în caz că va muri.

– Doamne, Dumnezeule! strigă doamna Humbert, iată un nou capriciu! Mi-am petrecut toate nopţile, liniştită şi singură, la căpătâiul lui!

– Dovadă, reluă Pierre, făcând pe supăratul, că nu lipseşte niciun cap de aţă nici din dulapuri, nici din secretere.

– Bine, bine, zise doctorul; nu-i nevoie să vă disculpaţi; e cert că nebunia continuă.

– Ba tu eşti nebun, strigă Luizzi furios, ridicându-se în capul oaselor.

– Cum! L-aţi dezlegat? întrebă mirat doctorul, văzând acea mişcare pe care o făcuse baronul.

– Drace! A trebuit! Ca să-i poată scrie domnului notar, zise Pierre.

– Hai, legaţi-l la loc, zise doctorul.

– Să nu vă atingeţi de mine, ticăloşilor! strigă Luizzi, cu o furie crescândă.

– Grăbiţi-vă, grăbiţi-vă, spuse medicul, şi nu daţi atenţie strigătelor sale.

– Ce se petrece aici? Ce se petrece aici? întrebă notarul, care până atunci moţăise într-un fotoliu şi acum se trezise din pricina scandalului.

– Dumnezeule! făcu doctorul. E mai nebun ca niciodată!

– Domnule notar, strigă Luizzi, ajută-mă, ăsta e un asasinat premeditat!

– Îl auzi? făcu doctorul. Caz tipic de nebunie!

– Trimite-mi un alt doctor, zise Luizzi, eu nu-l cunosc pe ăsta! E un intrigant şi un pungaş! Sunt în mâinile unor oameni care abia aşteaptă să-mi dau duhul!

– Legaţi-l mai zdravăn ca niciodată, spuse doctorul, în vreme ce baronul se zbătea cât putea.

În sfârşit, sleit de puteri, sufocat de furie, se prăbuşi pe pat, cu răsuflarea tăiată.

– Bietul om, zise notarul, privindu-l, tocmai el, pe care-l ştiam atât de solid şi de vesel! Familia Cremancé va pune mâna pe o moştenire frumoasă!

– Niciodată! strigă Luizzi. Averea mea nu va intra în posesia unei familii din care face parte ticăloasa de madam de Fantan!

– Bun! Văd c-o ia de la capăt! zise medicul. Duceţi-vă, domnule! S-ar putea ca ideea unui testament să-l înfurie şi mai tare.

Notarul aruncă o privire plină de milă asupra nefericitului Luizzi şi plecă, luând cu el ultima speranţă a baronului. De îndată ce medicul rămase singur, se adresă doamnei Humbert:

– Şi acum, zise el, ia să vedem ce efect au avut lipitorile şi muştarul!

– Nu i le-am mai pus, pentru că astă-noapte a dormit foarte liniştit.

– Mă mir, niciodată pulsul nu i-a fost atât de agitat. Te rog să-i pui imediat lipitorile. Şi de data asta, ai să-i pui o sută!

– Foarte bine, zise doamna Humbert.

– Am să vin diseară, zise doctorul, să văd cum se mai simte.

De îndată ce doctorul plecă, cei trei servitori se priviră unul pe altul, părând a se întreba ce era de făcut. La un semn al lui Pierre, ieşiră din odaie şi-l lăsară pe baron singur. Nefericitul Luizzi rămase deci doar cu gândurile sale. Se afla în mâinile unui călău ignorant, care avea să-l ucidă cu leacurile lui, şi la cheremul unor servitori ale căror planuri vinovate încercase să le dezvăluie, fără însă a convinge pe nimeni. Luizzi se simţi pierdut. N-avea niciun mijloc ca să-şi prevină prietenii şi, de altfel, putea el spune că avea prieteni? Ce să facă? La cine să apeleze? Cui să se adreseze? Diavolului? Refuză categoric ideea de a relua legătura cu acea fiinţă infernală: oare nu datorită lui se afla în această stare îngrozitoare? Totuşi, era singura lui sursă şi, părăsit cum era de toţi, baronul îl chemă pe diavol. Dar diavolul nu apăru şi Luizzi îşi dădu seama că şi această speranţă se spulberase. Într-adevăr, clopoţelul era departe de el şi fără acel misterios talisman nu putea să-şi facă sclavul să-l

asculte, după cum nu putea să-i facă nici pe servitorii săi.

– Oh, spuse el la un moment dat, aş da zece ani din viaţă ca să pot pune mâna pe clopoţel.

– Adevărat? zise diavolul, apărând brusc la picioarele patului.

– Ah, tu eşti? spuse Luizzi. Dezleagă-mă, scapă-mă!

– Şi-mi vei da zece ani din viaţa ta?

– Nu mi-ai luat destui până acum?

– Nu destui, pentru câte prostii ai făcut!

– Păi, tu, ticălosule, m-ai împins la ele.

– Eu n-am făcut decât să te ascult.

– Ascunzându-mi adevărul.

– Ba spunându-ţi-l. Află însă, baroane, că Cel care a făcut lumea asta este un meşter foarte dibaci. Când le-a dăruit oamenilor pleoape, a făcut-o ca să nu-i orbească lumina soarelui. Când le-a dăruit ignoranţa, greşeala, credulitatea, a făcut-o ca să nu devină idioţi sau nebuni în faţa fulgerătoarei lumini a Adevărului.

– Dacă aşa stau lucrurile, nu mai am nimic să te întreb.

– Treaba ta.

– Poţi să mă salvezi din situaţia în care mă aflu?

– Poţi şi singur.

– Ei bine, dă-mi măcar clopoţelul de colo.

– Pentru nimic în lume! În sfârşit, de o bună bucată de vreme, sunt şi eu liber.

– Atunci de ce-ai venit?

– Pentru că mi-ai oferit un târg avantajos.

– Nu vreau să-l închei.

– Tu hotărăşti.

– Să-ţi dau zece ani din viaţă, zise Luizzi îndurerat, niciodată.

– Şi la ce-o să-ţi servească, din moment ce ţii atâta la ei?

– Păi, tocmai pentru că până acum anii nu mi-au servit la nimic, vreau să-i păstrez pe cei care mi-au mai rămas.

– Ei bine, ţi-aş da un sfat ...

– Ce sfat?

– Însoară-te!

– Eu? strigă Luizzi.

– Vezi, stăpâne, dacă nu erai singur în acest moment, nu ţi s-ar fi întâmplat niciun necaz.

– Iar îmi întinzi o capcană.

– Îţi propun un târg: ia-ţi o nevastă şi te pune imediat pe picioare, fără să-ţi cer nimic în schimb.

– O femeie propusă de tine ar fi ceva de rău augur.

– N-ai decât să ţi-o alegi singur, eu nu mă amestec, pentru nimic în lume.

– Ştii că nu mă pricep să aleg.

– Eşti moale, eşti slab, eşti bogat, aşa că vei cădea pe mâna vreunei intrigante.

– Şi cât răgaz îmi dai?

– Şase luni.

– Şi dacă după şase luni încă n-am ales?

– Îmi dai zece ani din viaţă.

– Dar dacă mă însor, tu ce profit ai?

– Îmi răscumpăr libertatea, zise diavolul, râzând. Nevastă-ta îţi va da atâta de lucru, încât n-ai să mai ai vreme pentru mine. Eşti vanitos, aşa că-ţi vei lua o soţie frumoasă şi, prin urmare, vei fi gelos: enormă preocupare. Eşti slab, ceea ce înseamnă că vei fi sluga tuturor capriciilor ei; eşti bogat, asta îi va da dreptul să vrea o mulţime de lucruri, aşa că n-o să mai ai vreme de pierdut cu mine.

– Profiţi de avantajele tale. N-ai mai cuteza să-mi vorbeşti astfel, dacă aş avea clopoţelul.

– Vezi bine că nu sunt chiar atât de diabolic, cum se spune, din moment ce judec ca un om.

– Sunt sigur că sfatul tău e perfid. Mă rog, spune-mi, trebuie să mor acum?

– Cine ştie?

– Vrei să fii delicat, zise Luizzi, râzând. Dar te-am prins: mi-ai cerut zece ani din viaţă, aşa că mai am de trăit cel puţin zece ani.

– Da, dar în ce fel? Te afli în mâna unui medic care te crede nebun.

– Până la urmă, va trebui să recunoască contrariul.

– Crezi că Henriette Buré era nebună?

– Cum, strigă Luizzi, şi tu crezi că mi-aş putea sfârşi zilele într-un ospiciu de nebuni?

– Alţii, mai rezonabili decât tine, au murit.

– Şi dacă mă însor şi găsesc, din întâmplare, o fiinţă pură, n-ai s-o întinezi cu istorisirile tale?

– Eu nu mint şi nu calomniez; asta sunt armele celor slabi şi laşi.

– Dacă aşa stau lucrurile, jupâne diavol, pentru că am certitudinea că tu cunoşti adevărul despre toate femeile pe care le voi întâlni, accept târgul pe care mi l-ai propus, dar cu o condiţie: să am la dispoziţie doi ani ca să aleg ...

– Fie şi doi ani, zise diavolul.

– De acord?

– De acord.

– Atunci, vindecă-mă!

– Asta n-o pot face. Ştii că nu mă pot atinge de lucrurile materiale ale acestei lumi. Ştii bine acest lucru!

– Atunci, înseamnă că m-ai înşelat?

– Ai rămas acelaşi, baroane; neîncrezător, pentru că eşti de rea-credinţă. Hai, în trei săptămâni te vei simţi bine, atât cât te poţi tu simţi bine.

– Şi cum se va întâmpla acest lucru? întrebă Luizzi.

Dar diavolul dispăruse.

XXV

O cură plăcută

Luizzi se simţi foarte dezamăgit de subita dispariţie a diavolului. Dar, liniştit în privinţa făgăduielii pe care i-o făcuse, îşi privi situaţia ceva mai calm şi sfârşi prin a înţelege că nu era chiar atât de disperată pe cât îşi imaginase şi că, în spaima lui, văzuse numai monştri în toate piedicile pe care le avea de înlăturat. După puţin timp, intră doamna Humbert. Dar, în loc de borcanul uriaş plin cu lipitori şi de săculeţul cu făină de muştar, aducea o tăviţă pe care se afla o ceaşcă cu supă şi un pahar cu un vin excelent. Am mai spus că Luizzi se trezise ros de o foame groaznică. Vederea supei îi aţâţă şi mai tare acea poftă de mâncare şi foamea îi sugeră baronului ideea de a o seduce în secret pe infirmieră şi de a o scoate din complotul pus la cale de servitorii săi; de unde se vede că geniul

multora dintre oameni sălăşluieşte în stomac. Aşa că o chemă pe doamna Humbert şi-i zise:

– Pentru mine aţi adus acest excelent dejun?

– Pentru dumneavoastră, domnule? Oh, dumneavoastră sunteţi prea bolnav ca să puteţi înghiţi aşa ceva!

– O să începi să mă tratezi iar, ca şi cum aş fi nebun?

– Ferească sfântul! Ştiu bine că domnul baron şi-a regăsit judecata, dar nu mi se îngăduie să vă dau de mâncare.

– Sigur, zise baronul, dar nu-i în interesul dumitale.

– Nu interesul mă călăuzeşte, domnule baron ...

– Cu atât mai rău! Pentru că, dacă mi-ai fi dat mie supa asta, ţi-aş fi plătit-o cu aur!

– Şi dacă află doctorul Crostencoupe?

– Dacă face nazuri, îl dăm pe uşă afară!

– Adică el mă va da pe mine pe uşă afară şi va angaja în locul meu vreo infirmieră bătrână şi rea, care va face numai ce va spune el.

– Ai dreptate, doamnă Humbert. N-am să-i spun nimic. Şi-acum, dă-mi supa.

Doamna Humbert mestecă în cană cu lingura şi zise:

– Va trebui să-i spuneţi însă că aţi luat toate medicamentele.

– Am să-i spun, doamnă Humbert. Dă-mi supa!

Ea luă ceaşca şi se apropie de pat.

– Da, dar s-ar putea ca Pierre şi Louis să-i raporteze că nu-i urmaţi prescripţiile, zise, încurcată, doamna Humbert. Şi aşeză supa la loc, pe tavă.

– Dacă îşi vor ţine gura, îi iert şi pe Pierre, şi pe Louis; hai, dă-mi supa!

– Cel puţin, beţi încet … Staţi puţin, să vă dezleg …

– Aşa, doamnă Humbert; sunteţi o femeie de treabă.

Luizzi înghiţi supa şi se simţi atât de reconfortat încât, odată cu căldura în stomac, îi reveni şi nădejdea în inimă.

Spre seară, veni şi Crostencoupe şi întrebă dacă-i fuseseră urmate întocmai prescripţiile.

– Ah, doctore, zise Luizzi, văzându-l; astăzi mi s-a întâmplat ceva ciudat. Închipuie-ţi că mi s-a părut că mi se desprinde un văl de pe ochi. Sufeream cumplit, din pricina unor înţepături pe piept şi a unor arsuri pe şolduri.

– Bun! zise doctorul, încruntând din sprâncene. Lipitorile şi muştarul. Şi pe urmă?

– Pe urmă, doctore … Pe măsură ce aceste dureri creşteau, simţeam cum mi se limpezeşte mintea şi imediat mi s-a părut că ies dintr-o noapte adâncă.

– În sfârşit, strigă doctorul Crostencoupe, eşti salvat, domnule baron! Acum nu mai trebuie să faci

altceva, decât să perseverezi pe aceeaşi cale. Încă două sute de lipitori şi cincisprezece comprese cu muştar şi, în curând, vei putea merge călare. Dar ceea ce-ţi recomand mai ales, este regimul.

– Cum, doctore, niciun fel de aliment?

– Nici măcar un pahar de apă cu zahăr. Cea mai neînsemnată hrană înseamnă moartea! Moartea imediată şi fulgerătoare!

– Fleacuri! făcu baronul, ironic.

– O nouă congestie a creierului, delirul, ramolismentul, coma şi moartea. Ai auzit, doamnă Humbert? Pe mâine!

A doua zi, sosi aducând cu sine o enormă cutie cu pastile şi o sticlă sigilată, pe care le puse la căpătâiul patului bolnavului.

– Iată, spuse el, ceea ce urmează să-ţi grăbească vindecarea. Ai să iei, din ceas în ceas, câte o pastilă din astea, iar între ele, câte o linguriţă din acest sirop.

– Te asigur, doctore, că aşa voi face.

De îndată ce doctorul plecă, doamna Humbert îi aduse baronului ceaşca cu supă, pe care acesta o bău cu o bucurie de-a dreptul copilărească.

Trecură astfel opt zile, în timpul cărora doctorul făcea zilnic, dimineaţa şi seara, câte o vizită bolnavului, recomandându-i să folosească exact pilulele şi siropul său, care erau aruncate, cu regularitate, din

ceas în ceas, afară, pe fereastră. După o săptămână, Luizzi se hazardă să-i ceară doctorului îngăduinţa de a bea o ceaşcă cu supă.

– Supă? strigă doctorul. Supă? Decât supă, mai bine bea arsenic, fiindcă, oricum, îţi va face mai bine!

– Vezi, doctore, zise Luizzi surâzând, eu beau de opt zile câte o ceaşcă cu supă şi uite că n-am nimic.

După ce reflectă o clipă, doctorul zise:

– Înţeleg! Pilulele şi siropul au prevenit efectul acestui detestabil lichid. Sunt încântat de ceea ce-mi spui, asta îmi dovedeşte că pilulele astea sunt mult mai bune, decât am presupus eu!

– Deci, pot continua cu supa?

– Dar, dar îndoind-o cu apă şi dublând doza de pilule şi de sirop.

– N-am să uit, zise Luizzi.

Nici nu ieşi bine medicul, că baronul strigă, triumfător:

– Doamnă Humbert, fă-mi un cotlet bun şi aruncă pe fereastră, din ceas în ceas, câte două pastile şi câte două linguriţe cu sirop.

Revenind a doua zi şi asigurându-se că bolnavul înghiţise doza dublă de pilule şi de sirop, se miră cât de repede începuse a se întrema.

După încă o săptămână, Luizzi reîncepu aceeaşi comedie.

– Doctore, spuse el, mi se pare că poate ar fi vremea să îngădui un cotlet sau o aripă de pui …

– Ah! Ah! De data asta, nu, domnule baron. A supune stomacul unei digestii grele, ar însemna să te întoarcă boala.

– Credeţi?

– Sunt sigur!

– Ei bine, află, doctore, că de opt zile mănânc câte un cotlet în fiecare dimineaţă.

– Nemaipomenit! strigă Crostencoupe, dându-se un pas înapoi. Şi nu vă simţiţi rău?

– Dimpotrivă. Din ce în ce mai bine.

– Nicio dificultate în gândire?

– Niciuna.

– Niciun ţiuit în urechi?

– Niciunul.

– Nicio ameţeală?

– Nu, nimic, absolut nimic.

– N-aş fi crezut una ca asta!

– Ce anume?

– Puterea miraculoasă a pilulelor şi a siropului meu! Vedeţi, domnule baron, în ciuda imprudenţelor pe care le-aţi săvârşit, iată-vă aproape vindecat. Dublaţi doza! Acum să luaţi câte patru pastile la un ceas şi câte două linguri mari cu sirop.

– Deci, pot continua cu cotletul?

– Hm … Nici eu nu ştiu ce să zic …

– Pastilele sunt atât de tari, încât …

– Doar o jumătate de cotlet.

– Iar siropul e formidabil!

– Ei bine, fie, un cotlet! Apoi spuse: doamnă Humbert, ascultă-mă cu atenţie, fiindcă, altfel, răspunzi de viaţa domnului baron. I-am dat voie să mănânce câte un cotlet, un cotlet slab, se înţelege, şi bine fript. N-are voie nicio fărâmă de pâine, şi niciun fel de crudităţi, mai ales crudităţi.

– Sigur, domnule doctor.

De îndată ce Crostencoupe plecă, Luizzi, aruncându-şi cuverturile de pe el şi ridicându-se, strigă:

– Doamnă Humbert, simt nevoia unei mese cu trei feluri de mâncare şi, mai ales, a unei salate de anghinare cu un sos de piper.

– Ah, domnule baron, fiţi atent, zise infirmiera, coborându-şi pleoapele şi roşind.

– Ei, zise Luizzi, te deranjează cumva toaleta mea sumară? Mi se pare că nu e ceva nou pentru dumneata!

– Nu e nou, domnule baron, zise doamna Humbert, surâzând şi privindu-l pe baron cu o bucurie fără margini.

Luizzi o îmbrăţişă pe doamna Humbert, dar chiar atunci intră Pierre, fapt care-l făcu pe baron să-şi spună că, în bucuria lui de a se fi însănătoşit, şi-l

făcuse rival pe propriul său valet. Se simţi umilit şi deveni poruncitor faţă de el.

– Se pare că domnul s-a făcut într-adevăr bine, zise Pierre.

I se servi masa şi a înfulecat cu mare poftă. Mai trecură astfel opt zile. Într-o dimineaţă, găsindu-l sculat din pat, doctorul îi spuse:

– He-he, domnule baron, socot că recunoaşteţi cât am fost de precaut, când v-am interzis să mâncaţi altceva în afară de un mic cotlet?

– Las-o-ncolo, doctore! Au trecut opt zile de când mă îndop cu tocană, cu friptură la tavă şi cu tot felul de crudităţi.

– Nemaiauzit! Nemaiauzit! strigă doctorul, bătând odaia în lung şi-n lat. Treaba asta trebuie s-o trec în memoriul meu. Da, reluă el, scoţându-şi memoriul din buzunar, iată un lucru care-mi va aduce glorie şi avere: cuprinde povestea bolii dumneavoastră şi vindecarea ei. Am să-l trimit mâine la Academia de Ştiinţe; căci v-aţi vindecat, fiindcă mi-aţi urmat întocmai sfaturile. Şi dacă v-aţi vindecat, deşi mi-aţi încălcat mereu regimul prescris, asta se datorează excelentului efect al pilulelor şi al siropului meu. Vor trece în posteritate, domnule baron, pilulele Crostencoupe şi siropul Crostencoupe. Mâine am să anunţ acest lucru în toate jurnalele. Singurul onorariu pe care vi-l cer, este să-mi îngăduiţi să vă pomenesc numele, domnule baron.

– Pomeneşte-l, doctore, zise baronul râzând. Voi fi încântat să aflu părerea Academiei de Ştiinţe, despre acest medicament.

– Am să vin să v-o citesc chiar eu. Căci încă nu puteţi ieşi din casă ...

– Cum, zise baronul, nu pot ieşi din casă? Nici dacă aş lua opt pilule deodată?

– Puteţi să luaţi şi opt. Dar vă interzic să ieşiţi.

De îndată ce doctorul plecă, baronul deschise fereastra, aruncă cutia cu pilule şi toată sticla cu sirop şi strigă cu o voce de stentor:

– Louis, înhamă caii!

Apoi, în bucuria sa, apucă clopoţelul ca să-şi cheme valetul, dar apăru diavolul.

– Cine te-a chemat? îl întrebă Luizzi.

– Tu, cine să mă cheme?

– Într-adevăr, în graba mea, am încurcat clopoţeii.

– Ei, zise diavolul, ce părere ai despre medicul tău?

– N-aş fi crezut ca medicina să se afle într-o asemenea stare ...

– Valetul tău are dreptate, te-ai vindecat, dovadă că ai redevenit mărginit.

– De ce?

– Te-am întrebat ce părere ai despre medicul tău, nu despre medicină. De altfel, să ştii că prostia omenească e pretutindeni la fel.

– Tot ce se poate, dar nu simt nevoia de o prelegere.

– Poate ai prefera o istorisire?

– Şi mai puţin, asta pe moment, se înţelege. Fiindcă ştii ce mi-ai promis şi dacă, din întâmplare, aş întâlni o femeie pură şi nobilă, ştii că trebuie să-mi spui adevărul în privinţa ei.

– Şi o voi face, n-ai grijă!

– Eşti sigur că vei putea?

– Copil ce eşti! zise diavolul, uşor mânios şi melancolic. Oare crezi cumva că eu nu cunosc îngerii? Uiţi că o vreme am locuit în cer …

– Deci, în ceea ce te priveşte, o femeie nobilă şi pură înseamnă cerul. Unde crezi că voi găsi o asemenea femeie?

– Caută, zise diavolul, rânjind. Caută, stăpâne, şi nu uita că n-ai la dispoziţie decât doi ani!

– Nici tu nu uita că am în mână clopoţelul …

– Eu am memorie mai bună decât tine, zise diavolul, căci mi-am ţinut cuvântul şi ţi-am redat sănătatea.

– Tu! Nu m-ai refuzat, spunându-mi că nu te poţi amesteca în vindecarea mea?

– Material da, dar moral …

– Cum adică?

– Cu un gând urât: inspirându-i doamnei Humbert planul de a-ţi da de mâncare, ca să-ţi revină sminteala.

– Tu dai oricărui lucru o explicaţie oribilă. Abia uitasem de infamia servitorilor mei.

– Îi crezi cu mult mai josnici decât tine, pentru că au vrut să te omoare în interesul lor, pe tine care, pentru o clipă de distracţie, laşi un vraci nepriceput să se folosească de numele tău ca să vândă o otravă în mod public?

– Am să-i alung.

– Baroane, baroane, zise diavolul, bine ai face! Căci ai plâns în faţa lor, te-ai comportat, faţă de ei şi faţă de medic, ca un biet şcolar, aşa că acum te dispreţuiesc.

– Dispreţul servitorilor mei! strigă Luizzi, furios.

Diavolul ieşi, aruncând baronului o privire ironică.

După un sfert de ceas, Luizzi apăru într-un echipaj strălucitor pe Champs-Elysées; era o zi de primăvară, caldă şi plăcută; îşi văzu toţi prietenii, unii în trăsuri, alţii călare. Dar niciunul nu vru să-l recunoască. Între alţii, doamna de Marignon care, trecând într-o caleaşcă descoperită, împreună cu domnul de Mareuilles, îşi întoarseră în mod ostentativ capul. Luizzi se reîntoarse acasă, furios şi hotărât să se răzbune. Atunci îi veni pentru prima oară ideea să ceară lista persoanelor care veniseră să întrebe cum se mai simte. Nu găsi pe ea decât două nume: cel al lui Ganguernet şi cel al doamnei de Marignon.

XXVI

Un marchiz

Când Luizzi văzu cele două nume, rămase năucit, atât de faptul că se aflau pe listă, cât şi de faptul că atâtea altele lipseau. Absenţa numelui lui de Mareuilles îl convinse că acesta nu era decât pe jumătate vinovat de insolenţa doamnei de Marignon şi se gândi la un mijloc de a-i pedepsi. Domnul de Mareuilles urma să se însoare cu domnişoara de Marignon: oare nu exista vreun mijloc să-i fure logodnica? Luizzi se gândi multă vreme la acest lucru. Dar nu putea pune la cale această răpire, decât dacă era hotărât să se însoare. Şi, cu toate că era obligat ca în decurs de doi ani să-şi găsească o nevastă, nu se simţea deloc ispitit să-şi întoarcă privirile către lumea unde descoperise atâtea crime.

Imaginaţia nu era partea tare a baronului şi probabil că ar fi rămas la planul lui răutăcios, fără a găsi însă şi

mijlocul de a-l aduce la îndeplinire, când iată că i se anunţă vizita lui Ganguernet.

– Ei, bună ziua, baroane, zise glumeţul încă din celălalt capăt al salonului. Ce mi s-a spus? Că ai fost bolnav? Dar te văd trandafiriu şi proaspăt ca un măr roşu.

– Da, m-am restabilit complet.

– Ei bine, ce părere ai despre Paris, amice? Ce oraş! Câtă lume pe străzi! Ce zarvă! Asta e o ţară a zeilor, zău aşa!

– Şi a zeiţelor, nu-i aşa, domnule Ganguernet?

– Adică vrei să spui a femeilor? Ah, baroane, pariziencele sunt ale dracului de reci. N-au acei ochi negri strălucitori, acel trup care să-ţi spună: „Urmează-mă!“, aşa cum sunt grizetele noastre din Toulouse.

– Şi ce vânt te-a adus în capitală?

– Cum, făcu Ganguernet, nu ţi-am spus? Am venit pentru o căsătorie.

– Ce, şi dumneata te însori? zise imprudent Luizzi.

– Bun, am înţeles că te însori, dar cu cine?

– Cu o femeie înstărită. Dar dumneata?

– Eu nu ţi-am spus că am venit să mă însor. Am venit pentru o căsătorie, dar pentru cea a băiatului meu.

– Băiatul dumitale? Dar ştiam că nu eşti însurat.

– Păi, nici nu puteam să mă însor cu o femeie care era măritată.

– Alta acum! strigă baronul, scârbit; deci, fiul dumitale poartă un nume care nu-i aparţine!

– Vă cer iertare, îi aparţine, căci l-a plătit.

– Cum? Şi-a cumpărat un nume?

– Şi încă destul de ieftin. Cunoaşteţi o piesă a lui Picard, intitulată *Copilul găsit?*

– Da. Cred că am şi văzut-o, deşi nu sunt sigur.

– Ei bine, domnule baron, fiul meu a pus piesa în scenă. E un flăcău frumos, care l-a jucat multă vreme pe Elleviou, în provincie. A făcut furori printre femei. Rămânând fără angajament, a venit la Paris, după ce a trecut prin Toulouse, unde am tras împreună nişte chiolhanuri straşnice. Abia plecase, că am şi primit o scrisoare de la un vechi amic, unul Rigot, un fost militar de pe vremea Imperiului, care se afla la Toulouse, împreună cu mareşalul Soult. Amicul Rigot m-a invitat la castelul lui din Taillis, aproape de Caen, anunţându-mă că avea o nepoată şi o strănepoată de măritat, cu o zestre de două milioane de franci.

– Două milioane zestre? zise Luizzi.

– Aşa că i-am scris de îndată lui fiu-meu să vină încoace. *„Dacă ai să mă asculţi,* i-am scris, *vei pune mâna pe una din cele două demoazele. Îi vom face o farsă pe cinste amicului Rigot.“* Nu exista decât o

dificultate: fiul meu se numea simplu, doar Gustave şi atât, şi Rigot – care e un şnapan bătrân şi plin de ifose – nu vrea un băiat de treabă, ci un tânăr cu titlu mare …

– Mă mir, zise baronul.

– Fleacuri! Fiecare vrea să iasă din mocirla lui, ori prin puterile sale ori datorită alor săi. Oameni ca Rigot procedează exact ca femeile destrăbălate, care-şi cresc fetele cât se poate de bine.

– Bun … Şi cum şi-a găsit băiatul dumitale un nume?

– Păi iată cum … Când a primit scrisoarea mea, tocmai era pe cale să se angajeze la Opera Comică. În acest teatru există un individ extraordinar, şeful celor tocmiţi să aplaude.

– Păi din ăştia sunt peste tot.

– Da, dar acela avea ceva deosebit: era, pur şi simplu, marchizul de Bridely.

– Marchizul de Bridely?

– Ultimul dintre cei trei fii ai marchizului de Bridely. În epoca Revoluţiei, băiatul era la Seminar. Şi-a aruncat cât colo sutana şi, în vreme ce tatăl său şi ceilalţi doi fraţi au intrat în armata lui Condé, el s-a angajat, cu curaj, în armata republicană. Tatăl şi fraţii săi fiind ucişi, a devenit marchiz de Bridely, dar atât. Curajos ca un leu, la Austerlitz a căpătat Crucea de Onoare. Dar n-a putut ajunge la gradul de caporal,

fiindcă se îmbăta criţă, de patru ori pe săptămână, în afară de zilele când aveau loc bătălii. Scos din armată în 1815, la Toulouse, şi-a făcut meseria de vechi soldat.

– Cum adică?

– Nu ştii ce înseamnă asta? zise Ganguernet, pozând în militar şi spunând cu voce groasă: „Sunt un vechi soldat al Imperiului, care a văzut toate capitalele din Europa! Trăiască Napoleon! Bravo francezului, patriot până la moarte, care a câştigat Crucea de Onoare pe câmpul de luptă şi a fost rănit de douăzeci de ori!" Cu asta şi cu un ştat de serviciu confecţionat de el, a strâns, în doi sau trei ani, sute de ludovici cu efigia lui Napoleon, de la toţi bonapartiştii: ofiţeri, generali etc., la care se prezenta.

– E o meserie cam ciudată.

– Ba foarte cunoscută, zise Ganguernet. Dar concurenţa i-a stricat afacerea, aşa că a trebuit să-şi caute altă meserie: s-a îndreptat către familiile ruinate.

– Ce mai e şi asta?

Ganguernet făcu o mutră prelungă, dispreţuitoare, o poză impertinentă, şi începu să vorbească uşor pe nas şi din vârful buzelor:

– „Marchizul de Bridely! Un devotament pe care au crezut că-l răsplătesc cu o amărâtă de decoraţie! O fidelitate de nezdruncinat faţă de Bourboni, în ciuda

ingratitudinii lor!" Şi cu asta, le-a înşfăcat regaliştilor napoleonii cu efigia lui Ludovic al XVIII-lea.

– Şi meseria asta a fost înfrântă de concurenţă, ca şi prima?

– Câtuşi de puţin. Dar, în trei sau patru ani, marchizul i-a isprăvit pe toţi aristocraţii din Paris. Ar fi putut să-şi continue meseria în provincie, dar n-a mai vrut să părăsească oraşul. Aşa se face că a devenit şeful celor care aplaudă, la teatrul unde urma să se angajeze fiul meu.

– În sfârşit, zise Luizzi, iată-ne ajunşi la fiul dumitale. Ce-a făcut?

– După ce-a primit scrisoarea mea, s-a dus la marchiz şi i-a oferit o mie de scuzi, cu condiţia să se însoare cu portăreasa, să-l recunoască pe el drept fiu şi să legalizeze această recunoaştere. Marchizul a acceptat. Aşa că acum Aimé-Zéphirin Ganguernet, fiul meu şi al femeii Marie-Anne Gargablou, fostă domnişoară Libert, e conte de Bridely.

– Băiatul dumitale e frumos?

– Leit Elleviou, seamănă ca două picături.

– E manierat?

– Asta cere timp de gândire, zise Ganguernet.

– Bine, lasă, spune când te duci la prietenul dumitale Rigot.

– Peste şapte sau opt zile. Cât să-şi facă nişte haine tatăl marchizului. Îl luăm cu noi. O să bea cu Rigot şi o să-l farmece. Mama băiatului, chipurile, e bolnavă.

– Cum, gata, te şi pregăteşti să pleci? zise Luizzi, văzându-l pe Ganguernet ridicându-se.

– S-a făcut târziu şi trebuie să mă întâlnesc cu Gustave la restaurant, de unde ne vom duce să vedem piesa *Cei doi ocnaşi,* la Teatrul Porte-Saint-Martin. Ne-a dat marchizul bilete …

– Dacă n-aş fi fost bolnav, zise Luizzi, poate că aş fi venit şi eu. Am auzit vorbindu-se multe despre această piesă.

– Se zice că e foarte bună. E vorba de un ocnaş, care, aflând secretul altui ocnaş, îl obligă …

– Să-i dea fata de nevastă, zise repede Luizzi.

– Nu, nu-i vorba despre asta … În fond, când deţii un secret al cuiva, poţi să-l spui cui vrei şi cui nu vrei …

– Ai dreptate, zise Luizzi, treci pe la mine mâine-dimineaţă.

– Pe mâine deci …

– Iartă-mă, te rog, că nu vin eu la dumneata; dar încă nu sunt complet restabilit şi ies din casă cu multă precauţie.

De îndată ce rămase singur, Luizzi scutură clopoţelul şi diavolul îşi şi făcu apariţia. Era îmbrăcat în negru şi cu o mapă enormă la subţioară.

– De unde vii? îl întrebă Luizzi.

– Pregătesc un contract de căsătorie, al cărui rezultat poate că-l vei afla într-o zi.

– E cumva al meu?

– Ţi-am spus că nu mă amestec în această afacere, nici chiar dacă m-ai ruga.

– Cred că ştii de ce te-am chemat …

– Ştiu, zise diavolul, şi te aprob. În sfârşit, ai început să înţelegi şi tu lumea! Îi plăteşti răul cu rău!

– Scuteşte-mă de lecţii, zise Luizzi. Fac ce cred!

Diavolul râse dispreţuitor.

Baronul agită clopoţelul şi diavolul tăcu.

– Vreau să cunosc povestea doamnei de Marignon.

– Acum?

– Acum, şi fără comentarii!

– Crezi că-i bine ce faci? Lumea e mică, stăpâne, pentru cel care-o vede de sus şi apoi încă nu-ţi dai seama, ce-ai să afli …

– Desigur, alte grozăvii.

– Poate.

– Crime?

– Mă iei drept un autor de melodrame?

– Ai putea fi totuşi un scriitor de prestigiu, fiindcă ai cea mai de seamă calitate a lor: vanitatea. Şi acum destul; să începem, zise Luizzi.

– Să începem, zise diavolul.

Şi începu.

XXVII

Doamna de Marignon

Este fiica unei oarecare doamne Béru. Ca s-o înţelegi pe fată, trebuie s-o cunoşti pe mamă. Doamna Béru era nevasta domnului Béru. Dar ca s-o înţelegi mai bine pe femeie, trebuie să-l cunoşti pe bărbat. Domnul Béru era violonist la Operă, un om deosebit de talentat. Totuşi, nu era un artist, artiştii neexistând încă pe vremea aceea. În 1762, când un muzician nu mânca, însemna că n-avea un ban. Uneori râdea de sărăcia sa, adesea îl înfuria. Dar nu poza niciodată într-o victimă. Arta – acea zeiţă voalată pe care toţi oamenii noştri mari o creează după chipul şi asemănarea lor – nu avea încă o religie şi, deci, nici martirii ei. Béru era – după cum am mai spus – un mare violonist. Asta nu-l scutise însă să se înnămolească multă vreme, dând lecţii particulare, fără să-şi inventeze un geniu cu aripi de flăcări, care

să-l poarte pe deasupra noroiului de pe străzi, unde se bălăcea cu pantofii lui găuriţi. Avea o haină peticită şi nu o zdreanţă magnifică. Vioara era vioara sa, cea cu care-şi câştiga pâinea şi nu vocea divină prin care îşi încredinţa mulţimii sufletul, nici hrana nemuritoare care-l sătura doar cu una din razele armoniei unui concert dat de îngeri.

Dacă peruca lui Béru era alandala, asta nu se datora exaltării sale spirituale, ci faptului că peruchierul din colţ refuzase să i-o mai pieptene pe gratis. Béru spunea fără reticenţe: „Sunt cel mai bun violonist din această epocă“. Dar l-ar fi privit ca un tâmpit pe cel care i-ar fi spus: „Eşti una dintre acele fiinţe pătimaşe, căreia Dumnezeu i-a încredinţat unul dintre marile sale mistere. Şi când acest mister, plin de armonie, cântă şi plânge pe coarda ta ascultătoare şi supusă, bărbaţii te ascultă cu mirare, iar femeile visează, în străfundul inimii lor, fiindcă tu trezeşti atunci unul dintre acele ecouri veşnice, care murmură în noi, ori de câte ori geniul – această voce a cerului, exilată pe pământ – ne vorbeşte într-o limbă care ne încântă, fără ca noi s-o putem înţelege“. Dacă i-ar fi vorbit astfel acelui Béru, el n-ar fi priceput o iotă. Totuşi, dacă nu-şi făcuse din talentul său un Pylade metafizic şi imaginar al unui Oreste viu şi plictisit, aşa cum fac tinerii noştri artişti de astăzi, nu înseamnă că Béru nu era conştient de

meritul său. De îndată ce se vorbea despre muzică, devenea vorbăreț, elocvent, mânios, tranșant, nemilos. Béru, mare admirator al lui Gluck, îl socotea pe Puccini un caraghios, un om necinstit, un pungaș; vorbind astfel, dădea dovadă de toate extravaganțele pasiunii muzicale. Era, cu adevărat, un mare muzician și cea mai bună dovadă pe care o pot da e faptul că talentul său rezistase succesului, după cum rezistase și mizeriei.

Prin 1770, Béru s-a însurat; a luat-o de nevastă pe domnișoara Finon, stăpâna unei case unde tinerii domni de la Curte aveau obiceiul să se ducă să ia masa și să joace cărți. Finon era, în vremea aceea, o femeie de vreo treizeci de ani; primea lume bună, iar mesele întinse și toaletele fastuoase erau toată viața ei; *in principio,* se slujise de frumusețea ei personală, pentru a-și procura toate aceste agremente. Apoi, ca o femeie de spirit care știe să se resemneze, speculase frumusețea altor fete ca să poată ține casa, a cărei cheltuială nu mai putea fi acoperită doar cu persoana sa. Totuși, socotise prudent – ca să nu atragă, cu acea casă a ei, privirile domnului locotenent de poliție – să-și ia un bărbat, care să-i dea o stare civilă. Alegerea era dificilă, îi trebuia un bărbat care nu numai să vrea să accepte situația cam deocheată a acelei case, ci și unul pe care să nu-l deranjeze galanteriile personale ale

stăpânei casei; căci, dacă Finon nu mai era zeița bătrânilor financiari și a tinerilor marchizi, ea știa încă să mai ademenească – pe ici, pe colo – câte un fermier cu teșchereaua plină, care plătea notele furnizorilor, sau vreun cavaler de Saint-Louis, pe cât de nobil, tot pe atât de jerpelit, care s-o însoțească la spectacole și care să-i ofere brațul, când ieșea la plimbare.

Femeia auzi vorbindu-se despre Béru, violonistul cu un salariu de o mie două sute de franci pe an și pe care toți marii seniori îl cunoșteau de multă vreme, pentru că uneori cânta și în micile orchestre din casele lor. Finon socoti că acel om nu va fi, în casa ei, o prezență care să displacă și că, având în vedere puținele sale pretenții, s-ar putea înțelege cu el. Așa că-l pofti pe domnul Béru la ea. Încă de la prima întrevedere își dădu seama că violonistul îi convenea din toate punctele de vedere. El primi cu o sublimă indiferență toate glumele pe care unii încercară să le facă pe seama lui. Mâncă și bău, cu o tragere de inimă de la care nimic nu-l putu abate, iar la sfârșitul mesei era atât de beat, încât trebuiră să-l culce. După o zi, domnul Béru era însurat. Acest mare eveniment nu-i schimbă decât exteriorul. Soția sa îl duse la un croitor și la un peruchier și-i lăsă leafa de o mie două sute de franci, să facă cu ea ce va vrea. Odată căsătoria încheiată, lucrurile continuară exact ca mai înainte.

Casa rămase locul de întâlnire al femeilor la modă şi al bărbaţilor celor mai nobili şi mai bogaţi; domnul Béru se ducea să cânte la Operă, în zilele când era spectacol şi îşi petrecea serile la cafeneaua Procope, în zilele în care nu avea spectacol la Operă. Nu răspundea niciodată la niciuna din glumele pe care i le adresau colegii lui, în legătură cu nevastă-sa. Niciodată n-a dat invidioşilor satisfacţia că ar pricepe despre ce anume ar fi vorba şi a continuat – cu o nepăsare sublimă – să se îmbete şi să cânte la vioară. După câteva luni, inerţia sa a dus de râpă până şi verva celor mai ironici şi abia dacă au mai izbutit să inventeze unele epigrame, când, la un an după căsătorie, Béru fu declarat tatăl legal al unei fetiţe care i se născuse. În legătură cu acest eveniment, careva a afişat pe burlanul sobei din cafeneaua Procope, următoarea epigramă:

Ieri, madam Béru a rostit subtil:
– Domnule Béru, acum ai şi-un copil!
– Eu, copil? răspunse şi încremeni.
Aş putea să ştiu cum se va numi?
– Păi Béru, bărbate, Béru, după lege,
Lucrul de la sine se subînţelege!
– E nobil, cucoană, sau o fi burghez?
– Păi, privind la tine, ce anume crezi?
– Deci burghez e pruncul, dar pot şti şi eu,
Al cui e copilul? – Păi al cui? Al meu!

Când Béru intră în cafenea, făcu la fel ca toată lumea: se duse drept la sobă şi citi epigrama, de la un capăt la altul, tot mângâind cu mâna burlanul fierbinte pe care fusese lipită hârtia. Pe chipul său nu se ivi nici cea mai mică emoţie. Îşi luă pălăria pe care o pusese pe marginea sobei, bastonul pe care şi-l sprijinise de un scaun şi se îndreptă, fredonând, spre masa la care obişnuia să se aşeze. Unul dintre obişnuiţii localului, ofuscat de atâta indiferenţă, strigă:

– Ei, domnule Béru, n-ai citit nimic pe sobă, care să te intereseze?

– Domnule, eu nu ştiu să citesc, răspunse Béru cu un calm demn de admirat.

– Dar de auzit, în orice caz, auzi … replică omul. Aşa că am să-ţi citesc eu ce scrie acolo!

Béru se sprijini în coate ca să audă mai comod versurile pe care celălalt le declamă cât mai pompos cu putinţă.

– Aha! Asta scria pe burlan? zise Béru, măsurându-l pe îndrăzneţ cu o privire ameninţătoare.

– Da, domnule, răspunse celălalt, aşteptându-se la scandal.

– Ei bine, zise Béru, isprăvindu-şi păhărelul cu lichior, din moment ce hârtia a fost pusă acolo, acolo să rămână.

– Există deci şi astfel de soţi? zise Luizzi, întrerupându-l pe diavol.

– Există, stăpâne, ba chiar şi mai cu moţ, crede-mă! Dacă aş fi fost deputat, aş fi introdus imediat, în legile privitoare la avansarea funcţionarilor, următoarele: ca o treime din locuri să se acorde după vechime (adică incapacităţii); o a doua treime, după favoruri (adică corupţiei), iar ultima, după neveste (adică încornoraţilor).

– Ai făcut un guvern pe cinste!

– Adică exact ca cel pe care-l aveţi acum, domnule baron, cu deosebirea că spusele mele nu sunt scrise în nicio lege.

– Hai, hai! Să ne întoarcem la Béru.

Diavolul îşi reluă povestirea:

– Deci, nu era nimic de făcut împotriva unui astfel de om. Aşa că, după acea epigramă, toate glumele încetară. Copila nou-născută se numea Olivia. Crescu, fără să-i dea cineva vreo atenţie, uitată fie la bucătărie, fie în salon, ascultând când bârfele servitorilor în limbajul lor de mahala, când teoriile corupţiei galante, rostite în termenii cei mai preţioşi. La zece ani, Olivia nu ştia nici să scrie, nici să citească. În schimb, mângâiată tot timpul de către bărbaţi, pe cel mai plăcut ton, jucându-se în salonul unde se adunau înaltele notabilităţi ale viciului elegant, sporovăia în chip

delicat şi vorbea despre orice, cu o graţie desăvârşită. Pentru ca, dintr-odată, să trântească unele cuvinte auzite la slugile din bucătărie, care aveau un succes nebun şi-i făceau pe nobilii din salon să se tăvălească de râs.

În acea epocă se întâmplară două mari evenimente în familia Béru: bărbatul muri de o indigestie combinată cu o apoplexie, iar nevasta se îmbolnăvi de vărsat. Femeia se refăcu după această boală, care-i luă cu sine şi ultimele rămăşiţe ale unei frumuseţi ce preocupase tot Parisul sau, mai curând, de care se preocupase tot Parisul. Atunci doamna Béru s-a reîntors către fiica sa şi a văzut că va fi o fată de o frumuseţe încântătoare. Imediat s-a gândit la educaţia ei. Olivia n-a învăţat decât două lucruri: ortografia şi muzica. Muzica îi îngădui lumii să audă una dintre cele mai frumoase voci; ortografia îi îngădui ei să aştearnă pe hârtie cele mai frumoase fraze pe care le auzise în salonul mamei sale. După părerea mea, Olivia ştia tot ceea ce trebuie să ştie o femeie. Căci acestor două calităţi despre care am vorbit, ea le mai adăugă şi pe cele de a şti să se îmbrace minunat şi de a merge ca o zeiţă. Unul dintre cele mai mari cusururi ale femeilor elegante din vremea voastră îl constituie faptul că nu ştiu să meargă. Majoritatea abia îşi târăsc picioarele, închipuindu-şi că acest lucru ar constitui un

fel de atestat al leneviei, şi deci al bogăţiei; niciuna nu-şi pune pe pământ, cu nădejde, picioarele, obişnuite doar cu covoarele moi ale unor apartamente bogate şi cu trăsurile lor rapide. Numai că femeile greşesc: una dintre cele mai mari graţii ale lor constă în felul cum merg: precis, drept şi ceva mai repede. Doar dacă mergi astfel poţi face acele mişcări bruşte şi precise, cu capul, în cazul unei întâlniri neprevăzute, acele înclinări abia schiţate, pe care rapiditatea mersului nu-ţi îngăduie să le faci mai profunde şi, prin urmare, stângace şi ceremonioase. În sfârşit, numai în timpul unui astfel de mers poţi să arunci una din acele priviri sclipitoare ca un fulger şi care, întocmai ca un fulger, nu durează decât o clipă. Una dintre acele priviri care te obligă să întorci capul după acea femeie, ca şi cum privirea ei ţi-ar fi pătruns drept în inimă. Femeile din ziua de azi habar n-au de astfel de lucruri. Moda cere o înclinare molatică a capului, o legănare obosită a trupului, o privire strecurată printre gene şi cât mai îndepărtată.

Olivia, plină de spirit, mare muziciană, îmbrăcându-se dumnezeieşte, mergând ca o regină, era o femeie desăvârşită. Singurul lucru pe care natura i-l refuzase era averea.

În 1 martie 1785, Olivia împlini cincisprezece ani. Era o fată înaltă şi poate puţin cam slabă; avea un piept

larg, cu sânii încă mici, ca de fetiţă; braţele îi erau subţiri, mâinile mici şi foarte delicate, picioarele mici, gleznele gingaşe, chipul prelung, uşor colorat. Se vedea că era una din acele tinere sortite să fie de o mare frumuseţe, dar care nu înfloreşte decât târziu în toată splendoarea ei, pentru că naturii îi trebuie timp, ca şi omului, ca să desăvârşească un lucru.

În ziua aceea avea loc un mare banchet la doamna Béru, care făcuse nişte cheltuieli extraordinare pentru a sărbători aniversarea fiicei sale. Invitaţii – toţi numai bărbaţi – erau în număr de doisprezece; nu fusese invitată decât elita obişnuiţilor casei. Masa a fost pe cinste, s-au povestit aventuri – adevărate sau născocite – privind femeile cele mai pudice de la Curte sau din marea finanţă şi au fost jertfite la picioarele unei fete de cincisprezece ani, sortită să fie curtezană, cele mai înalte reputaţii şi cele mai venerate nume. Au învăţat-o cum se înşală un soţ şi, ceea ce e şi mai amuzant, cum să aibă doi amanţi deodată. Apoi, după ce şi-au golit, până s-au cherchelit, sticlele şi inimile, marchizul de Billanville, aghiotantul regelui, care slujise cu distincţie în mai multe ambasade, îi făcu semn doamnei Béru s-o îndepărteze pe fiică-sa. Mama o duse pe Olivia în camera ei, în ciuda insistenţelor şi protestelor celorlalţi musafiri şi, după câteva momente, reapăru singură. În acea clipă, marchizul se

ridică şi, pozând în orator care voia să vorbească în faţa adunării, rosti acest mic discurs:

– Domnilor, vreau să vă propun un contract; dacă sunteţi rezonabili, îl veţi accepta.

– Să auzim! Să auzim! i se răspunse din toate părţile.

– Aţi venit cu toţii s-o admiraţi pe fiica doamnei Béru, a minunatei doamne Béru, pe care o rog să mă asculte cu atenţie, căci mai ales dragostei sale de mamă mă adresez în această împrejurare, ca să mă ajute să vă fac părtaşi la planul meu. Olivia are cincisprezece ani, vârstă minunată, domnilor, vârstă la care femeile au nevoie de dragoste. Şi totuşi, dacă veţi vrea să-mi daţi crezare, încă n-o vom obliga să se ocupe de acest lucru. Îi mai dăm răgaz un an …

– Ce vrea să însemne asta? începu a se striga din toate părţile.

– Asta înseamnă că, această floare, cu cât va mai înflori, cu atât va fi mai frumoasă, când o vom culege.

– Dar e cumplit, zise Luizzi. Ăsta e viciul fără mască! Te rog, continuă.

– Asta înseamnă, domnilor, că înainte de a trece un an, niciunul dintre noi nu va încerca s-o capete pe Olivia. Până atunci, fiecare poate să-i facă curte, dar niciunul nu va merge mai departe. Să ne angajăm pe cuvânt de onoare că o vom respecta un an, după care

va începe licitaţia şi ferice de cel care va câştiga: pentru că va obţine frumuseţea cea mai desăvârşită, în toiul înfloririi ei.

– Şi cine ştie, marchize, strigă vicontele de Assimbret, cine ştie, unde voi fi eu după un an? Numai Dumnezeu ştie, aşa că – în ce mă priveşte – nu sunt de părerea dumitale. De altfel, în timp ce noi vom aştepta ca Olivia să mai crească, dacă vreun pârlit care nu face parte din lumea noastră, ne-o va sufla de sub nas?

– Domnilor, zise doamna Béru, cu demnitatea unei femei urâte, uitaţi în faţa cui vorbiţi!

– Dimpotrivă, strigă marchizul de Billanville, tocmai pentru că te ştiu femeie cu judecată, sunt sigur că vei fi de părerea mea.

– Ei, reluă vicontele, uite că nici doamna Béru nu vrea să aştepte. N-are un sfanţ, cunosc situaţia ei materială, aşa că-i ofer o sută de mii de franci, bani lichizi.

– Ohoho! făcu un grăsan, care până atunci nu scosese nicio vorbă. O sută de mii de franci! Află că eu ofer cinci sute de mii!

– Cât? strigă doamna Béru, uluită de ofertă.

Grăsanul, un subfermier care se ocupa cu strânsul impozitului pe sare, tăcu.

– Ofer cinci sute de mii, peste un an, zise el după o vreme. Căci sunt de părerea marchizului: trebuie să mai aşteptăm.

– Tu, sac plin de bani, tu vrei să mai aştepţi? strigă vicontele. Tocmai tu vorbeşti, care abia aştepţi să-ţi moară nevasta? Ţi-ar scoate ochii, dacă ar şti că ai o amantă. Se pare că i-ai ales un medic bun, din moment ce eşti atât de sigur că vei fi liber peste un an!

– Suntem doi de părere să mai aşteptăm, zise marchizul. Aşa că trebuie să fii şi dumneata, abate, de aceeaşi părere cu noi: nu vei putea s-o ai pe Olivia, înainte de un an!

– Foarte bine, ai dreptate, şi eu sunt de părere să aşteptăm un an, zise abatele.

– Ei bine, fie, zise vicontele, dar cu o condiţie. Ascultaţi: sunt sigur că grăsanul de subfermier ne-o va lua pe Olivia. N-am dreptate, madam Béru? Căci o va plăti de şase ori mai mult decât noi! Nu există nici sânge nobil, nici nume mare, nici spirit, nici alte calităţi care să poată lupta cu banii acestui pântece de aur. Propun deci ca fiecare dintre noi să depună câte o sută de mii de livre, la notar. Asta va face un milion două sute de mii de livre, fiindcă suntem doisprezece. Dacă Olivia va alege pe unul dintre noi, aceşti bani îi vor aparţine. În felul acesta, îi oferim cu toţii o zestre de un milion două sute de mii de livre. Sunteţi de acord?

– Da! Da! Da! strigară toţi, din toate părţile.

– Da, zise şi subfermierul, cu un aer plin de trufie.

– Foarte bine, zise vicontele, dar pe cuvânt de onoare că niciunul dintre noi nu va adăuga un bănuţ la această sumă şi cu ameninţarea pentru tine, subfermierule, că vei primi o sută de bastoane pe spinare, dacă vei oferi fie şi un gologan de aramă în plus.

– Atunci, eu mă retrag, zise subfermierul Libert.

– Nu, strigă consilierul, altfel suma depusă va scădea!

– Fie, zise Libert, jur să nu fac absolut nimic în plus faţă de ceea ce veţi face voi, dar veţi vedea că eu voi câştiga fata!

– Iar eu, zise vicontele, am să fiu încântat să nu câştig, pentru că puştoaica îţi va pune coarne chiar de a doua zi!

– Asta o vom vedea noi, răspunse subfermierul.

– Nu mă îndoiesc câtuşi de puţin de acest lucru, răspunse vicontele. În sănătatea Oliviei! Şi, cum nici tu nu trebuie să trăieşti în mizerie, dragă madam Béru, dobânda de şaizeci de mii de livre produsă de banii depuşi la notar îţi va fi înmânată în fiecare lună.

Doamna Béru, încântată de acest târg, acceptă printr-un semn din cap. Fermierul întrebă:

– Şi dacă unul dintre noi moare?

– De banii lui vor profita ceilalţi. Madam Béru, ad-o aici pe Olivia!

Mama nici nu apucă să se ridice de pe scaun, că Olivia şi intră pe uşă, zicând cu o mutră bosumflată:

– Mă tratezi ca pe o fetiţă, mamă; am cincisprezece ani şi nu văd de ce n-aş rămâne şi eu aici.

– Iertare, domnişoară, zise consilierul, pe un ton doctoral; am discutat o afacere foarte serioasă şi sunt convins că te-ar fi plictisit. Dumneata eşti o fiinţă atât de spirituală …

– Bravo, zise vicontele, războiul a şi început. Olivia, dacă ai să-ţi iei vreodată un amant, fereşte-te de magistraţi!

– Şi să nu te încrezi în militari, zise consilierul.

– De ce? întrebă Olivia.

– Pentru că dacă o fată atât de frumoasă va vrea să aibă doi iubiţi, militarii îşi vor ucide rivalii, iar magistraţii îi vor închide la Châtelet, zise subfermierul cel gras, râzând.

– În timp ce fermierii de treabă o vor împărţi cu alţii, nu-i aşa? întrebă consilierul.

– Prefer jumătate dintr-o afacere, decât nimic.

– Probabil că de asta n-ai avut decât unu la sută din nevastă-ta!

– Într-adevăr, zise Libert. Când fac o afacere proastă, încerc să mă sustrag cât pot mai mult.

– Dumnezeule! strigă vicontele, îmi aduci aminte de bietul Béru. Dar răposatul măcar avea spirit.

Masa continuă astfel, în vreme ce Olivia îi privea pe musafiri, cu o curiozitate care sigur că avea vreun interes ascuns, pentru că privirea ei prea era atentă şi ageră. Adevărul e că Olivia auzise discuţia bunilor amici ai mamei sale. Iar fata era mult mai matură decât îşi închipuiau ei. Era deosebit de isteaţă şi cea mai bună dovadă pe care am să ţi-o dau în acest sens e faptul că ea s-a gândit imediat cum să-şi înşele pretendenţii. Vegheată cum era de ochii geloşi ai celor doisprezece rivali, sigur că i-ar fi fost foarte greu să se încurce cu vreun om din lumea lor. Aşa că, în timp ce pretendenţii se pândeau unii pe alţii, Olivia privi dincolo de cercul lor şi întâlni iubitul mult visat, în persoana profesorului ei de clavecin. Acesta era un bărbat tânăr, de vreo treizeci de ani, bine croit, cu picioare frumoase, cu dinţi superbi şi care putea foarte bine să-i fie iubit. Olivia se hotărî deci să-l iubească. Dar tânărul era atât de grosolan şi de plin de el, încât Olivia n-ar fi izbutit să-l dea peste cap, fără ajutorul mamei sale. Într-adevăr, doamna Béru, observând cu câtă grijă se dichisea Olivia ori de câte ori trebuia să vină profesorul, se postă în chip de santinelă alături de ei. Domnul Bricoin simţi imediat atracţia fructului oprit. Sângele Evei, prima mea iubită, îşi spuse cuvântul şi în sângele Oliviei.

– Ei cum! Eva a fost … zise Luizzi.

– A fost prima femeie care şi-a încornorat bărbatul. Cain a fost copilul meu, zise diavolul, după care continuă: Or, Olivia, care de câteva zile nu-l mai găsea pe Bricoin plicticos, începu a-l vedea sub un aspect foarte atrăgător. Domnul Bricoin se simţi adorat şi, în ciuda frumuseţii Oliviei, caraghiosul avu neruşinarea de a se lăsa dorit, fiindcă, într-adevăr, fata îl dorea: mintea i-o luase razna şi, nu după multă vreme, se simţi îndrăgostită nebuneşte de profesorul ei de clavecin. Schimbară o tandră mărturisire şi supravegherea doamnei Béru fu înşelată. După opt zile, iluziile Oliviei nu mai existau. Aflându-se în fiecare seară în mijlocul acelor bărbaţi care dădeau viciului forme elegante, Olivia făcu o comparaţie supărătoare între cei pe care ea voia să-i înşele şi cel cu care-i înşelase. Bricoin era adevăratul iubit al fetei pierdute: despot, brutal, înjurând tot timpul şi ameninţând să dezvăluie secretul Oliviei, când ea se împotrivea să-i facă pe voie, viaţa ei deveni în curând un adevărat supliciu; biata fată, cu inima curată, dar cu trup destrăbălat, nu înceta să se căiască. „Sigur, am să mai am iubiţi, dar n-am să mai iubesc pe niciunul", îşi spunea ea. Anul fatal trecu şi când, la un supeu asemănător cu cel despre care ţi-am mai vorbit, Olivia trebui să se pronunţe, frumoasa fată se ridică şi zise cu voce sigură:

– Îl aleg pe subfermier!

– În două zile, strigă acesta, în două zile, regina mea, vei locui în cel mai frumos palat din Paris!

Adunarea rămase stupefiată; singur vicontele tăcu, dar în timpul seratei se apropie de Olivia:

– Treaba asta nu-i prea clară, îi zise el. Ai ales acest bulgăre aurit, dar ştiu că n-ai făcut-o din avariţie. La vârsta ta, nu eşti avar. Aici se ascunde ceva! Dacă ai nevoie de un imbecil care să-ţi fie amant oficial, înseamnă că ai un altul pe care-l ascunzi.

Luată din scurt, Olivia îi mărturisi totul vicontelui.

După opt zile, când Bricoin veni să-i dea lecţii tinerei Olivia, în noul ei palat, în loc să-l găsească pe subfermier, profesorul nimeri peste viconte. Bricoin vru să facă scandal şi ameninţă că-i va spune totul „Muntelui de aur". Vicontele luă un baston şi-l rupse până la mâner, pe spinarea ticălosului, apoi îi zise:

– Asta, ca să ţii minte şi să nu mai pui niciodată piciorul aici! Cât despre ameninţări, dacă sufli cuiva un cuvânt, îţi voi tăia amândouă urechile!

La câtăva vreme după asta, vicontele, întâlnindu-l pe subfermier, îi zise:

– Ei bine, Viţelule de aur, eşti mulţumit de mica Olivia?

– Hm! Hm! Teamă mi-e că madam Béru şi-a cam bătut joc de noi!

– Iar eu, ei bine, eu ţi-o jur că Olivia îşi bate joc de tine!

XXVIII

Un al doilea Elleviou

Când diavolul ajunse aici cu povestirea, Luizzi auzi pe cineva bătând la uşă.

– Cine e? strigă el cu nerăbdare.

– Domnule, zise Pierre, a venit domnul Ganguernet împreună cu domnul marchiz de Bridely.

Luizzi stătu câteva clipe pe gânduri, apoi răspunse prin uşă:

– Roagă-i să mă aştepte un moment. Vin să vorbesc cu ei!

– Erai atât de grăbit să afli povestea doamnei de Marignon, zise diavolul.

– Mi se pare c-am s-o aflu şi mai bine, după ce-am să discut câteva minute cu Ganguernet, zise baronul. Există o anumită întrerupere, ceva peste care ai trecut şi pe care poate că omul ăsta mi-o va explica. Totuşi, nu pleca …

Spunând aceste cuvinte, Luizzi îl privi pe diavol. Haina lui neagră dispăruse. Acum era înveşmântat într-un halat lung de mătase şi în papuci. În vârful capului îi atârna o singură şuviţă de păr şi se scobea între dinţi cu unghia degetului mic.

– Te duci la un bal mascat? îl întrebă Luizzi.

– Nu, mă duc în China şi mă întorc imediat.

– În China? strigă Luizzi, uluit. Ce faci acolo?

– Am de pregătit un contract de căsătorie. Nu e vineri azi?

– Zi nefastă, zise Luizzi.

– Adică vrei să zici ziua zeiţei Venus, răspunse diavolul.

– Şi despre ce fel de căsătorie e vorba?

– Vreau să conving un mandarin să se însoare cu fata duşmanului său de moarte ca să înceteze ura dintre familiile lor.

– Iată un lucru admirabil din partea ta, zise baronul. Dar oare vei reuşi?

– Nădăjduiesc că da. Treaba asta trebuie să aibă nişte urmări formidabile.

– Uitarea urii a ajuns aproape o virtute şi speri să realizezi acest lucru?

– Ba socot să ajung la maxima ei înflorire. Din căsătoria asta se vor naşte zece copii. Cinci vor lua

partea tatălui lor, şi cinci vor trece de partea mamei. De aici, certuri, tulburări, fratricide.

– Ticălosule! zise baronul.

– Mai adineauri mă lăudai.

– Trag nădejde să nu reuşeşti.

– Mă rog! Dar viitorul soţ a şi trimis viitoarei sale soţii, darurile uzuale.

– Oare aşa să fie? Mi se pare că am citit în cartea unuia dintre cei mai savanţi geografi ai noştri, că familia soţiei e cea care trimite daruri.

– Ei bine, fiind vorba de un savant, de data asta nu s-a înşelat. De altfel, voi aveţi atâţia academicieni care plasează, pe hartă, oraşe acolo unde sunt mlaştini şi pustiuri acolo unde există oraşe, încât cel despre care vorbeşti, merită într-adevăr reputaţia de care se bucură.

– Uiţi că te voi chema repede.

– Ţi-am zis că dau o goană până în China şi într-o clipă sunt îndărăt.

Diavolul dispăru şi baronul porunci să fie introduşi domnul Ganguernet şi marchizul de Bridely. Acest nou domn era într-adevăr un tânăr deosebit de frumos, cu degetele petrecute prin răscroiala vestei şi care ar fi părut şi destul de distins fără enorma chică ce-l împodobea, fără butonii de diamant, fără lanţurile de

aur care-i acopereau cămaşa şi fără inelele ce-i încercuiau degetele groase.

După saluturile de rigoare, baronul se simţi destul de încurcat, neştiind cum să înceapă discuţia pentru care-l poftise pe Ganguernet la el, fiindcă nu ştia dacă Gustave fusese informat despre ceea ce-i mărturisise notarul. Totuşi, nu dădu înapoi. Se azvârli, cu curaj, înainte, şi-i zise lui Gustave:

– Deci, te-ai hotărât să părăseşti teatrul, domnule?

– Eh, domnule baron, răspunse acesta, vârându-şi degetele parfumate în cheutorile hainei, credeţi că un om de talent mai are azi loc în teatru? Sunt la modă mediocrităţile, iar eu nu sunt destul de intrigant ca să le alung.

– Dar mi se pare că publicul e un judecător mai bun decât intriga şi care clasează just talentele, zise baronul. Dar am uitat să-l întreb pe domnul Ganguernet cu ce prilej mă vizitează la această oră …

– Mai întâi, din dorinţa de a vi-l prezenta pe domnul marchiz de Bridely. Trecând pe sub ferestrele dumneavoastră, am văzut lumină şi m-am gândit că nu v-aţi culcat încă. Pe urmă, am vrut să vă rog să păstraţi cel mai mare secret despre istoria pe care v-am spus-o dimineaţă. Ştiu că sunteţi mare amator de scandal …

– Eu? Îţi jur că n-am suflat un cuvânt nimănui, nici măcar domnului marchiz de Bridely.

– Despre ce anume e vorba? întrebă marchizul.

– Asta cred că n-o să te prea amuze, domnule, îi spuse baronul cu trufie. Apoi se adresă lui Ganguernet: Ca să-ţi păstrez secretul, va trebui să-mi răspunzi la o întrebare. Ai auzit vorbindu-se vreodată de domnul Libert, subfermierul, financiarul doldora de bani?

– Iaca! Adică dacă-l cunosc pe cumnatu-meu?

– Aveam o presimţire, zise Luizzi; deci, era fratele acelei doamne …

– Marie-Anne Gargablou, fostă domnişoară Libert, fata lui Antoine Libert, un grăsun din Tarascon. Provensal amestecat cu normand; avariţia şi ostentaţia dublate de pungăşie şi rapacitate.

– Un adevărat Turcaret, după câte mi se pare.

– Curat Turcaret, căci şi-a părăsit nevasta în mizerie, ca să întreţină o amantă, şi şi-a lăsat sora să moară de foame.

– Ei bine, zise Luizzi, sper să-ţi pot da veşti despre el.

– A murit.

– Sper, cel puţin, să-ţi pot da veşti despre averea sa şi nu e chiar imposibil ca această avere să revină adevăraţilor moştenitori ai domnului Libert.

– Adică mie! strigă Gustave, amintindu-şi de numeroasele milioane ale unchiului său.

– Crezi că treaba asta te priveşte, domnule marchiz? zise baronul, pe un ton dispreţuitor.

– Ştiţi prea bine că da, zise Ganguernet. Hai, zise notarul fiului său, nu-mi mai fă atâtea semne; domnul baron ştie totul.

– Şi, pe deasupra, intru şi în conspiraţie!

– De altfel, afacerea bătrânului Rigot e cam hazardată: dă două milioane dotă, dar cui?

– Mi se pare că nepoatei sale, parcă aşa mi-ai zis.

– Ei bine, nu! Rigot e un alt soi de original; Rigot dă o zestre de două milioane de franci, dar nu se ştie cui: mamei sau fiicei. A hotărât ca ele să se mărite în aceeaşi zi; dar abia după ce vor ieşi din biserică, notarul va rupe sigiliul donaţiei pe care i-a înmânat-o Rigot.

– Ei drăcie! zise Luizzi, iată într-adevăr ceva ciudat.

– Fără îndoială, fără îndoială, dar nu despre asta e vorba: cum să regăsim noi milioanele unchiului Libert?

– Vă voi spune mâine; până atunci, duceţi-vă să vedeţi *Cei doi ocnaşi* şi studiaţi această piesă, tot atât de bine ca şi *Copilul găsit*.

– Înţeleg! E vorba de un secret cu care l-am putea sili pe cel ce deţine averea, să ne-o dea …

– Cam ceva în genul ăsta ... Bună seara! Aştept persoana care urmează să-mi dea ultimele informaţii.

– Cu bine şi pe mâine, ziseră cei doi Ganguernet, după care ieşiră.

Luizzi îl sună pe diavol.

– Ah, dragul meu, mi se pare că devii din ce în ce mai impertinent, zise diavolul intrând.

– Eu? răspunse Luizzi, năucit de apostrofă.

– Tu! Cum, mă faci să te aştept de douăzeci de minute?

– Eşti ager, răspunse Luizzi cu dispreţ. Ai terminat cu mandarinul tău?

– Aşa cum ai terminat şi tu cu Ganguernet al tău.

– Ai semănat răul ca să culegi crima?

– Aşa zice un neghiob ca tine; de fapt, eu am semănat binele, pentru a face să sporească nelegiuirile. Am predicat împăcarea, pentru a înfometa ura.

– Ceea ce ai făcut mi se pare o capodoperă, pentru care nu te invidiez.

– Tu lucrezi atât de bine la capodopera ta de acelaşi gen, încât chiar că n-ai de ce mă invidia.

– Te referi la planul meu de a o face pe domnişoara de Marignon să se mărite cu băiatul lui Ganguernet?

– Mi se pare că e o infamie destul de frumuşică.

– Bun! făcu Luizzi; o răzbunare sau, mai curând, o mistificare.

– Încă puţin şi vei face exact ca Ganguernet: o glumă.

– Îmi ceri să renunţ la planul meu?

– Nici să renunţi, dar nici să te ajut.

– Şi totuşi m-ai ajutat, spunându-mi povestea doamnei de Marignon.

– Biata femeie! zise diavolul cu un aer plin de milă, care-l făcu pe Luizzi să pufnească în râs.

– E mai curând demnă de plâns, decât de râs. Biata femeie! Biata femeie! zise diavolul, clătinând din cap.

– Hai că devii ridicol, jupâne; te-a apucat înduioşarea.

– Ai dreptate, eu mă înduioşez, iar tu devii crud; văd că amândoi ieşim din rolurile noastre.

– Reintră în rolul tău şi continuă-ţi povestirea.

– Sunt gata.

XXIX

Urmarea povestirii

– Înainte de a ţi-o arăta pe Olivia în lume, e necesar să fac unele consideraţii particulare, privind starea ei de spirit. Şi-a început viaţa de femeie de lume cu o eroare în inimă. Olivia şi-a închipuit că a cunoscut dragostea; capriciul de copilă, care-o aruncase în braţele lui Bricoin, fusese plin de nelinişti, de speranţe, de scene de violenţă, de câteva momente de plăcere, atât de uşor de confundat cu fericirea, când n-ai cunoscut-o. Apoi au venit regretele, lacrimile, groaza. Această aventură, în sfârşit, târâse după ea tot calabalâcul iubirii. Olivia, care nu avea experienţă, se lăsă înşelată şi-şi făcu despre dragoste o foarte proastă părere. Ca fată cu mintea pe umeri, se jură să nu se mai lase prinsă în mrejele nimănui. Te şi miri, şi pe drept cuvânt, cum o inimă de numai şaisprezece ani n-a păstrat în ea, din proaspetele sale iluzii, nici vagi

dorinţe, nici gânduri languroase pentru a pricepe adevăratul sens al iubirii.

Într-o altă situaţie, dar mai ales într-o altă epocă, sigur că Olivia şi-ar fi recunoscut greşeala. Dar ce-şi putea închipui despre dragoste fata doamnei Béru? Ce semnificaţie mai putea avea pentru ea cuvântul „amant"? Din punctul de vedere al doamnei Béru, dragostea era o afacere care avea la bază frumuseţea. Deci, averea şi linguşeala puteau ţine loc de dragoste. Nu trebuie să uităm, de asemenea, că societatea coruptă în care trăia Olivia era expresia cea mai frustrată a moravurilor de la sfârşitul secolului al optsprezecelea. Senzualismul, negarea oricărei reguli şi a oricărei legături morale, guvernau în mod suveran acea societate decrepită, şi Oliviei – ieşită din sfera specială a corupţiei în care fusese închisă – i-ar fi fost cu mult mai greu să găsească un adăpost împotriva demoralizării care-i smulsese, încă de copilă, acea floare a sufletului care este încrederea în dragoste. Olivia, nemaigăsind niciuna din emoţiile iubirii, avu totuşi alte compensaţii: trăi în mijlocul unei societăţi strălucitoare, începură să-i placă numai lucrurile deosebit de frumoase, învăţă să aprecieze, dintr-o privire, oamenii şi evenimentele, făcu o adevărată pasiune pentru lucrurile mari ale omenirii şi, în mijlocul acelei galanterii dezmăţate, când îţi luai un nou amant ca şi cum ţi-ai fi

luat o rochie nouă, căpătă o înclinaţie ciudată către plăcerile spirituale, succesele în conversaţie impuseră domnia bunului gust şi deveni o femeie superioară.

Asta nu înseamnă că Olivia, ajunsă la deplina strălucire a frumuseţii, n-a fost sclava firii sale înflăcărate şi dominatoare; dar, trebuie s-o spun, n-a avut niciodată un amant care să-i mulţumească şi spiritul şi inima. A avut întotdeauna un amant care să fie de neam mare, să se bucure de reputaţie, de succes şi cu care să se mândrească, şi un amant căruia nu-i cerea nimic din toate astea şi pe care-l ascundea cu grijă. Se dăruia amândurora cu deosebirea că se lăsa îndelung dorită de primul şi că-i ceda cu uşurinţă celuilalt. Diferenţa dintre cei doi bărbaţi consta în faptul că ea aparţinea primului, pe când cel de al doilea îi aparţinea ei. Cei mai tineri ani ai Oliviei trecură în acest dublu dezmăţ. Subfermierul îşi sporise mult averea pe care i-o procurase asociaţia celor doisprezece curtezani. Cum, în curând, prin viaţa Oliviei începură a se succeda prinţi, ambasadori, mari financiari, ea ajunse să posede una dintre acele averi scandaloase cu care societatea aproape că se ruşinează. Când izbucni Revoluţia, Olivia se afla în Anglia împreună cu un membru al Camerei Lorzilor, care cheltuia pentru ea mai mult decât veniturile unei averi formidabile. Tocmai se înapoiase în Franţa pentru a-şi salva

bunurile de la confiscare, când emigraţia îi trimise la Londra pe toţi prietenii ei din Paris. În această împrejurare, Olivia se dovedi a fi bună, nobilă şi spirituală. Micşoră cheltuielile casei ca să-i poată primi pe toţi acei mari seniori ruinaţi, fără să-i acuze că se înhămaseră la carul unei curtezane princiare; apoi, din economiile ei, îi ajută, în secret, pe cei mai săraci.

În vremea asta, amanţii se succedau ca şi în trecut, cu singura deosebire că dacă Olivia era extrem de exigentă în alegerea celor oficiali, nu se mai preocupa de multă vreme de alegerea celor neoficiali. Şi poate că această cruntă delăsare ar fi pierdut-o, dacă un fel de lâncezeală prilejuită de climatul Londrei nu i-ar fi pus viaţa în primejdie. Îngrijirile medicilor dovedindu-se zadarnice pentru a învinge acea înclinaţie spre melancolie ce-i slăbise nu numai trupul, dar îi înceţoşase şi spiritul, toată lumea hotărî că Olivia trebuia să părăsească Anglia, pentru că, altfel, era ameninţată să-şi piardă viaţa. Toţi prietenii ei o sfătuiră să se ducă în Italia; în acest sfat exista totuşi un ciudat sentiment de gelozie: siliţi să-şi lase parveniţilor care-i alungaseră din Franţa averile, rangurile, patria, emigranţii se simţeau crăpând de ciudă la gândul că nişte neciopliţi puteau să le uzurpe şi plăcerile. Şi sigur că erau îndreptăţiţi să creadă acest lucru, căci virtutea Oliviei era cu mult mai fragilă, decât vechea monarhie. Olivia

nu-i ascultă. Ea voia să revadă Parisul, un alt Paris decât cel pe care-l cunoscuse ea, guvernat de alţi oameni, agitat de alte idei, dând alt fel de serbări. Căci în epoca despre care îţi vorbesc, Directoratul se şi instalase la Luxembourg. Olivia obţinu lesne radierea de pe lista emigranţilor. Puţina avere pe care o adusese din Anglia, îi înlesni o viaţă îndestulătoare şi-i îngădui să dispună de persoana ei, aşa cum voia.

Cu toate că avea atunci aproape treizeci de ani, Olivia era de o frumuseţe atât de izbitoare şi atât de pură, încât, în curând, fu înconjurată de asiduităţile celor mai de seamă persoane din Paris. Curtezană de mare lux, ea se făcu remarcată la cursele de cai de la Longchamps şi la balurile atât de misterioase de la Operă şi de la Frascati. Cu toate astea, nu-şi mai regăsi nici deplina sănătate şi nici independenţa de spirit.

Crizele de descurajare şi de melancolie deveneau din zi în zi mai frecvente, încât cu mare greutate a fost determinată într-o seară din iarna anului 1798 să asiste la o serbare intimă, dată de unul dintre cei mai bogaţi furnizori ai armatei. Dintre toate femeile aflate acolo, Olivia a fost singura lipsită de spirit, de cochetărie, de entuziasm. Dintre toţi bărbaţii, unul singur a rămas – la fel ca şi ea – rece, indiferent şi, într-un fel, plictisit de toată acea veselie din jurul lui. Bărbatul nepăsător putea să aibă vreo treizeci şi cinci de ani şi se numea

de Mère. I se puneau în cârcă mari pasiuni. Deşi încă tânăr, îşi părăsise familia şi lăsase unui frate mai mic toate avantajele unei averi strălucite, pentru a o urma în Olanda pe femeia pe care o iubea. După ce a iubit-o cu patimă, în chip platonic, vreme de trei ani, a văzut-o dăruindu-se cu uşurinţă altuia. Această primă decepţie l-a împins la un libertinaj scandalos; acel bărbat, atât de distins prin numele, prin rangul, caracterul şi spiritul său, s-a cufundat în tot felul de excese. Revenit în Franţa şi reintrat în înalta societate, s-a îndrăgostit din nou de o femeie căreia a vrut să-i închine toată viaţa sa. Această a doua pasiune a fost mai violentă şi deloc platonică. Dar a fost din nou înşelat. Când i s-a întâmplat acest lucru, domnul de Mère avea douăzeci şi şapte de ani. Ca şi prima oară, s-a simţit cumplit de dezamăgit şi a jurat din nou să se răzbune. Numai că de data asta nu s-a mai ales pe sine drept victimă. Pentru cele două femei care nu-i fuseseră credincioase, le-a pus pe toate celelalte să plătească în locul lor. Aşa că s-a consacrat unei ocupaţii foarte ciudate: seducerea femeilor care se socoteau virtuoase şi pe care le părăsea a doua zi după ce le avusese. Numai că această josnică răzbunare îl obosi în curând şi, după doi ani de astfel de viaţă, când se privi în oglindă, deşi era încă tânăr, văzu că dispreţul cu care tratase femeile îl ofilise şi-l făcuse să-i fie silă de tot. Noroc că

Revoluţia îl smulse din acest profund dezgust şi-l determină să se intereseze de lucrurile publice. În 1792 plecă împreună cu voluntarii din provincia sa, fericit să audă cum îi bate inima la zgomotul tobei şi cum îi mai tresare încă, de emoţie.

În acea epocă, soarta îi înhăţa cu lăcomie pe toţi cei pe care-i copleşea cu favorurile ei. În 1798, domnul de Mère era de acum general de brigadă. Şi dacă în timpul serbării nu se afla împreună cu oastea sa, acest lucru se datora unei răni primejdioase, pentru care trebuise să se întoarcă la Paris.

Cum Olivia era femeia cea mai coaptă dintre toate cele care fuseseră invitate la serbare, tot la fel şi domnul de Mère era cel mai vârstnic dintre bărbaţii aflaţi acolo. Cei doi fuseseră aşezaţi la masă destul de departe unul de celălalt, căci Olivia era dorită cu înflăcărare de toţi bărbaţii tineri, după cum domnul de Mère era copleşit de cochetăriile neruşinate şi agasante ale femeilor tinere. Dar niciunul, nici celălalt nu izbutiră să facă corp comun cu cei de faţă. Olivia şi generalul priveau cu milă toate acele izbucniri zgomotoase, acele deliruri amoroase pe care cei doi le băuseră de mult până la fundul paharului. Olivia era mult prea frumoasă, pentru a accepta dragostea vreunui tânăr a cărui pasiune ar fi aşezat-o în rândul femeilor bătrâne care fac educaţia tinerilor, iar

domnului de Mère nu-i mai ardea de distracţii, pentru a încerca o nouă deziluzie.

Făcându-se seară, hazardul sau, mai curând, singurătatea pe care o căutau amândoi, îi făcu să se întâlnească într-un salon îndepărtat. Domnul de Mère ştia cine era Olivia, ea însă nu-l cunoştea. Începu să discute cu ea, sigur că nu cu acel respect pe care ţi-l impune o reputaţie nepătată, dar cu acea reţinere cu care un om distins discută cu orice femeie obişnuită cu lumea elegantă. La început, schimbară câteva cuvinte despre reuşita seratei şi despre faptul că ei nu putuseră participa cu tot sufletul la ea, fiindcă nu se simţeau în apele lor. Se interesară puţin unul de celălalt, apoi schimbară şi acest subiect, pentru a discuta despre lucruri generale. Războaiele Republicii şi succesul lui Bonaparte erau atunci la apogeu şi domnul de Mère vorbi despre ele cu o căldură şi un entuziasm care atesta că avea încă în el mult mai multă însufleţire şi înflăcărare, decât se presupunea.

Pe de altă parte, cum începuseră să-şi facă reapariţia literatura, teatrele, muzica, artele, Olivia vorbi despre ele cu un tact, o superioritate şi un interes care dovedi că şi inima ei era încă sensibilă la dulcile emoţii în care ea nu mai voia să creadă.

Petrecură astfel câteva ceasuri bune împreună, ascultându-se, rând pe rând, cu plăcere, avertizaţi, la

un moment dat, de liniştea care se înstăpânise, că serbarea se sfârşise.

Trebuiră să se despartă. Domnul de Mère, care mai avea câteva săptămâni de stat la Paris, nu voi să lase să-i scape ocazia de a-şi mai alunga plictiseala, petrecându-şi timpul cu o femeie care i se păruse plină de spirit şi de bun-simţ; o rugă, deci, pe Olivia să-i îngăduie s-o viziteze. O făcu în termenii cei mai măgulitori, iar ea îi răspunse, fără să se mire şi fără să-l respingă:

– N-am nevoie să ştiu cine eşti, domnule, pentru a mă simţi încântată să revăd un bărbat atât de distins ca dumneata; dar, în sfârşit, trebuie să ştiu măcar cum te cheamă ca să nu mă mir de vizita pe care urmează să mi-o faci, dacă nu cumva între timp te răzgândeşti şi vei uita să mai vii.

– Ei bine, doamnă, dacă mâine seară va fi anunţat domnul de Mère, îl veţi primi?

– Domnul de Mère! zise Olivia privindu-l, iată o persoană care va fi oricând primită cu plăcere în casa mea!

Amândoi, se vedea limpede, erau încântaţi că se cunoscuseră. Dar, despărţindu-se, niciunul dintre ei nu se simţi tulburat de persoana celuilalt. Olivia îşi petrecu ziua fără să se mai gândească la faptul că domnul de Mère urma să-i facă seara o vizită, iar domnul de Mère îşi aminti că trebuia să se ducă seara

la Olivia, aşa cum s-ar fi dus într-un loc plăcut; de pildă, la Operă.

La nouă seara, Olivia se afla la ea, împreună cu domnul Libert, bogătaşul pe care şi-l alesese la şaisprezece ani şi pe care şi-l luase din nou ca amant oficial, pentru că-i era mai înrobit decât toţi ceilalţi care-i urmaseră. Averea imensă făcută din delapidări pe vremea monarhiei crescuse enorm din delapidările făcute pe vremea Republicii şi Olivia se folosea de ea pentru a-şi satisface toate capriciile, acum cu mult mai exigente şi mai imperioase, cu cât bătrânul grăsan o plictisea de moarte.

În acel moment, fostul subfermier, devenit furnizor, tocmai îi vorbea despre o nouă afacere şi Olivia – neavând ce face – îi demonstra cât de stupidă era toată povestea, deşi, în fond, era ferm convinsă că instinctul cupidităţii lui Libert era mult mai puternic decât orice raţiune. Aproape că ajunseseră să se ciondănească din pricina acestui lucru, când fu anunţat domnul de Mère. Olivia se simţi cumplit de înciudată; deşi tot Parisul ştia că era amanta lui Libert, se simţi foarte umilită să fie găsită împreună cu acesta, de un bărbat ca domnul de Mère. Îl primi totuşi cu acea dezinvoltură care ţinea mai mult de obişnuinţă decât de bună dispoziţie. Discutară despre serbarea la care se cunoscuseră, dar amândoi se simţeau jenaţi şi umiliţi

de prezenţa financiarului; fiindcă persoana lui spunea mult prea clar cine era Olivia!

Libert părăsi salonul înaintea generalului. De îndată ce acesta plecă, Olivia îi zise lui de Mère:

– Te-ai înşelat, generale. Ai crezut, probabil, că vei veni într-un salon unde vei găsi foarte multă lume, discuţii strălucitoare, şi iată-te picat la o biată femeie singură şi care-şi petrece astfel majoritatea serilor.

– N-am venit decât la dumneata, doamnă, şi nu te caut decât pe dumneata, răspunse generalul.

– Şi, din păcate, nu m-ai găsit singură. Asta ai vrut să zici, nu-i aşa?

– Nu, dar mă simt dator să-ţi mărturisesc că nu-mi închipuiam că voi tulbura o discuţie atât de intimă.

– Drept să-ţi spun, nici nu ştiu cum să iau răspunsul dumitale …

– Ca o expresie a uimirii de a o vedea pe frumoasa Olivia singură.

– Singură!

– Într-adevăr. Mi se pare că am descoperit în ea o superioritate a spiritului care nu se mai mulţumeşte cu unele prietenii vulgare.

Olivia îl privi pe general cu un surâs pe jumătate ironic, pe jumătate trist, şi-i spuse:

– Dacă aş fi fost cocheta pe care o crezi, poate că ţi-aş fi răspuns că eram singură, fiindcă te aşteptam pe

dumneata. Dar ar fi însemnat să mint şi a trecut multă vreme de când nu mă mai deranjez să fac acest lucru.

– Deci, nu mă aşteptai, doamnă? întrebă domnul de Mère

– Îţi jur, domnule, că am uitat cu desăvârşire de vizita dumitale.

– Îţi mulţumesc pentru francheţe, oricât de puţin măgulitoare ar fi ea.

– Poate că e mult mai măgulitoare decât socoteşti. Adevărul e că sunt supărată.

– De ce?

– Pentru că ai venit.

– Chiar aşa? Şi poţi să-mi spui şi mie de ce?

– Te-am întâlnit ieri într-o societate insuportabilă, la fel de plictisit ca şi mine, în mijlocul unor oameni care se distrau. M-ai făcut să petrec o seară plăcută, fără să-mi dau seama când a trecut timpul. Asta a însemnat mult pentru mine. Mai târziu, mi-aş fi adus aminte cu plăcere de acest lucru, şi dumneata la fel. În viaţa pustie pe care o duc, această amintire ar fi însemnat mult … Acum, dacă ai venit aici, amintirea s-a dus, pentru că te-ai întâlnit cu domnul Libert, pentru că mi-am dat seama că mă judeci în sinea dumitale şi pentru că într-adevăr m-ai judecat.

În timp ce Olivia vorbea astfel, generalul o privea; abia atunci observă cât era de frumoasă şi de

înduioşătoare, de când lâncezea sufleteşte şi trupeşte. După o clipă de tăcere, răspunse:

– Din tot ce mi-ai spus, singurul lucru pe care nu-l pricep este această viaţă pustie despre care mi-ai vorbit.

– Asta mă miră şi pe mine, zise Olivia, nu pentru că n-aş putea avea în jurul meu un cerc strălucitor de adoratori. Succesul altor femei mă face să cred că n-aş duce lipsă de ei, dacă aş catadicsi să-i primesc. Dar spune-mi, ce interes aş avea să mă deranjez? O discuţie plăcută? Ţi-am mărturisit că am fost mult prea răsfăţată din acest punct de vedere. Nevoia de omagii ... amoroase? Dar ţi-am spus că astfel de omagii, pierzând – în lumea pe care aş putea s-o frecventez – seducţia pe care le-o confereau odinioară bărbaţii de neam mare şi manierele lor alese, mă simt prea puţin ispitită să le mai primesc şi să practic o nouă ucenicie a iubirii.

– Iubire! zise domnul de Mère. Iată ceva despre care nu mi-ai vorbit şi care mi se pare straniu să nu existe aici.

– Păi, zise Olivia mirată, mi se pare că ţi-am spus mai adineauri că am renunţat la iubire.

– Ba să avem iertare, zise generalul surâzând cu blândeţe, mie mi se pare că mi-ai vorbit de cu totul altceva decât despre iubire.

– Despre ce ţi-am vorbit?

– Nu ştiu exact cum să mă exprim ...

– Oh, de-a dreptul, răspunse Olivia, cu vioiciune. Vorbeşte, nu te jena. Sunt obişnuită să aud orice. Şi apoi, sunt o femeie de treabă. Şi dacă vrei să te simţi şi mai la îndemână, vorbeşte ca şi cum ai vorbi cu o femeie bătrână.

Domnul de Mère îşi înălţă capul; încă surâzând, zise:

– Voi spune lucrurilor pe nume, pentru că aşa mi-ai cerut. Mie mi se pare că nu la dragoste ai renunţat dumneata, ci la ceea ce noi, soldaţii grosolani, numim aventuri galante.

– Oh, te înţeleg, zise Olivia râzând. Dar trebuie să-ţi mărturisesc că sunt cu mult mai dispusă să resping ceea ce dumneata numeşti dragoste, decât să renunţ la ceea ce numeşti aventuri galante.

– Asta înseamnă că trebuie să fi suferit mult.

– Da, zise Olivia, cu o expresie de ruşine şi dezgust; dragostea mi-a făcut mult rău, un rău respingător şi ruşinos. N-am iubit decât o singură dată în viaţă, dar aş vrea să uit până şi acea singură iubire!

– Ei bine, şi eu, răspunse generalul, am suferit îngrozitor din pricina dragostei. Am fost înşelat în cele mai sacre sentimente ale mele, trădat în devotamentul

meu cel mai deplin, batjocorit pentru veneraţia şi încrederea mea faţă de cea pe care o iubeam.

– Într-adevăr? zise Olivia, sprijinindu-se de braţul fotoliului şi privindu-l pe general cu o ciudată surpriză. Oh! strigă Olivia, ce n-aş fi dat să fi fost îndrăgostit de mine!

– Treaba asta te-ar fi amuzat chiar atât de mult?

– Oh, nu spune asta, îţi jur că n-aş fi fost în stare să mă joc cu astfel de sentimente. Aş fi fost nebună, veselă, dar îţi mărturisesc că niciodată n-aş fi fost în stare să jignesc o pasiune sinceră!

– Atunci, probabil că ai fost din cale afară de miloasă, zise generalul, din moment ce n-ai făcut nefericit pe niciunul dintre cei care ţi-au inspirat dragoste.

– Chiar dacă mi-au inspirat acest sentiment, zise Olivia, eu nu l-am înţeles niciodată.

– În acest caz, înseamnă că nu l-ai împărtăşit niciodată.

– Niciodată! răspunse Olivia.

Tonul cu care femeia rosti acest cuvânt, îl miră pe general. O privi bine, pentru a se asigura că nu juca teatru. Dar văzu atâta sinceritate în atitudinea şi în mirarea Oliviei, încât nu se mai îndoi de adevărul celor spuse de ea. Rămase multă vreme pe gânduri, în faţa ei, admirând acel chip frumos, pe care nu se citea altceva decât uimirea plină de candoare a unei fete

tinere ce-şi dezvăluie inima şi parcă se miră de noile emoţii pe care le simţea. Olivia continua să tacă, iar generalul continua s-o privească. În sfârşit, ea ridică ochii către el şi strigă, îndurerată:

– Într-adevăr, venind, mi-ai făcut mult rău ...

– Cum aşa?

– N-aş putea să-ţi spun; dar viaţa asta pe care o duc şi care mi-a devenit insuportabilă, de acum încolo îmi va fi imposibilă. Prezenţa acelui grăsun pe care nu-l pot suferi, mă face să-mi fie ruşine de mine; acum, toate acele distracţii ce nu mi se păreau decât nişte frivolităţi, mi se par odioase; iar ceea ce am luat drept saţietate, nu era altceva decât golul din inima mea.

– Ai renunţat să-l mai umpli?

– La vârsta mea, zise Olivia surâzând, la vârsta mea să mai iubeşti şi încă să iubeşti ca o copilă, ar fi o adevărată nebunie; ba ar fi şi mai rău, ar fi ridicol.

– Nu e niciodată ridicol, doamnă, când eşti atât de frumoasă cum eşti dumneata şi când ai un sentiment adevărat în inimă.

– E ca şi când cineva ţi-ar spune dumitale să trăieşti din nou acele tumultuoase emoţii de care vorbeai mai adineauri. Mai mult ca sigur că n-ai mai consimţi la aşa ceva.

– Eu? Doamnă, aş binecuvânta ceasul, momentul în care aş mai simţi ceea ce-am simţit odinioară. Şi dacă

tot am început, ei bine, mă simt dator să-ţi spun întreg adevărul. Mi se pare că, de atâta vreme de când tace inima mea, şi-a regăsit – odihnindu-se – toată tinereţea, toată vigoarea, toată înflăcărarea.

Vorbind astfel, generalul o privea în aşa fel pe Olivia, încât aceasta să creadă că, de fapt, de ea îşi lega el nădejdea unei noi pasiuni. Simţindu-se tulburată, Olivia îi răspunse:

– Hai, să nu fim copilăroşi. Uiţi că suntem cam copţi pentru dragoste şi că tinerii zăpăciţi în mijlocul cărora ne-am petrecut seara de ieri erau mult mai stăpâni pe ei decât suntem noi. Mai bine, zise Olivia, să vorbim despre dumneata, pe care te aşteaptă gloria.

– Şi de ce nu despre dumneata?

– Pentru că eu n-am nimic de spus despre mine, pentru că am aruncat un văl deasupra trecutului. O viaţă plicticoasă şi lipsită de interes, iată ce-mi mai rămâne. Dar m-am resemnat, sau mă voi resemna. În schimb, pe dumneata te aşteaptă o frumoasă carieră. Ai şi făcut paşi mari pe acest drum şi vei face alţii şi mai mari. E atât de frumos să te gândeşti că numele tău va fi cunoscut în întreaga Franţă, în întreaga lume! Când flăcările iubirii se vor stinge, ambiţia va rămâne; eşti un om fericit, domnule!

– Nu crezi totuşi că această ambiţie ar fi şi mai puternică, dacă ai şti că o altă inimă se interesează de succesele tale?

– Hai, hai, zise Olivia surâzând, iată-te redevenit tânăr. Ţi-ai recăpătat ardoarea din anii zburdălniciei. Continui să-ţi faci iluzii ...

– Şi de ce nu mi le-aş face alături de dumneata?

– Pentru că, dacă la vârsta dumitale poţi continua să iubeşti, eu nu-mi mai pot permite acest lucru la vârsta mea.

Rosti aceste cuvinte cu un tremur în glas şi, mai înainte ca generalul să aibă vreme să răspundă, ea îşi sună valetul, apoi îi spuse lui de Mère:

– Te gonesc ... În seara asta te gonesc. Nu-ţi spun să revii. Dar să ştii că sunt întotdeauna acasă. Simt nevoia să fiu singură, nu mă simt bine. Serbarea de ieri m-a obosit. Cu bine şi ... pe curând!

Olivia minţea, nu serata din ajun o obosise sau, mai curând, o tulburase atât de profund. Din moment ce minţea, ce dovedea acest lucru?

Generalul plecă, după ce-i sărută mâna pe care ea voi să şi-o retragă în primul moment de emoţie, apoi Olivia rămase singură, cu gândurile sale.

Luizzi ascultă cu multă atenţie acea povestire şi observă interesul cu care diavolul îi istorisea faptele.

– Acum pricep de ce vrei s-o faci pe femeia asta mai puţin odioasă, decât este în realitate. Ca să isprăveşti toată această aiureală, cu ridicola pasiune a unei femei destul de coapte.

– Prost şi răutăcios ce eşti! strigă diavolul, mâniat. Oare n-ai să judeci niciodată lucrurile decât după stupida lor aparenţă? Nu vezi că femeia asta ajunsese într-o situaţie jalnică?

– Ei şi? făcu Luizzi.

– Da, în situaţia de a nu mai voi să-şi amintească nimic despre trecut, în situaţia de a şti, atât cât poate şti inima unei femei, că nicio greşeală nu se mai poate repara.

Rămasă singură, Olivia se miră de tulburarea care o cuprinsese şi pe care n-o mai simţise niciodată; îşi puse mâna pe inima care-i bătea nebuneşte, cunoscuse cum o scaldă un val de bucurie dar şi de nelinişte şi se lăsă, ameţită de fericire, în voia acestei prime iubiri, de care totuşi încerca să se şi apere. Ce să facă? Să încununeze această iubire, devenind amanta generalului, ar fi însemnat pentru ea o deziluzie. Noaptea aceea, Olivia şi-o petrecu în întregime când în spaime, când în dulci visări, când în farmecul neaşteptat şi plăcut pe care i le procura amintirea discuţiei cu generalul, întocmai ca un călător care, năucit de plictiseală şi de febră, întâlneşte un pat curat, proaspăt înfăţat, mirosind

frumos, unde, pentru prima oară după foarte multă vreme, îşi află, în sfârşit, odihna.

A doua zi, dimineaţă, când se sculă, zise:

– Doamne, Dumnezeule, cred că-l iubesc pe acest bărbat!

– Olivia să iubească! zise Luizzi întrerupându-l pe diavol.

– Şi încă cu dragostea cea mai pură, căci această femeie neruşinată nu-şi pierduse încă virginitatea sufletului. Şi iat-o pe marea curtezană îndrăgostită, dar nu ca o femeie care iubeşte pentru a doua oară, ci ca o tânără în floarea vârstei, ca Henriette Buré! Fericită ca şi ea, visătoare şi pierzându-şi vremea în lungi contemplări, ca şi Henriette.

– Lucrul mi se pare straniu! zise Luizzi.

– Olivia îl iubea într-adevăr pe domnul de Mère, iar acesta o iubea pe Olivia. Numai că, amândoi încurcaţi şi luaţi prin surprindere de această pasiune, se evitau cu grijă. Generalul plecă la oaste, aşa că aproape şase luni nu se văzură. Se întâlniră într-o seară la Operă, iar a doua zi generalul îi făcu Oliviei o vizită. O găsi singură. La început, discuţia a fost mai generală. Olivia îl întrebă pe general ce mai făcuse, îl rugă să-i vorbească despre marile bătălii la care luase parte, despre pericolele prin care trecuse. Apoi generalul o întrebă:

– Dar dumneata? Ce-ai mai făcut? Ce ţi s-a mai întâmplat?

– Pe mine mă întrebi ce-am mai făcut, pe mine, o biată femeie, fericitule? Ce să fac? Am stat mereu singură acasă. Sătulă de o societate pe care acum o dispreţuiesc, dar pe care n-am totuşi dreptul s-o tratez astfel, m-am gândit tot timpul la dumneata, care mi-ai făcut atâta rău, negăsind mângâiere decât tocmai în acest rău pe care mi l-ai făcut.

– Olivia, oare să fie adevărat?

– Da, e adevărat. Te iubesc! Şi ţi-o spun fără ocolişuri. Dar unde mă va duce această dragoste? Să-ţi fiu nevastă? E cu neputinţă! Şi te rog să mă crezi în mod sincer că nici n-am această pretenţie. Să-ţi fiu amantă? Niciodată, Victor, niciodată!

– Oh, îmi ştii numele, zise surprins generalul.

– Da, l-am aflat …

– Mă iubeşti … Mă iubeşti şi crezi că nu te merit, eu, care nu mă gândesc decât la dumneata! Cum poţi să-ţi închipui că nu râvnesc să-ţi obţin dragostea?

– Nu, zise Olivia întorcând capul, nu, căci în dragostea asta ai pus, ca şi mine, tot ce ai mai bun şi mai curat. Să nu-i ceri nimic femeii din mine, nimic, auzi? Să nu mă faci să roşesc! În ce mă priveşte, nu e vorba de pudoare, ci de ruşine. Să rămânem aşa cum suntem. Nu-mi lua fericirea pe care mi-ai dăruit-o!

– Asta-i o nebunie, zise generalul. Eşti cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o vreodată!

– Mă găseşti frumoasă? zise Olivia, surâzând şi mângâindu-l pe Victor cu privirea. Cu atât mai bine! Şi

dumneata, zise ea râzând, eşti frumos, deosebit de frumos. Această frunte înaltă, bronzată de soarele Italiei, cicatricea asta care o împodobeşte cu cea mai nobilă cunună … Da, da, eşti frumos şi te iubesc …

Generalul se apropie de Olivia şi-i luă mâinile.

– Stai mult la Paris?

– Două luni.

– Două luni! E foarte mult, când ai atâtea lucruri frumoase de făcut în armată …

– Nu vrei să mă ajuţi ca acest interval de timp să mi se pară mai scurt?

– Nu prea des. Nu mai sunt liberă ca odinioară. Acum sunt foarte ocupată. Mi-am regăsit nişte rude, din partea tatălui meu, care trăiau în mizerie. Aveau două fetiţe. Le-am luat la mine şi mă ocup de ele. Apoi adăugă cu un oftat şi cu o lacrimă: Am să fac din ele nişte femei cinstite. Aşa că ne vom vedea din când în când, vom sta de vorbă, ca acum, şi atât.

Victor, care o privea şi o asculta cu aviditate, o trase către sine. Dar ea, desprinzându-se din braţele sale, îi spuse:

– Nu, Victor, nu; ce importanţă mai are pentru dumneata o femeie în plus? Nu distruge o prietenie, pentru o clipă de slăbiciune! Fiindcă, după aceea, s-ar putea să te urăsc, Victor, s-ar putea să nu te mai iubesc … Privindu-l cu dragoste, se aplecă repede asupra lui, îl sărută pe frunte şi-i spuse cu un glas fermecător: Te iubesc! Apoi, deschizând uşa odăii de alături, se

refugie lângă cele două eleve ale sale, care cântau la pian. Cu bine, îi zise ea. A sosit ora lecţiei de pian. Acum, nu mai există aici decât o mamă care şi-a primit în vizită un vechi prieten.

Domnul de Mère plecă. Poate că o să ţi se pară surprinzător, dar cuvântul „niciodată: a fost respectat de Olivia cu cea mai mare stricteţe. Deşi simţea o atracţie irezistibilă pentru acel bărbat, a cărui privire strălucea de dragoste, deşi tremura de dorinţă ca o copilă, nu i-a cedat niciodată. Generalul o urmărea ca o umbră. Obligat să se reîntoarcă la oaste, profita de fiecare concediu, de fiecare săptămână liberă, ca să dea o fugă până la Paris, străbătând câte două sute de leghe, numai ca s-o vadă pe Olivia.

„Vin de la Roma, îi spunea uneori, ca să petrec un ceas cu dumneata."

Olivia îi întindea braţele şi îl strângea la inima ei ce tresălta de o fericire de nedescris. Apoi îl privea lung, devorându-l cu privirea, şi asta era tot. Povestea a durat doi ani.

– Doi ani! strigă Luizzi, doi ani! Şi după aceşti doi ani, sigur că ...

– După aceşti doi ani, generalul de Mère a fost ucis într-o luptă.

Olivia l-a plâns cu tot atâta disperare cu câtă îl iubise. Apoi, după un an, vrând să devină femeie aşezată s-a măritat cu singurul bărbat căruia i-a fost amantă vreme îndelungată, cu singurul bărbat care

putea săvârşi o asemenea nebunie; s-a măritat cu bogătaşul Libert, care a cumpărat domeniul Marignon şi care a devenit domnul de Marignon.

– Ah! strigă Luizzi, deci instinctul răzbunării nu m-a înşelat! Olivia curtezana, prostituata, trebuia să fie acea insolentă doamnă de Marignon care a alungat-o din casa ei pe nefericita de Laura, tocmai ea care s-a măritat cu ticălosul de Libert, parvenitul plin de parale furate; într-adevăr, frumoasă căsătorie între o desfrânată şi un hoţ, dornici să-şi impună vanitatea şi ahtiaţi să strălucească. Ah, doamnă de Marignon, meriţi un ginere ca marchizul de Bridely şi-l vei avea, ţi-o jur. Ei bine, diavole, ai amuţit?

– Te ascult ca să pot isprăvi povestea doamnei de Marignon.

– Păi n-ai isprăvit-o?

– Încă nu. După ce s-a măritat, Olivia a profitat de averea bărbatului ei şi de vechile sale relaţii, pentru a-şi croi un loc în societatea în care ai văzut-o. Sigur că a plătit scump acest lucru, devenind sclava celor mai mărunte exigenţe. Vulnerabilă cum era, din toate punctele de vedere, a trebuit să accepte, în mod slugarnic, toate umilinţele. Le-a îndurat în tăcere, căci acum era mamă şi avea o fată. Şi, nevrând ca mai târziu să roşească în faţa ei, a trebuit să accepte vălul mironosiţei, pe care toţi cei din jur au ajutat-o să-l arunce peste trecutul ei.

– Ei bine, află diavole că Olivia e femeia de care am nevoie, care să tremure în fața unui scandal și să tacă, dacă i se aduce aminte de trecutul ei.

– Să știi că nu ea e cea mai rea dintre toate cele care te-au jignit. Adu-ți aminte de doamnele du Bergh și de Fantan!

– Destul! Degeaba, jupâne, nu-ți mai bate gura de pomană, că n-ai să mă convingi. Știu eu ce-ți poate pielea! Mă ațâți împotriva celorlalte două, ca să mă faci să cred că slăbiciunea ta pentru doamna de Marignon e dezinteresată. Dar nu mă mai las păcălit! Și află că dacă voi lovi în cea mai puțin vinovată, o voi face pentru că n-am încă posibilitatea de a ajunge la celelalte două.

– Ei bine, zise diavolul, vrei să-ți spun cine este cel mai vinovat dintre toți actorii acestei istorii, fiindcă el a fost primul care a aruncat-o pe Olivia pe drumul desfrâului?

– Cine?

– Nu-ți amintești de acel marchiz de Billanville, care a propus acel rușinos târg prin care Olivia trebuia să fie dată celui care oferea cel mai mult?

– Da. Și ce-i cu asta?

– Ei bine, dragul meu, tu îl cunoști bine pe omul acela, fiindcă adevăratul său nume era marchizul de Luizzi.

– Tata!

– Da, tatăl tău!

– Mereu și mereu tata! strigă Luizzi furios.

Între timp, diavolul dispăruse.

Hotărât să-și pună în practică planul de răzbunare, Luizzi își opri un loc în diligența care se îndrepta spre Caen. Înainte de a pleca însă, le spuse lui Ganguernet și fiului său tot ce aflase despre Olivia și-i dădu tânărului o scrisoare de recomandare către doamna de Marignon. Iat-o.

„Doamnă,

Numele dumneavoastră este singurul pe care l-am găsit înscris în registrul meu, câtă vreme am fost bolnav. Nu vin să vă mulțumesc personal, de teamă ca nu cumva să mă arăt lipsit de recunoștință, făcând cunoscute tuturora o bunătate și o indulgență atât de rare. Totuși, cum nu-mi pot exprima într-o scrisoare toate mulțumirile mele, l-am rugat pe unul dintre prietenii mei să vi le transmită personal. Acest prieten este marchizul de Bridely; poartă unul dintre cele mai alese nume din Franța. Dacă-i îngăduiți să vi se înfățișeze, vă va mulțumi în numele meu. Nevoia de un aer mai curat mă obligă să plec din Paris, dar plec cu regretul de a nu vă fi putut mărturisi eu însumi ce sentimente, cât respect și câtă recunoștință mi-ați inspirat.

Armand de Luizzi"

XXX

Ultimul popas de poştă

Era şapte seara, când Luizzi sosi la Mourt, un sătuc la câteva leghe de Caen şi ultimul popas de poştă pe drumul ce ducea de la Paris către această capitală a Normandiei de Jos. Odată ajuns în faţa uşii hanului, Luizzi chemă un surugiu şi-l întrebă dacă, înainte de a se înnopta, putea să-l ducă până la Taillis, proprietatea domnului Rigot. Cel căruia baronul îi pusese această întrebare, era un om bătrân, slab, care-şi prăpădise pe şaua calului toată carnea de pe şolduri şi de pe picioare, cu care-l dăruise natura, dar care nu lăsase în fundul ulciorului său cu cidru, decât cele două însuşiri caracteristice normandului: şiretenia şi maliţia. În loc să-i răspundă lui Luizzi direct, chemă un rândaş de la grajd şi-i zise:

– Ascultă, tu ştii cam cât e de aici până la Taillis?

– Habar n-am, răspunse rândaşul, reintrând în han şi schimbând un surâs imperceptibil cu surugiul.

– Cum, strigă Luizzi, voi, oamenii din ţinutul ăsta, nu ştiţi cât e din satul vostru până la castelul vecin?

– Într-adevăr, nu ştim, răspunse surugiul. Noi, normanzii, suntem oameni la locul nostru, care mergem numai pe drum drept. Şi pentru mine, drumul drept e drumul de la Paris la Caen şi înapoi. Despre ce se află la dreapta sau la stânga acestui drum, păi află, domnule, că nu mă sinchisesc nici cât pentru un pahar cu cidru.

– Poate, zise Luzzi, că te sinchiseşti mai mult pentru un ludovic, care cine ştie dacă nu ţi-ar reda şi memoria.

– Nici dacă mi-ai da de zece ori pe-atât şi tot n-aş putea să-ţi spun, ceea ce nu ştiu.

– În cazul ăsta, zise Luizzi, să mi se dea nişte cai. Poate că surugiul care va fi desemnat să mă ducă într-acolo, va cunoaşte mai bine drumul decât dumneata.

– N-aveţi nicio şansă, zise normandul; pe moment, nu mai există aici un alt surugiu în afară de mine şi nici alţi cai decât ai mei şi ne-am întors de la Caen abia de cinci minute.

– Ei bine, dă-mi mie caii şi întreabă care-i drumul!

– Asta s-o crezi dumneata, zise normandul, întorcându-i spatele şi dând să plece. Crezi c-o să-mi omor eu animalele, pentru câţiva franci acolo ... N-ai decât să aştepţi, cum aşteaptă şi ceilalţi.

– Mai există şi alţi călători, în afară de mine, care nu-şi pot continua drumul?

– Te cred. Sunt trei sau patru în sala cea mare a hanului, toţi grăbiţi ca şi dumneata şi care aşteaptă, stând la taifas.

– Dacă-i aşa, zise Luizzi, voi petrece şi eu noaptea la acest han şi voi pleca mâine dimineaţă. Văd că s-a făcut târziu şi n-am niciun chef să bâjbâi prin întuneric ca să ajung în toiul nopţii la un om pe care nu-l cunosc.

La acest ultim cuvânt al lui Luizzi, surugiul se opri şi arborând acel surâs echivoc şi acea privire specific normandă, care vede tot, dând impresia că nu vede nimic, îi zise:

– Nu-l cunoşti pe domnul Rigot?

– Câtuşi de puţin. Dar dumneata îl cunoşti?

– Dacă-l cunosc? Păi, întotdeauna, numai eu îl duc acasă.

– Drace! făcu Luizzi. Şi spui că nu ştii unde îi e castelul ...

Aerul viclean de pe mutra normandului dispăru, făcând loc unei depline stupidităţi.

– Păi treaba e simplă, căută el s-o dreagă. Domnul Rigot vine aici cu caii lui şi eu îl duc la Caen sau la Estrées; la el acasă n-am fost niciodată.

– Totuşi, din moment ce-l cunoşti atât de bine, înseamnă că l-ai mai văzut şi în alte părţi decât numai

pe drum; fiindcă, atunci când tu te afli pe cal şi el în trăsură, nu prea văd cum staţi de vorbă.

– Dar crâşmele? Domnul Rigot e un om de treabă, căruia îi e milă de oameni şi de animale; cum vede o crâşmă în drum, cum îmi strigă: „Ei, Petit-Pierre, ia mai lasă caii să mai răsufle puţin!“ Apoi coboară şi n-ar bea un pahar de rachiu sau o stacană de cidru, fără să-ţi ofere şi ţie ceva. E un adevărat normand, cu inima largă. Şi atunci, tot ciocnind, stăm de vorbă.

– Şi despre ce anume discutaţi? întrebă Luizzi, încântat să culeagă unele informaţii despre Rigot.

– Păi de una, de alta, după care eu mă urc pe cal şi-mi văd de drumul meu, fiindcă eu, vezi dumneata, nu mă ocup de treburile altora.

– Păi atunci înseamnă că nu le cunoşti nici pe nepoatele domnului Rigot, zise baronul.

– Ba da, le cunosc, şi pe mamă şi pe fiică, ba şi pe bunică.

– Sunt frumoase? zise Luizzi, privindu-l pe surugiu.

– Oho! făcu normandul, bunica a fost o frumuseţe, la vremea ei.

– Dar fata şi nepoata?

– Eh, depinde de gust. Dar bunica, vezi, cum să-ţi spun eu, a fost de o frumuseţe fără pereche.

– Deci, ai cunoscut-o în tinereţe ...

– Drace, făcu normandul. Păi am crescut împreună cu moş Rigot şi cu soră-sa! Au trecut patruzeci şi cinci de ani, de când ea era o zgâtie de slujnică la hanul ăsta şi el surugiu ca şi mine. Pe urmă, au plecat de aici şi s-au stabilit la Paris, unde tânăra Rigot s-a măritat. Cât despre frate-său, el s-a angajat la cavalerie, unde cunoştinţele lui în materie de cai l-au împins repede către slujba de potcovar. Ce mai, oameni de treabă, cinstiţi, adevăraţi normanzi, buni la suflet ca şi mine, mergând drept pe drumul lor, cum am făcut şi eu toată viaţa. Asta-i tot ce-ţi pot spune despre ei.

În acel moment, o slujnică se apropie de Luzzi – care rămăsese cu surugiul în curtea hanului – şi-i spuse că începuse să se servească masa călătorilor care aşteptau reîntoarcerea cailor, şi-l întrebă dacă voia să mănânce laolaltă cu ceilalţi sau dacă dorea să fie servit separat. Luizzi, care n-avea altceva mai bun de făcut decât să rămână singur, răspunse că va mânca împreună cu ceilalţi. Tocmai se pregătea s-o urmeze pe slujnica de la han, când surugiul îi făcu semn.

– Deşi ai venit ultimul, îi zise normandul, dacă vrei, poţi pleca primul. Pe la mijlocul mesei, am să trec prin sală şi am să-ţi spun că te poţi duce la culcare; dumneata să ieşi afară şi ai să găseşti caii înhămaţi la trăsură, acolo, în dosul hambarului; apoi, o ştergem iute, fără ca cineva să bage de seamă.

– Dar, dar nu cunoşti drumul, zise Luizzi.

– Păi m-am interesat, răspunse imperturbabil surugiul, pe care Luizzi nu-l scăpase o clipă din ochi.

– Pe legea mea, nu, zise Luizzi. Nu mă grăbesc deloc să ajung.

– Ca să vezi! răspunse surugiul, cu un aer stupefiat. Nu te duci la domnul Rigot pentru însurătoare?

Luizzi rămase o vreme tăcut, atât fu de surprins de cele auzite, apoi răspunse la întâmplare:

– Nu, nu, eu mă duc cu alte treburi …

– Mă rog, zise surugiul, bătând în retragere şi cercetându-l pe baron, cu un aer foarte puţin convins.

Apoi intră în hambar, unde lui Luizzi i se păru că aude un nechezat de cal şi murmur de glasuri. Se apropie de uşă ca să se convingă dacă bănuiala lui întemeiată şi-l auzi pe surugiu zicând:

– Iaca încă unul pentru Taillis. Dar se pare că nu-i cel mai rău din bandă!

Clopotul care anunţa că se serveşte masa, îl împiedică pe Luizzi să audă mai mult. Dar şi puţinul pe care-l auzise îi fu de ajuns ca să-şi dea seama că voiajorii cu care urma să mănânce împreună urmăreau acelaşi scop ca şi el. Aşa că intră în sala de mese, cu intenţia de a-şi observa comesenii şi de a se feri de curiozitatea lor.

În fruntea întregii comedii exista o pagină, ignorată de autor, dar care totuşi i-ar fi de mare folos, dacă ar

introduce-o în opera sa. Această pagină e aşa-zisa listă de personaje. Mă declar gata să pun mâna pe acest mijloc rapid şi raţional de a-i aduce pe actorii mei în scenă, fără ca totuşi să pretind un brevet de invenţie şi perfecţionare, cum aş fi făcut dacă aş fi descoperit pomada de leu sau leacurile arabilor. Cedez, dimpotrivă, invenţia mea oricui va vrea s-o ia, în afară de scenarişti, care n-au altă meserie decât să fure ideile romancierilor şi să-mi intenteze mai apoi proces cum că aş fi atentat la proprietatea lor literară.

Iată lista personajelor:

Domnul Rigot, proprietar bogat din împrejurimile oraşului Caen; cincizeci şi opt de ani; haină albastră, butoni cu briliante, pantaloni gri-deschis, în formă de pâlnie; jiletcă de satin brodat cu aur, părul cărunt şi tuns perie, mâini negricioase şi fără mănuşi, unghii netăiate.

Doamna Turniquel, sora lui; şaizeci şi patru de ani; grasă, scurtă, voce răguşită, pumnul în şold.

Domnul Bador, avocat; treizeci şi şase de ani, costum negru din cap până în picioare; remarcabil prin luciul cizmelor şi al părului.

Domnul Furnichon, funcţionarul unui agent de schimb; douăzeci şi şapte de ani, bărbat deosebit de frumos, barbă în formă de colier, pălărie de la Bandoni, haină de la Chevreuil, pantaloni de la Renard, jiletcă de la Blanc, cămaşă de la Lami-

Housset, cizme de la Guerrier, mănuşi de la Boivin, cravată de la Pouillier; nu-şi scoate niciodată pălăria.

Domnul Marcoine, prim ajutor de notar; picior frumos, mâini frumoase, chip frumos, înfăţişare frumoasă ţinută frumoasă, voce frumoasă, scriere frumoasă, păr frumos; frumos, frumos, frumos!

Contesa de Lémée, vecina domnului Rigot a cărei proprietate se învecinează cu a sa, văduva unui pair al Franţei; patruzeci şi cinci de ani: lungă, slabă, plată ca o scândură, aere mari, dinţi mari, nas acvilin; îşi aduce rochiile de la Paris şi-şi face pălăriile la Caen; mănuşi tricotate, ochi uşor saşii, obrazul pătat de cuperoză, când vorbeşte, la colţurile gurii îi apare o mică spumă albă.

Contele de Lémée, fiul ei; douăzeci şi doi de ani; mai puţin bine decât funcţionarul agentului de schimb, dar mult mai elegant; mai puţin frumos decât ajutorul de notar, dar mult mai plăcut; fumează havane, are mustăţi lungi, pinteni lungi şi mănâncă cu mănuşi.

Doamna Eugénie Peyrol, nepoata domnului Rigot; treizeci şi doi de ani, înaltă şi blondă, rochie de muselină albă, pantofi aripă-de-muscă, ciorapi din fir de Scoţia, părul împărţit în două printr-o cărare, mâini şi picioare de o rară fineţe, dinţi frumoşi, ochi mari, languroşi şi uşor nesiguri, voce joasă.

Ernestine, fiica ei; cincisprezece ani şi jumătate, înaltă şi bine formată pentru vârsta ei.

Akabila, fiul regelui unui trib din Malaezia. Chip tatuat, capul ras, cizme răsfrânte, pantaloni de piele, vestă de jocheu.

Prima scenă se petrece în sala de mese a hanului din Mourt. Personajele în scenă sunt avocatul, ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb.

În momentul în care Luizzi a intrat în sala unde se aflau cei trei, fiecare dintre ei era ocupat să citească nişte hârtii pe care le-au vârât repede în portofel; toţi trei l-au privit pe Luizzi cu un aer nemulţumit şi mirat, apoi s-au privit între ei, parcă pentu a se întreba dacă-l cunoştea careva pe noul venit.

– Domnilor, zise Luizzi, salutând, mă simt ruşinat că am venit, să mă înfrupt din ce-i al dumneavoastră, fiindcă mă tem că hangiul – care n-a pregătit masa decât pentru o persoană – să nu aibă mâncare suficientă pentru două, apoi pentru trei, iar acum pentru patru persoane.

– Oricare ar fi situaţia, răspunse avocatul, salutând cu graţie, fiţi binevenit. Dacă aş putea să vă primesc ca şi când aş fi eu stăpânul casei, continuă avocatul, privindu-i, pe rând, pe cei doi companioni ai săi, sigur că aş avea drepturi incontestabile ...

Domnul Bador nu-şi isprăvi fraza debitată cu atâta artă, ca să vadă ce efect produsese; abia după câteva momente de tăcere continuă:

– Aceste drepturi se reduc totuşi la două: primul, că am sosit cel dintâi la acest han, iar al doilea pentru că sunt, ca să zicem aşa, de pe aceste meleaguri.

– Domnul locuieşte în Mourt? întrebă Luizzi.

– Am câţiva clienţi acolo, răspunse avocatul; eu sunt din Caen, toată familia mea este din Caen, aşa că am oarecare trecere acolo. Biroul meu, chiar dacă nu e primul din oraş, nu e nici printre ultimele.

– Domnule e notar? întrebă Marcoine.

– Avocat, răspunse Bador, pe vremuri chiar avocat pledant, când ni se îngăduia să pledăm în faţa tribunalelor. Eu nu m-am supărat – aşa cum au făcut confraţii mei – ba chiar am primit cu bucurie hotărârea prin care ni se interzice să mai pledăm. Nu prea îmi place să vorbesc, nu sunt flecar, vorba multă mă oboseşte; aşa că – cu toate rugăminţile şi necazurile clienţilor mei – eu n-am vrut să semnez protestul pe care confraţii mei l-au făcut, combătând ordonanţa regelui. Dar dumneavoastră, îl întrebă avocatul pe Marcoine, în ce domeniu lucraţi?

– În notariat, răspunse acesta.

– Pe legea mea, domnilor, din moment ce fiecare dintre dumneavoastră a spus cu ce se ocupă, cred că e cazul să dau dovadă de aceeaşi încredere: mă numesc Armand de Luizzi şi nu mă ocup cu nimic.

– Iată o situaţie frumoasă, zise domnul Furnichon, ridicându-se cât era de înalt şi aplecându-se în faţa unei oglinjoare. Dar să sperăm că vom ajunge şi noi într-o astfel de situaţie, pentru că am acţiuni la Bursă cu o dobândă de trei la sută.

– Oh, făcu ajutorul de notar, mi se pare că v-am văzut la Paris.

– Şi eu vă cunosc destul de bine, zise Furnichon cu glasul lui gros, care-i ieşea dintre buzele groase şi trandafirii; am jucat *écarté* împreună la „Viţelul care suge“, la nunta unuia dintre prietenii mei care s-a însurat cu fata unui fost cizmar.

– Care i-a adus o zestre de patru sute de mii de franci, zise ajutorul de notar, cu care a cumpărat, după şase luni, biroul de notariat al lui M. P.; a făcut o afacere frumoasă!

– Putea să facă una şi mai frumoasă, zise funcţionarul, mângâindu-şi cravata.

– Nu şi în ţinutul nostru, zise avocatul.

– Dar cine vorbeşte de ţinutul dumitale? răspunse ajutorul de notar.

– Chiar, zise Furnichon, ce ne poţi spune despre acest ţinut?

– Se zice că ar exista câteva mari averi în Calvados, zise Luizzi, în vreme ce se aşeza la masă împreună cu ceilalţi.

– Da, zise Bador, sorbind cu atâta neatenţie din ciorbă, încât se fripse zdravăn; câteva averi funciare, cu banii plasaţi cu doi şi jumătate la sută, dar în rest, niciun fel de capitaluri disponibile, nicio dotă în bani gheaţă. Proprietăţi ipotecate, şi cam asta-i tot ce se găseşte pe aici.

– Poate că mai sunt şi excepţii, zise Furnichon.

– Cunoşti vreuna? întrebă ajutorul de notar, apucând cu mâna o ciocârlie friptă.

– Poate, răspunse funcţionarul agentului de schimb, înşfăcând un enorm cotlet de viţel, înfăşurat în hârtie unsă cu grăsime.

– Şi vii să vezi despre ce e vorba? zise Bador, cercetând atent chipul funcţionarului.

– Nu, am venit să vânez prin împrejurimi …

– În luna mai? întrebă Luizzi.

– Ei şi? zise Bador, vânatul pe care-l caută domnul, există în orice anotimp.

– Într-adevăr, adăugă şi ajutorul de notar, făcând cu ochiul celorlalţi, domnul urmăreşte un vânat mare.

– Dar dumneata, domnule Marcoine, ce dracu cauţi aici? întrebă funcţionarul agentului de schimb.

– Eu nu-s atât de fericit ca dumneata, n-am venit aici de plăcerea mea; am venit să vizitez o proprietate, în numele unuia dintre clienţii mei.

– Dacă îmi vei spune cine e, îţi voi da orice informaţie doreşti, zise avocatul, căci cunosc toate proprietăţile mai de seamă din ţinut.

– Dar pe dumneata, domnule, spuse ajutorul de notar – fără să-i răspundă avocatului şi adresându-se lui Luizzi – ce te-a adus aici?

– Păi, am venit cam pentru aceleaşi motive ca şi dumneavoastră doi: adică să vânez pe aceleaşi terenuri ca şi domnul şi să vizitez aceeaşi proprietate ca şi dumneata.

– Ai, ai venit să vânezi pe domeniul lui …

– Da, zise Luizzi, prefăcându-se că a uitat numele proprietarului, da, parcă Rupin, Ripon, Ripeau, Rigot; a, da, ăsta e, Rigot!

Cei trei interlocutori se uitară uluiţi la Luizzi, în vreme ce acesta continuă:

– Iar proprietatea dumitale trebuie să fie Valainville, sau Vallainvili sau poate de Vailli; nu, nu, mi-am adus aminte: Taillis, asta e, Taillis.

– Aha! făcu avocatul, în vreme ce ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb rămaseră cu gura căscată la gluma lui Luizzi, deci, vă duceţi la Taillis, la domnul Rigot?

– Da, domnule, răspunse baronul. Şi dacă aceşti domni n-au alte mijloace de transport, le pot oferi loc în trăsura mea! Plecăm mâine dimineaţă, devreme de tot.

– Plecaţi mâine dimineaţă? întrebă avocatul. Eu zic să vă duceţi pe la zece. Nu trebuie să ajungeţi la Taillis prea devreme, pentru că nimeni de la castel nu se scoală cu noaptea în cap.

– Vom pleca, când vor dori domnii, zise Luizzi. Masa e bună, vom mai adăuga şi câteva sticle de şampanie şi vom aştepta veseli ceasul la care vom porni la drum …

– Cum doriţi, domnilor, zise avocatul. E un regim parizian, cu care sigur că sunteţi obişnuiţi, dar care nu se potriveşte cu obiceiurile nostre din provincie. Aşa că am să vă cer îngăduinţa de a mă duce să mă culc, dorindu-vă noapte bună! Spunând acestea, avocatul se sculă şi se retrase imediat.

– Şi acum între noi, domnilor, zise baronul, destupând o sticlă cu vin şi servindu-l pe funcţionarul agentului de schimb, care-i întinse, cu curaj, paharul, în vreme ce ajutorul de notar asculta atent ce se petrecea în curte. După puţin, auzi zgomotul unei cabriolete care ieşea din curtea hanului. Domnul Marcoine se ridică de la masă, deschise fereastra care dădea spre stradă şi privi cabrioleta ce se depărta.

– Ce ai, domnule? întrebă Furnichon, ce te-a apucat?

– Oh, nimic, o ameţeală … Drumul ăsta mi-a zguduit creierii.

– Mi se pare ciudat! Fiindcă şi mie mi s-au umflat picioarele.

– Mă simt într-adevăr rău, zise domnul Marcoine, scoţându-şi ceasul din buzunar ca să vadă ce oră e. „E abia zece", murmură. Am să cer îngăduinţa de a mă retrage ca şi domnul Bador.

– Sigur, sigur, fă şi dumneata ca domnul Bador, zise Luizzi. Nădăjduiesc că domnul Furnichon nu mă va părăsi ca dumneavoastră doi.

Ajutorul de notar ieşi şi funcţionarul agentului de schimb, rămas singur cu Luizzi, zise:

– Ce dracu i-a determinat să se ducă să se culce? Prefer să-mi petrec noaptea bând, decât să stau lungit pe un pat mizerabil de han, cu perdele umede.

– În ce mă priveşte, îi zise Luizzi, nu cred că aceşti domni vor răci din pricina umezelii perdelelor de la pat.

– Cum adică? întrebă funcţionarul.

– Ai să vezi imediat.

Într-adevăr, după un moment, îl văzură pe ajutorul de notar, precedat de un surugiu călare, cocoţat pe un cal voinic de şaua căruia se ţinea cu amândouă mâinile.

– Ei, farsorule, încotro alergi aşa? îi strigă Furnichon.

Dar ajutorul de notar nu răspunse nimic. Furnichon se întoarse spre Luizzi şi repetă întrebarea.

– Unde se ducea farsorul ăla?

– Ei, probabil ca să viziteze proprietatea unde dumneata ai venit să vânezi.

După ce înjură ca un birjar, Furnichon zise:

– Unde dracu o fi găsit calul?

– Cred că dacă ai să ceri şi dumneata unul, într-un mod mai categoric, au să-ţi dea.

Funcţionarul ieşi, la rândul lui, din sala de mese şi Luizzi îl auzi făcând tămbălău în curte. După puţin, o droagă veche, la care erau înhămate două mârţoage, ieşi din curtea hanului, încărcată cu domnul Furnichon şi cu imensul calabalâc al acestuia. Şi cum Luizzi începuse a râde, fu întrerupt de cineva care-l bătu uşor pe umăr. Întorcându-se, dădu cu ochii de bătrânul surugiu.

– Ei, îi zise el baronului, cu un aer confidenţial, au plecat toţi trei; avocatul în cabrioletă, ajutorul de notar, pe un cal fără scări la şa, iar filfizonul, cu droaga. Nu vrei să porneşti şi dumneata la drum?

– Caii tăi sunt odihniţi? întrebă Luizzi.

– Doar să-i înham, zise surugiul. Le-am dat câte trei porţii de ovăz. În plus, ştiu un drum care scurtează distanţa la jumătate. Vei ajunge la vreme, pe cuvântul meu de onoare!

Luizzi reflectă câteva timp, destul de puţin grăbit să facă parte din acea gloată care alerga după zestre. Dar gândul de a asista la intrarea succesivă a pretendenţilor, îi dădu ghes să-i răspundă surugiului:

– Ai trei ludovici, dacă ajungem înaintea lor!

– Nu se poate, zise omul, clătinând din cap. E prea târziu acum; de altfel, ai spus-o şi dumneata mai adineauri. Pentru o amărâtă de monedă de şase livre pe care răutăciosul acela de avocat mi-a dat-o mai adineauri, iaca ce bacşiş gras pierd! Dar mi-o va plăti!

– Cum, zise Luizzi, ţi-a dat şase livre ca să mă împiedice să plec?

– Dar şi dumneata ai fost prost că n-ai spus nimic, zise surugiul, îndepărtându-se.

– Stai un pic, caraghiosule! Nu uita că vreau să fiu la Taillis, mâine, în zori, înainte de a apuca cei de la castel să se scoale.

– S-a făcut, zise surugiul, voi fi gata!

Într-adevăr, a doua zi, când încă nici nu se crăpase bine de ziuă, baronul – care se culcase îmbrăcat – îl auzi pe surugiu înhămând caii la trăsură. Se sculă, plăti ce avea de plătit şi plecă imediat.

Ajungând în faţa grilajului parcului din Taillis – care era închis – auzi, dincolo de el, lătrăturile furioase a doi sau trei dulăi. Socoti că sosirea lui aţâţase câinii, când zări, dincoace de grilaj, două umbre care se duceau şi veneau. Luizzi nu era fricos, dar prezenţa a doi oameni, când abia se arată zorile şi mai ales furia câinilor, îl făcură să se teamă că s-ar putea să aibă de-a face cu nişte răufăcători, aşa că se grăbi să sune la poarta grilajului ce dădea spre parc. Abia răsună clopotul că şi văzu cele două umbre alergând spre

poartă. Luizzi abia avu vreme să se sprijine de poartă, scoţând un mic pumnal ascuns în baston, când se trezi nas în nas cu domnii Furnichon şi Marcoine. Amândoi erau îngheţaţi, zgribuliţi, cu faţa vânătă de frig, cu părul umed, atârnându-le în laţe. Luizzi îi privi pe rând, cu un aer stupefiat, când Marcoine strigă:

– Sună! Sună, domnule, până nu mai poţi! Doar dracul dacă ne-o deschide poarta!

– Fir-ar afurisită de poartă să fie! Iată, sunt opt ceasuri de când stăm aici, zise funcţionarul agentului de schimb cu o asemenea furie încât ar fi trebuit să-l mai încălzească puţin. Am petrecut o noapte de groază şi dacă n-ar fi fost dulăii ăştia, pe legea mea că am fi sărit gardul!

– Deci, poarta era închisă, când aţi ajuns? întrebă Luizzi, care abia se ţinea să nu izbucnească în râs. De ce nu v-aţi întors înapoi la han?

– Păi cu ce? zise ajutorul de notar. Ajung, şi surugiul îmi dă jos cele două cufere cu haine, spunându-mi: „N-aveţi decât să sunaţi puţin mai tare şi or să vă deschidă“. Aunci m-am grăbit să-i dau banii. Dar, în timp ce-l plăteam pe surugiu, îl văd şi pe domnul sosind într-o droagă. El fusese şi mai isteţ decât mine: îi plătise surugiului înainte. De îndată ce mă văzu, sări jos şi-i strigă omului: „Descarcă-mi cuferele ...“ Ei, şi după acea am început să ne împingem. Eu: „Ei, domnule Marcoine, am fost tot

atât de şiret ca şi dumneata … N-ai să fii dumneata primul care să-l vezi pe domnul Rigot … etc., etc …

– Chiar aşa? se miră Luizzi.

– Da, ne-am spus tot soiul de prostii. Dar să lăsăm fleacurile! Domnul îşi închipuie că vin aici pentru … Ei bine în timp ce ne ciondăneam, surugiul plecă şi ne lăsă în faţa porţii. Încep să sun … O dată … De două ori … Nimic! Sun şi sun … În sfârşit, după vreun ceas, observăm că surugiii îşi bătuseră joc de noi: ne duseseră la un castel nelocuit.

– Sau locuit doar de câini, zise Luizzi, râzând.

– Când voi pune mâna pe tâlharul care m-a adus aici, strigă funcţionarul, am să-i rup bastonul ăsta pe spinare …

– Oh, eu îl voi da în judecată, zise ajutorul de notar.

– Da de ce dom'le? întrebă Petit-Pierre, apropiindu-se. Le-aţi cerut să vă ducă la castelul Taillis, la domnul Rigot. Şi nu v-au dus?

– Nu se poate! Altfel ne-ar fi deschis. Am sunat, până ce era să rupem clopoţelul?

– Care? întrebă Petit-Pierre.

– Ei drăcie! Ăsta zise Furnichon, trăgând cu furie de lanţ, şi stârnind din nou câinii.

– Păi nu de ăsta trebuia să trageţi! Ăsta nu se aude la castel, care se află la un sfert de lege de aici, în partea cealaltă a parcului. Iată-l pe cel la care ar fi trebuit să sunaţi. Şi Petit-Pierre apăsă pe un buton, ce se afla ascuns într-o adâncitură a zidului, într-un loc foarte sus.

– Dumnezeule! Ce stângaci eşti! strigă Furnichon, adresându-se ajutorului de notar, care era foarte scund. Ţi-ai petrecut mai bine de un ceas, căutând dacă nu cumva mai există şi un alt clopot!

– Şi cum ai fi vrut să-l găsesc? N-aş fi putut ajunge până acolo, zise scundacul, furios. Dumneata eşti cel stângaci, dumneata, care eşti înalt cât Goliat şi care ai înjurat tot timpul, ca un birjar, în loc să cauţi clopotul. Dumneata l-ai fi găsit, dacă ridicai braţul!

– Urcaţi în trăsură, domnule baron, zise surugiul, iată că vine să ne deschidă poarta.

– Domnilor, zise Luizzi, râzând să se prăpădească, am să vă trimit pe careva să vă aprindă un foc …

Apoi se urcă repede în trăsură, şi surugiul intră în mod triumfal în parc, trecând pe lângă ajutorul de notar şi pe lângă funcţionarul agentului de schimb, care rămăseseră lângă grilaj, păzindu-şi cuferele şi pachetele.

După o jumătate de ceas, de la fereastra camerei unde fusese condus de o slujnică bătrână, Luizzi îi văzu sosind pe cei doi pretendenţi, încărcaţi de pachete, târând după ei ceea ce mai puteau târî şi ajutaţi cu neîndemânare de un fel de jocheu, cu mutră străină, jumătate roşie, jumătate albastră, care-i aţâţă grozav curiozitatea lui Luizzi.

XXXI

Cei patru candidaţi la însurătoare

Luizzi se afla la Taillis de două ceasuri şi nimeni nu-l anunţase că ar fi vremea să fie prezentat stăpânului casei, pentru care Ganguernet îi dăduse o scrisoare de recomandare. În sfârşit, auzi pe cineva bătând uşor la uşă şi aproape imediat văzu intrând o femeie grasă, de vreo şaizeci şi ceva de ani, plină de riduri ca o baltă unde se bălăcesc raţele, îmbrăcată într-o rochie de mătase de un roşu ca focul, şi împodobită cu o bonetă presărată cu funduliţe de satin galben. Ea îi făcu lui Luizzi o reverenţă adâncă pentru care se strădui îndelung, în vreme ce, surâzându-i graţios, îi arătă cei doi colţi pe care-i mai avea în gura fără dinţi. Baronul o salută şi el.

– Domnule, spuse acea onorabilă persoană, am venit să văd dacă aveţi nevoie de ceva. Sunt sora domnului Rigot, fostă domnişoară Rigot, măritată Turniquel. Am avut nenorocirea de a-mi pierde bărbatul în 1808, într-o

căzătură de la etajul al patrulea al unei construcţii, de pe o schelă pe care ducea nişte mortar …

– A, făcu Luizzi, bărbatul dumneavoastră a fost …

– Arhitect, domnule. Dar a vrut să dea exemplu lucrătorilor săi, pentru că lui Napoleon îi plăcea ca şefii să fie întotdeauna în frunte, la treabă. Era un bărbat frumos, domnule. Fata pe care am avut-o cu el, îi seamănă ca două picături de apă; a moştenit toate trăsăturile lui. De altfel, o s-o vedeţi. Ah, dacă n-ar fi trecut prin atâtea necazuri … În sfârşit, asta nu e nici vina ei, nici a mea, pentru că am crescut-o ca pe o ducesă. Aşa că am venit să văd dacă nu vă lipseşte ceva, pentru că fratele meu e un om minuat, dar care nu prea ştie ce-i trebuie unui străin de viţă nobilă, aşa ca dumneavoastră.

– Am fost primit cât se poate de bine, zise Luizzi, şi nu-mi lipseşte nimic.

– Am venit să vă întreb eu însămi, pentru că slugile, zise doamna Turniquel, luând un şervet şi ştergând o mobilă, sunt nişte leneşe. Când e vorba de mâncat, de băut şi de dormit, niciuna nu se interesează câtuşi de puţin dacă totul a fost pregătit. Iată, de pildă, odaia asta; mătură doar mijlocul, iar pe margini nici nu se uită. Când vii – ca fratele meu – dintr-un trib de sălbatici, sigur că nu bagi de seamă, dar când trăieşti printre oameni, ca mine, astfel de lucruri îţi sar în ochi.

– Aveţi dreptate, zise Luizzi, deschizând fereastra ca să scape de norul de praf pe care excesul de zel al doamnei Turniquel îl ridicase în jurul lui.

– Fiţi atent, îi zise ea baronului, nu deschideţi fereastra; nu e sănătos în anotimpul ăsta, când e încă atât de rece afară. Vă spun asta din experienţă, fiindcă am studiat medicina ca să devin moaşă.

– Eu am un mijloc excelent de a combate această influenţă supărătoare. Am obiceiul să fumez în fiecare dimineaţă câte o ţigară.

– Şi bine faceţi, domnule, este excelentă pentru stomac. Am încercat şi eu, când mă aflam pe mare, unde fumam mult, din pricina scorbutului care dăduse iama în tot echipajul.

– A, făcu Luizzi, doamna a călătorit mult?

– Am fost de două ori în Anglia ca s-o văd pe Génie şi să-i duc copilul. Génie e fiica mea, domnule ... Iat-o, persoana care trece acum prin curte ...

În acel moment, Luizzi văzu într-adevăr o femeie înaltă şi frumoasă, trecând repede pe sub fereastra lui. Doamna Turniquel strigă cât o ţinea gura:

– Bună dimineaţa, Génie, bună dimineaţa ...

Persoana astfel interpelată îşi înălţă fruntea şi păru foarte surprinsă să vadă chipul lui Luizzi alături de cel al mamei sale. Salută puţin cam încurcată şi făcu un semn acelui gen de jocheu pe care Luizzi îl mai

văzuse. Tânărul se apropie, cu un aer temător şi supus, şi ascultă cu mare atenţie ceea ce-i spunea stăpână lui, după care fugi glonţ şi intră în castel. Luizzi de-abia îl pierduse din vedere, că-l şi auzi deschizând o uşă, apoi îl văzu pe jocheu oprindu-se sub fereastra odăii lui, unde se afla doamna Turniquel şi strigând:

– Ha-haa, mama jos, ha, haa!

– Ce mai vrea şi maimuţoiul ăsta? zise doamna Turniquel, întorcându-se.

– Ha, haa, strigă jocheul, ha-haa, mama jos ... Génie ...

– Aha, mă cheamă fiică-mea, nu-i aşa?

Jocheul făcu semn din cap că da, arătându-i doamnei Turniquel uşa pe unde intrase el.

– Bine, bine ... Am onoarea, domnule. Peste o jumătate de ceas se serveşte gustarea de dimineaţă. Când veţi auzi clopotul.

– Vă mulţumesc pentru vizită.

Şi o conduse până la uşă pe doamna Turniquel, care se tot încurca în reverenţe care mai de care mai simandicoase. De-abia închise uşa, că izbucni într-un râs cu hohote, dar imediat auzi un râs scurt şi ascuţit, răspunzând parcă râsului său. Se întoarse şi-l văzu pe jocheul care începuse s-o imite pe grasa şi greoaia doamnă Turniquel, râzând în hohote. Jocheul era o fiinţă de-a dreptul bizară: avea tot chipul tatuat, părul negru şi neted; ochii strălucitori şi plini de îndrăzneală;

dinţii lungi, înguşti şi lucitori şi părea să tot fi avut vreo douăzeci şi cinci de ani. Aspectul său îi tăie pofta de râs baronului, care începu a-l cerceta plin de curiozitate. De îndată ce jocheul se văzu privit astfel, tăcu, îşi lăsă capul în jos şi se lipi de zid, aruncându-i baronului nişte priviri pline de neîncredere. Luizzi continuă să-l privească cu aceeaşi atenţie, iar jocheul începu a arunca în jur priviri din ce în ce mai neliniştite. Apoi, zărind într-un colţ al camerei o pereche de cizme, le înşfăcă, scoţând un strigăt de bucurie şi fugi cu ele, înainte ca Luizzi să apuce să-i pună vreo întrebare acelei fiinţe ciudate. Abia ieşi tatuatul, că Luizzi şi începu a se întreba dacă nu cumva nimerise în vreo casă de nebuni. Tocmai se gândea la aceste două vizite ciudate pe care le primise, când auzi o trăsură oprindu-se în curtea castelului. Se duse repede la fereastră ca să vadă ce caricatură urma să se adauge celor două pe care le văzuse. Dar se pare că baronului îi era scris să se înşele mereu. O femeie îmbrăcată cu o oarecare eleganţă şi un tânăr frumos coborâră din trăsură. Abia puseră noii sosiţi piciorul pe pământ, că doamna Turniquel şi alergă înaintea lor, strigând:

– Cum vă simţiţi, doamnă contesă?

– Destul de rău, răspunse doamna, îmbrăţişând-o pe bătrână. Vântul de vest mi-a provocat o stare de nervi groaznică.

– Oh, ştiu treaba asta! răspunse doamna Turniquel. Mie îmi dă dureri cumplite de picioare! Apoi, întorcându-se spre tânărul cel frumos, întrebă: Dar dumneata, domnule, cum te simţi în dimineaţa asta?

– Păi, m-aş simţi foarte bine, răspunse tânărul, strângându-i mâna doamnei Turniquel, dacă drumul n-ar fi atât de prost până aici, încât pur şi simplu mă simt zdrobit.

– Ei, cunoaştem treaba asta! Când mă duceam cu vitele la câmp, existau nişte hârtoape în care te afundai până la genunchi.

– Ah, doamnă Turniquel, zise elegantul, dar trebuie să fi fost o ciobăniţă încântătoare. Trebuie să fi fost întocmai ca Estelle, aşa că v-ar fi trebuit neapărat un Némourin.

Doamna contesă făcu băiatului un semn de nemulţumire, în vreme ce doamna Turniquel întrebă:

– Dar cine-s ăştia doi, Estelle şi Némourin?

– Ei, Doamne! două personaje dintr-un roman de Florian, răspunse doamna.

– Florian? zise doamna Turniquel, l-am cunoscut bine. Avea multă stimă şi consideraţie faţă de mine şi-mi citea toate cărţile.

Probabil că discuţia ar mai fi continuat încă multă vreme pe acest ton, dacă doamna Peyrol n-ar fi venit să întrerupă istorisirile mamei sale. Toată lumea intră

în casă şi, după o clipă, Luizzi auzi clopotul care poftea oaspeţii la gustarea de dimineaţă. Coborî; graţie larmei pe care o făcea doamna Turniquel cu vorbăria ei nesfârşită, intră neobservat, într-un salon destul de frumos unde se şi adunaseră vreo zece persoane. Printre ele, Luizzi îi văzu pe avocat, pe ajutorul de notar şi pe funcţionarul agentului de schimb; mai erau, de asemenea, contesa cu frumosul ei fiu, şi mai ales o fată foarte tânără, de o rară frumuseţe, despre care – dată fiind asemănarea ei cu doamna Peyrol – Luizzi presupuse că era strănepoata domnului Rigot. Acesta se afla într-un colţ al salonului, discutând cu avocatul şi aruncând priviri curioase asupra tuturor persoanelor de faţă. Când fu anunţat baronul, domnul Rigot se întoarse şi-i ieşi înainte.

– Mii de scuze, zise el pe un ton plin de francheţe, sunt un soldat bătrân, deci un om foarte prost-crescut. Noi, ăştia, adunaţi de pe gârlă, nu cunoaştem bunele maniere. Ştiu că trebuia să vă fi făcut o vizită în calitatea mea de stăpân al casei, dar noi, oamenii din popor, nu cunoaştem uzanţele societăţii înalte. E adevărat, zise el, întorcându-se către doamna care venise cu trăsură, e adevărat, doamnă contesă de Lémée? Apoi se întoarse spre Luizzi şi-i zise: Am primit o scrisoare de la prietenul meu Ganguernet prin care îmi anunţa sosirea dumneavoastră; de fapt, am

pus pe cineva să mi-o citească, fiindcă noi, ţăranii, suntem nişte ignoranţi, nu ştim nimic; dar vă declar că sunt încântat să vă primesc în casa mea, domnule baron Armand de Luizzi, care aveţi o rentă de două sute de mii de livre, după cum îmi scrie Ganguernet. Aşa că am onoarea să vă salut.

Domnul Rigot îl părăsi apoi pe Luizzi, pe care toţi cei de faţă îl examinară cu multă curiozitate, mai ales băiatul contesei de Lémée, şi se îndreptă spre ceilalţi doi meseni care sosiseră de la Paris.

– Care dintre dumneavoastră, domnilor, este notarul? întrebă domnul Rigot.

– Eu, răspunse Marcoine pe un ton fermecător, scoţând din buzunar nişte hârtii. Achiziţia palatului dumneavoastră din foburgul Saint-Germain s-a încheiat; iată contractul. Mi s-a încredinţat în mod special această afacere şi trag nădejde că a fost manevrată cu destulă dibăcie. Fiindcă am obţinut casa, cu o sută şi ceva de mii de franci mai ieftin decât fusese estimată.

– Îţi mulţumesc, zise domnul Rigot, fiindcă, vezi dumneata, noi ăştia, din pătura de jos, nu ne jenăm să-i jecmănim pe bogaţi.

– Am ţinut să vă aduc eu însumi contractul, zise ajutorul de notar, pe un ton preţios, ca să puteţi aprecia mai bine avantajele.

– Eşti foarte amabil, zise domnul Rigot, pentru că vezi, noi, ăştia din Normandia, nu ne pricepem la afaceri. Apoi se întoarse spre funcţionarul agentului de schimb şi-i zise: Dumitale, domnule, cărui fapt îi datorez vizita?

– Domnule, răspunse funcţionarul, am venit pentru plasamentul fondurilor pe care le-aţi lăsat la bancherul nostru.

– Păi nu i-am spus stăpânului dumitale să mi le plaseze cu trei la sută?

– Plasamentul i s-a părut dezavantajos, zise funcţionarul.

– Vreau trei la sută, spuse domnul Rigot, la fel ca nobilii şi ca emigranţii; am un domeniu de marchiz şi un palat de duce, aşa că vreau şi o indemnizaţie de emigrant.

– V-am fi putut totuşi oferi ceva mult mai bun.

– Nu vreau decât ceea ce v-am spus, zise domnul Rigot, mâniat; se poate ca noi, ăştia din clasa de jos, să fim nişte proşti, dar asta-i treaba mea!

Imediat după asta, un servitor anunţă că se servea masa; apropiindu-se de baron, ajutorul de notar îi spuse cu fineţe:

– Nu cred că domnul Furnichon să aibă mare succes.

Onorurile mesei fură făcute de către doamna Peyrol şi de către fiica sa Ernestine, cu multă graţie şi eleganţă, ce contrasta în mod ciudat cu fasoanele domnului Rigot

şi ale surorii sale. Luizzi şi domnul de Lémée fură aşezaţi lângă doamna Peyrol, micul notar şi funcţionarul, lângă Ernestine. Avocatul stătea la unul din capetele mesei, între domnul Rigot şi doamna de Lémée, iar doamna Turniquel se aşezase la celălalt capăt de masă; între două personaje despre care încă n-am vorbit până acum, dintre care unul era preotul satului, iar celălalt perceptorul care se ocupa de contribuţiile comunei. Primul, celibatar, cel de al doilea, însurat, erau predestinaţi să joace rolul unor personaje mute, având în vedere puţinul interes de care se bucurau.

Odată aşezată la masă, doamna Turniquel, numărându-şi musafirii, strigă:

– Suntem exact doisprezece; e cum nu se poate mai bine fiindcă, dacă am fi fost treisprezece, eu una aş fi plecat de la masă şi aş fi mâncat mai târziu.

– Cum, o femeie atât de distinsă ca dumneavoastră, zise avocatul, poate avea asemenea prejudecăţi?

– Ce numeşti dumneata prejudecăţi? întrebă contele de Lémée; sunt întru totul de părerea doamnei Turniquel, fiindcă eu am văzut ce nenorociri li s-au întâmplat celor care au bravat această credinţă populară.

– Haida-de! făcu funcţionarul agentului de schimb, treaba asta li se potriveşte călugărilor ignorantini, nu nouă!

– Nu dispreţui dumneata asemenea lucruri, zise şi contesa de Lémée. Oamenii de cel mai înalt rang au

aceeaşi părere pe care dumneata o socoţi o simplă prejudecată; regina Marina-Antoaneta, pe care am avut cinstea s-o slujesc înainte de Revoluţie, era cumplit de speriată de numărul treisprezece.

– Ştiu şi eu lucrul ăsta, zise doamna Turniquel; regina mi l-a spus ea însăşi, în ziua când am fost la ea cu o delegaţie de precupeţe din hale, în legătură cu naşterea ducesei de Angoulême.

– Mamă, spuse repede doamna Peyrol, acoperind ultimele cuvinte ale maică-si, vrei puţin din puiul ăsta?

– Mulţumesc, mi-am isprăvit scrumbia afumată, voi mai mânca puţină smântână şi cu asta, gata.

– În ce mă priveşte, zise domnul Rigot, eu sunt fatalist; Napoleon era fatalist, toţi oamenii mari sunt fatalişti.

– Ştiu perfect treaba asta, zise doamna Turniquel; căci l-am auzit pe împărat spunând de o sută de ori acest lucru.

– Oh, făcu Luizzi, l-aţi cunoscut şi pe împărat, doamnă?

– Aşa cum vă cunosc pe dumneavoastră …

Şi în vreme ce Ernestine o întrerupse pe bunică-sa, oferindu-i smântâna, doamna Peyrol îi spuse în şoaptă lui Luizzi; pe un ton rugător, plin de farmec şi de demnitate:

– Oh, cruţaţi-o pe mama, domnule, vă rog …

Şi pentru a schimba discuţia, ea se adresă tânărului ajutor de notar care păstra o tăcere prudentă şi-i zise:

– Ei bine, domnule, ce noutăţi interesante ne poţi spune de la Paris?

– Ştiu foarte puţine, doamnă, răspunse acesta pe un ton modest. În momentul de faţă, mă ocup mult de afacerile biroului de notariat şi-l învăţ meserie pe cel de al doilea ajutor de notar care-mi va lua locul.

– A, făcu domnul Rigot, te retragi din notariat, tinere?

– Nu, domnule, nu, zise ajutorul de notar pe un ton indiferent, vreau să cumpăr cel mai bun şi mai rentabil birou de notariat din Paris.

– Deci, de însori? întrebă funcţionarul agentului de schimb.

– De ce nu, răspunse ajutorul de notar; am găsit câteva partide foarte bune. Notariatul, vezi dumneata, o slujbă care e pe placul neamurilor, constituie un plasament sigur şi onorabil al banilor, o funcţie solidă şi stimată în societate, legături cu persoanele cele mai alese din capitală şi, după un oarecare timp, o avere considerabilă şi un nume de prestigiu care-ţi deschid poarta tuturor ambiţiilor, dacă ai ambiţii.

– Mai puţin totuşi decât funcţia de agent de schimb, zise funcţionarul. Dacă vrei să faci avere, numai cu slujba asta o faci! Ca societate, lumea băncilor e ceva mai elegantă ca cea a notariatelor, iar cât despre ambiţii, mi se pare că ajungi să ţi le realizezi mult mai repede prin intermediul Bursei decât al notariatelor.

– La Paris, avem trei notari care sunt deputaţi, şi patru care sunt primari în arondismentele lor sau

membri în Consiliul general, zise ajutorul de notar cu multă însufleţire.

– Tot ce se poate, răspunse funcţionarul, dar există doi agenţi de schimb care sunt colonei în Garda naţională. Contele de P., care a fost bancher, şi care acum este pair al Franţei, a început prin a fi agent de schimb. Biroul de schimb e mult mai avantajos decât biroul de notariat.

– Dar pentru a ajunge unde spui dumneata, nu trebuie să-ţi cumperi un birou de schimb?

– Ba da, domnule, răspunse funcţionarul.

– Şi pentru a plăti acest birou, zise domnul Rigot, nu trebuie să te însori cu o femeie cu zestre mare?

– O, nu, zise funcţionarul, pe un ton sentimental şi cu o privire plină de înflăcărare pe care o împărţi în mod egal între doamna Peyrol şi Ernestine, eu nu mă voi însura, decât cu femeia pe care o voi iubi. Nu alerg după avere. Nu cer decât o inimă care să mă iubească.

– Pe legea mea, zise domnul de Lémée pe un ton plin de îngâmfare, sunt cu totul de părerea dumitale, domnule. În ce mă priveşte, aproape că uneori regret situaţia înaltă pe care mi-a hărăzit-o soarta. Am douăzeci şi doi de ani, în urma morţii tatălui meu voi deveni pair al Franţei, am un nume care se bucură de oarecare strălucire ...

– Şi eşti necăjit că te bucuri de toate aceste avantaje?

– Da, domnule, răspunse contele. Am motive să mă tem că dacă mă voi însura vreodată, ceea ce dumneavoastră numiţi avantaje, să nu fie singurul lucru care să încânte femeia pe care o voi cere de soţie. Există o mulţime de femei care caută mai curând o situaţie înaltă, decât o tandreţe sinceră şi un bărbat care să le iubească. Poate că dacă n-aş fi ceea ce sunt, m-aş vedea preferat vreunui mic monstru, urât, prost şi egoist, dar căruia soarta i-a dat toate bunurile şi titlurile pe care le posed eu.

– Cum, fiule, zise doamna de Lémée pe un ton doctoral, poţi vorbi atât de urât despre o situaţie către care năzuiesc toate femeile ambiţioase şi de neam mare?

– Ei da, din punctul ăsta de vedere, aveţi dreptate, zise doamna Turniquel. Dacă m-aş mai mărita vreodată, aş fi foarte fericită să fiu nevasta unui pair al Franţei.

– Dar nu nevasta mea, nu-i aşa, doamnă Turniquel, zise contele de Lémée, cu un surâs plin de graţie, căci eu sunt sărac.

– Fiule! îl apostrofă doamna de Lémée.

– De ce să ascundem un lucru pe care-l ştie toată lumea? zise contele. Căci dacă aş întâlni vreodată o femeie care să mă înţeleagă, aş putea crede că nici numele, nici rangul meu n-au sedus-o, din moment ce se hotărăşte să împartă sărăcia cu mine.

Toate intenţiile acestui discurs erau adresate doamnei Peyrol şi încă într-un mod atât de direct încât Luizzi

îşi închipui că domnul de Lémée, în calitatea lui de vecin şi de obişnuit al castelului din Taillis, deţinea informaţii exacte asupra celor două viitoare mirese, cărora le fuseseră dăruite două milioane de franci. Pentru a fi sigur de justeţea presupunerii sale, Luizzi se adresă lui Bador despre care presupunea, de asemenea, că ar fi la curent cu confidenţele domnului Rigot.

– Cred că dumneata nu prea preţuieşti nici slujba de notar şi nici pe cea de agent de schimb şi presupun că n-ai sfătui o femeie să aleagă vreuna din ele.

La această întrebare pusă prea de-a dreptul şi cu oarecare grosolănie, doamna Peyrol îl privi pe baron cu un aer atât de mirat, de parcă nu s-ar fi aşteptat pentru nimic în lume la un asemenea lucru din partea lui. Avocatul însă rămase calm şi răspunse cu o indiferenţă aproape plină de dispreţ:

– În ce mă priveşte, domnule, cred că profesiunea unui bărbat e ceva care nu contează; ce cred eu că interesează, e munca ordonată şi poziţia lui socială, care nu se bazează pe nimic iluzoriu; mai cred, de asemenea, că un bărbat trebuie să dovedească tuturor că e în stare să facă ceva în viaţă, înainte de a se însura.

– Iată un om cu capul pe umeri, zise baronu.

– Vorbesc, zise avocatul, ca un om care cunoaşte lumea şi care s-a lovit îndeajuns de ea; ca un om care ştie că fericirea nu constă în acel lux de sărbătoare sau de bal în care nevasta unui agent de schimb sau a unui notar îşi va petrece viaţa. Ca un bărbat care ştie că

fericirea, pentru o femeie, nu constă în ceea ce dumneavoastră numiţi „o situaţie înaltă“, unde i se aminteşte adesea, cu impertinenţă, de averea pe care a adus-o. În sfârşit, vorbesc ca un bărbat care crede că fericirea constă într-o viaţă plăcută, cinstită, retrasă, în mijlocul unei familii onorabile, cu un bărbat care se ocupă, înainte de orice, de a preveni cele mai mici dorinţe ale soţiei sale, de a i le îndeplini şi de a nu avea altceva în gând în afară de ea.

Avocatul debită acest mic discurs cu multă afectare, cu ochii tot timpul fixaţi asupra Ernestinei, care părea să-l asculte cu mult interes.

În vreme ce Luizzi observă această nouă manevră, neştiind căreia din cele două – mamei sau fiice – îi era destinată dota, ajutorul de notar nu vru să lase fără răspuns mişcătoarea teorie a avocatului.

– Tot ce ne-ai spus dumneata acum, e o fericire de provincie. Şi, în orice caz, crezi că nu se găsesc şi la Paris bărbaţi gata să prevină şi să îndeplinească dorinţele soţiilor lor?

– Fără îndoială – zise solidul funcţionar al agentului de schimb care socoti că, pe moment, ar fi bine să se unească cu ajutorul de notar, pentru a veni în sprijinul fericirii pariziene serios zguduită de discursul avocatului – că şi la Paris sunt bărbaţi care-şi fac nevestele fericite.

– Sigur, răspunse ajutorul de notar, numai că acea fericire are un aer mai elegant. În loc de distracţiile

voastre grosolane din provincie, există alte distracţii mult mai delicate; în loc de reuniunile voastre reci şi triste, la Paris sunt baluri strălucitoare.

– Cu Collinet şi Dufresne, zise funcţionarul agentului de schimb.

– În loc de seratele voastre plicticoase, unde femeile lucrează la gherghef, la Paris merg la Teatrul Italian şi la Operă.

– Unde-i aud pe Toulou şi pe Rossini.

– În loc de distracţiile voastre campestre, la noi sunt … zise ajutorul de notar.

– … la noi sunt, îi luă vorba din gură viitorul agent de schimb, cursele de cai de la Champ-de-Mars, unde vezi nişte cai superbi şi nişte toalete magnifice.

– Şi asta încă nu-i nimic, zise contele de Lémée; vorbiţi-le despre bărbaţii care au posibilitatea de a deschide soţiilor lor uşile tuturor marilor saloane, nu numai pe cele din Franţa, ci şi din întreaga Europă; care-şi pot prezenta nevasta la toate Curţile statelor mari, care o vede anturată, căutată, stimată pretutindeni unde este prezentată şi care poate s-o prezinte oriunde.

În acel moment, avocatul, ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb, atacaţi pentru că erau oameni care nu făceau parte din nobilime, socotiră că e datoria lor să-i răspundă contelui de Lémée. Începură să vorbească toţi deodată, când domnul Rigot luă cuvântul şi imediat se înstăpâni liniştea.

– Dar dumneavoastră, domnule baron, zise el, adresându-se lui Luizzi, ce părere aveţi despre toate aceste lucruri?

Armand se pregăti să răspundă şi fiecare se aplecă uşor înainte ca să-l audă mai bine, căci, prin tăcerea sa, căpătase autoritatea unui om care încă nu spusese nimic, şi despre care se presupunea că ar avea lucruri serioase de zis.

– Eu socot … zise Luizzi.

Dar n-apucă să meargă mai departe, căci fu întrerupt de jocheu care-i puse pe farfurie o pereche de cizme atât de bine lustruite, încât străluceau de-ţi luau ochii.

Văzând acest lucru, domnul Rigot izbucni în râs. Toată lumea îl imită, până şi doamna Peyrol care, oricât se abţinu, până la urmă izbucni într-un râs cu hohote, laolaltă cu toţi oaspeţii …

În vremea asta, Akabila sărea în jurul sufrageriei întocmai ca o pisică sălbatică; între timp lumea se ridică de la masă, fără să mai fi putut cunoaşte părerea lui Luizzi în importanta problemă ce se dezbătuse.

XXXII

Tranzacţie cinstită

Trecuseră câteva ore de la acel memorabil dejun, atât de ciudat întrerupt de Akabila care-i servise lui Luizzi cizmele pe farfurie. Baronul vru să-i ceară unele explicaţii lui Rigot, care nu-i putu răspunde, fiindcă râdea ca un apucat. Doamna Turniquel se mulţumi să spună:

– Sălbaticul ăsta mărginit face numai boacăne; dar asta-i mania lui Rigot; îl distrează, aşa că trebuie să-l lăsăm să facă ce vrea.

În ceea ce-o privea pe Ernestine, aceasta era o fată căreia nu-i putea spune decât ceva care s-o intereseze personal; preocupată de persoana, de chipul, de toaletele sale, părea să manifeste, în chip făţiş, faţă de Luizzi, cel mai profund dispreţ; de-abia dacă binevoia să asculte, din când în când, puţinele cuvinte pe care i le adresa acesta. Aşa că baronul o întrebă pe doamna Peyrol, ce era cu sălbaticul din cauză.

– Unchiul meu, răspunse ea, a adus acest malaez din Borneo şi a vrut să-l înveţe câte ceva; a încercat să-l facă *groom,* apoi vizitiu, valet şi nu mai ştiu ce. Dar neizbutind, i-a încredinţat sarcina de a lustrui cizme. Adevărul e că unchiul în tratează cam ca pe o maimuţă, şi când Akabila îşi face datoria cum trebuie, îi dă câte un păhărel de rom, care nefericitului îi place grozav. Astăzi au uitat să-i dea romul şi, ca să-l capete, a înşfăcat primele cizme pe care le-a văzut, le-a dat cu ceară, le-a lustruit lună şi le-a adus, în mod triumfal, la masă, ca să-şi capete porţia de rom.

Luizzi se mulţumi cu acea explicaţie, deşi prezenţa malaezului în casa lui Rigot îl mira din cale-afară, iar povestea cu cizmele începu a-l nelinişti, fără să-şi poată explica de ce. După o vreme, începu să observe ce se petrecea în jurul lui şi-i văzu pe cei doi parizieni – ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb – aducând omagii când doamnei Peyrol, când fiicei sale, în vreme ce contele de Lémée se aşezase alături de doamna Peyrol, iar avocatul n-o slăbea o clipă pe Ernestine. Puţina atenţie pe care fata i-o acordase lui Luizzi, îl făcu pe Armand să se ocupe în mod special de Eugénie, fiindcă femeia avea un suflet elevat şi drept, era serioasă, foarte destoinică în ceea ce privea îndatoririle sale faţă de mama şi de fiica sa, şi de o resemnare plină de demnitate în rolul ridicol pe care i-l

impusese unchiul ei. Şi totuşi, Luizzi nu se putea hotărî. Înţelese că chiar dacă ar fi întâlnit un înger, ar fi fost aproape cu neputinţă ca el – tânăr, frumos, elegant şi bogat – să intre într-o asemenea familie, aşa că se hotărî ca a doua zi să părăsească acea casă. Se simţea destul de încurcat, deoarece încă nu ştia ce avea să-i spună domnului Rigot. Dar, chiar în aceeaşi seară, Rigot îi oferi el însuşi ocazia. După cină, stăpânul casei îi rugă pe bărbaţi să binevoiască a-l ajuta să golească împreună câteva sticle cu vin. După ce doamnele se retraseră şi bărbaţii rămaseră singuri, domnul Rigot le spuse:

– Domnilor, ştiu de ce aţi venit aici; ofer două milioane de franci şi fiecare ar vrea să pună mâna pe ele.

Toţi protestară, cu excepţia lui Luizzi care, hotărât să plece, îşi rezervă dreptul de a răspunde cu trufie acestor vorbe impertinente.

– V-am spus că e vorba de două milioane, aşa că nu faceţi pe sfinţii şi ascultaţi-mă.

– Tot timpul eşti pus pe glume, dragă Rigot, zise avocatul, umplând paharul gazdei.

– Iar noi vrem să auzim despre ce glumă e vorba, ziseră cei doi parizieni, ciocnind cu fostul potcovar.

– Ei bine, domnilor, vreau să vă spun un lucru: am început să mă cam satur de vizitele pretendenţilor care, dacă nu-mi pot înfuleca banii, îmi înfulecă mâncarea.

Vreau deci să vă anunţ că le-am pus în vedere nepoatelor mele ca în douăzeci şi patru de ore să-şi aleagă bărbaţii. Văd că sunteţi cinci bărbaţi frumoşi, de vârste şi profesii diferite. Am informaţii excelente despre dumneavoastră şi-mi conveniţi toţi. Aşa că hotărâţi fiecare pe cine alegeţi, şi străduiţi-vă să alegeţi bine. Fiindcă, vă anunţ de pe acum, dota de două milioane e dată unei singure persoane, a doua nu va primi nimic.

Tânărul conte şi avocatul schimbară între ei o privire de înţelegere, în vreme ce ajutorul de notar şi funcţionarul părură foarte dezumflaţi. Rigot continuă:

– Mâine-seară alegerea va trebui să fie făcută, poimâine se vor face strigările la biserică, iar peste opt zile vom celebra nunţile, dacă nu va dura prea mult, până le vor sosi hârtiile necesare acestor domni de la Paris.

Ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb se priviră cu un aer încurcat. Doar frumosul Furnichon, cu îndrăzneala prostului, cuteză să răspundă:

– Pe legea mea, eu nu vă voi face să aşteptaţi. Am hârtiile în buzunar.

Rigot începu să râdă şi, adresându-se ajutorului de notar, îl întrebă:

– Şi dumneata, tinere?

– Nu sunt mai prost decât Furnichon, răspunse acesta, înfruntându-l.

– Cât despre ceilalţi doi pretendenţi, ei sunt pregătiţi de multă vreme. Nu ne mai rămâne decât să cunoaştem intenţiile domnului baron.

Armand asistase la una dintre acele rare lecţii, pe care puţini bărbaţi sunt dispuşi s-o primească. Văzuse cu ochii lui până la ce umilinţă te poate împinge cupiditatea. Simţindu-se revoltat de atâta josnicie, se hotărî să apere cauza demnităţii umane, aşa că răspunse:

– Nu voi face niciodată un târg atât de ruşinos, din cea mai sacră legătură, din cel mai solemn angajament; aceşti domni n-au decât să alerge cât vor după cele două milioane ale dumitale, eu nu le voi sta în cale!

Auzind răspunsul baronului, Rigot se făcu roşu de mânie; dar se calmă aproape imediat, aruncându-i lui Luizzi o privire de o asemenea răutate, încât ar fi trebuit să-l alarmeze pe baron, dacă ar fi ştiut că acel om putea să-i facă oricând un rău. Imediat, ceilalţi patru pretendenţi începură să strige la baron că-i insultase şi se pregăeau să-i ceară socoteală.

– Tăcere! strigă Rigot; dacă e vorba de insultă, apoi ea mi-a fost adresată mie, nu dumneavoastră. Şi e treaba mea, dacă am să mă răzbun sau nu! Nu mai avem ce discuta, domnule baron. Sunteţi liberi, domnilor; să mergem să le întâlnim pe doamne.

După care ieşi, îndreptându-se spre salon. Avocatul şi contele ieşiră imediat după Rigot. Dar în momentul în care ieşiră pe uşă, Bador îşi scoase batista din care-i căzu o hârtie pe care Luizzi o ridică. Tocmai voia să-l cheme pe avocat ca să i-o dea înapoi, când îl văzu pe ajutorul de notar făcându-i un semn funcţionarului, care se întoarse de la uşă. Luizzi se opri şi trase cu urechea.

– Ascultă-mă, zise notarul, am fi doi proşti, dacă nu ne-am cunoaşte interesele. Haide să ne asociem şi vom pune mâna pe cele două milioane …

– Cum?

– Ascultă-mă cu atenţie şi-ai să înţelegi. Să presupunem că fata mă alege pe mine şi că cele două milioane sunt ale ei; şi iată-te cu mama pe cap şi cu mâinile goale …

– Într-adevăr, şi mărturisesc că treaba asta mă cam sperie.

– Nici pe mine nu mă sperie mai puţin … Dar există un mijloc ca să prevenim această nenorocire, sau măcar s-o îndulcim.

– Ce mijloc?

– Să presupunem că una dintre viitoarele soţii are o sută cincizeci de mii de franci dotă, iar cealaltă, cinci sute de mii …

– Şi ce-i cu asta? Nu pricep nimic! Fii mai clar!

– Ei bine! să facem între noi o înţelegere scrisă, prin care, cel ce va căpăta femeia cu o zestre de două milioane, să se angajeze să-i dea cinci sute de mii, celui care o va lua pe cea fără nicio zestre.

Furnichon rămas năucit; după o vreme, venindu-şi în fire, răspunse:

– E cam mult cinci sute de mii de franci!

– Dar dacă nu capeţi nimic?

– Da, tot ce se poate ...

– Ei, consimţi sau nu?

– Consimt!

– Hai să facem o ciornă cu creionul pe o bucată de hârtie, apoi dau fuga în odaia mea şi o scriu cu cerneală. Cobor, semnăm amândoi hârtia, şi gata!

– Grăbeşte, căci în vremea asta ceilalţi câştigă teren!

– Ai o bucăţică de hârtie?

– N-am, de unde să am?

În acel moment, Luizzi intră şi-i întrebă:

– Ce căutaţi, domnilor?

– Oh, nimic, o bucăţică de hârtie.

– Uitaţi, aveţi aici o bucată, zise baronul pe un ton indiferent. Numai că e scrisă pe dos.

– E bună, zise ajutorul de notar. Vom scrie pe partea curată.

În timp ce viitorul notar mâzgălea de zor hârtia, intră avocatul urmat de contele de Lémée. Păreau să caute ceva. Se tot învârtiră prin sufragerie, apoi zărindu-l pe Luizzi într-un colţ, prefăcându-se că citeşte un jurnal, avocatul îl întrebă:

– N-aţi văzut cumva, pe joc, o bucăţică de hârtie?

– Ba da, e la domnii de colo, răspunse Luizzi.

– Cum, aţi găsit hârtia asta, domnilor, strigă avocatul, şi aţi avut indiscreţia să ...

– Pentru nimic în lume, răspunse ajutorul de notar pe un ton indiferent. Domnul de colo ne-a dat-o şi vă asigurăm că n-am citit nici măcar o singură silabă.

– În acest caz, va trebui să ne-o daţi înapoi, zise avocatul.

Apoi se aplecă şi-i spuse la ureche contelui de Lémée:

– E proiectul nostru de înţelegere ...

– Ce imprudenţă! răspunse contele.

– Un moment, zise ajutorul de notar. Noi n-am ştiut că hârtia asta vă aparţine şi-am scris nişte lucruri pe ea, aşa vă rugăm să ne daţi răgazul să le ştergem ...

Tocmai când se pregătea să înceapă această operaţie, Luizzi se apropie de cei patru pretendenţi şi-i spuse ajutorului de notar:

– De ce să ştergi ce-ai scris, domnule Marcoine? Mai mult ca sigur că ceea ce ai scris dumneata cu creionul pe faţă, scrie, cu cerneală, pe dos.

– Credeţi? întrebară pretendenţii.

– Eu zic să citiţi, ca să vă convingeţi.

Ajutorul de notar, care ţinea hârtia, o întoarse plin de curiozitate şi citi primele fraze scrise de avocat: „Între subsemnaţii, contele de Lémée şi domnul Bador etc., etc., s-a convenit ca, în cazul când unul dintre ei se însoară cu doamna sau domnişoara Peyrol etc., etc."

– Continuă, zise Luizzi.

Marcoine întoarse hârtia şi citi: „Între subsemnaţii, Marcoine şi Furnichon etc., s-a convenit ca, în cazul când unul dintre ei se însoară etc., etc."

– Mai departe, spuse Luizzi.

Ajutorul de notar mai mormăi câteva fraze, când de pe o parte, când de pe cealaltă; apoi, ajungând la un anumit paragraf de pe faţa scrisă cu cerneală, citi tare: „Cel care va căpăta dota anunţată, se angajează să-i dea cinci sute de mii de franci celui care ..."

– Ia te uită! zise uluit funcţionarul.

– Pe legea mea, iată un act care n-ar fi fost mai bine făcut nici la Paris!

– Iar cei de la Paris se pare că le fac tot atât de bine ca şi în provincie, zise avocatul, luând hârtia. Apoi,

după ce-o citi pe ambele feţe, zise: Acelaşi lucru, aproape cuvânt cu cuvânt ...

– Există un proverb care spune că „cine se aseamănă, se adună", zise Luizzi.

– Ei bine, fie, doi contra doi, zise avocatul.

– Dar de ce război şi nu alianţă? întrebă ajutorul de notar? De ce n-am face un act în patru exemplare? Căci s-ar putea să nu fiţi aleşi nici dumneavoastră doi, şi nici noi doi. Putem fi aleşi, de pildă avocatul şi cu mine, sau contele şi cu mine, sau funcţionarul şi contele, sau funcţionarul şi avocatul. Iată patru combinaţii, în care toţi putem pierde.

– Are dreptate, zise avocatul. Să facem un act în patru. Cel care va primi dota şi femeia, va plăti cinci sute de mii de franci celui care nu va primi decât femeia, indiferent cine va fi el.

– Şi cel care nu va primi nimic?

– Ei bine, nu va primi nimic, şi gata, răspunse ajutorul de notar.

– Ba da, ba da, va trebui să dăm măcar câte zece mii de franci celor înlăturaţi.

– Fie cum spui, zise avocatul, şi să ne grăbim. Şi ca să nu ne surprindă careva, să-şi scrie fiecare hârtia lui ca să meargă treaba mai repede. Iată, aveţi aici hârtie timbrată, pene de scris şi cerneală.

Avocatul scoase o mapă înarmată cu toate ustensilele de scris; se aşezară la masă şi avocatul dictând, toţi începură să scrie: „Între subsemnaţii …"

Era un spectacol de-a dreptul ruşinos pe care Luizzi îl contemplă îndelung, neştiind dacă trebuia să râdă sau să se indigneze, când se simţi uşor bătut pe umăr; îl văzu pe bătrânul Rigot, care-l întrebă:

– Dar ce fac ăia acolo?

Luizzi nu vru să-i spună adevărul, fie că nu avea niciun interes să-i denunţe pe cei patru rechini ai dotei, fie că vru să păstreze pentru sine, până la capăt, amuzamentul acestei comedii, aşa că răspunse:

– Cred că scriu câte un bileţel de dragoste doamnelor.

– Foarte bine! Foarte bine! zise bătrânul Rigot! Numai că am să le fac acestor domni o mică mărturisire.

– N-o să le convină să fie deranjaţi, zise Luizzi; inspiraţia, în materie de dragoste, îşi ia lesne zborul …

– Totuşi, zise Rigot, trebuie să le aduc la cunoştinţă un lucru.

– Deci e ceva deosebit de important …

– Pe dumneavoastră vă interesează prea puţin, zise Rigot, pentru că nu faceţi parte dintre pretendenţi. Deşi n-am spus încă nimic despre refuzul dumneavoastră, vă las totuşi douăzeci şi patru de ore de gândire.

– Păi, eu m-am hotărât.

– Bine, vom vedea, zise Rigot, înălţându-şi capul. Până atunci, mă duc să le duc vestea.

– Duceţi-vă, zise baronul. Eu mă retrag.

– Puteţi să rămâneţi, s-ar putea să vă amuze.

Spunând aceste cuvinte, Rigot se apropie de cei patru pretendenţi, care începuseră să-şi semneze unul altuia tranzacţia şi care se întoarseră speriaţi, auzind glasul stăpânului casei.

– Vă rog să mă iertaţi, domnilor, le zise Rigot; dar nu v-am împărtăşit toate proiectele mele, pentru că mi-am închiput că acest lucru s-ar putea să nu vă intereseze. Totuşi, sora mea mi-a mărturisit că nu vrea să fie dată deoparte şi să fie mai puţin favorizată decât fiica şi nepoata ei, aşa că vin să vă spun ce am de gând în legătură cu ea.

– Ce? strigară deodată speriaţi cei patru pretendenţi. Ea e cea care va primi zestrea de două milioane?

– Nu, nu, domnilor, răspunse Rigot, cuvântul e cuvânt, cele două milioane aparţin nepoatei şi strănepoatei mele, dar m-am hotărât să-i dau un milion şi doamnei Turniquel. Acest milion e sigur, fiindcă e numai al surorii mele. Prin urmare, acela dintre dumneavoastră care va fi pe placul ei, e un om făcut; până mâine seară, aveţi tot timpul să vă gândiţi, dacă această căsătorie vă ispiteşte.

Rigot părăsi sufrageria, fără a mai adăuga vreun cuvânt la această propunere şi-i lăsă pe concurenţi într-o ciudată perplexitate.

– Drace! zise avocatul, iată ceva care schimbă lucrurile.

– Vrei să spui că ai avea curajul să te însori cu bunica? zise contele de Lémée.

– Cred că e ceva peste puterile mele, zise ajutorul de notar.

– Fleacuri! zise Furnichon. S-au văzut lucruri şi mai neobişnuite decât ăsta. În ce mă priveşte, eu sunt sigur de reuşită ...

– Nu prea ... Ai uitat că există un surugiu din Mourt, unul Petit-Pierre, care s-a bucurat odinioară de graţiile domnişoarei Rigot, înainte ca ea să fi devenit doamna Turniquel? Sunt sigur că ea îl va prefera pe ăla.

– Eşti sigur?

Discuţia nu mai continuă şi intrară cu toţii în salon, unde se adunaseră femeile. Ernestine strălucea de frumuseţe, iar bunica Turniquel se împodobise cu o bonetă şi mai înzorzonată, de data asta cu panglici roz şi bleu. În acel moment contesa tocmai îi lăuda gustul cu care se îmbrăcase, doamna din lumea mare umilindu-se astfel în faţa prostiei şi îngâmfării unei bătrâne precupeţe.

Cât despre doamna Peyrol, aceasta rămăsese singură într-un colţ. Se vedea că plânsese şi că abia îşi stăpânea durerea, ca să răspundă cât de cât politicos, la omagiile ce i se aduceau.

Povestea cu doamna Turniquel i se păru lui Luizzi atât de caraghioasă, încât, vrând s-o facă şi mai cu moţ, se aşeză lângă bunică şi începu să-i laude frumuseţea şi podoabele; încântată, bătrâna răspunse zâmbind cu gura ei fără dinţi şi făcând nişte graţii de copiliţă, care ar fi pus pe goană până şi un regiment de cuirasieri. Gluma fusese împinsă atât de departe, încât doamna Peyrol, roşie ca focul, se apropie de Rigot şi-i spuse:

– Unchiule, te rog, fă să înceteze toată comedia asta! Sufăr cumplit s-o văd pe mama făcându-se de râs în halul ăsta, mai ales că Ernestine n-o să mai aibă nicio fărâmă de respect faţă de ea. E o răutate josnică şi gratuită din partea unui om ca baronul de Luizzi!

– Fleacuri! Cine ştie ce gânduri are? zise bătrânul Rigot. Am văzut eu lucruri şi mai dihai decât ăsta!

Doamna Peyrol ridică din umeri şi se apropie de baron, care tocmai îi spunea doamnei Turniquel:

– Da, doamnă, ferice de bărbatul care, renunţând la iluziile smintite ale tinereţii, va şti să prefere o inimă coaptă şi un suflet încercat, tuturor acelor seducţii zadarnice ale unei vârste mai crude.

– Chiar aşa? zise doamna Turniquel pe un ton semeţ. Dar ia stai un pic; ce numeşti dumneata iluzii? Nu sunt deloc ramolită, te rog să mă crezi! Am un trup superb şi nişte picioare …

Tocmai se pregătea să-şi arate picioarele, când doamna Peyrol o întrerupse şi-l privi pe Luizzi cu un aer care-l făcu să se ruşineze. Apoi îi spuse încet:

– E o barbarie ceea ce faci, domnule!

Luizzi se simţi stânjenit şi o urmă pe doamna Peyrol ca să se scuze. Reuşi s-o scoată destul de bine la capăt, mărturisindu-i cinstit cum voise să le dea o lecţie celor patru pretendenţi care alergau cu limba scoasă după cele două milioane, şi care le urmăreau atât pe ea, cât şi pe fata ei. Doamna Peyrol îl ascultă pe Luizzi cu atenţie apoi, făcând un puternic efort, îi spuse:

– Aş vrea, domnule, să discut câteva minute cu dumneata …

– Doamnă, sunt la ordinele dumneavoastră, zise Luizzi.

Dar le-a fost cu neputinţă să discute ceva, din pricina celorlalţi pretendenţi care, speriaţi de acel aparteu, se apropiară toţi patru şi-l siliră pe baron să se retragă.

În curând, sună ora de culcare şi Eugénie ieşi din salon, urmărindu-l cu ochii pe Luizzi şi dându-i, din priviri, întâlnire.

XXXIII

O noapte foarte agitată

Când Luizzi intră în odaia sa, fu foarte mirat să-l vadă pe Akabila ţinând în mână faimoasele cizme pe care i le servise la dejun. Conform explicaţiei pe care i-o dăduse doamna Peyrol, crezu că jocheul venise după rom, preţul obişnuit al străduinţei sale.

Curios să examineze de aproape acea fiinţă extraordinară, îi făcu un semn din cap cum că avea să-i satisfacă dorinţa. Neavând rom în cameră, vru să cheme un servitor ca să-l roage să-i aducă. Dar când dădu să apuce cordonul clopoţelului, malaezul îl opri, ţinându-l de braţ, clătinând cu putere din cap şi strigând, pe tonul lui gutural: „No, no, no!“ După care începu una din acele pantomime pe care ne-ar fi greu s-o descriem exact: malaezul imită la perfecţie sosirea avocatului, pe cea a ajutorului de notar şi a funcţionarului târând după ei cufere şi pachete; după fiecare dintre aceste imitaţii el clătina din cap cu dispreţ; pe

urmă, îl imită pe Luizzi, aşezat comod în fundul berlinei trasă de patru cai, intrând în galop în curtea castelului de la Taillis. Jocheul îşi continuă demonstraţiile, până când îl făcu pe Luizzi să înţeleagă că-l lua drept un mare senior, apoi spuse pe un ton măreţ, desemnându-l pe baron: „Rege, rege“.

Luizzi, care voia să afle totul până la capăt, făcu semn malaezului că nu se înşela. Imediat jocheul se aruncă la picioarele lui Luizzi, ca pentru a-i implora protecţia. Apoi, ridicându-se şi aşezându-se alături de Luizzi, îi dădu de înţeles că şi el era rege. Luizzi urmărea acea pantomimă cu un viu interes; îi făcu semn malaezului să continue. Acesta străbătu odaia şi arătând cu degetul flăcările aurite ale butonilor de diamant de la cămaşa lui Luizzi, apoi dopul de cristal – tăiat în faţete întocmai ca un diamant – al sticlei de pe masă, îi spuse – căci gestul său era tot atât de expresiv ca şi cuvântul – că posedase o imensă cantitate de asemenea pietre. Până aici, baronul înţelese perfect tot ce voise să-i spună Akabila. Acesta continuă: mimă o furtună imitând vuietul vântului şi bubuitul tunetului, apoi imită un vas care plutea în voia valurilor, un val care-l izbea de un recif şi un om care înota cu disperare printre valurile furioase şi care, odată ajuns la ţărm, se prăbuşi sleit de puteri. Luizzi vrut să ştie cine era omul; acesta, imitându-l pe

naufragiat ridicându-se cu greu de jos, Luizzi îşi dădu seama că era vorba de Rigot; apoi îl arătă cum se târâse cu disperare pe ţărm, cum fusese întâlnit de băştinaşi care voiseră să-l omoare şi cum fusese eliberat de un bătrân ce-i venise în ajutor şi care-l dusese în coliba lui. Începând din acel moment, pantomima lui Akabila încetă să mai fie clară. Totuşi, Armand ghici că era vorba de un om asasinat şi de o comoară furată. Dar detaliile acelei istorisiri bizare se pierdură în contorsiunile şi în lacrimile lui Akabila. Baronul încercă să-l facă să-i explice mai în amănunt, dar, brusc, vocea răsunătoare a domnului Rigot se auzi pe coridor, strigându-l pe Akabila. Malaezul începu să tremure şi încercă să se ascundă după o draperie, când Rigot, deschizând brusc uşa, îl zări.

– Ce faci aici? strigă el furios.

Jocheul îşi recăpătă surâsul său nostim şi arătându-i cizmele pe care le pusese pe un scaun, strigă pe un ton plin de blândeţe:

– Rom! Rom!

Domnul Rigot începu prin a-i da o lovitură zdravănă de picior, în locul unde se dau de obicei astfel de lovituri, spunându-i:

– Animalule, crezi că omul îşi pune cizmele când se culcă?

Malaezul nici nu crâcni, dar îi aruncă lui Luizzi o privire care voia să spună că conta pe el.

– Noi, ăştia din popor, avem piciorul şi mâna cam grele. Dar cu astfel de brute nu e chip să te înţelegi alt fel!

Rămas singur, Luizzi reflectă la mărturisirea pe care i-o făcuse malaezul, întrebându-se dacă n-ar fi cazul să-i anunţe pe magistraţi. Dar, vrând să cunoască tot adevărul în legătură cu acea stranie aventură, tocmai se pregătea să-l cheme pe diavol, când auzi un ciocănit uşor în uşă. Se duse să deschidă şi o văzu pe doamna Peyrol, care rămase o clipă nemişcată şi încurcată de ceea ce venise să facă. O pofti înăuntru şi oferindu-i un scaun, o întrebă:

– Aş putea şti, doamnă, cărui motiv îi datorez onoarea vizitei dumneavoastră?

Nimeni n-ar putea să descrie încurcătura şi tulburarea bietei femei. Încercă să se scuze, bălmăjind ceva. Presată de întrebările lui Luizzi, păru să-şi recapete curajul şi, cu ochii în jos, îi răspunse:

– Cunoaşteţi situaţia mea, domnule; n-am niciun fel de avere. Murind, soţul meu m-a lăsat săracă. Fiindcă, neavând urmaşi, familia lui a pus mâna pe toată averea pe care o avea.

– Cum, zise Luizzi mirat, domnişoara Ernestine …

– Nu e fata domnului Peyrol, zise Eugénie, ridicându-şi fruntea. E o poveste tristă, domnule …

– Poate că v-ar costa prea mult să mi-o istorisiţi, zise baronul, rece; nu vreau să vă impun această obligaţie, dar sunt gata să aud motivul pentru care aţi venit la mine …

– Nu! zise cu tristeţe doamna Peyrol, jignită de tonul baronului. Apoi se ridică şi, clătinând din cap, spuse hotărâtă: Nu, nu se poate! Vă rog, domnule, să-mi iertaţi demersul imprudent şi să-l uitaţi!

– Cum doriţi, doamnă, zise Luizzi, conducând-o.

Dar în clipa în care doamna Peyrol se pregătea să deschidă uşa, se opri şi se întoarse spre Luizzi.

– Totuşi, spuse ea cu hotărâre, prezenţa dumneavoastră în acest castel mă îndreptăţeşte să vă vorbesc. Fiica mea şi-a ales mirele; domnul Bador i-a explicat cum că ne cunoaşte bine, şi pe ea, şi pe mine. El ştie că dacă averea pe care ne-a destinat-o unchiul îmi revine mie, fiica mea va fi la fel de bogată ca şi mine. El ştie, de asemenea, că dacă Ernestine va fi cea favorizată de unchiul ei, ea nu-mi va da un ban din averea ei.

– Cum … Credeţi, doamnă, că …

– Sunt sigură, domnule, că mi se va întâmpla acest lucru. Dar se poate ca averea să-mi revină mie. În acest caz, aflaţi, domnule, că sunt şi mai îngrozită s-o împart cu unul dintre acei pretendenţi pe care i-aţi văzut azi,

aici. Atât de îngrozită, încât prefer sărăcia. Numai dumneavoastră, domnule, numai dumneavoastră n-aţi manifestat nici cupiditate, nici grabă josnică. N-am decât o zi, ca să aleg şi n-am decât un ceas, ca să vă spun cine sunt. Dar pentru că aţi venit în acest castel din aceleaşi motive ca şi ceilalţi, pot să vă vorbesc cinstit şi să vă spun că eu v-am ales pe dumneavoastră. V-o spun, domnule, fiindcă vă cer să-mi daţi cuvântul de onoare că-mi veţi îngădui să dispun de jumătate din această dotă, în cazul în care unchiul mi-o va da mie.

Luizzi fu foarte încurcat de această ciudată declaraţie dar, hotărât să refuze orice propunere, îi răspunse Eugéniei:

– Dacă domnul Rigot ar fi fost cinstit cu dumneavoastră, doamnă, v-ar fi cruţat de un demers care a fost tot atât de penibil pentru dumneacoastră, pe cât de inutil. I-am declarat domnului Rigot că nu mă număr printre pretendenţi şi că nu doresc să obţin o favoare pe care n-o merit.

La acest răspuns, doamna Peyrol păli şi, salutându-l pe baron, se retrase, fără să mai rostească un cuvânt.

Când Luizzi rămase singur, încuie uşa cu zăvorul, ca să evite noi vizite. Şi, mai hotărât ca niciodată să-l pună pe diavol să-i dezvăluie secretele acelei case, scoase clopoţelul şi sună. Ca de obicei, diavolul apăru imediat.

Dar, spre deosebire de alte dăţi, nu era nici bosumflat, nici nu bombănea, nici nu părea predispus la maliţie. Privirea îşi recăpătase toată sinistra ei splendoare, surâsul, toată amara mândrie; îl abordă pe Luizzi cu o nerăbdare vădită. Vocea îi era stridentă şi gravă.

– Pari preocupat, jupâne, zise Luizzi.

– Ce doreşti?

– Păi ce, nu ştii?

– Să zicem că da; dar mai bine spune tu.

– Eşti cam laconic, tu, atât de vorbăreţ, de obicei.

– Pentru că, de data asta, nu mă mai ocup de interesele unui om, ci de cele ale unui popor.

– Pe care vrei, probabil, să-l împingi la răscoale sau la revolte.

Cum diavolul tăcu, Luizzi zise:

– Hai, fiindcă eşti grăbit, răspunde-mi: care-i povestea malaezului?

– Ţi-a zis-o el.

– Mai mult am ghicit-o.

– Ai dat şi tu o dată în viaţă dovadă de inteligenţă!

– Impertinenţa ta văd că devine insolenţă.

– Am crescut şi eu, odată cu împrejurările. Adio!

– Un moment. Află că am priceput istoria lui Akabila, doar până în clipa în care Rigot a fost salvat de un bătrân. Ce s-a mai întâmplat după aceea?

– Bătrânul, zise diavolul, era tatăl lui Akabila. Avea o comoară uriaşă, adunată de familia sa, vreme de peste un veac. Presupun că ştii că insula Borneo e bogată în diamante şi pietre scumpe. Europeanul civilizat sosi deci la malaezi pe care-i socoti execrabili, pentru că-i masacrează fără milă pe cei care vin să pună mâna pe pământurile lor. Civilizaţia a dus în acele locuri – pe lângă crimele sălbaticilor – crimele ei. Rigot, la început sclav, apoi prieten şi confident al lui Akabila, l-a convins pe acesta să-şi omoare tatăl şi apoi să pună mâna pe comoară, care se pare că era imensă. El i-a făgăduit că-l va duce în ţara sa, unde va descoperi distracţii cu totul necunoscute. Odată crima înfăptuită, cei doi au scăpat şi au ajuns pe o navă portugheză, care i-a debarcat la Lisabona. Numai că, ajunşi pe pământul ferm al civilizaţiei, rolurile se schimbară. Akabila deveni servitorul fostului său sclav şi ai văzut cu ochii tăi ce profit a avut de pe urma paricidului.

– Dar cum se face că Rigot îl ţine lângă el pe autorul crimei?

– Oh, văd că asta depăşeşte inteligenţa ta, stăpâne. Pentru a înţelege de ce face Rigot asta, ar trebuit să ai vârsta lui, să faci parte din clasa lui socială şi să fi fost sclav, aşa cum a fost el.

– Ce vrei să spui?

– Ar fi trebuit să te fi născut om de rând pe pământul unui gentilom care a ruinat familia lui Rigot, pentru un simplu delict de braconaj; ar fi trebuit să primeşti ciomăgeala pe care o primea el, dacă nu aprindea destul de repede pipa stăpânului său.

– Deci, e vorba de răzbunare.

– Şi de plăcere. Tu nu-ţi poţi imagina voluptatea pe care o simte acest om, să-i tragă picioare în fund unui fiu de rege. N-ai idee cât e de fericit, când vede roind în jurul lui atâta josnică lăcomie.

– Mi se pare că nimic nu poate fi mai ruşinos.

– Cu ce drept îi judeci atât de sever?

– Păi ce oameni pot împinge atât de departe lipsa de ruşine?

– Poate chiar tu o poţi împinge, zise diavolul.

– Eu? strigă Luizzi.

– Tu, stăpâne, dacă vreodată te va ajunge mizeria, dacă vreodată vei fi lipsit de distracţiile pe care le dispreţuieşti, pentru că sunt prea multe în viaţa ta; tu, care te crezi o inimă fără ambiţii, pentru că dorinţele tale n-au întâlnit în cale niciun fel de piedici. Tu, care ai fi poate cel mai anost vânător de zestre, dacă ai vrea să trăieşti în lux şi dacă n-ai găsi nicio altă modalitate de a ţi-l însuşi. Tu, care dispreţuieşti într-un mod atât de suveran oamenii care n-au altă vină decât că sunt săraci.

– Te înşeli, zise Luizzi cu dispreţ; pot iubi averea, pot fi ambiţios; dar niciodată nu mă voi însura cu o femeie, în condiţiile puse de ticălosul care e stăpân aici. Niciodată n-am să dau numele meu unei femei care şi-a început desigur, viaţa, dăruindu-se vreunui om de rând, care trebuie să fie tatăl Ernestinei.

– Eşti prea aspru, stăpâne. Uiţi că o asemenea greşeală a fost săvârşită şi de Henriette Buré.

– O, povestea e cu totul diferită; acolo era vorba de o fată foarte tânără, bine-crescută, care primise o educaţie onorabilă şi ale cărei nobile sentimente s-au degradat, datorită asprimii şi nedreptăţii de care a dat dovadă familia sa faţă de ea.

– Deci, zise diavolul, eşti hotărât să nu te însori cu doamna Peyrol?

– Foarte hotărât.

– Domnul să te aibă în pază, zise diavolul.

Un curier care intră în curte cu zgomot mare, întrerupse discuţia dintre diavol şi Luizzi.

– Te las, baroane, cu treburile tale. Când ai nevoie, cheamă-mă.

XXXIV

Ruina

Abia dispăru diavolul că Luizzi îl văzu intrând pe Pierre, valetul său, pe care-l lăsase la Paris.

– Ce veşti atât de importante îmi aduci, încât a trebuit să vii după mine până aici?

– Scrisori foarte urgente, sosite de la Toulouse, de la Paris, de peste tot; apoi, au venit nişte aprozi ca să vă ia tot ce aveţi în casă.

– La mine? întrebă Luizzi.

– La dumneavoastră, domnule baron.

La aceste cuvinte, Luizzi deveni palid şi îngheţă. Ideea unei catastrofe i se părea imposibilă. Dar ameninţarea insolentă a diavolului, acel „adio" batjocoritor pe care i-l trântise la plecare, îl speriară; deschise scrisorile pe care le primise. Prima, îi anunţa dispariţia bancherului său. Lovitura a fost cumplită, dar, în sfârşit, Luizzi avea proprietăţi care alcătuiau o avere considerabilă.

Apoi deschise scrisorile de la Toulouse, din care află că tot ce avusese nu-i mai aparţinea. În ţinut, îşi făcuse apariţia un bărbat care dovedise cu acte în regulă că proprietăţile baronului de Luizzi fuseseră vândute de către tatăl său, printr-un act sub semnătură privată, cu condiţia de a-l lăsa pe marchiz să se bucure de ele, atât cât avea să trăiască el. Cumpărătorul nu se prezentase la deschiderea testamentului, pentru că atunci se afla în Portugalia, unde-şi vânduse, la rândul lui, drepturile, unui oarecare domn Rigot care acum îl urmărea pe Luizzi cu exproprierea.

E inutil să descriem spaima şi furia lui Luizzi, după ce citi acele fatale scrisori. Un moment, crezu că visează; apoi îşi închipui că diavolul voise să-l sperie ca să-l pedepsească pentru că-i judecase pe ceilalţi şi, într-un moment de mânie crâncenă, sună din nou din infernalul clopoţel. Diavolul apăru la fel de trist, la fel de calm, la fel de serios.

– E adevărat? strigă Luizzi.

– E adevărat, răspunse diavolul.

– Ruinat?

– Ruinat.

– Asta-i opera ta, drace! Asta-i opera ta! strigă baronul.

Şi, într-un moment de rătăcire, se năpusti spre diavol, dar mâna sa nu putu prinde acel trup puternic care-i aluneca printre degete, întocmai ca un şarpe. Furios până la nebunie, din pricina neputinţei sale, se înverşună să urmărească acea fiinţă pe care nu putea pune mâna, până când – doborât de turbare şi de oboseală – se prăbuşi la pământ, strigând şi plângând în hohote. După ce se mai linişti, îl văzu pe diavol în faţa lui, privindu-l cu surâsul lui trist şi crud. Uşurat oarecum, după ce plânsese atâta, se ridică, îşi sprijini capul în mâini şi strigă:

– Ce-i de făcut? Ce-i de făcut?

– Să te însori, îi răspunse diavolul.

Când baronul îşi mai veni în fire, constată că întreg castelul se scufundase într-o linişte profundă. Atunci, începu să se gândească la situaţia lui şi, încet-încet, începu să murmure acest ruşinos monolog:

„Diavolul îmi zice să mă însor … Dar cu cine? Cu una din cele două femei pe care le-am respins. Să mă înrudesc cu această familie, unde grosolănia moravurilor este egală cu cea a manierelor? Şi cine ştie dacă, alegând pe una dintre cele două femei, n-o voi lua pe cea săracă? Fiindcă am mai făcut şi prostia să nu iau parte la contractul pe care cei patru l-au încheiat între ei. Oh, dacă aş mai putea repara ceva … Se pare că numai ticăloşii au noroc! Nu, spuse el, dându-şi seama de josnicia gândurilor sale; şi de altfel, la ce mi-ar servi toate astea? Mama ei mi-a zis că

Ernestine a ales. Pe Eugénie am respins-o. Totuşi, poate că încă mai e vreme …"

Ca să mai treacă timpul, citi din nou scrisorile pe care le aruncase pe jos. Dar ele nu făcură decât să-i confirme ruina. Aşa că, după primele izbucniri, căzu într-o profundă apatie. Se gândi la viaţa pe care avea s-o ducă de acum încolo, o viaţă plină de mizerie, de lipsuri, iar pe deasupra, urma să mai îndure şi ironia şi dispreţul celor care-l cunoscuseră. Vanitatea – cel mai detestabil sfătuitor, după sărăcie – vanitatea din el răbufni şi Luizzi se decise să ispitească soarta, însurându-se. Aşa că îl chemă din nou pe diavol, care apăru la fel de calm şi la fel de trist.

– Ascultă sclavule, zise Luizzi cu curaj, tu, care n-ai făcut niciodată un bine în viaţa ta, n-ai putea să-mi spui, măcar o dată, un adevăr care să-mi fie de folos?

– Ţi-am spus vreo douăzeci, dar n-ai vrut să le crezi.

– Ei bine, spune-mi care dintre cele două femei va căpăta dota pe care le-o dă unchiul lor?

– Te-ai hotărât deci să faci ceea ce până mai adineauri ţi se părea atât de demn de dispreţuit?

– Scuteşte-mă de morală, îl repezi Luizzi. N-am pretenţia că aş fi mai bun decât alţii, căci încep a crede că joc rolul unui păcălit.

– Niciodată n-ai fost mai breaz decât alţii, zise diavolul. Ai fost, şi eşti încă şi la această oră, mai rău şi mai josnic decât toţi cei pe care i-ai blamat cu atâta cruzime, pentru că lor le-au trebuit ani îndelungaţi ca să uite ce înseamnă generozitatea şi bunătatea; ei au îndurat umilinţele impuse de cei mai bogaţi decât ei, au îndurat mizeria, nenorocirea, dispreţul. Pe când tu, care n-ai avut nimic de îndurat din toate astea, ţi-ai pierdut, la fel ca şi ei, toată generozitatea şi măreţia, doar la ameninţarea durerilor pe care ei, realmente, le-au suferit.

– Dar cum o să trăiesc eu de-acum încolo? strigă Luizzi, în care mai pâlpâiau încă unele rămăşiţe de mândrie şi de onoare.

– Asta-i viaţa, viaţa pe care alţii o duc astfel zececincisprezece ani şi care, în ce te priveşte, nu durează decât de un sfert de ceas. Ţi-am furat şapte ani de existenţă, dar ţi-ai recâştigat timpul pierdut, aşa că n-ai de ce te plânge.

– Ironicule implacabil şi rece, zise Luizzi, desăvârşeşte-ţi execrabila misiune, smulge-mi şi ultimele iluzii, spune-mi că femeia cu care vreau să mă însor e o târfă, vorbeşte-mi despre toate ticăloşiile ei, nu-mi ascunde niciuna, ca să beau până la fund paharul amărăciunii propriilor mele josnicii.

– Te-ai hotărât, deci, să te însori cu această femeie? Nu preferi să-mi dai zece ani din viaţă?

– Ca să mă trezesc bătrân şi în mizerie ... Nu, zise baronul, nu! Oricine ar fi această femeie, am să mă însor cu ea!

– Ai la dispoziţie doi ani ca să-ţi refaci averea, prin mijloace mai onorabile.

– Nu, zise Luizzi, cu un soi de înverşunare fără motiv. Ce voi putea face? Sau, mai bine-zis, ce ştiu să fac? Să mă duc să cer o slujbă mizerabilă la toţi aceia pe care i-am zdrobit cu luxul meu? Să cerşesc o slujbă pe care n-aş şti s-o fac şi să dau dovadă de o incapacitate care îmi vor spori ruşinea şi disperarea? Nu! Mă voi însura cu acea femeie, şi gata!

– Eşti, într-adevăr, hotărât?

– Da, răspunse baronul, arătându-i diavolului un scaun şi făcându-i semn să se aşeze.

– Ei bine, zise acesta, atunci ascultă despre ce-i vorba.

XXXV

Biata copilă

Eugénie, născută la 17 februarie 1797 sau mai curând la 20 februarie 1797, a fost dusă la primăria din cel de al doilea arondisment şi înscrisă sub numele de Eugénie Turniquel, fiica Jeannei Turniquel şi a lui Jérôme Turniquel, soţul ei.

– A fost născută în 17 sau în 20? Fetiţa era sau nu era Eugénie Turniquel?

– Ceea ce-ţi pot spune în mod sigur e că fetiţa înfăţişată la primăria din cel de al doilea arondisment al Parisului, în ziua de 20 februarie 1797, este actuala doamnă Peyrol.

– Continuă, zise Luizzi, fiindcă aşa cum ai pornit, mi-e teamă că n-ai să isprăveşti nici mâine seară!

– Te rog nu mă întrerupe, zise diavolul. După care continuă:

– Tu habar n-ai despre viaţa oamenilor de rând, stăpâne, şi puţine persoane cunosc viaţa poporului

francez din acea epocă. Astăzi e un lucru rar, chiar pentru cei săraci, să locuieşti prea multă vreme în aceeaşi casă. Astăzi schimbi casele ca hainele, iar mahalalele, după cum ştii, au dispărut. În epoca despre care îţi vorbesc, fiecare cartier avea o comunitate de existenţă care-i făcea pe oameni să spună: „Ţin la cartierul meu, acolo m-am născut, acolo mă cunoaşte lumea, acolo vreau să mor". Această confraternitate, care-i lega pe locuitorii unei străzi de cei ai altor străzi, îi lega cu atât mai strâns pe locuitorii aceleiaşi case. Cea în care locuiau părinţii Eugéniei, era situată în strada Saint-Honoré, cam prin locul unde s-a construit mai târziu strada ce duce în Piaţa Iacobinilor. Casa era foarte mare; primul etaj era ocupat de domnul de la Chesnaye, de soţia, de fiica şi de fiul său. Etajele superioare erau împărţite în locuinţe mici, dintre care Jérôme Turniquel o ocupa pe cea mai mică. Nu trebuie să crezi, ceea ce ţi-a spus doamna Turniquel că era bărbatu-său. Jérôme era zidar. Când Jeanne Rigot avea treizeci de ani, el avea douăzeci. Orfan de mic, începuse să muncească de la opt ani, ajutându-i pe zidari şi câştigându-şi pâinea. La douăzeci de ani Jérôme nu mai era de mult ucenic. Maeştrii lui îi încredinţară conducerea unor lucrări importante, dându-l drept exemplu celorlalţi muncitori. Jérôme era un băiat cu o fire bună, simplă, candidă, care n-ar fi cutezat să

jignească niciodată pe careva. Poate că în această bunătate a lui Jérôme se amesteca – n-aş zise dispreţ faţă de meseria sa pe care o practica cu ardoare –, ci mai curând un soi de silă de a fi în permanenţă în contact cu nişte fiinţe grosolane şi insolente. Asta nu înseamnă că-şi dispreţuia tovarăşii de muncă, deşi aceştia nu se sfiau adesea s-o facă. De altfel, în cartierul Saint-Honoré femeile îi spuneau „frumosul Jérôme". Realitatea este că Jérôme era într-adevăr un băiat frumos şi firea lui retrasă, tristă şi melancolică adăuga frumuseţii sale o distincţie pentru care bărbaţii din mediul lui îl invidiau, dar care îşi avea expresia sa cea mai completă într-un singur cuvânt rostit de copiii din cartier, care-i spuneau tânărului „domnul" Jérôme.

La douăzeci de ani, cu fruntea aplecată peste cărămizi, nu cuteza să şi-o ridice, de teamă ca să nu vadă prea departe de el speranţa pe care şi-o pusese în viitor şi să nu-şi piardă curajul. Încă nu visase, încă nu iubise, era un fel de bărbat-copil, un bărbat în privinţa caracterului, un copil în privinţa inimii. Dar iată că dintr-odată se văzu smuls din mijlocul preocupărilor sale, de o scrisoare trimisă de primarul din arondismentul său în care era anunţat că va fi luat la oaste. Jérôme fu năucit. După ce se chinuise, timp de doisprezece ani, ca să ajungă zidar şi să-şi facă un rost în viaţă, acum trebuia să lase totul baltă şi s-o ia de la

capăt. În ceea ce privea viitorul lui ca militar, nu-şi făcea nicio iluzie, fiindcă nu ştia nici să scrie, nici să citească, aşa că obligaţia de a deveni militar a constituit pentru el un adevărat dezastru. Fire închisă şi tăcută, n-a suflat nimănui niciun cuvânt. Doar o femeie a băgat de seamă că melancolia obişnuită a lui Jérôme se schimbase într-o totală descurajare. Femeia era Jeanne Rigot, precupeaţă în strada Saint-Honoré şi care locuia în aceeaşi casă cu Jérôme. Uşa odăii sale era faţă în faţă cu uşa odăii tânărului contramaistru, şi seara, când venea de la lucru, Jérôme discuta uneori cu Jeanne, care-i povestea cât câştigase în ziua respectivă. Când avea nevoie, zidarul o împrumuta cu mici sume de bani, iar ea îi mai dădea câte o farfurie cu supă fierbinte, când îl auzea că tuşeşte sau când venea acasă rupt de oboseală.

Trebuie să-ţi spun, de la început, că femeia bătrână pe care ai văzut-o în casa asta, a fost în tinereţea ei o fată foarte frumuşică şi nurlie.

– Ştiu, zise Luizzi; surugiul Petit-Pierre, care trebuie s-o fi cunoscut bine, mi-a spus unele lucruri …

– Surugiul Petit-Pierre minte. Îngâmfarea, stăpâne, nu e privilegiul doar al marilor seniori deşi dintre toate cusururile lor, acesta ar trebui să fie cel mai neînsemnat pe care şi l-a însuşit norodul. Jeanne era, deci, o fată frumuşică, isteaţă, dar foarte interesată. Şi cu toate

că aceste două fiinţe munceau din zori şi până-n noapte şi, deci, nu mai aveau când visa la dragoste, îşi dădură totuşi seama că ţineau foarte mult unul la altul, pentru că exista între ei o legătură comună: Jeanne era pentru Jérôme cea mai cinstită femeie pe care o cunoştea; Jérôme era pentru Jeanne muncitorul cel mai aşezat, mai onest, mai drept şi mai potrivit pentru o femeie de treabă. Dacă tristeţea lui Jérôme nu s-ar fi manifestat decât prin cuvinte, poate că Jeanne nici n-ar fi observat-o. Dar, timp de mai multe zile, în loc să se oprească un moment la ea, în loc să-şi salute amical vecinii, ale căror uşi erau tot timpul larg deschise de-a lungul coridorului, lăsând să se vadă cum trăia fiecare, Jérôme intra în odaia lui, fără să rostească un cuvânt, fără să răspundă la saluturile vecinilor săi.

Într-o seară, când i se păru mai trist ca de obicei, Jeanne luă o hotărâre îndrăzneaţă; aşteptă până ce se culcă toată lumea, apoi se duse să bată la uşa lui Jérôme. Acesta fu mirat să primească vizite la asemenea ore şi fu încă şi mai mirat s-o vadă pe Jeanne. Biata fată îi explică, pe scurt, motivul vizitei sale: îi spune lui Jérôme că bănuia că-şi pierduse puţinele sale economii şi venise să-i ofere micile ei economii, până ce va ieşi din încurcătură. Văzând gestul frumos al Jeannei, băiatul îi povesti toată dandanaua. Acum fu rândul fetei să fie descurajată şi tristă. Necazul care i

se întâmplase lui Jérôme depăşea cu mult posibilităţile ei de a-l ajuta şi amândoi se despărţiră, fără nicio speranţă de a putea înfrunta o lovitură atât de grea. A doua zi, tot coridorul, toată casa, tot cartierul cunoşteau motivul tristeţii lui Jérôme. Unii îşi băteau joc de acel băiat mare, căruia îi era frică să devină soldat, alţii îi plângeau de milă că trebuia să-şi piardă rostul şi să nu se aleagă cu nimic după atâta muncă. Jeanne, atentă la tot ce se discuta, îl auzi pe unul dintre vecinii săi spunând:

– Drace, nu există decât două posibilităţi pentru Jérôme, ca să scape de oaste: sau să fie însurat, şi nu este; sau vreo fată să declare că a lăsat-o însărcinată şi să ceară ca cel care a sedus-o să se însoare cu ea.

De-abia isprăvi omul aceste cuvinte, că Jeanne şi ştiu ce avea de făcut: se decisese să se ducă la magistrat şi să declare că Jérôme o lăsase însărcinată.

Plecă deci într-o dimineaţă, devreme, se duse la primărie şi acolo, în faţa întregului Consiliu Municipal, declară ce avea de declarat, fără ruşine, fără să se simtă încurcată, după care se întoarse acasă, foarte bucuroasă de cea ce făcuse, aşteptând ca Jérôme să afle vestea cea bună. Într-adevăr, peste câteva zile, băiatul primi o scrisoare de la primărie, pe care, ca de obicei, i-o citi un vecin. Mirarea, şi a unuia şi a celuilalt a fost mare, când au aflat că primarul îl întreba pe Jérôme

dacă recunoştea că păcătuise cu Jeanne Rigot; în caz că era adevărat, apoi atunci să poftească să se însoare cu victima. Jérôme jură pe tot ce avea mai sfânt că era nevinovat. Nici nu trecuseră zece minute, că întreg coridorul aflase marea veste; nu se mai vorbea decât de alungarea Jeannei şi a lui Jérôme din casă, pentru că toţi cei care stăteau acolo aveau fete, şi purtarea neruşinată a Jeannei putea fi un prost exemplu pentru copilele lor. Când Jeanne, care n-avea habar de nimic, veni seara acasă, Jérôme întredeschise uşa şi-i făcu semn să intre. Între timp ce Jérôme o întreba pe Jeanne de ce făcuse ceea ce făcuse, toţi vecinii de pe coridor în frunte cu proprietarul, se năpustiră indignaţi, înăuntru, proferând tot soiul de vorbe urâte la adresa presupuşilor vinovaţi. Proprietarul le puse în vedere să părăsească locuinţa cât mai repede.

– Trebuie să înţelegeţi că în situaţia asta nu vă mai pot ţine în casa mea! Nu-mi pot permite un asemenea scandal, aici!

– E amanta lui! E o ticăloasă! Nici el nu-i mai breaz! I-a făcut un copil! se striga din toate părţile. Dacă nu vrea s-o ia de nevastă, să fie alungat!

– Ei bine, mă voi însura cu ea, şi vai de cel care va cuteza să-i mai adreseze vreo ocară! zise Jérôme. Apoi se întoarse spre Jeanne şi zise: Vino, Jeanne, nimeni

nu-ţi va mai spune nimic, pentru că acum eşti nevasta mea!

Aşa s-a însurat Jérôme cel visător şi delicat, cu fata impulsivă şi grosolană, devenită bătrâna ridicolă pe care ai văzut-o astăzi aici. La opt luni după nuntă, Eugénie a fost dusă la primărie şi înscrisă în registrul de stare civilă, ca fiind fiica doamnei şi a domnului Turniquel. Eugénie a fost multă vreme o biată fiinţă plăpândă, palidă şi bolnăvicioasă. Zburdalnică precum un fluture, scăpa, ori de câte ori putea, de sub supravegherea mamei sale, care o pedepsea fără milă pentru cele mai mărunte greşeli. Adevărul e că fetiţa sfida pedepsele mamei sale, cu o nepăsare care o scotea din sărite pe femeia brutală şi violentă a cărei fire grosolană nu putea pricepe cum de exista atâta curaj într-o fiinţă atât de plăpândă. Dar când se însera şi Jérôme venea de la lucru, dacă-şi vedea fetiţa pusă la colţ, o privea cu ochii lui frumoşi, blânzi şi trişti şi-i spunea:

– Vai, Eugénie, iar n-ai fost cuminte!

Atunci, fetiţa izbucnea în lacrimi şi-şi cerea iertare de la tatăl ei, nu pentru că făcuse vreo poznă, ci pentru simplul motiv că nu voia să-i pricinuiască o mâhnire. Jeanne sigur că nu vedea cu ochi buni acea supunerea a copilei faţă de tatăl ei şi acea revoltă împotriva ei şi se răzbuna crunt pentru preferinţa copilei faţă de părintele său. O bătea uneori atât de tare, încât trebuia

să se oprească, de frică să n-o omoare. Pentru ca fetiţa să nu mai fie tot timpul în ochii mamei sale, Jérôme o dădu la şcoală, unde copila făcu nişte progrese atât de rapide, încât tatăl ei fu încântat. Dar doamna Turniquel nu putea preţui învăţătura, cu care ea nu avusese de-a face. Pentru ea, un copil palid, plăpând, sălbatic, gingaş, nu era decât o povară greu de suportat; când unul dintre locatarii bogaţi ai casei, întâlnind pe scară acea fetiţă atât de delicată şi de distinsă, o întrebă pe maică-sa ce mai face copila, aceasta răspunsese:

– Eu nu ştiu cum dracu de-am putut face pocitania asta rahitică!

Jérôme dimpotrivă îşi adora fiica. Şi deşi era încă foarte mică, Eugénie deveni pentru el o adevărată consolare. Căci amândoi erau obligaţi să îndure tirania mamei, care devenea tot mai brutală, copleşindu-şi bărbatul cu ocări, iar copila cu bătăi cumplite.

Exista în această fetiţă o eleganţă înnăscută, o înclinaţie către toalete fastuoase şi de bun-gust, o silă vădită pentru veşmintele grosolane şi prost croite, pe care i le făcea maică-sa.

Deşi tatăl îşi iubea enorm copila, până la urmă trebui să se plece în faţa dorinţei nevestei sale şi s-o vâre pe Eugénie ucenică la o croitoreasă, unde fata dădu dovadă de o rară iscusinţă şi de o minte foarte ascuţită. Dar faptul că era zilnic în contact cu stofele

cele mai scumpe, cu toaletele cele mai atrăgătoare, făcu să-i fie din ce în ce mai silă de zorzoanele de prost-gust cu care o împopoţona maică-sa.

Eugénie împlinise unsprezece ani şi nimic nu vestea că într-o zi avea să devină femeia înaltă şi frumoasă, pe care ai văzut-o. Ei, dar iată că într-o zi, o altă fetiţă din aceeaşi casă, pe nume Thérèse, veni la croitoreasa unde lucra Eugénie, s-o anunţe că tatăl ei fusese grav rănit. Dintr-un salt, Eugénie fu acasă. Acolo îl văzu pe Jérôme întins pe pat, leşinat şi plin de sânge. Jeanne începu să ţipe şi să plângă, vecinii dădură năvală, dar nimeni nu cuteză să-i dea ajutor rănitului. Eugénie încetă brusc să mai plângă şi strigă:

– Ce-a spus doctorul?

– Păi, nu e niciunul prin împrejurimi, zise careva.

– Mă duc eu să caut unul, zise ea cu hotărâre.

Şi iat-o bătând din uşă în uşă, din poartă în poartă, iar când descoperi unul, urcă scara, ciocăni la uşa lui şi-i spuse pe un ton poruncitor:

– Hai repede cu mine în strada Saint-Honoré; moare tata!

Se duse astfel la trei sau patru doctori şi nu plecă decât după ce aceştia îi făgăduiră că vor veni. Aceasta a fost prima manifestare a firii ferme şi hotărâte care a călăuzit-o toată viaţa pe această femeie, de care tu însuţi

ai putut să-ţi dai seama astă-seară, când a venit să-ţi mărturisească deschis ce gândea şi ce dorea de la tine.

Eugénie ajunse acasă, exact în clipa în care medicii tocmai spuneau că tatăl ei nu mai avea nicio şansă de scăpare. Au încercat, totuşi, să-i ia sânge. Fetiţa ţinea ligheanul în care curgea sângele părintelui ei. Dar această operaţie nu izbuti decât să-l ajute pe Jérôme să-şi vină câteva clipe în fire. O căută din ochi pe copila lui şi văzând-o aplecată deasupra patului său, îi întinse mâna, şoptind cu tristeţe:

– Biata mea copilă!

Apoi începu agonia, după care muri, murmurând până în ultima clipă:

– Biata mea copilă! Biata mea copilă!

Jeanne îşi iubise bărbatul, aşa cum ştia ea să iubească, fără să-şi dea seama că nu fusese câtuşi de puţin fericit alături de ea. Când medicii rostiră cuvintele: „S-a sfârşit", începu să urle şi să se zvârcolească, încât vecinii trebuiră s-o ia de acolo şi s-o ducă o vreme la ei; toţi uitară de Eugénie, care nu scosese un strigăt şi care rămăsese îngenuncheată lângă patul celui mort. Făcându-se noapte, copila îşi veghe singură tatăl, fără ca cineva să se ocupe de ea.

– Tu n-ai văzut încă pe nimeni murind, baroane! Nu ţi-ai petrecut noaptea alături de patul unui mort! Nu ştii ce înseamnă să contempli, la lumina tremurătoare a unei lămpi, un chip care cu câteva ceasuri mai

înainte îţi surâdea cu dragoste, să priveşti nişte buze îngheţate, care-ţi spuneau: „Te iubesc mult, fata mea", să ţii în mâna ta caldă, o mână îngheţată care, numai cu câteva ceasuri mai înainte, te mângâia pe creştet şi te ocrotea! Nu ştii câte poţi învăţa într-o astfel de noapte, cum ţi se maturizează spiritul şi cum ţi se resemnează sufletul.

Luizzi îl asculta pe diavol, cu o uimire ciudată.

– Astfel, continuă acesta, copila care intrase la început, fără griji, în acea cameră, acum ieşea maturizată şi serioasă; moartea n-o scuti de niciuna dintre asprele sale lecţii: după ce văzuse viaţa stingându-se în acel trup, văzuse şi trupul părăsind odaia: şi după ce rămăsese o vreme singură cu un mort, acum se văzu singură şi fără nimic. Vecinii n-o lăsară pe Jeanne să vină acasă, decât după câteva zile. Eugénie, singură, plânse până nu mai putu, apoi ieşi în stradă. Dar, în loc de o vorbă bună sau de o mângâiere, oamenii o priviră curioşi, iar copiii o ocoliră şi, cu o cruzime şi mai mare decât a părinţilor lor, o întrebară: „E adevărat, Eugénie, că maică-ta o să te dea la «Copiii găsiţi»? "

Aceste vorbe o speriară pe fetiţă şi-i amintiră de un lucru de care uitase până în acel moment: tatăl ei avea o casetă, a cărei cheie o păstra la el, dar pe care, arătându-i-o adesea fetiţei, îi spusese: „Uite, vezi caseta asta? În ea se află un secret care te priveşte şi pe care ţi-l voi spune într-o zi!" Vrând să vadă ce anume

era în casetă, intră repede în odaia pe care abia o părăsise; dar acolo dădu peste maică-sa, care ţinea în mână caseta deschisă şi din care tocmai aruncase în foc un pachet cu diverse hârtii. Printr-un fel de intuiţie neaşteptată, Eugénie îşi dădu seama că i se luase ceva ce-i aparţinea, că i se răpise şi ultima speranţă, aşa că, alergând către maică-sa, strigă:

– Caseta asta era a mea, cu tot ce se afla în ea!

– Nimic nu-i al tău din ce-i aici, răspunse mamă-sa, dându-i un brânci zdravăn. Nimic nu-i al tău, din ce-i aici, nici măcar pâinea pe care o mănânci, fiindcă, deocamdată nu aduci un ban în casă!

– De când a murit tata, n-am mâncat nimic, răspunse cu îndrăzneală fata, şi fii sigură că n-am să-ţi mănânc pâinea dumitale!

Iată cum a decurs întâlnirea dintre mamă şi fiică, după moartea soţului celei dintâi şi a tatălui celei de a doua.

După o vreme, Jeanne plecă, fiindcă trebuia să se gândească la nevoile zilei de mâine. Eugénie plecă şi ea; se duse la croitoreasa la care lucrase mai înainte, se angajă la ea şi-i ceru un mic salariu ca să aibă din ce trăi. Acum îşi câştiga într-adevăr pâinea, numai că trebuia s-o ducă în spate şi pe maică-sa, care renunţase de mult la comerţul cu mărunţişuri şi care nu mai avea din ce trăi.

XXXVI

Biata fată

– Ţi-am mai spus, baroane că, odată cu moartea tatălui ei, copila se maturizase brusc, făcând loc tinerei. Acum dă-mi voie să-ţi spun cam cum e viaţa unei astfel de fete. În primul rând, sigur, muncă, dar şi libertate. La ora şase dimineaţa Jeanne şi Eugénie ieşeau din casă: mama, pentru a se ocupa de comerţul ei cu mărunţişuri, de care se apucase din nou ca şi odinioară, la fel de aspră şi de grosolană, dar la fel de cinstită şi de muncitoare; fata, pentru a se duce la atelier ca să coasă rochii. Îţi dai seama de câtă voinţă avea nevoie ca să reziste tuturor tentaţiilor care o înconjurau? Căci, deşi cuminte şi deşteaptă, ea nu avea pe nimeni s-o păzească, aşa cum au fetele celor bogaţi, vegheate în orice clipă de ochiul vigilent al mamei şi care nu le lasă să discute cu nimeni fără să fie şi ele de faţă, ca să vadă şi să audă tot. Îţi dai seama de ce virtute trebuie să dea dovadă aceste fete, ca să reziste

atât la libertatea de care se bucură, dar mai ales la ispitele care apar cu miile în faţa lor? Căci pe femeile din lumea voastră, baroane, când le seduceţi, sau mai curând când se lasă seduse, voi nu le ispitiţi cu acel paradis al bogăţiei şi al luxului, pe care-l au şi ele acasă. Când îşi fac de cap, n-au altă scuză decât dorinţa de dragoste. Dar acele fete nefericite, care stau la poarta grădinii cu mere de aur, pe care le văd şi din care ard de nerăbdare să muşte, ei bine, fetele acelea au într-adevăr de respins ispite serioase. Femeile voastre îşi fac de cap în palate şi în boschete doldora de flori, târându-şi lenea după ele; fetele sărace îşi pierd şi ele uneori cinstea, dar asta din pricină că drumul pe care-l străbat le zdreleşte picioarele, iar povara sărăciei le doboară. Voi, care vă credeţi atât de bogaţi în tinereţe şi speranţe, voi, cei doldora de aur, voi sunteţi de fapt adevăraţii săraci în singura şi adevărata bogăţie a omului – speranţa – căci visurile voastre n-o pot lua decât cu un singur pas înaintea voastră, pe când visurile celor sărmani au spaţii imense de străbătut. Cele mai frumoase visuri despre viitor nu se plăsmuiesc în cele mai frumoase saloane, fetele de nobili, îmbrăcate în mătăsuri, nu prea au vreme să se îndrăgostească; adevărata dragoste e de obicei îmbrăcată într-o rochiţă de pânză, iar cele care se îndrăgostesc cu adevărat sunt fetele sărace care

lucrează în ateliere, care-şi fac cele mai mari şi mai dulci speranţe: amanţi frumoşi, palate bogate, succese neaşteptate. Căci toată bucuria şi fericirea tinereţii e Speranţa.

Eugénie era genul de fată despre care ţi-am vorbit. Tocmai împlinise şaptesprezece ani, când faptul pe care vreau să ţi-l povestesc, i-a schimbat într-o suferinţă activă, suferinţa pasivă şi resemnată a sufletului ei.

Se făcuse frumoasă. Fiinţa gingaşă şi plăpândă înflorise brusc. Se dezvoltase repede, era subţire şi înaltă ca un copăcel plantat la umbră. Copila pipernicită şi firavă se preschimbase într-o fată înaltă şi subţire.

În epoca despre care îţi vorbesc, lucra la doamna Gilet, una dintre croitoresele celebre din Paris, care locuia şi ea tot pe strada Saint-Honoré. Atelierele ocupau o latură dinspre curte; cealaltă latură era ocupată de domnul de Souvray, episcop fără episcopie, care, după ce vegetase vreme îndelungată în Anglia, se înapoiase în Franţa, trăind din pensia acordată de Napoleon preoţilor fără slujbă. În atelierul doamnei Gilet, Eugénie îşi găsise o prietenă: Thérèse, cu care copilărise, care era foarte cochetă şi ştia să se îmbrace cu gust. Fiind vecine cu episcopul, cele două fete o vizitau adesea pe doamna Bodin, menajera acestuia, o

femeie tânără, de nici treizeci de ani, a cărei frumuseţe prilejuise destule surâsuri şi bănuieli. Totuşi, episcopul era un om cinstit; se ataşase de această femeie numai din pricină că-l slujea cu zel şi devotament.

Într-o zi, zi grea pentru întreg poporul, dar şi mai grea pentru Eugénie, ziua de 30 martie 1814, când tunurile începură să bubuie în jurul Parisului, când norodul era năucit la gândul că duşmanii care-i puseseră de atâţia ani gând rău Franţei vor invada capitala, doamna Bodin intră în atelier şi-i zise Eugéniei că ar dori să-i spună ceva. Aceasta ieşi după ea afară, iar doamna Bodin, palidă, cu dinţii strânşi din pricina durerilor cumplite care o încercau, îi spuse:

– Eugénie, du-mă la tine; maică-ta nu-i acasă, nu-i aşa?

– Nu-i, răspunse Eugénie, dar de ce?

– Am să-ţi spun, fato, dar hai să plecăm mai repede!

Foarte mirată, Eugénie o duse la ea pe doama Bodin care abia se târa şi care, odată intrată în odaie, căzu pe un scaun, strigând:

– Salvează-mă, fato, salvează-mă! Trebuie să nasc!

– Aici? strigă Eugénie, dându-se îndărăt.

– Da, aici, sau în stradă, căci domnul de Souvray m-a alungat, după ce i-am mărturisit că sunt însărcinată.

– Însărcinată! spuse Eugénie.

– Nepotul episcopului şi-a bătut joc de mine şi m-a înşelat: nepotul episcopului, care mi-a făgăduit că se reîntoarce la Paris, dar care m-a dat uitării.

Eugénie începu să alerge de colo-colo strigând:

– Dumnezeule, ce să fac, ce să fac?

– Oh! taci, îi spuse doamna Bodin, nu mă da de gol; voi răbda ca un câine, nu voi scoate un ţipăt, deşi trec prin durerile iadului. Du-te şi caută-l pe doctorul meu, e prevenit, va veni imediat!

Eugénie alergă şi veni cu medicul.

– Ei, stăpâne, zise diavolul, privindu-l pe Luizzi cu un aer de tristeţe batjocoritoare, surorile şi fiicele voastre n-au parte de astfel de spectacole cumplite, ele nu trebuie să cunoască astfel de taine. Viaţa, pentru ele, e acoperită de un văl care nu se ridică sau care nu trebuie să se ridice, decât în ziua măritişului. Nu acelaşi lucru se întâmplă însă cu cei săraci. Ei au oricând prilejul să afle orice, şi Eugénie a ieşit din ignoranţa ei de copilă, când a asistat la acea naştere şi când a luat în braţe un copil din flori, ascunzând greşeala unei femei, greşeală pe care n-o cunoştea decât ea. Noroc că doamna Bodin a născut repede şi uşor. În timp ce medicul îi dădea ultimele îngrijiri lehuzei, Eugénie dădu fuga la episcopul de Souvray şi-i spuse bătrânului ce anume fusese obligată să facă.

– Slavă Domnului! Naşterea asta nu putea să aibă loc în casa mea. M-ar fi compromis îngrozitor, cred că-ţi dai seama; tocmai acum când Bourbonii trebuie să se întoarcă din clipă în clipă şi când trag nădejde să-mi dea înapoi episcopia care mi-a fost luată. Ar fi fost de-ajuns câteva bârfe şi aş fi fost un om pierdut.

– Nu te miri, baroane, de nepăsarea acestui om care abia aştepta căderea Imperiului, ca să se îmbogăţească şi care era speriat de bârfele vecinilor? Şi asta când? La şaptezeci de ani, când nu mai avea putere nici să-şi pună mitra episcopală pe cap şi să ţină în mână cârja pastorală! După ce se asigură că scăpase de orice fel de încurcături, făgădui să ascundă undeva copilul.

De îndată ce se întunecă, Eugénie şi medicul ieşiră din casă; fata ducea copilul înfăşurat într-un şal; pe scară se întâlni pe maică-sa, căreia îi spuse:

– Doamna Bodin a venit pe la noi şi a apucat-o deodată o hemoragie; am chemat imediat medicul, iar acum mă duc să-l anunţ pe domnul de Souvray şi să caut o trăsură ca s-o duc acasă.

Episcopul îi aşteptă la uşa casei pe Eugénie şi pe medic; apoi toţi trei se duseră la preotul de la Saint-Roch care boteză acel copil al păcatului, cerând Domnului nădejde şi milă pentru el, deşi mai bine ar fi cerut pentru ei şi mai ales pentru Eugénie, care nu

bănuia că avea să-şi întineze viaţa din pricina păcatului alteia.

Trecură câteva zile, timp în care Eugénie băgă de seamă că vecinii o priveau cam ciudat, că se uitau să vadă cum merge, şi-i cercetau cu atenţie chipul. Dar ea alerga atât de sprintenă şi de uşoară, şi făcea treabă prin casă cântând cu atâta nepăsare, încât orice bănuială căzu de la sine. Bănuiala, stăpâne, e ca un obiect pe care-l arunci într-un bazin cu apă; cade la fund şi se ascunde în vreo adâncitură. Dar dacă bate vântul şi tulbură apa, iese din nou la suprafaţă, numai că de data asta e plin de mâl şi de ierburi putrede.

Singura care a ghicit adevărul a fost Thérèse. Dar în zadar a tot sâcâit-o pe Eugénie să-i spună ce se întâmplase cu doamna Bodin. Eugénie se jurase să tacă, şi tăcu.

Peste câteva zile, Eugénie, Thérèse şi încă o fată, după ce ieşiră de la biserică, se duseră să se plimbe, pe la amiază, în grădina Tuileries. După ce făcură înconjurul grădinii, observară că sunt urmărite de doi englezi dintr-aceia pe care invazia îi obligaseră să se refugieze în acea epocă, în Franţa. Cei doi tineri nu li se părură celor trei fete neruşinaţi, li se părură mai mult decât atât, adică li se părură ridicoli.

Voi, bărbaţii, şi în special voi, francezii, aveţi una dintre cele mai urâte însuşiri din lume: aceea de a vă pasiona după modă, de a vă însuşi cel mai mic

flecuşteţ pe care un şmecher îl etalează sub ochii voştri. Pe urmă, în afară de această păcătoasă însuşire, aveţi alta şi mai şi: aceea de a dispreţui, cu cel mai profund dispreţ, ceea ce aţi iubit, chiar şi cea mai înflăcărată dragoste. Şi asta, numai în câţiva ani, în câteva luni sau chiar în câteva săptămâni. Acestor două cusururi, le voi mai adăuga unul care la prima vedere ar părea că se bate cap în cap cu el însuşi: dorinţa de a vă însuşi tot ce nu porneşte de la voi şi, în acelaşi timp, un dispreţ superb care vă mână către o ironie stupidă faţă de tot ceea ce vine din afară. S-ar spune că aveţi două mari defecte de gândire: se pare că spiritul vostru e mult prea limitat pentru a putea păstra două feluri de admiraţii – una la un capăt, şi cealaltă, la alt capăt – şi, totodată, mult prea obtuz pentru a putea intra rapid în miezul problemelor. Şi totuşi, treceţi drept poporul cel mai spiritual, şi într-adevăr aşa şi e. Explică asta dacă poţi! Într-o zi poate că am să-ţi dezvălui eu secretul.

În epoca despre care îţi vorbesc, nimic nu părea mai ridicol în ochii voştri, decât un englez, pentru simplul motiv că nu era ras ca voi, îmbrăcat ca voi, încălţat ca voi. Aş mai fi putut înţelege asta, dacă ar fi fost vorba de un popor de undeva de prin Orient, ale cărui veşminte de o mare bogăţie fac să pălească bietul vostru costum european, ce pare extrem de sărăcăcios

în comparaţie cu ele. Dar tocmai voi, care umblaţi în haine cadrilate, în fracuri croite în coadă de peşte şi cu cravate de muselină, de ce mama dracului sunteţi atât de vanitoşi, încât să dispreţuiţi fracul strâmt şi ţinuta ordonată a englezilor?

Deci, cele trei fete, îi lăsară pe englezi să le urmărească, mai mult ca să-şi bată joc de ei, să vadă cum erau îmbrăcaţi, pentru ca apoi să râdă cu hohote de acei insulari atât de urâţi şi de ridicoli care aveau naivitatea, grosolănia şi prostia să creadă că era de ajuns să se prezinte, pentru a le face praf pe cele trei franţuzoaice. Ceea ce-ţi spun eu acum, li s-a întâmplat poate la mii de femei. Dar pentru cele trei fete o asemenea întâlnire şi o asemenea distracţie nu s-a soldat cu nicio urmare şi poate că până la urmă nu s-ar fi întâmplat absolut nimic, dacă un concurs straniu de împrejurări n-ar fi făcut ca pentru una dintre ele această întâlnire să aibă urmări foarte grave. În afară de ceea ce ţi-am povestit, trebuie să ştii că unul dintre cei doi tineri englezi, era una dintre acele fiinţe care depun strădanii serioase în tot ceea ce fac. Băiatul era vanitos, egoist şi corupt. Era unul dintre acei leneşi care află dintr-o carte proastă ce cale să urmeze. Arthur Ludney avea douăzeci de ani, şi-şi propusese să fie exact ca eroul negativ al lui Richardson, Lovelace, dar nu un Lovelace edulcorat, ci adevăratul Lovelace englez,

crud, pătimaş, perseverent; apoi, după ce-şi satisfăcea dorinţa, rece, implacabil, distant; şi asta, nu cu frivolitate, cu graţii de trei parale, cu zboruri din floare în floare cum faceţi voi, seducătorii francezi, ci cu calm şi cu perseverenţă, în mod serios şi preocupat numai de atingerea scopului propus, ca şi cum ar fi fost vorba să-şi satisfacă o ambiţie, sau să facă avere. Îl cunoşti pe acel frumos domn D., de la ambasada engleză, care discută la fel de serios şi cu un diplomat şi cu un croitor, care vorbeşte despre nasturii de la jiletca domniei sale cu aceeaşi grijă şi atenţie ca şi despre articolul dintr-un tratat şi care, atunci când e vorba de ceva mai dificil, nu are încredere decât în el singur, adică scrie cu mâna lui depeşele cele mai importante şi-şi calcă singur pantalonii. Pentru că ai văzut, cu ochii tăi, până unde poate merge respectul faţă de sine, vei înţelege şi mai uşor până unde putea să meargă la un om cu o fire mult mai perseverentă şi mai pretenţioasă. Se pare totuşi, că Eugénie ar fi trebuit să fie ferită de urmărirea şi de răzbunarea acelui tânăr.

Ieşind din grădina Tuileries, Eugénie se despărţi de Thérèse şi de Désirée, ca să se întoarcă la ea acasă; după un moment de ezitare, cei doi englezi se luară după cele două fete. A doua zi, tot atelierul doamnei Gilet râdea de se prăpădea de păţania celor două fete şi de povestirea caraghioasă a Thérèsei care-l imita pe

englezul stângaci ce-i şoptea la ureche: „Ho, tomnişore frumoase! Ho! Ce tiurniură şamantă! Ho! miult, miult şamant!"

Eugénie fu felicitată că nu fusese pe gustul celor doi englezi urâţi, când Thérèse strigă:

– Ei, nu se poate spune că erau urâţi! Cel puţin unul dintre ei e frumos de pică. Un tânăr care are cel mult douăzeci de ani, cu nişte ochi mari, negri, cu plete lungi şi negre şi cu nişte dinţi ca perlele.

– Atunci nu era englez, i se strigă din toate părţile. Englezii sunt roşcovani toţi.

– El mi-a spus că e englez.

– Aha, strigară celelalte fete, va să zică ai şi vorbit cu el?

– Da, răspunse Thérèse; am vorbit cu el, după ce ne-a părăsit Eugénie, fiindcă ştiţi că ea e mironosiţă; când se uită un bărbat la ea, i se pare că-i fură ceva. Am vorbit cu ei ca să ne amuzăm. Pe unul îl cheamă Back, ca pe strada Bac, aşa că-mi aduc perfect aminte de numele lui; ăsta era cel urât şi roşcovan. Celălalt se numea Arthur … Arthur şi nu mai ştiu cum … un nume englezesc. E fiul unui lord şi e foarte bogat.

– Şi ce v-au mai spus?

– Fleacuri, zise Thérèse, cercetând volanul unei rochii, fleacuri! Tâmpenii englezeşti! Că dacă îi vom iubi, ne vor dărui caşmiruri şi trăsuri. Adică, de fapt,

numai cel urât a spus asta. Celălalt e mai sentimental, ne spunea că dacă-l vom iubi, ne va iubi şi el „miult, miult".

– Şi v-au urmărit multă vreme? întrebă Eugénie.

– Până la poarta grădinii, zise Desirée.

– Şi după ce-ai rămas singură şi ai pornit-o spre casă, ce s-a mai întâmplat?

Thérèse se făcu roşie ca focul şi răspunse, înşfăcând o rochie:

– Nu s-a mai întâmplat nimic. Au plecat.

După o săptămână, Eugénie uitase complet de acea întâlnire. În duminica următoare, se duse, ca de obicei, la slujbă. Pregătindu-se să iasă din biserică, îl zări în dosul unui stâlp pe englezul cel frumos care se pare că o urmărea de multă vreme. Cutezanţa privirii acelui tânăr ar fi jignit-o oriunde l-ar fi întâlnit. Dar, în biserică, i se păru un adevărat sacrilegiu, aşa că se îndepărtă cât putu de repede. Dar în vreme ce cobora treptele bisericii Saint-Roch, observă că era urmărită. Cuprinsă de spaimă, o porni repede spre casă. Pe drum însă, îşi dădu seama că necunoscutul va afla astfel unde stă, aşa că se întoarse brusc şi intră într-o parfumerie.

– Ascultă cu atenţie, stăpâne, toate aceste lucruri mărunte, căci ele te vor face să înţelegi mai bine ceea ce am să-ţi povestesc. Negustorul, văzând-o pe Eugénie intrând atât de speriată, pe Eugénie pe care o

cunoştea de când era mică, o întrebă ce i se întâmplase. Îi povesti şi lui şi soţiei sale, cu câtă asiduitate o urmărea un englez. Negustorul, înfuriat, zise pe un ton fanfaron:

– Bine, bine, lasă că te scap eu de el. Arată-mi-l care e ...

Apoi deschise uşa şi ieşi afară; dar englezul se uită la el atât de ameninţător şi cu atâta dispreţ, încât negustorul încremeni. Şi, în loc să se ducă la Arthur şi să-i zică vreo două, începu să fluiere indiferent, în pragul uşii, apoi intră îndărăt, în prăvălie.

– Ei, îl apostrofă nevastă-sa, asta-i tot ce i-ai zis englezului?

– Ei drăcie, răspunse bărbatu-său, nu pot să mă duc la omul ăla şi să-i zic: „Hei, musiu, vezi-ţi de drum!“ Se uita în vitrine şi era în drepturile lui. Strada e a tuturor.

– Ei lasă că mă duc eu, zise negustoreasa. Mie nu mi-e frică de el! Suntem la noi acasă, ce mama dracului! Doar n-o să îngăduim oricărui ticălos să vină să ne insulte pe strada şi la uşa noastră!

– Lăsaţi, zise Eugénie, am să aştept până pleacă.

– Vezi să nu! S-a înfipt acolo ca un stâlp! Nu te teme, fato, din două vorbe îl lămuresc eu!

Dar nici nu apucă bine negustoreasa să iasă în stradă, că englezul se şi apropie de ea şi, înainte ca

femeia să deschidă gura, el îi arătă în vitrină un flaconaş cu parfum şi o întrebă cât costă. Era un flecuşteţ de un scud, dar negustoreasa, înfuriată, îi răspunse acru:

– Patruzeci de franci, domnule.

– Îl iau, zise englezul, intrând în prăvălie şi scoţându-şi punga.

Negustoreasa, uluită, deschise vitrina, luă flaconul şi i-l dădu lui Arthur care i-l plăti, uitându-se tot timpul la Eugénie ce se refugiase în fundul magazinului.

– Mulţumesc, mulţumesc, zise englezul, am să revin în curând!

Englezul ieşi din magazin şi abia atunci Eugénie se sperie de-a binelea; abia atunci îşi dădu seama că avea de-a face cu un urmăritor redutabil, că era singură, că nu avea tată, nici frate, nici rude care s-o apere. În epoca acea l-a revăzut ea pe unchiul Rigot care, nemaivoind să rămână în Franţa după prăbuşirea Imperiului, începuse a le vorbi tuturor despre intenţia sa de a se îmbarca şi de a pleca să facă avere. Lucrul acesta nu s-a întâmplat totuşi decât după evenimentele din 1815.

În vremea asta, Eugénie părăsi magazinul şi, hotărâtă să scape de englez, intră la doamna Gilet. Arthur o urmări şi nu se urni din stradă decât după vreo trei ceasuri, când, în sfârşit, putu şi fata să ajungă la ea acasă. Dar n-apucă să intre bine pe uşă, că acolo o luă în primire maică-sa.

– De unde vii păcătoaso, târfo ce eşti! şi aşa mai departe.

– Din moment ce ai de gând să publici aceste lucruri, nu pot să-ţi reproduc cuvintele pe care i le-a aruncat maică-sa, pentru că sunt sigur că n-ai avea niciodată curajul să le tipăreşti. Şi, după ce-o blagoslovi cum se cuvine, îi mai arse şi două perechi de palme. Şi lucrul acesta nu se întâmpla pentru prima dată. Şi nici nu era singurul chin pe care-l îndura biata fată.

În ziua aceea, după ce a bătut-o şi a ocărât-o amarnic pe Eugénie, s-a jurat faţă de vecini că nu-i va mai face nimic când va intra în odaie. Eugénie se întoarse, dar maică-sa o copleşi din nou cu ocări. După ce se mai linişti, îi spuse:

– Cere-mi iertare!

– De ce? Pentru că m-ai bătut?

– Cere-mi iertare!

– De ce? Pentru că de opt zile nu mai pot lucra?

– Cere-mi iertare!

– De ce? Fiindcă nu vreau să fiu o fată rea?

– Cere-mi iertare! Cere-mi iertare! strigă Jeanne, turbată de furie că nu putea înfrânge acel curaj al unei fete sărmane care părea să-i spună: „Bate-mă, omoară-mă, dar n-am să fac cum vrei tu!"

– Ai să mi-o plăteşti şi încă scump! îi spuse Jeanne pe un ton ameninţător.

Trecură câteva zile, fără ca vreo ceartă să mai zguduie odaia celor două femei. Când se duse din nou la lucru, Eugénie dădu nas în nas cu Arthur. Speriată, se dădu un pas îndărăt, apoi o luă la fugă, strigând cât o ţineau puterile:

– Lasă-mă! Lasă-mă!

– Povestindu-ţi toate astea, baroane, vreau să te fac să înţelegi de ce Arthur nu i-a mai fost indiferent Eugéniei, aşa cum i-au fost atâţia alţii. La început, sigur că i-a fost groază şi nutrea o adevărată aversiune faţă de el; dar, mai apoi, a început s-o preocupe, să-şi facă loc în viaţa ei. Acum, nu trecea o zi în care chipul acelui tânăr să nu-i tulbure fiinţa.

În duminica ce urmă, Thérèse vru s-o ia cu sine pe Eugénie, la Tuileries. Dar fiindcă la Tuileries îl întâlnise pe englez, fata refuză să meargă. Plânse totuşi de necaz că trebuia să-şi sacrifice astfel duminica, singura zi, în care putea să respire şi ea puţin aer curat, singura zi în care putea să-şi îndrepte trupul gingaş – aplecat toată săptămâna peste rochiile pe care le lucra. Cât despre Arthur, ei bine, era la fel ca voi toţi, marii seniori, atât de impertinenţi. În vanitatea lui de *dandy*, de fiu al unui lord şi de mare bogătaş englez, se mira că o fetişcană oarecare, căreia catadicsise să-i dea atenţie, nu-i căzuse în genunchi, plină de recunoştinţă şi de încântare.

– Exagerezi ca de obicei, îi zise Luizzi, întrerupându-l pe diavol. Şi pentru că ai aerul că-mi adresezi mie asemenea observaţii, ţin să-ţi spun că n-am întâlnit niciodată printre ai noştri un om ca cel pe care mi l-ai zugrăvit şi că mai ales, nu l-am întâlnit la o vârstă atât de tânără.

– Iată că iar te înşeli, baroane, răspunse diavolul. Nu există egoism mai rău, îngâmfare mai mare, decât cele din tinereţe. Când, la douăzeci de ani, ţi-ai pierdut inocenţa inimii şi când n-ai încă experienţa vieţii, n-ai nici măsură, nici milă, pentru că ignori pedeapsa faptelor rele şi regretele care te pot copleşi. Astfel că Arthur o urmărea pe Eugénie fără să fie preocupat, sau mai curând fără să-şi dea seama de răul pe care i-l făcea. Şi poate că, chiar dacă ar fi ştiut acest lucru, ar fi rânjit cu dispreţ, căci pentru un bărbat care trândăveşte toată ziua, ce înseamnă să-i răpească unei fete amărâte singura ei zi liberă în care se poate bucura de soare şi de flori? Aşa că în ziua aceea, Eugénie nu se mai duse la Tuileries. Dar sâcâită de Thérèse, consimţi să meargă la o expoziţie de tablouri. Era o zi de duminică, o zi liberă pentru oamenii din popor, aşa că n-aveau şanse să-l întâlnească acolo pe bogătaşul englez. Şi totuşi îl întâlniră. Orgoliul Eugéniei se revoltă, văzându-l; avu mândria să-i arată că nu se teme de el şi ţinu să-i demonstreze că, oricât de neînsemnată ar fi fost, ea nutrea faţă de el un dispreţ mult mai mare decât măreaţa lui făptură. Între timp, izbuti să se piardă în mulţime şi să ajungă acasă fără să fie urmărită. Rămasă singură, privi odaia sărăcăcioasă care pentru ea se transformase în temniţă, şi de care n-o mai lega decât amintirea tatălui ei şi începu să plângă amarnic, de mâhnire, de acea mâhnire care n-are nume, dar care, uitându-se în sus, vede că n-are nicio posibilitate de a ieşi din mizerie şi atunci trebuie să se resemneze; de acea mâhnire, pe care oamenii din clasa de sus n-o înţeleg, pentru că ei nu pot pricepe că o fată de rând ar putea avea aceleaşi sentimente ca şi ei. Ruptă de ai săi, care n-o puteau înţelege, ruptă de cei avuţi care o dispreţuiau, Eugénie, dându-şi seama de situaţia ei, plânse cu disperare. Când se mai linişti, îşi zise că totuşi până la urmă Arthur va obosi, probabil, s-o tot urmărească atâta.

Într-o seară, vecina ei, doamna Bodin, oprind-o un moment pe scară, îi spuse:

– De ce nu intri o clipă să-l vezi pe domnul de Souvray? Au trecut trei săptămâni, de când nu i-ai mai făcut o vizită!

Dorind să nu-l mai vadă la uşă pe englez şi să mai întârzie puţin, Eugénie se gândi să intre puţin la episcop.

– Du-te, du-te fata mea, zise doamna Bodin. Domnul e în salon.

Începuse să se însereze şi când intră la domnul de Souvray, Eugénie văzu că nu era singur; nu putu distinge persoana care-l asculta şi care se ridicase, pregătindu-se să plece. Bătrânul episcop tocmai începuse a spune:

– Da, domnule de Ludney, sunt încântat că tatăl dumitale îşi mai aduce aminte că m-a primit, şi încă atât de bine, odinioară, în Anglia; mă bucur că a contat pe mine că-i voi primi şi eu la fel de bine fiul, în Franţa. Vino să mă vezi, cât poţi de des. N-ai să găseşti în casa mea numai oameni bătrâni a căror societate sigur că nu ţi s-ar potrivi; ai să găseşti şi o mulţime de tineri de vârsta dumitale, cu care vreau neapărat să-ţi fac cunoştinţă. Sunt fiii foştilor mei prieteni din provincie pe care trag nădejde să-i vâr la Curte, de îndată ce se vor întoarce Bourbonii. Fii sigur că vor fi mai mult decât încântaţi să se împrietenească cu moştenitorul unuia dintre cele mai mari nume ale acestei generoase naţiuni care ne-a ajutat atâta.

Episcopul, căruia i se făgăduise că-şi va primi îndărăt episcopia, debitase toate astea pe tonul unei predici, ca un om care vrea să-şi regăsească obişnuinţa de a vorbi uşor şi onctuos.

– Da, monseniore, voi avea cinstea să vă văd cât mai des şi trag nădejde să aflu în aceste vizite mai multă bucurie decât bănuiţi.

Când Eugénie auzi acea voce şi acele cuvinte, încremeni. Căci vocea era a lui Arthur, pe care o cunoştea mult prea bine. Emoţia ei fu atât de puternică încât, fără să vrea, strigă înfricoşată:

– Cine e acolo?

– Cel care te iubeşte şi care te va avea! răspunse Arthur în şoaptă şi, trecând repede pe lângă ea, ieşi.

– Ce-i cu tine fata mea? întrebă episcopul care rămăsese întins pe şezlong, ce mi-a spus doamna Bodin? Că eşti tristă, melancolică şi că plângi întruna? Maică-ta te mai bate şi acum?

– Cu bătaia m-am obişnuit, zise Eugénie.

– Deci, e vorba despre altceva? Doamna Gilet e cumva nemulţumită de tine şi vrea să te dea afară?

– Nu, răspunse tristă Eugénie, de opt zile mi-a mărit salariul.

– Ia să vedem, zise episcopul, făcându-i fete semn să se apropie. E cumva vorba de vreo dragoste? Bagă de seamă, Eugénie, bagă de seamă că din treaba asta nu iese nimica bun! Adu-ţi aminte de doamna Bodin!

– Dar eu nu iubesc pe nimeni, zise fata, plângând.

– Aha, va să zică există totuşi cineva, hm?

– Da, răspunse Eugénie, da, există! E tânărul care a ieşit mai adineauri de aici şi care mă urmăreşte ca o umbră.

– Ei drăcie! făcu popa pe un ton înciudat. Ia scoate-ţi din cap, domnişoară, tâmpenia asta! Cum îţi închipui că un bărbat de rangul şi cu averea lui sir Arthur şi-ar pierde vremea cu o fetişcană ca tine? Te sfătuiesc să-ţi vâri minţile în cap, deşi ştiu că eşti orgolioasă şi cu pretenţii şi că te crezi irezistibilă, pentru că te îmbraci cu rochii făcute după modelul doamnelor din lumea mare!

Fata din popor venise să-şi mărturisească temerile preotului, bătrânului atotputernic ce reprezenta biserica, şi iată cum a fost primită mărturisirea ei de către acesta! Nu-ţi voi spune că a făcut-o din răutate sau din corupţie, căci văd din surâsul tău, stăpâne, că-ţi închipui că-mi place să calomniez un popă bătrân şi de prisos. Nu, stăpâne, n-a făcut-o nici din corupţie, nici din răutate; a făcut-o din acea mare şi dispreţuitoare indiferenţă a celui puternic faţă de cel slab, din acea părere înaltă a gentilomului şi a marelui senior care nu admite ca un alt gentilom şi mare senior să nu aibă dreptate în faţa unor fiinţe umile, din care înalta societate îşi face litiere, ca să le ţină cald la picioare, luxului şi orgoliului lor.

După acea scenă, Eugénie s-a întors acasă la ea şi s-a hotărât ca o vreme să nu-şi mai părăsească locuinţa. A rugat-o pe stăpână-sa să-i dea de lucru acasă şi s-a încuiat în odaie crezând că, în sfârşit, îşi

găsise un adăpost unde persecutorul ei nu va mai avea curajul să intre. Trecură astfel opt zile. Duminică, Thérèse se duse s-o vadă pe Eugénie şi-i propuse să facă împreună o lungă plimbare la ţară.

– Maică-ta nu va veni azi acasă, fiindcă doamna Bodin i-a găsit o ocupaţie.

– Da, zise Eugénie, au trecut două zile de când s-a dus s-o vegheze pe acea bătrână englezoaică, două zile de când sunt singură.

– Cred că mori de plictiseală, nu-i aşa? întrebă Thérèse.

– E adevărat că nu mă distrez câtuşi de puţin, zise Eugénie, care începuse a regreta sărmana ei viaţă liniştită, acum, când spaima de a-l mai întâlni pe Arthur i se mai potolise, de opt zile de când nu-l mai văzuse.

– Ei atunci vino cu mine!

Eugénie ezită un moment, apoi răspune:

– Nu, categoric nu! Duminica viitoare, sau poate peste două săptămâni voi ieşi din casă, astăzi însă nu.

– Bine. Nu vreau să te las singură, aşa că-mi voi petrece după-amiaza cu tine. Dau o fugă până la ai mei să le spun unde sunt şi mă întorc.

Thérèse ieşi şi se întoarse destul de repede. Apoi amândouă se aşezară în faţa unei măsuţe şi sigur că toată discuţia se învârti în jurul necazurilor Eugéniei. Dar, în timp ce ele vorbeau despre omul care ar fi

trebuit să înţeleagă că Eugénie nu era o fată de moravuri uşoare, cineva bătu la uşa care se deschise încet, îngăduind unui bărbat să intre în odaie. Era Arthur. Eugénie scoase un strigăt, dar Thérèse îi spuse pe un ton degajat:

– Ei bine, el e şi nu vine pentru tine!

– Deci îl cunoşti şi tu? Şi ai cutezat să-l aduci aici?

– Hai, hai, zise Thérèse; nu fi o prietenă răutăcioasă! Da, îl cunosc şi nu pot să mă văd cu el acasă la mine, din pricina părinţilor. Tu eşti mai fericită, fiindcă eşti liberă. Maică-ta nu vine azi, toţi vecinii au plecat la plimbare, aşa că poţi să ne laşi să discutăm şi noi câteva minute.

În acel moment, în sufletul Eugéniei se petrecu un lucru ciudat, care trebuie s-o fi tulburat foarte tare din moment ce, aflând despre înţelegerea dintre Thérèse şi Arthur, nu i-a dat pe amândoi pe uşă afară.

Din cele auzite, însemna că Arthur o urmărea pe Thérèse; pe Thérèse deci venise el s-o vadă; atunci de ce se mai temea ea? Ce i se năzărise, ce visuri îşi făcuse? Oare orgoliul ei o luase razna până într-atât, încât să creadă că ea îi inspirase acelui tânăr o dragoste la care acesta nici nu visase? Deci, graţia şi frumuseţea Thérèsei erau mult mai mari decât ale ei, din moment ce fuseseră remarcate de un bărbat ca Arthur! Amintindu-şi de vorbele bătrânului episcop, se întrebă dacă nu

era, într-adevăr, o smintită obraznică, a cărei minte o luase razna din pricina vanităţii.

– Deteşti mult vanitatea, jupâne, după cum văd, zise Luizzi.

– Pentru că prostia voastră omenească o pune uneori alături de orgoliu şi fiindcă orgoliul nu-mi aparţine decât mie, pricepi, stăpâne?

– Ţie şi Eugéniei.

– Şi ei, biata copilă, care voia să se pedepsească singură pentru că îşi închipuise că Arthur o urmărise pe ea, şi care – ruşinată de locul unde fusese azvârlită de această descoperire – îl lăsă pe acel om să-i vorbească, în faţa ei, despre dragoste, Thérèsei, dovedindu-i în felul acesta că nu pe ea o dorise, că ea nu era nici frumoasă, nici vrednică de dorit şi nici bună să-şi piardă cineva vremea cu ea. Abia acum îşi dădu seama că se speriase degeaba, mai ales că Thérèse îi şi zise:

– Ei, acuma, când ştii totul, sper că n-ai să ai de ce să te mai sperii. Iar dumneata, domnule Arthur, nu te mai amuza înfricoşând-o. E atât de copilăroasă, încât o vei face să-şi iasă din minţi.

Nu-ţi poţi da seama de descurajarea Eugéniei. O singură speranţă o mai ajutase pe acea fată să trăiască: faptul că într-o zi ceea ce avea bun şi deosebit în ea avea să-i fie recunoscut. Urmărirea lui Arthur o

jignise, fiindcă era neobrăzată şi fiindcă fata voia să fie iubită şi respectată. Dar faptul că o speriase, doar ca să râdă de ea, îi zdrobi speranţa şi-i nărui încrederea în sine; rămase nemişcată şi mută, uitând ce se petrecea alături de ea, neavând decât un singur gând: că ea nu însemna nimic, dar absolut nimic, că era cu mult mai prejos decât Thérèse. Aceasta – trebuie să ţi-o spun – era adevărata fată vulgară, căreia îi plăcea să se distreze, să râdă, să se bucure de viaţă, să-şi facă de cap şi, la un cuvânt al lui Arthur, ieşi din odaie, spunând:

– Ei, am petrecut o după-amiază frumoasă! Eu zic să şi cinăm împreună. Ar fi amuzant!

Şi plecă să procure cele necesare pentru masă. Oare tânărul Arthur să fi pregătit dinainte scena sau să fi nimerit, pur şi simplu, din întâmplare, chiar în clipa în care în sufletul Eugéniei, se deschisese o breşă pe unde el se putea strecura? Asta e o taină a mea! Biata fată stătea acolo, dezamăgită, cu orgoliul doborât la pământ, îndoindu-se de ea, întocmai ca un om de geniu care vede că în locul lui e preferată mediocritatea şi care, în disperarea sa, se întreabă dacă nu cumva se află sub acea mediocritate. Acesta a fost momentul în care Arthur a cutezat să-i spună:

– Am înşelat-o pe Thérèse! Pe tine te iubesc, pe tine am vrut să te văd! Furios din pricina refuzului tău, am

scris la Londra ca să-mi trimită nişte scrisori de recomandare cu ajutorul cărora să-l pot vizita pe episcopul acela bătrân, unde ştiam că te duci uneori …

Eugénie asculta, asculta cu orgoliul care începu a-i mai creşte puţin, la gândul că nu era doar o proastă vanitoasă ca atâtea alte fete pe care le dispreţuia. Arthur continuă:

– Mi-ai scăpat din nou! Dar am jurat că te voi revedea şi am convins-o pe fata asta că o iubesc, ca să-ţi pot spune ţie că te iubesc.

Oh, cum mai ciulea urechea orgoliul Eugéniei, şi cum se mai umfla în pene, văzând-o pe Thérèse recăzând, tocmai când crezuse că se afla cu mult deasupra ei.

– Da, zise Arthur, am înşelat-o, am sacrificat-o nevoii de a te vedea un minut, ca să-ţi spun că nimic nu mă va împiedica să ajung până la tine.

Deci, Eugénie nu se înşelase. Ea era cea iubită cu patimă de un bărbat care o socotise cu mult mai presus decât era în realitate. Ea era cea iubită de un om pe care fata, mai prejos decât care se plasase, îl iubea până la a-şi uita de îndatoririle ei şi pe care ea, Eugénie, nici măcar nu-l iubea! Da, baroane da, Eugénie ascultase cu bucurie acea declaraţie de dragoste, şi Arthur încă n-o isprăvise, că orgoliul ei şi reînviase din propria lui cenuşă; aproape că era gata

să-i şi mulţumească celui care mai înainte o făcuse să se îndoiască de ea, dar care îi redase atât de repede încrederea în ea, o încredere mai mare ca niciodată.

Thérèse se întoarse şi abia atunci Eugénie îşi dădu seama că prezenţa lui Arthur în casa ei era o greşeală pe care Thérèse o trecuse pe seama prietenei sale. Simţi totuşi dorinţa să vadă cum se va comporta acel tânăr faţă de ele. Deşi foarte tânăr, era nemaipomenit de dibaci, sau mai curând era înzestrat cu acel har diavolesc de a folosi cu uşurinţă limbajul dragostei. Şi, în timp ce o încânta pe Thérèse cu îngâmfarea sa, îi sporea orgoliul Eugéniei prin respectul cu care i se adresa, respect pe care vanitoasa Thérèse îl lua drept indiferenţă, în vreme ce orgolioasa Eugénie vedea, cu bucurie, deosebirea pe care Arthur o făcea, pentru prima oară, între ele.

Acea vizită era exact ceea ce dorise şi Arthur. Acum el ştia că la anumite ore din anumite zile, putea intra în acea odaie. Şi deşi Eugénie i-a spus în mod categoric să nu mai vină, el a venit. A venit o dată, a venit de zece ori. După ce a găsit mijlocul de a pătrunde la domnul de Souvray, după ce a silit-o pe doamna Bodin s-o aducă pe Eugénie, acolo după ce a sedus-o pe Thérèse pentru a putea pătrunde în refugiul celei pe care o urmărea, a găsit ceva şi mai ingenios: i-a propus mamei sale să-şi lucreze rochiile la doamna

Gilet şi s-o roage pe aceasta ca să i-o pună la dispoziţie pe Eugénie, ea fiind cea mai bună croitoreasă din acel atelier. O sili apoi pe lady Ludney să urce cele cinci etaje ale casei unde locuia Eugénie şi să-i comande acesteia câteva rochii, comandă pe care fata n-o putu refuza, fiindcă oferta fusese făcută de faţă cu Jeanne şi la un preţ atât de mare, încât fosta precupeaţă ar fi călcat-o în picioare pe fiică-sa, dacă aceasta ar fi refuzat.

Şi iată că vine şi ceasul, stăpâne, continuă vesel diavolul, ceasul în care virtutea nu mai poate să mai lupte cu soarta vitregă, cu părăsirea, cu ispitele de tot felul. Acest ceas a sosit pentru Eugénie în ziua în care fata i-a mărturisit mamei sale toată povestea cu Arthur şi când aceasta i-a răspuns:

– Ei drăcie! Doar n-o să te mănânce! Mi-aduc aminte că o dată, Petit-Pierre a vrut să pună laba pe mine şi l-am primit cu atâta blândeţe, încât o lună de zile a umblat cu obrazul zgâriat de unghiile mele!

Iată ce-i recomanda Jeanne fiicei sale, ca să se apere de un om ca Arthur! Poate că Eugénie nu se pricepuse cum să-i explice, cum să-i spună că un om cu o fire atât de hotărâtă ca a lui Arthur, atât de perseverentă, nu poate intra nepedepsit în viaţa unei fete, făcând uz de autoritate şi de ameninţări. Şi totuşi, frica pe care o simţea Eugénie faţă de Arthur, n-o

împiedica să-l asculte, căci acum începuse să vină în fiecare zi la ea, în numele maică-si, spunându-i întruna cât de mult o iubeşte, încât, pur şi simplu, o năucea pe biata fată. Mai mult decât atât, acest mare senior, cu mâini albe, ajunsese să se ocupe de treburile grosolane ale acelui umil menaj. Şi n-o făcea cu acea bunăvoie franceză, care ia totul în glumă, care se pretează cu plăcere la orice lucru care nu te compromite; se vedea bine că tânărul suferea, ajutând-o pe fată; în sfârşit, Arthur, la picioarele căruia se târa Thérèse – care-l vedea cum îi scapă printre degete – se târa la rându-i în faţa orgolioasei Eugénie.

– Vrei s-o alung pe Thérèse, o întreba Arthur pe Eugénie, vrei să mă port urât cu ea?

– Şi la ce-mi foloseşte mie treaba asta?

Când Thérèse venea seara la Eugénie, sigură că avea să-l găsească acolo pe cel pe care-l urmărea, Arthur se purta drăguţ cu ea, doar-doar va stârni gelozia Eugéniei.

În vremea asta, timpul trecea şi Arthur nu înainta deloc către inima Eugéniei, căci tot flatându-i orgoliul prin servilism, i-l rănea vorbindu-i întruna numai şi numai despre dragoste. Într-o inimă atât de împietrită şi de hotărâtă ca inima lui Arthur, o asemenea stare de lucruri nu putea să dureze la nesfârşit. Simţind că n-o

poate domina pe acea fată cu binele, trecu la ameninţări.

Într-o duminică seara – să ţii mine ziua asta, pentru că aproape toţi catolicii au săvârşit câte o greşeală în această zi – Arthur veni, ca de obicei, la Eugénie. Tot ca de obicei, toată lumea lipsea, iar Thérèsei îi dăduse întâlnire, undeva, departe, ca să nu aibă când să vină să-i surprindă. Intră deci la Eugénie şi cuteză să se năpustească asupra ei, ca să-i smulgă prin violenţă o victorie după care tânjea de atâta vreme. Dar îi scăpă şi de data asta, deşi lupta a fost lungă, dureroasă, cumplită pentru o fată care-şi apără puritatea şi care se vede despuiată de un ticălos ce-i admiră, cu ochii lacomi, trupul alb şi neprihănit de fecioară, pe care până atunci nu şi-l văzuse decât ea. Când Arthur, obosit, se opri furios şi gâfâind în faţa ei, Eugénie şedea pe un scaun, cu hainele sfâşiate şi plângea amarnic. Chiar atunci apăru şi Thérèse, Thérèse geloasă, care bănuise că Arthur o îndepărtase anume ca să-şi pună în aplicare planurile privitoare la Eugénie. Văzând în ce hal arătau şi unul şi celălalt, cuteză s-o acuze pe Eugénie, reproşându-i că era iubita lui Arthur şi c-o înşelase cu el. Ei bine, era mult prea mult pentru biata fată; se ridică furioasă şi-i alungă pe amândoi din odaie; apoi, chiar în seara aceea, îi scrise doamnei Ludney că nu mai putea lucra pentru ea.

Există ceva pe care tu nu-l ştii, stăpâne, şi anume, cât de jos poate coborî dragostea, după ce ţi-a fost călcată în picioare onoarea. Şi am să-ţi dau un exemplu. Thérèse, geloasă pe Eugénie, Thérèse care se ştia părăsită din pricina ei, Thérèse care-şi ura prietena, Thérèse se întoarse a doua zi ca să-şi ceară iertare de la Eugénie. Arthur i-o ceruse şi ea se supusese. Numai cu acest preţ el îi făgăduise că se va mai întâlni cu ea, şi îl crezuse. Se dusese, deci, la rivala ei ca să se umilească, numai pentru a obţine iertarea amantului. Ah, ce tirani cruzi sunteţi voi, bogaţii, când aveţi în mână o fată sărmană pe care aţi înnebunit-o cu dragostea voastră, căreia i-aţi răpit tot ce-a avut mai de preţ, pe care o faceţi de râs în ochii părinţilor care o pun pe goană de acasă; ei bine, atunci, exact atunci, vă arătaţi şi voi dispreţul faţă de ea.

Sărmanei Eugénie îi fu milă de umilinţa Thérèsei, care, probabil că suferea cumplit, văzându-se coborând atât de jos; Eugénie nu mai vru să sporească o suferinţă care şi aşa i se părea atroce. O iertă pe Thérèse, fiindcă aceasta o bănuise pe nedrept şi-i îngădui să intre în casă. Arthur avu tupeul să vină în plină zi, când era şi Jeanne acasă, chipurile ca din partea mamei sale. Şi, de faţă cu Jeanne, avu ipocrizia să se mire că Eugénie, după ce făgăduise că-i va lucra doamnei Ludney câteva rochii, pentru care urma să

primească o sumă mare de bani, acum nu mai voia să i le lucreze. Jeanne păli de mânie, auzind acest lucru şi-i spuse lui Arthur:

– Lasă, domnule, lasă! Am eu grijă s-o conving să se apuce de lucru!

Arthur plecă, fie că nu ştia prin ce mijloace urma s-o convingă Jeanne pe fiică-sa, fie că dorinţa lui nu dădea îndărăt nici măcar în faţa gândului că maică-sa îi va zdrobi în bătăi trupul, după ce el îi zdrobise inima.

Atunci Eugénie îşi luă inima în dinţi şi-i spuse totul mamei sale, care, în sfârşit fu de acord că onoarea fiicei sale era mai presus de orice. Dar, urmărind să aibă ultimul cuvânt, adăugă:

– Dacă n-o făceai pe cucoana, drăguţa mea, nu atrăgeai privirile nimănui asupra ta. Dar se va isprăvi şi cu treaba asta! Am să-ţi arunc pe fereastră toate fleacurile ale de muselină şi toate şalurile brodate şi când haimanaua asta va vedea că nu eşti decât o muncitoare săracă şi cinstită, n-o să se mai agaţe de tine!

Cât crezi, stăpâne, că poate să reziste o biată inimă, la asemenea nedreptăţi? Eugénie simţi brusc, că paharul se umpluse. În spaima şi în disperarea ei, decât să păcătuiască cu un bărbat pe care nici măcar nu-l iubea, se gândi să-şi pună capăt zilelor. Iată ce numesc eu orgoliu, stăpâne! De teamă de a nu ceda slăbiciunii, prefera să moară! Rătăcită, pierdută, se năpusti spre

fereastra deschisă, vrând să se arunce în gol. Dar maică-sa o înşfăcă de pletele lungi şi, ţinând-o zdravăn, o trânti cu atâta putere pe dalele de piatră de pe jos, încât fata rămase ca moartă, cu un umăr scrântit şi cu capul plin de sânge.

Vezi, stăpâne, cât de fericite sunt aceste biete grizete, despre care vorbiţi din vârful buzelor, că le iubiţi şi că le faceţi cinstea de a suferi pentru voi!

– Scuteşte-mă de lecţii, zise Luizzi, le ţii unui om care n-are a-şi reproşa astfel de nedreptăţi.

– Le adresez unui om care mai adineauri mi-a zis în mod pompos, de la înălţimea titlului său de baron: „Povesteşte-mi toate ticăloşiile acestei femei!" Ei bine, ai vrut să-i cunoşti „ticăloşiile", ţi le-am spus.

Peste câteva zile, Jeanne a fost silită s-o lase pe fiică-sa bolnavă în pat şi să-şi reia ocupaţiile. Nici n-a apucat bine să iasă aceasta pe uşă, că în urma ei a şi intrat Arthur. Era seară şi tânărul se afla în ţinută de bal. Când l-a văzut, Eugénie a scos un ţipăt.

– Eugénie, strigă Arthur, abia acum un ceas am aflat că eşti bolnavă şi am şi venit. Aflând că vin mereu aici, mama mi-a interzis să mai ies din casă; a poruncit servitorilor să mă urmărească şi m-a ameninţat că dacă nu mă potolesc, mă trimite imediat înapoi, în Anglia. Dar, astă-seară, la noi acasă are loc

un bal, aşa că am izbutit să scap. Am venit într-o goană, fără pălărie, ca să-ţi cer iertare ...

Bărbatul care vorbea astfel, nu avea decât douăzeci de ani! Eugéniei, o sărmană fată izolată, zăcând bolnavă în pat, îi fu milă de acel tânăr care plecase de la bal, pentru ea. Crezu în nebunia unei iubiri pe care ea n-o împărtăşea, aşa că-i spuse cu voce blândă:

– Ei bine, te iert! Dar lasă-mă şi nu mai veni niciodată! Altfel, mă ucizi!

Arthur făgădui să nu mai vină, dar veni în fiecare seară. În vremea asta, un doctor trimis de Arthur veni s-o îngrijească. El însuşi îi aducea medicamentele prescrise de medic. Devotamentul, căinţa, respectul lui, o mişcară pe Eugénie. După câteva zile, ea nu-i mai spuse să nu vină şi în vreme ce Eugénie începea să-şi recapete speranţa în viaţă şi încrederea în sinceritatea unei afecţiuni adevărate, neînduplecatul fustangiu îşi spunea: „Fata asta va fi a mea!" În seara următoare, reîncepu lupta cu tânăra întinsă în pat, slăbită din pricina rănilor, îmbrăcată doar într-o cămaşă de noapte. Nu-ţi voi mai spune cât a fost de îngrozită şi de disperată victima şi nici cât de feroce şi de înverşunat a fost călăul. Ca s-o poată avea, Arthur a trebuit s-o smulgă pe biata fată din pat, s-o trântească pe dalele reci de piatră şi abia atunci, zdrobită de durere şi de deznădejde, cuprinsă de slăbiciune,

închizând ochii s-a lăsat în voia soartei strigând: „Nu mai există Dumnezeu!“ Începând din clipa aceea, i-a aparţinut nu numai lui Arthur, ci şi mie.

– Ţi-a aparţinut? De ce? Pentru că n-a mai avut putere să lupte cu monstrul acela căruia tu îi insuflaseşi atâta încrâncenare? Nu, jupâne diavol, nu ţi-a aparţinut!

– Sărman nebun, zise diavolul, care mă crezi aproape tot atât de nebun şi tot atât de stupid ca şi semenii tăi, ea îmi aparţinea, nu fiindcă o posedase un ticălos, ci pentru că orgoliul ei avea de ascuns un stigmat, pentru că nu mai credea în Dumnezeu. Atunci, baroane, mi-a aparţinut!

– De ce atunci? Mai târziu ţi-a scăpat?

– Vei vedea. Dintre toate privirile îndreptate către Eugénie, singura care o umilea cel mai mult era privirea Thérèsei. Atunci ea îl puse pe Arthur să jure că va renunţa, definitiv şi pentru totdeauna, la acea fată. Trebuie să-ţi mai spun că Arthur, oricât de puternic ar fi fost el, luptase împotriva unei femei, că, deşi o învinsese, ieşise din această luptă destul de grav rănit, evident, din punct de vedere moral. Triplul bronz al vanităţii, egoismului şi libertinajului său se sfărâmase de inima de oţel a fetei şi-i lăsase în suflet largi fisuri, pe unde începuseră a pătrunde teama şi dragostea. La rândul său, şi lui Arthur îi era teamă de Eugénie şi se

învinuia că n-o putea dispreţui; o tiraniza şi o ameninţa că va da în vileag totul, tocmai pentru că simţea că-i era superioară. Îşi dădea seama că nu izbutise să pună stăpânire decât pe trupul acelei fete, nu şi pe inima ei. Ca s-o facă geloasă, se gândi s-o înşele. Şi iată ce făcu.

Într-o bună zi, Thérèse veni la Eugénie, foarte calmă şi nemaiscoţând o vorbă despre Arthur. Ascultă-mă cu atenţie, stăpâne: ceea ce-ţi voi istorisi acum, e o poveste vulgară, dar tocmai această poveste a hotărât viitorul Eugéniei. Trebuie s-o afli în amănunt, ca s-o cunoşti cât mai bine pe această femeie.

Într-o zi, Thérèse o rugă pe prietena ei să-i împrumute câteva veşminte mai de soi, de care avea nevoie a doua zi. Pretextă că trebuia să se ducă la o doamnă din înalta societate, care se oferise să-i facă rost de o slujbă. Eugénie îi împrumută tot ce avea ea mai frumos. N-o făcu nici din teamă, nici din indiferenţă, o făcu din milă faţă de acea sărmană fată căreia îl luase, fără voia ei, iubitul pe care Thérèse îl adora şi faţă de care ea nu avea nici măcar scuza că-l iubeşte. Vru s-o ajute, atât cât îi stătea în putinţă, ca să-şi găsească în altă parte o compensaţie pentru iubirea pe care o pierduse; aşa că se oferi s-o îmbrace ea însăşi cu tot ce avea mai frumos. Dar Thérèse refuză şi, după ce luă hainele, făgădui să i le aducă a doua zi şi să-i spună ce făcuse. A doua zi seara, Arthur

trebuia să vină la Eugénie; dar cum, de la o vremea, vizitele sale începuseră să cam bată la ochi, Jeanne, avertizată de vecini, îi declară fiicei sale că, dacă-l va mai prinde pe englez în casa ei, îi va da pe uşă afară pe amândoi. Ştiindu-se vinovată, îşi pleca umilă capul, fără să răspundă. Astfel a doua zi, în loc să se ducă direct la atelierul doamnei Gilet, vru să-l anunţe mai întâi pe Arthur să nu mai vină pe la ea, fiindcă ştia că maică-sa o va pândi şi va face tărăboi. Ajunse imediat la palatul acestuia şi trecu repede prin faţa portarului, spunându-i că se duce la lady Ludney. Dar, în loc să se oprească la primul etaj, urcă repede la cel de al doilea, unde se afla apartamentul lui Arthur. Acel apartament era alcătuit dintr-o mică anticameră, dintr-un salon şi dintr-un dormitor. Printr-o întâmplare ciudată, Eugénie găsi deschisă uşa apartamentului; se strecură deci în anticameră, intră apoi în salon şi ajunse până la uşa dormitorului lui Arthur. Dar uşa era închisă cu zăvorul şi Arthur, auzind pe cineva care se străduia s-o deschidă, întrebă:

– Cine e acolo?

– Sunt eu, Eugénie, răspunse biata fată tremurând, şi aproape imediat i se păru că mai aude o voce în afară de cea a lui Arthur. Era ora şapte dimineaţa, aşa că Eugénie nu se miră când Arthur îi răspunse, fără să deschidă uşa:

– Aşteaptă o clipă, să mă dau jos din pat şi să vin în salon.

Eugénie se aşeză într-un colţ al salonului, trăgând cu urechea, dacă murmurul pe care-l auzise la început va reîncepe. Vrând să se apropie de uşa dormitorului, zări un capăt de panglică roz ieşind de sub o draperie groasă. Palidă şi tremurând, se îndreptă spre bucata de panglică; şovăi un moment dacă s-o atingă, ca şi cum ar fi trebuit să pună mâna pe o bucată de fier înroşit. Apoi trase draperia şi văzu pălăria pe care i-o împrumutase cu o zi înainte Thérèsei. Pe urmă, privi în jurul ei cu indignare şi cu o spaimă de nespus, căci sub perna de pe canapea îşi recunoscu frumosul ei şal pe care i-l împrumutase în ajun Thérèsei. Continuând să caute, îşi descoperi într-un colţ, frumoşii ei ciorapi ajuraţi; toate aceste lucruri, mototolite şi aruncate la întâmplare, dovedeau graba cu care Thérèse se dezbrăcase şi mai ales nepăsarea ei pentru acele lucruri la care Eugénie ţinea enorm, pentru că trudise din greu până şi le făcuse. Descoperirea a fost ca o lovitură de trăsnet pentru Eugénie, căci îi oferea cea mai grăitoare imagine a ceea ce devenise Thérèse, fosta lucrătoare, atât de cochetă, de dichisită, chiar elegantă odinioară. Se înspăimântă, când se întrebă dacă ea însăşi, aparţinând aceluiaşi ticălos, nu va ajunge într-o zi să arunce cât colo orice reţinere, aşa

cum îşi aruncase Thérèse hainele. Spaima de a nu cădea în acest josnic viciu fu atât de mare în sufletul Eugéniei, încât îşi stăpâni mânia şi indignarea pe care orice altă femeie le-ar fi simţit, fiind în situaţia ei. Când Arthur intră în salon, o găsi pe Eugénie ţinând în mână pălăria cu panglici roz, şalul şi ciorapii ajuraţi. Înainte ca el să apuce să deschidă gura, ea îi spuse cu un dispreţ nimicitor:

– Milord, când eşti fiul unui pair al Angliei şi când ai o amantă săracă, n-o laşi să se ducă să cerşească hainele alteia, ca să nu vină îmbrăcată în zdrenţe în bogatul palat al amantului ei. Spune-i iubitei dumitale, milord, că-i dau de pomană toate hainele pe care i le-am împrumutat ieri!

Îi aruncă lui Arthur tot ce avea în mână şi se pregăti să iasă. El vru s-o reţină cu forţa şi se aşeză în uşă. Aruncându-i încă o dată aceeaşi privire de un dispreţ fără margini, Eugénie se aşeză liniştită, pe un fotoliu.

– Eugénie, îi zise Arthur, apropiindu-se de ea, Eugénie, ascultă-mă şi iartă-mă …

Fata îl privi fix în ochi şi, pentru prima oară în viaţa lui, Arthur se văzu obligat să-şi plece privirea crudă şi pătimaşă, în faţa privirii reci şi detaşate a unei femei.

– Eugénie, strigă el, căzând în genunchi în faţa ei, nu vrei să mă asculţi? Numai pe tine te iubesc! Nu vreau să te iubesc decât pe tine!

Şi rostind aceste cuvinte, îi luă mâinile şi încercă s-o atragă în braţele sale.

– Bagă de seamă, şi spuse ea, să nu-ţi loveşti copilul!

– Dumnezeule! strigă el, vei fi mamă! Oh, dacă e aşa, Eugénie, te rog să contezi pe mine! Voi lua acest copil, îl voi creşte şi-i voi da numele meu!

– N-ar fi decât un act de dreptate, milord, fiindcă ştii bine că e al dumitale!

Apoi se ridică şi ieşi.

Abia afară izbucni în lacrimi, hohotele de plâns rupseră zăgazurile impuse de orgoliul acelei fete. A existat un moment în care s-a simţit atât de singură şi de părăsită, încât s-a gândit să se sinucidă. Dar, a renunţat repede la acest gând, când şi-a dat seama că sinuciderea ei ar fi însemnat un adevărat triumf pentru ticălosul care ar fi înfrânt-o dincolo de moarte, lăudându-se peste tot că fata îşi luase viaţa din pricină că n-o iubise. Aşa că s-a hotărât să trăiască. Dar nu alături de cei care, văzând ce i se întâmplase, ar fi umilit-o tot timpul. În acea epocă, oamenii de afaceri căutau peste tot croitorese harnice şi talentate, frumoase şi tinere cu care să poate face propagandă modei franceze, în Anglia. În atelierul doamnei Gilet se discutase adesea despre asemenea oferte plătite regeşte fetelor care voiau să plece în Anglia. Dar

şederea într-o ţară străină nu convenea familiilor acelor fete, care socoteau drept o mare cutezanţă până şi o scurtă călătorie făcută în propria lor ţară. Aşa că afaceriştii găseau greu persoane cărora să le convină planurile lor. Când Eugénie îşi manifestă dorinţa de a pleca, a fost primită cu braţele deschise. A cerut doar ca leafa ce i se cuvenea să-i fie înmânată în fiecare lună mamei sale, iar ei să nu i se dea decât atât cât îi trebuia pentru mâncare şi pentru locuinţă; a mai cerut, de asemenea, să i se îngăduie să vină îndărăt, în Franţa, în cazul în care clima Angliei nu i-ar fi priit.

Ajunsă acasă, se prăbuşi istovită de toate câte i se întâmplase. Dar nu apucă să-şi tragă bine sufletul că se şi trezi cu o scrisoare de la Arthur care, printr-o ciudată coincidenţă, o sfătuia să părăsească Franţa şi să se ducă la Londra, adică o îndemna să facă ceea ce Eugénie şi făcuse de-acum.

„Părăseşte Parisul, îi scria el; Thérèse a auzit mărturisirea pe care mi-ai făcut-o şi m-a ameninţat că va spune tuturor că eşti însărcinată. Du-te în Anglia … Am să-ţi furnizez mijloacele de trai. Peste câteva săptămâni voi veni şi eu la Londra. Nu uita că mi-ai spus că pruncul, pe care-l porţi, e al meu. Aşa că ai grijă de el ca de ochii din cap. Acum nu mai poţi dispune cum vrei de viaţa ta; ea îmi aparţine, împreună cu acea comoară de preţ care este a mea. Începând de

azi şi până în ziua în care va vedea lumina zilei, nădăjduiesc că mă vei ierta. Iar dacă Arthur a pierdut dreptul de a te ruga să ai grijă de tine, tatăl copilului tău are dreptul să-ţi poruncească acest lucru."

Această scrisoare i-a fost înmânată Eugéniei de prietenul lui Arthur, cu care se plimbase prima dată prin grădina Tuileries. Eugénie o citi de la un capăt la celălalt, fără să rostească un cuvânt şi când Back o întrebă ce să-i spună lui Arthur, Eugénie se gândi un moment şi-i răspunse pe un ton calm şi resemnat:

– Spune-i, domnule, că, dacă peste cincisprezece zile va ajunge în Anglia şi mă voi întâlni cu el acolo, nu-i voi asculta justificările – un tată n-are nevoie s-o convingă pe mamă de interesul pe care i-l poartă copilului său – şi că nu voi vorbi cu el decât acolo şi numai în această calitate, dacă va fi să-l mai revăd vreodată.

XXXVII

Din nou, biata fată

Eugénie ajunse în Anglia, unde avu de îndurat şi acolo destule neplăceri, începând chiar cu primul drum pe care-l făcu singură în trăsură, expusă grosolăniilor vameşilor englezi, apoi curiozităţii brutale a populaţiei, la trecerea unei franţuzoaice; toate astea îi spuneau în fiece clipă: „Ai fugit din ţara ta, ai fugit de mama ta, ai fugit de viaţa şi de tinereţea ta, pentru că ai întâlnit în drum un ticălos care te-a obligat să fugi în altă ţară!“ Se întâlnesc existenţe consacrate crimei şi altele consacrate nenorocirii. Eugénie se număra printre acestea din urmă.

Negustorul care voia să ridice la Londra o „Casă de mode franceză“, adică să pună pe picioare comerţul cu îmbrăcăminte pariziană, se numea Legalet. Avea la Paris un mare magazin de care se ocupa soţia lui şi fata lui, numită Sylvie. Magazinul, pe care până la urmă l-a

ridicat la Londra, era condus de sora lui, care se numea doamna Benard.

Acum, când numele eroilor îţi sunt cunoscute, îmi voi continua povestirea, pentru că timpul trece, stăpâne, noaptea înaintează şi împrejurarea în care te vei afla e prea solemnă, pentru a nu cunoaşte întregul adevăr. Acea doamnă Benard era văduva unui şef de orchestră la unul dintre cele mai mari teatre ale voastre şi, înainte de căsătorie, avusese ocazia să cunoască un mare număr de actori şi de actriţe. Odată ajunsă la Londra, a şi dat peste câţiva dintre ei, aşa că în casa ei găseai întotdeauna o societate foarte pestriţă, alcătuită din câţiva negustori francezi stabiliţi la Londra şi din actriţe franceze, în trecere prin oraş. Între ele, se afla şi una bătrână şi atât de dezmăţată, încât doamna Béru, cea care-şi scosese fata la licitaţie, părea, pe lângă ea, o adevărată întruchipare a virtuţii. Doamna Firet fusese numită chiar de către camaradele sale, „viciul pe două picioare“. Femeia aceasta, care-i adusese doamnei Benard drept cliente, pe cele mai elegante actriţe din Londra, deveni, în scurtă vreme, o persoană de-a casei. În acea epocă, adică la începutul anului 1815, o pălărie franţuzească, o rochie franţuzească, un şal franţuzesc costau o avere, ele însemnând cel mai înalt grad de lux pentru o femeie. Dacă toaletele costau atâţia bani, apoi o amantă franţuzoaică însemna,

pentru un *dandy,* tot ceea ce putea fi mai *fashionable;* caii de curse şi *grooms*-ii rămăseseră pe locul al doilea. Primele croitorese sosite din Franţa fuseseră angajate cu nişte lefuri uriaşe. Doamna Firet fiind la curent cu toate aceste lucruri, când află că doamna Benard adusese cu sine o suită de tinere frumoase şi pricepute, îşi dădu seama că va avea posibilitatea să câştige bani serioşi. Imediat, tinerii cu bani începură a da ocol proaspătului magazin şi frumoaselor croitorese abia sosite de la Paris. Dar doamna Benard, fie din calcul, fie pentru că era o foarte dibace negustoreasă, ştiu să împiedice orice tentativă a acestora de a pătrunde în atelierul în care lucrau croitoresele şi unde nu puteau intra decât *ladies,* şi acelea singure. Dar, odată cu acele *ladies,* intră şi doamna Firet; aceasta se jurase că i-o va da pe Eugénie lordului Stive, care o zărise într-o zi pe frumoasa franţuzoaică la Argile Room. Să nu crezi că din dorinţa de a se distra, sau de a fi admirată s-a dus Eugénie la acel teatru, pe atunci patronat de francezi şi aflat sub protecţia marilor notabilităţi din Londra, în care nu erai admis decât dacă erai invitat. Dar moda franceză făcuse asemenea ravagii în capitala Angliei, încât cutare ducesă, care n-ar fi îngăduit nu ştiu cărui gentilom de rangul al doilea să intre în acel teatru, se făcea luntre şi punte ca s-o invite pe doamna Benard, dacă aceasta îi făgăduia

să-i isprăvească rochia cu patruzeci şi opt de ore înaintea altei ducese. Ca să nu se ducă singură la acel teatru, doamna Benard îşi alegea câte una dintre cele mai frumoase şi mai tinere fete din atelier, pe care o punea să se îmbrace cât mai elegant cu putinţă, făcându-şi în felul acesta, şi reclamă magazinului său. Eugénie, cea mai distinsă şi mai încântătoare dintre toate, era mai întotdeauna preferata patroanei, şi cu toate că de multe ori refuzase s-o însoţească, până la urmă era obligată să se supună poruncii acesteia. Aşa a văzut-o lordul Stive pe Eugénie, care se afla acum de aproape două luni la Londra. Trimisese de câteva ori pe cineva la lordul Ludney, pentru a afla dacă fiul său sosise; dar i se răspundea mereu că Arthur se afla încă în Franţa. Speranţa smintită pe care nefericita şi-o pusese în el, începu a se spulbera cu fiecare zi care trecea şi iată că melancolia ei obişnuită începu a se preschimba într-o mohorâtă descurajare când, într-o seară, doamna Firet se apropie de ea şi o întrebă dacă remarcase o dansatoare de mâna a doua, care venea uneori să cumpere câte ceva din magazinul lor. Eugénie îi răspunse că nu remarcase nicio dansatoare. Atunci doamna Firet începu să-i istorisească, după ce i-o descrisese cu lux de amănunte, ce avere şi ce situaţie avea acea fată. Toţi marii seniori care aveau milioane, şi-o disputaseră şi până la urmă o dobândise unul

dintre ei, care-i dăruise o casă splendidă, slugi, trăsură şi cai. Eugénie, care nu dăduse nicio atenţie acelei povestiri, răspunsese indiferentă:

– Trebuie să fie foarte fericită.

Cotoroanţa, auzind acele vorbe, crezu că şi Eugénie râvnea la aşa ceva şi-i spuse:

– Ehei, frumoaso, toate astea sunt fleacuri în comparaţie cu ce ştiu eu că ar fi dispus să facă un lord, pentru cea pe care o iubeşte. Mai întâi, e gata să-i ofere o rentă de treizeci de mii de livre pe care, orice s-ar întâmpla între ei, nu i-o va mai retrage niciodată. Apoi, tot timpul cât va rămâne în Anglia cu el, îi va pune la dispoziţie un palat la Londra, un conac la ţară, două trăsuri – fiecare cu câte patru cai, diamante, un trai şi o avere de prinţesă care vor depăşi cele mai ambiţioase pretenţii ale sale.

– Şi cine e fericita persoană care a inspirat o asemenea frumoasă pasiune? zise Eugénie, care, aplecată peste lucrul ei, însăila pliurile unei rochii de lamé.

– Fericita persoană eşti tu, iar omul e lordul Stive.

Şi, înainte ca Eugénie să aibă timp să răspundă la acea josnică propunere, bătrâna se îndepărtă, zicându-şi în sinea ei: „Am pus drojdia în aluat. Acum s-o lăsăm o vreme să dospească". Dibacea corupătoare ştia că nimeni nu acceptă pe loc astfel de oferte şi că,

după primul refuz, plin de indignare, după ce fata se mai gândeşte, urmează uneori o acceptare pe care tânăra nu are curajul s-o rostească.

În ciuda indignării pe care o simţi Eugénie, această propunere se strecură totuşi în sufletul ei şi cum zilele treceau, fără ca Arthur să-şi facă apariţia, îndoiala puse în asemenea măsură stăpânire pe ea, încât începu să se întrebe dacă n-ar face bine să se lase târâtă în greşeală. Dar, pentru ca o astfel de ispită să devină un lucru concret, nu trebuia să aibă complici. Eugénie, care din pricina orgoliului ei rănit ar fi cutezat, poate, să se ducă să se ofere lordului Stive, dădu înapoi numai la gândul că o femeie ca doamna Firet săvârşise jumătate din răul pe care ea urma să-l ducă până la capăt. Când bătrâna reapăru, Eugénie o rugă să tacă, pe un ton plin de dispreţ, încât bătrâna tăcu într-adevăr, dar fără să-şi piardă nădejdea. În vremea asta, doamna Benard se tot mira de tristeţea Eugéniei: nopţile petrecute în lacrimi scofâlciseră acel chip frumos şi-i şubreziseră sănătatea. Îi făgădui s-o lase să plece îndărăt, în Franţa, deşi plecarea ei ar fi adus un mare prejudiciu magazinului, căci mai toate doamnele bogate din Londra nutreau o deosebită simpatie faţă de acea tânără atât de frumoasă, dar care părea să fi uitat de frumuseţea ei.

Eugénie o ţinea întruna că răul ei se datora climei, cu care însă avea să se obişnuiască. Şi iată că sosi şi

ziua în care, nemaiputând îndura nesiguranţa care o sfâşia, se hotărî să se ducă ea însăşi să vadă dacă nu venise Arthur; pretextând că simte nevoia să ia puţin aer, o porni pe jos, împreună cu o colegă englezoaică ce vorbea perfect franceza şi care, servindu-i de ghid şi de interpret, o conduse până la lordul Ludney. Odată ajunsă la poarta palatului acestuia, englezoaica refuză să intre, aşa că Eugénie păşi pragul casei lui Arthur, singură. După o destul de lungă aşteptare, a fost poftită într-un salon unde a văzut un bătrân cu un aer sever, alături de care se afla un bărbat de vreo patruzeci de ani, care o privi cu un aer mai mult mirat, decât obraznic. Eugénie se adresă lordului, care-i răspunse:

– *I don't understand french.*

– Domnul vă spune că nu înţelege franceza, spuse cu grabă străinul; am să-i traduc întrebarea dumneavoastră.

Şi-i repetă lordului Ludney cuvintele Eugénie care voia să ştie dacă sir Arthur se afla în Anglia. Bătrânul se întoarse şi strigă:

– *Who is she?*

– Întreabă cine sunteţi, domnişoară, zise acel dandy, îmblânzind tonul cu care întrebase bătrânul.

– Sunt franţuzoaică, domnule, şi mă numesc Eugénie.

Auzind acel nume, pe care bătrânul îl înţelese şi fără traducător, se ridică şi începu să strige,

ameninţând-o pe fată. Deşi nu bănuia din gestul bătrânului ocările pe care i le adresa, Eugénie se retrasă speriată către necunoscut, care încerca să-l calmeze pe bătrân. Aproape aruncându-i-se în braţe, ea strigă:

– Sunt nevinovată, domnule, sunt nevinovată!

Mânia lordului Ludney creştea văzând cu ochii.

– Liniştiţi-vă, îi spuse necunoscutul Eugéniei, el crede că dumneavoastră sunteţi cea care l-a împiedicat, timp de trei luni de zile, pe fiul său, să se întoarcă la Londra.

– Dar eu sunt la Londra de peste trei luni!

Străinul repetă aceste cuvinte bătrânului lord şi, în vreme ce el vorbea, fata auzi pronunţându-se numele Thérèsei. Lordul Ludney se calmă brusc, o privi pe fată cu un aer mai puţin furios şi după ce rosti câteva cuvinte, părăsi salonul.

– Lordul Ludney vă roagă să-l scuzaţi, domnişoară, zise necunoscutul; auzind că sunteţi franţuzoaică, v-a confundat cu femeia care l-a ţinut pe Arthur la Paris, mai mult decât îi era îngăduit să stea. Dar l-am lămurit, căci ştiu că acea persoană are cu totul alt nume.

– Se numeşte Thérèse, nu-i aşa? strigă Eugénie.

– Da, Thérèse, sau cel puţin ăsta-i numele pe care mi l-a spus Arthur.

– Cum, e la Londra, deci a venit?

– Da, de opt zile.

– Şi unde locuieşte?

– În Covent-Garden, numărul …

– Oh, mă duc acolo, mă duc acolo, zise ea, disperată.

– Îmi îngăduiţi să vă conduc?

Eugénie, cu mintea aiurea, acceptă fără să se gândească la urmările unui asemenea demers. Poate că, ieşind din acea casă, ar fi dat peste tânăra englezoaică, cu care s-ar fi dus împreună la Arthur, având astfel o călăuză mult mai convenabilă, decât un bărbat pe care nu-l cunoşea. Dar englezoaica, plictisindu-se să mai aştepte, plecase, aşa că Eugénie se urcă în trăsura ce-l aştepta pe acel senior. În timpul drumului, biata fată, sufocată de lacrimi şi suspine, nu observă bucuria de satir şi curiozitatea cu care o privea bărbatul de lângă ea. Ajunseră, în sfârşit, la Arthur. Bătând grăbit în uşă, aceasta se deschise repede, portarul dându-şi imediat seama că era vorba de o vizită importantă. Necunoscutul intră, ţinând-o pe Eugénie de mână; trecu repede prin faţa servitorilor urcă la primul etaj, deschise brusc uşa unui salon şi-i zise lui Arthur, care şedea întins pe un divan, cu spatele spre uşă, citind un ziar:

– Arthur, îţi aduc o persoană pe care am întâlnit-o la tatăl tău, întrebând de tine.

Tânărul se ridică şi, fără să se întoarcă zise:

– Trebuie să fie vreunul dintre creditorii mei pe care l-ai luat sub aripa dumitale ocrotitoare, nu-i aşa, milord? Eşti în stare de orice, când e vorba să-mi joci un renghi!

– Arthur, eu sunt, zise Eugénie, înaintând.

Auzind acea voce, Arthur se întoarse brusc; o privi indiferent pe Eugénie, apoi – aranjându-şi părul într-o oglindă – spuse:

– În acest caz, întâlnirea nu-i chiar atât de neplăcută. Ei bine, *miss* Eugénie, ce doreşti de la mine?

Biata fată îl privi pe Arthur cu nişte ochi atât de miraţi, încât citeai limpede în ei că nu-şi credea nici ochilor, şi nici urechilor.

– Te rog să te grăbeşti, sunt aşteptat undeva la masă, zise Arthur. Hai, domnişoară, spune ce vrei de la mine?

– Ce vreau de la dumneata, Arthur, ce vreau eu de la dumneata … Ai uitat cine sunt, ai uitat ce mi-ai făcut? Copilul dumitale pe care-l port …

– Şi care va semăna probabil cu frate-său, zise Arthur, scobindu-se în dinţi.

– Fratele lui? Ce frate, milord?

– Da, un copil încântător …

– Ah, zise Eugénie, sau eu sau dumneata, ne-am smintit! Despre ce copil vorbeşti?

– Păi despre cel născut în 30 martie 1814, în aceeaşi cameră, unde după şase luni am avut îndrăzneala să atentez la virtutea dumitale!

Această acuzaţie nedreaptă îi dădu o lovitură cumplită Eugéniei; înţelese că era vorba de o calomnie şi strigă:

– Ah, acum îmi dau seama de unde vin toate aceste acuzaţii nedrepte! De la Thérèse, de la Thérèse care a cutezat să spună că …

– De la Thérèse şi – mai mult decât de la ea – de la un martor ocular: doamna Bodin.

Năucită de atâta ticăloşie, Eugénie scoase un strigăt şi-şi ascunse capul în mâini. Acel gest de disperare putea foarte bine să însemne şi groaza de a fi învinuită pe nedrept, dar şi ruşinea de a-şi fi văzut greşeala descoperită. Arthur îl luă drept masca unei neruşinări pe care o determinase să cadă şi zise pe un ton insolent:

– Totuşi, te iert, *miss;* ştiu că grizetele se amuză, făcându-i pe neghiobii de englezi bogaţi să plătească pentru micile păcate ale tinereţii lor. Aşa că nu eşti mai vinovată decât celelalte, iar eu sunt un bărbat generos. Dacă o duci greu, te voi ajuta; creditorii mei încă n-au apucat să mă ruineze de tot.

– Destul, milord, zise Eugénie. Taci, te rog, taci … eu plec … taci …

Vru să se ridice de pe scaunul pe care aproape că se prăbuşise. Dar, odată în picioare, se simţi atât de slăbită, încât se sprijini de perete, ca să nu cadă grămadă pe covor.

– Oh, zise Arthur, ştiu că eşti o bună actriţă …

Aceste vorbe, ajunse la urechea Eugéniei, o susţinură atât cât să poată ieşi din odaie, fără să-şi dea duhul. Dar, când ajunse în capătul scărilor, puterile o părăsiră şi leşină pe prima treaptă pe care se pregătea s-o coboare.

– Schimbă scena, jupâne, zise Luizzi, cred că niciun bărbat n-ar fi în stare de atâta barbarie.

– Uiţi că Arthur era aproape un copil, că nu avea decât douăzeci de ani?

– Păi tocmai de asta mă miră atâta cruzime.

– Vă miraţi de orice voi, bărbaţii, care nu ştiţi niciodată să priviţi lucrurile în profunzime. Vi se aruncă nişte idei generale, pe care vi le însuşiţi, fără să le examinaţi sub toate aspectele şi apoi le ţineţi în dinţi, de parcă ar fi întruchiparea adevărului. Dintre toate aceste idei, poate singura adevărată e că generozitatea e, într-adevăr, privilegiul tinereţii. Dar această idee îşi are şi reversul, iar reversul e că tinereţea poate fi de o cruzime implacabilă. Opreşte-te într-o zi, baroane, pe o stradă din Paris şi citeşte, de la un capăt la celălalt, hotărârile date de Curtea cu Juri; vei vedea că nouă din

zece fapte urâte săvârşite în societatea voastră au fost comise de oameni foarte tineri. Ăsta e rezultatul inevitabil a tot ceea ce înseamnă dorinţă şi putere. După drumul pe care-l apucă, ei fac fapte mari sau crime mari. Prudenţa e caracteristică maturităţii; neputinţa revine bătrâneţii. Iată nişte lucruri pe care trebuie să le ştii pentru ca – pe parcursul acestei povestiri – să nu te mai miri ca un prost de tot ceea ce vei auzi. Apoi diavolul continuă:

Când Eugénie îşi reveni din leşin, se afla într-un apartament somptuos pe care nu-l cunoştea. Străinul care o condusese la Arthur, ieşise aproape imediat după ea şi o găsise zăcând pe scară; o luă în braţe, o aşeză în trăsura lui şi o duse acasă la el. Revenindu-şi, fata văzu lângă ea o bătrână care-i dădea să respire nişte săruri şi care, la un semn al străinului, se îndepărtă.

– Unde mă aflu? întrebă Eugénie.

– La mine, răspunse necunoscutul, la mine, care n-am să te abandonez ca acel nedemn Arthur; la mine, care sunt convins de nevinovăţia dumitale; căci ştiu totul despre rivala dumitale, care te-a calomniat astfel. La mine, care îţi ofer un adăpost.

– Dumnezeule! Dar cine sunteţi dumneavoastră? întrebă Eugénie, pe care un limbaj atât de diferit de cel al lui Arthur o făcu din nou să plângă.

– Sunt lordul Stive, *miss,* răspunse acesta, străduindu-se să vadă, după chipul fetei, ce impresie îi făcuse acest nume.

– Lordul Stive! strigă ea, ridicându-se şi privind în jur cu spaimă. Lordul Stive! Lordul Stive! repetă ea, trăgându-se înapoi din faţa lui.

– Nu te teme, domnişoară! Văd, după spaima dumitale, că nu ţi s-a spus exact cine sunt şi că singura mea dorinţă a fost prost înţeleasă. Te iubesc, domnişoară, dar nu ca Arthur ca să te părăsesc în mizerie. Te iubesc ca să-ţi ofer rangul şi fericirea pe care le meriţi; ca să te smulg dintr-o viaţă nedemnă de dumneata, ca să te aşez deasupra acelor ticăloase care au cutezat să te calomnieze. Fiindcă eu cred în nevinovăţia dumitale şi nu te condamn pentru greşeala de a fi căzut în mâinile lui Arthur. Voi uita această greşeală; de fapt, am şi uitat-o ... Dragostea mea nu vrea să ştie de ea şi dacă vei vrea să mă asculţi, în câteva zile, mâine chiar, vei putea, cu averea pe care o vei căpăta, să-i dispreţuieşti şi să-i sfidezi pe toţi cei care ţi-au vrut răul, până şi pe Arthur, pe insolentul Arthur.

Ispita venea exact la vreme, momentul nici nu putea să fie mai bine ales, nici vorbele mai plăcute pentru o ureche ce trebuia să le asculte.

– Da, zise Luizzi, numai că toate aceste întâlniri mi se par cam neverosimile.

– Tot cea ce e adevărat depăşeşte întotdeauna puterea ta de înţelegere, stăpâne. Cred că din pricina asta oamenii voştri de geniu au inventat verosimilul. Consider că a fost din partea lor o laşitate, o măgulire a prostiei. De altfel, la ce mi-ar mai folosi să fiu diavol, dacă n-aş aranja întâmplările dramelor ce se petrec, ceva mai bine decât o fac romancierii voştri?

– Deci, zise Luizzi ai uzat de toate vicleniile tale ca să poţi doborî o biată fată?

– Da, răspunse diavolul, dar m-a înfrânt.

– Înfrânt? repetă Luizzi.

– Da, zise diavolul. După ce Eugénie auzi ce-i spusese lordul Stive, îi răspunse acestuia:

– Milord, când mi-aţi spus că mă credeţi nevinovată, mi-aţi arătat, de fapt, ce am de făcut. Stima de care aţi dat dovadă faţă de mine, deşi propunerea pe care mi-aţi făcut-o dovedeşte că această stimă nu e decât de suprafaţă, mă obligă totuşi să vă arăt că o merit.

– Domnişoară, zise lordul, mai gândiţi-vă, nu refuzaţi un bărbat despre care se spune că ar fi cel mai puternic din Anglia.

– Nu, milord, răspunse Eugénie, pe un ton rece. Nu primesc. Nu vreau să primesc! Vă iert! Dar nu vă vreau! Nu vă cer decât să-mi îngăduiţi să mă retrag.

– Nu aşa, domnişoară, nu aşa! Atâta calm după o atât de cumplită disperare mă face să mă gândesc la cine ştie ce gest necugetat …

– Nu, milord, n-am de gând să mă omor. Sunt mamă şi trebuie să trăiesc.

– Şi iată că atunci mi-a scăpat din nou! strigă diavolul. De trei ori am adus-o în pragul sinuciderii şi de trei ori mi-a scăpat! Îmi mai rămânea spaima de mizerie. Merita să încerc!

Lordul Stive, care voia să cunoască până în străfundurile sale sufletul Eugéniei, pentru a putea pune totuşi mâna pe ea, îi spuse:

– De ce nu faci apel la legea noastră engleză? Du-te şi declară în faţa unui magistrat numele tatălui copilului dumitale şi legea îl va sili să-l recunoască şi să aibă grijă de dumneata şi de el.

– Oh, milord, noi fetele franceze, zise Eugénie, întorcând capul, nu obişnuim să ne etalăm ruşinea ca pe un drept. Mai curând aş prefera să mor, decât să fac asta!

– Domnişoară Eugénie, nu da cu piciorul unei asemenea situaţii, nu aştepta să te copleşească sărăcia, fiindcă şi ea te duce tot la moarte. Şi dacă această propunere a mea îţi repugnă atât de tare, gândeşte-te că-l pot sili pe Arthur să-şi repare ticăloşia; te încredinţez că dacă voi vorbi cu el …

– Dacă îi veţi mai vorbi vreodată despre mine, zise Eugénie, întrerupându-l pe lordul Stive şi ridicându-se în picioare, să-i spuneţi, milord, că victima va trăi, pentru a da viaţă copilului călăului ei; să-i mai spuneţi că femeia sărmană va munci, ca să hrănească pruncul bărbatului bogat, şi să-i mai spuneţi că există un nume care nu va mai fi niciodată rostit de aceste buze pe care le-a întinat, un nume pe care o biată fată din popor îl rosteşte acum în faţa dumneavoastră: cel al nobilului conte sir Arthur Ludney. Rămâneţi cu bine, milord, rămâneţi cu bine! Nu mai avem nimic să ne spunem!

Ieşind din acea casă, mi-a scăpat din nou.

– A, făcu Luizzi cu o bucurie deosebită.

– Da, reluă diavolul pe un ton sinistru, mi-a scăpat; dar atunci mi-am făgăduit în sinea mea să-i ofer Domnului o fiinţă atât de torturată şi de distrusă, încât nici El, oricât ar fi de atotputernic, să nu-i mai poată vindeca asemenea răni. Ascultă stăpâne şi nu te teme …

De îndată ce Eugénie a ieşit din acea casă, am şi fost pe urmele ei. Cum nu ştia drumul îndărăt, rătăci vreme îndelungată, întrebând în dreapta şi-n stânga, pe unde s-o ia, se ciocni de oameni, unii o îmbrânciră, alţii o înjurară, până când, zdrobită de oboseală şi cu inima sfâşiată, întâlni un bătrân de treabă care o conduse până la atelierul ei de croitorie, unde se prăbuşi frântă, şi trupeşte, şi sufleteşte. Noaptea făcu o

febră puternică şi abia după opt zile putu să-şi reia lucrul în atelier, alături de colegele ei. Între timp, lordul Stive, care nu renunţase la gândul de a pune mâna pe ea, încercă prin josnicie, ceea ce nu izbutise prin corupţie. Dezvălui doamnei Firet taina Eugéniei, recomandându-i să procedeze cu tact, pentru a o determina să-i cedeze. Mi-e simpatică doamna Firet, e o femeie inteligentă şi abilă! Adulmecă răul şi n-are nevoie de multe explicaţii. Bătrâna nu încercă – aşa cum îi sugerase lordul Stive – să-i vorbească fetei despre starea în care se afla şi să-i spună că trebuia să mulţumească cerului că-şi găsise un atât de înalt protector, după ce săvârşise o faptă atât de ruşinoasă. Ea fu şi mai dibace. Se duse la doamna Benard, cu ochii scăpărând de indignare şi cu glasul plin de tristeţe. Apoi îi spuse cum descoperise că cinstita doamnă Benard fusese înşelată în mod nedem de ipocrita Eugénie, care nu plecase din Franţa decât pentru a-şi ascunde o sarcină ruşinoasă. Dacă doamna Benard ar fi fost singura care ar fi auzit aceste lucruri, scopul doamnei Firet n-ar fi fost atins. Aşa că istorisi totul cu acel glas care dă impreia că e de taină, dar care, de fapt, străpunge pereţii. După două minute, întregul atelier cunoştea situaţia Eugéniei, iar când veni la lucru fu întâmpinată cu surâsuri ironice, cu scurte râsete dispreţuitoare, cu glume la al căror sens

tremură, când îl pricepu, până în clipa în care, neputând să suporte acea neîncetată şi activă ocară, se ridică şi strigă mânioasă, în momentul în care o altă fată se îndepărtase cu silă de lângă ea:

– Dar ce s-a întâmplat de vă e silă să mă atingeţi?

– Păi, ne e frică să nu-ţi lovim pruncul, zise una din ele.

Iată cum îi fusese întors cuvântul pe care i-l adresase lui Arthur, într-un moment de disperare. Trebuie să-ţi spun tot, baroane, ca să cunoşti sufletul omenesc, din moment ce mi-ai spus că vrei să-l cunoşti. Cea care-o insultase cu atâta cruzime, născuse cu şase luni mai înainte un copil din flori pe care-l ucisese, iar acum mergea cu fruntea sus, sigură cum era că nimeni nu-i ştia taina.

– Văd că nu-mi vorbeşti decât despre monştri, spuse baronul.

– Nu, sunt creaţiile obiceiurilor voastre. Cu cât sunteţi mai nemiloşi faţă de cineva care-şi recunoaşte greşeala, cu atât ascundeţi mai bine crime de care nu vreţi să roşiţi. Asta-i tot! Nu devii rău din plăcere, stăpâne! Totul are o cauză. Numai că voi sunteţi mult prea leneşi, sau prea stupizi, ca să căutaţi rădăcina tuturor viciilor voastre şi s-o tăiaţi cu îndrăzneală!

– Poate că ai dreptate ... Dar, în sfârşit, cum a putut îndura Eugénie atâtea necazuri, fără să piară?

– Pentru că sufletul e la fel ca şi trupul; uneori piere, căzând doar de la câteva picioare înălţime, alteori rezistă, chiar când îţi rupi şi mâinile şi picioarele şi când eşti plin de răni grave. De altfel, o femeie avu milă de Eugénie sau mai curând de liniştea casei sale. Doamna Benard îi propuse fetei să se reîntoarcă în Franţa şi, pentru ca urmările greşelii sale să n-o urmărească şi acolo, se oferi s-o recomande fratelui ei, care să-i ofere un loc în magazinul lui, pierzându-se în acel imens Paris, unde oricine se poate ascunde şi unde totul se află, ca în cel mai mic sat.

Eugénie venise singură în Anglia, cu o foarte slabă speranţă. Acum, se reîntorcea tot singură în Franţa, dar fără nicio speranţă. Nu-i spusese nimic despre sarcină mamei sale, înainte de a pleca şi nici nu-i putuse scrie, fiindcă Jeanne nu ştia carte şi cel care i-ar fi citit scrisoarea, ar fi umplut târgul.

– E groaznic ce-mi spui acum, căci tremur, când mă gândesc cum trebuie s-o fi primit Jeanne pe fiică-sa.

– Ei bine, stăpâne, iar te înşeli. Durerile copilei Eugénie, durerile delicatei tinere Eugénie, nu străpunseseră scoarţa grosolană care acoperea inima acelei femei. Dar durerea deplină, reală şi de înţeles pentru ea, o mişcă până în cele mai ascunse fibre ale sufletului ei. N-o blestemă pe fiica sa, n-o insultă, n-o plânse. O ajută să-şi ascundă sarcina, o ajută să nască

pe ascuns. Mama Eugéniei, care trăia din banii daţi de fiică-sa, părăsise casa unde locuise şi se mutase într-o cămăruţă ale cărei ferestre dădeau spre o curticică pătrată. Eugénie împărţea cu ea singurul pat aflat în acea cameră. Vorbise cu o moaşă ca Eugénie să se ducă să nască la ea; dar, cum moaşa îi ceruse şase franci pe zi pentru odaia ei mizerabilă, au trebuit să aştepte până în ultimul moment, pentru ca şederea să nu fie prea lungă şi prea costisitoare. Cheltuiseră de-acum o mulţime de bani pentru scutece, iar ceea ce le mai rămăsese, fusese calculat până la ultimul bănuţ, pentru timpul cât Eugénie urma să sta la moaşă. Aşa că Eugénie aştepta cu nerăbdare acel greu moment. Într-o noapte, pe la ora două, simţi primele dureri; trebui să se scoale, să se îmbrace pe întuneric ca să nu dea de bănuit vecinilor, care s-a fi mirat să vadă lumina aprinsă la ele, la acea oră, să coboare încet şi în vârful picioarelor, când picioarele fetei şi aşa abia mai puteau s-o poarte. Trebui să se furişeze prin faţa lojei portarului, după care îi mai rămânea de făcut un drum destul de lung, pe care de obicei îl făcea în douăzeci de minute, dar pe care acum în făcu în patru ore, mama târându-şi fiica şi smulgând-o de pe fiecare bornă pe care se aşeza, când nu putea să mai meargă. În sfârşit, ajunse, pentru a se putea aşeza pe un pat şi a nimeri pe

mâinile unei femei ignorante, care o lăsă să se chinuie îngrozitor.

Abia în noaptea următoare o născu pe Ernestine, pe care o cunoşti. Apoi, după cinci zile, se întoarse acasă, iar după cincisprezece zile era primită în bogatul magazin al domnul Legalet, din capul străzii Saint-Denis.

Diavolul se opri şi Luizzi păru să răsufle, ca un om care a urcat o culme grea şi care, în sfârşit, se aşază, ca să-şi tragă răsuflarea.

– La drum, la drum, stăpâne, strigă diavolul, timpul trece, zorile se apropie, iar noi n-avem vreme de pierdut. La drum, dacă vrei să fii bine informat, în clipa în care va trebui să alegi …

– Dă-i drumul, zise Luizzi.

Diavolul reluă:

– Biata fată …

– Iar biata fată?

– Iar biata fată, stăpâne; vor urma în curând „biata femeie“ şi „biata mamă“. Vei auzi şi vei vedea …

XXXVIII

Iar biata fată

– Am destulă experienţă ca să ştiu că cel care se ţine tare împotriva unei furtuni violente, poate uneori să se prăbuşească sub cea mai uşoară pală de vânt. Eugénie fusese atâta vreme nefericită, încât acum stătea tot timpul la pândă. Şi cum era puternică, rămăsese tot timpul în picioare. Am vrut să-i insuflu siguranţă şi, în timpul primului an la doamna Legalet, se simţi fericită, atât cât se putea ea simţi fericită. Având un salariu foarte mare pentru o fată de vârsta ei şi din clasa ei socială, o ţinea pe maică-sa într-un sătuc din împrejurimile Parisului, unde se afla şi doica ce-i alăpta copilul. Din două în două duminici, când i se dădea şi ei o zi liberă, se ducea să le vadă, pe maică-sa şi pe fetiţă. Singura persecuţie pe care o avu de îndurat a fost tot din partea lui Arthur. Se întâlni cu el, într-o zi, şi acesta o urmări. Numai că trecuse demult şi timpul rugăminţilor, şi al ameninţărilor. Când vru s-o

oprească pe stradă, ea îi spuse destul de tare ca să atragă atenţia trecătorilor:

– Ce vrei domnule? Nu te cunosc!

– Îmi vreau copilul, vreau să-mi dai copilul! zise Arthur, palid de furie şi de umilinţă.

– Cum se numeşte acest copil, domnule?

– Eugénie, bagă de seamă!

– Bagă de seamă dumneata, îi răspunse ea cu dispreţ. La câţiva paşi de aici sunt nişte agenţi de poliţie, care-i arestează pe beţivii ce acostează femeile!

Arthur! Ticălosul şi implacabilul Arthur fusese învins, la rândul său. Injuria îl pălmui cumplit şi nici nu apucase încă să-şi revină din uluială, că Eugénie şi dispăruse în mulţime. Asta a fost singura întâlnire dintre ei şi, datorită mie, ticălosul nu i-a mai tulburat tihna celei pe care o chinuise atât.

După un an, a sosit la Paris un tânăr din provincie, un anume Alfred Peyrol. Venise să-şi isprăvească practica de comerciant într-un mare magazin din Paris, iar taică-său îi dăduse o scrisoare de recomandare către domnul Legalet. Se prezentă la acel negustor şi fu primit aşa cum trebuia să fie primit fiul vechiului său amic. Băiatul îi plăcu doamnei Legalet, dar îi plăcu şi mai mult domnişoarei Sylvie Legalet. Era tânăr, vesel, entuziast, un povestitor spiritual şi cu acea tentă de originalitate specifică moravurilor fără fasoane, din

provincie. Povestea în felul cel mai nostim din lume, tot ceea ce-l uimea la Paris. În rest, era o fire îndrăzneață, hotărâtă, dibace, răbdătoare, care ar fi putut ajunge departe, fără teama puerilă de opinia publică. În el se dădea o luptă veșnică, între firea și educația sa. Multă vreme, Eugénie nu băgă de seamă atenția pe care i-o dădea tânărul. Domnișoara Sylvie se îndrăgosti de frumosul provincial, care venea să-și petreacă aproape toate serile la atelier, unde se strângeau vreo douăzeci de fete. Deși băiatul împlinise douăzeci și patru de ani, avea totuși o inimă foarte tânără și mult spirit. Viața retrasă pe care o dusese în familia sa, îl lansase în lume cu un caracter gata format, înclinat către afaceri, dar necunoscând încă lucrurile vulgare ale vieții, toate acestea făcând totuși din el un bărbat încântător. Într-o seară, Sylvie, rămasă singură cu Eugénie ca să termine ceva urgent, se apropie de ea, și vorbind în șoaptă, deși toată lumea se culcase îi spuse:

– N-ai remarcat că domnul Alfred îmi face curte?

– Nu, zise Eugénie, care nu se uitase poate nici de două ori la Alfred, de când venise să facă practica la domnul Legalet.

– Deci, crezi că nu mă iubește? întrebă Sylvie, alarmată.

– Nu spun asta! Spun doar că n-am văzut nimic. E vina mea … Sunt atât de distrată …

– Ei bine, Eugénie, te rog, urmărește-l.

– De ce?

– Pentru că aș vrea să știu … dacă nu cumva mă înșel …

– Și ce importanță are asta?

– Are, pentru că-l iubesc, zise Sylvie, plecându-și ochii.

Eugénie o privi. A iubi … A iubi era pentru ea un cuvânt pe care îl auzise adesea rostindu-se, dar ce teribilă semnificație avea! I se păru că vede ivindu-se, odată cu aceste două cuvinte, pe de o parte, toate necazurile ei, pe de alta, toate necazurile Thérèsei. Dar, când observă chipul candid și încântător al Sylviei, simți că trebuie să mai existe și un alt fel de dragoste, pe care ea nu-l cunoștea, dar care trebuie să fi fost nespus de dulce. Apoi zise rar:

– A, îl iubești …

– Da, îl iubesc! Când îl văd intrând, îmi dau seama că, de fapt, pe el l-am așteptat toată ziua; când vorbește, nu aud decât glasul lui; mi se pare că acest glas mă mângâie, de parcă m-ar mângâia mâna lui. Îl aud pretutindeni … Când îmi face un compliment, oh, sunt atât de fericită, atât de fericită încât îmi vine să plâng. Când râde de mine, sunt tristă, atât de tristă, încât iar îmi vine să plâng …

– Oh, zise Eugénie, cât de mult trebuie să iubeşti, dacă iubeşti astfel!

– El nu ştie. Nu-i poţi spune unui bărbat astfel de lucruri.

– Dar el, el nu ţi-a spus nimic?

– Crezi că ar îndrăzni? Louis, care s-a însurat cu sora mea, a iubit-o doi ani, fără să-i spună nimic, până când tata s-a văzut silit să-i spună el surorii mele că Louis o iubeşte.

O viaţă de cu totul alt gen decât cea pe care o dusese Eugénie! O dragoste de cu totul alt gen decât cea despre care auzise Eugénie vorbindu-se! Ce umbre proaspete, trandafirii şi noi pentru inima care trecuse pe deasupra unor genuni cumplite şi care nu se mai lovea la tot pasul de obstacole ascuţite, pentru că era ea însăşi un pustiu! Ochii Eugéniei se umplură de lacrimi. Dar şi le şterse imediat, fiindcă nu i-ar fi putut spune de ce plânge celei care-i mărturisise cu atâta naivitate sentimentele ei. Curioasă să vadă în faţa ei acea frumoasă potecă, pe care ea nu mai putea păşi, Eugénie îi făgădui Sylviei să bage de seamă dacă Alfred o iubea. A doua zi îl privi cu atenţie pe tânăr şi observă că se purta cu Sylvie la fel cum se purta cu toate celelalte şi că dacă dădea mai multă atenţie cuiva, apoi tocmai ei îi dădea. Dar Eugénie nu se opri asupra acestui fapt, care putea să fie doar o pură

întâmplare. Când se întunecă, Sylvie veni din nou lângă Eugénie.

– Ei bine, spuse ea, nu-i aşa că mă iubeşte? Mi-a mărturisit că eram foarte frumos pieptănată ...

– Sigur, zise Eugénie, care nu voia să vadă acel suflet atât de naiv, angajându-se pe un drum primejdios, da, ţi-a spus că eşti frumos pieptănată, dar să ştii că şi mie mi-a spus acelaşi lucru.

– A trebuit să-ţi spună, ca să nu bată la ochi. Şi pe urmă, n-ai văzut cum mi-a ridicat broderia, când am lăsat-o să cadă? Şi cât a ţinut-o în mână, ca să atingă ceea ce atinsesem şi eu? Şi cum m-a privit, când mi-a înapoiat-o?

– E adevărat, răspunse Eugénie, e adevărat, răspunse ea, plecându-şi capul.

Apoi tăcu, până ce Sylvie zise din nou:

– La ce te gândeşti?

– La nimic! Apoi adăugă: Totuşi, nu vreau să te mint şi să te las să iubeşti, dacă n-ai să fii într-adevăr iubită. Căci vei suferi cumplit să te vezi dispreţuită!

– Dar ce s-a întâmplat? întrebă Sylvie.

– N-ai observat că atunci când una dintre fete a lăsat să-i cadă batista, el i-a ridicat-o imediat şi a ţinut-o cam prea mult în mână?

– Ba da, ba da, dar era batista ta; şi apoi, el ţi-a mototolit-o, tot înnodând-o şi deznodând-o. Şi-a făcut

din ea un văl, pe care şi l-a pus pe faţă, dar s-a jucat, a fost vesel, a râs; povestea cu batista a fost cu totul altceva!

În ajun, Eugénie descoperise ce însemna dragostea unei inimi de copil. În acel moment descoperea orbirea, care însoţeşte întotdeauna dragostea şi, temându-se să nu mâhnească acel suflet delicat, aşteptă momentul potrivit, ca să-i poate spune adevărul. De altfel, poate că se înşela ea însăşi, poate că nu mai era în stare să vadă dragostea, în gesturile cele mai nevinovate!

Zilele treceau şi Eugénie, tot observând fără încetare cele mai mărunte fapte ale lui Alfred, fu aproape silită a recunoaşte că, de fapt, ei îi erau adresate toate acele priviri furişe, cuvintele cu două înţelesuri, clipele de bucurie, străfulgerările de tristeţe prin care vorbeşte, fără încetare, o dragoste care încă n-a fost mărturisită. În vremea asta, Sylvie nu vedea nimic sau, mai precis, nu vedea decât ceea ce-i măgulea speranţele şi-i mărturisea în fiecare seară Eugéniei pe ce baze şubrede credea că se sprijină dragostea lui Alfred. Eugéniei îi era milă de acea copilă şi se învinuia că o trădase. Prea îndurerată încă de asprele lecţii pe care le primise de la viaţă, Eugénie vru să evite orice fel de rivalitate. Încercă să pună între ea şi Alfred piedici peste care acesta n-ar fi putut să

treacă. Sub pretextul că locul unde lucra ea era prea departe de lampa care se afla lângă doamna Legalet, se retrase într-un colţ, în spatele şirului de fete. Dar nu făcu altceva decât să-i dea lui Alfred prilejul de a o căuta peste tot şi de a o găsi oriunde s-ar fi ascuns. A doua zi, Sylvie vru să se aşeze şi ea în colţul retras în care lucra mama sa, şi cum Alfred venea mereu acolo îşi închipui că venea pentru ea. Dacă într-o seară Eugénie îşi punea o panglică neagră în jurul gâtului, Alfred striga că panglicile negre erau o podoabă elegantă. Şi Sylvie îi spunea Eugéniei:

– Vezi? Vrea să-mi pun şi eu o panglică neagră, fiindcă socoate că o astfel de panglică mi-ar sta minunat.

Sylvie îşi punea panglica, Eugénie o scotea pe a sa, iar seara, nemulţumit, Alfred îi spunea în şoaptă Sylviei, în aşa fel încât să fie auzit şi de Eugénie, aruncându-i acesteia din urmă o privire plină de reproş:

– Eşti bună şi drăguţă; văd că nu ţi-a fost teamă să te împodobeşti cu ceea ce-mi place!

Ceasul confidenţelor odată sosit, Sylvie, îi spunea Eugéniei:

– Ai văzut cum mi-a mulţumit că mi-am pus panglicuţa aceea neagră? Oh, sunt sigură că mă iubeşte!

Inima Eugéniei repeta ca un ecou: „Mă iubeşte!"

Eugénie se simţea foarte stânjenită că devenise confidenta tinerei Sylvie. Într-o zi, după ce-o ascultă vorbind întruna despre Alfred, îi spuse clar că poate maică-sa se va supăra, dacă va afla că Eugénie o ajută să-şi facă speranţe deşarte despre o dragoste cu care ea n-ar fi fost de acord.

– O, mama ştie, şi nu e împotrivă. Alfred e un tânăr atât de cinstit, de bine-crescut, de respectuos ... Tocmai mama mi-a spus toate astea, aşa că-ţi dai seama, în ziua în care mă va cere de soţie, ea va fi foarte bucuroasă.

Toate cuvintele acelei copile îi dădeau lovitură după lovitură Eugéniei, dar cel mai dureros din toate a fost cuvântul „soţie". Mai putea ea să se mărite, ea, o biată fată pierdută? Chiar presupunând că dragostea lui Alfred ar fi fost sinceră, având în vedere că el o socotea cuminte şi pură, n-ar fi trebuit să renunţe? Dar pasiunea e deosebit de ingenioasă şi ştie cum şi în ce fel să se strecoare într-o inimă. Din clipa în care Eugénie se socoti nedemnă de a fi iubită, începu să sufere la gândul că nu mai era iubită şi de unde, mai înainte, se temea ca dragostea lui Alfred să nu se înflăcăreze, acum începu să-i fie frică să n-o piardă. Şi cum începuse a se îndoi, socotind că-şi făcea visuri zadarnice, evită orice apropiere de Alfred, nu atât pentru a-l îndepărta, cât pentru a fi sigură dacă o iubeşte sau nu. Dar băiatul, plin de perseverenţă şi

dibăcie, făcea ce făcea şi tot în preajma ei ajungea. Până la urmă, Eugénie se convinse c-o iubea şi-i fu nespus de recunoscătoare pentru această dragoste; şi iată că, în ciuda reţinerilor sale, se îndrăgosti şi ea de el. Asta până în ziua în care, întorcându-se, unde se dusese să-şi vadă fetiţa, află că doamna Legalet angajase o nouă lucrătoare. Când o văzu pe noua lucrătoare, Eugénie încremeni: era Thérèse, Thérèse care veni spre ea ca spre o veche prietenă. Dar Eugénie nu-i mai putea accepta prietenia, aşa că, după câteva fraze reci şi scurte, se retrase cât mai departe de ea. Acum, Eugénie trăia cu spaima în suflet ca Thérèse să nu-i divulge secretul. Deşi, dacă s-ar fi întâmplat acest lucru, Eugénie îşi şi făcuse planul să se mute la alt magazin. Când se făcu seară însă şi când îl văzu pe Alfred, spaima puse complet stăpânire pe sufletul fetei. În primele momente se strădui să ascundă această dragoste, dar Thérèse, versată în astfel de lucruri, bănui repede despre ce era vorba. Abia atunci îşi dădu Eugénie seama că nu va mai avea puterea să îndure dispreţul lui Alfred şi, o clipă, orgolioasa Eugénie se gândi s-o implore pe Thérèse să-şi ţină gura. Îşi petrecu seara cu ochii aplecaţi peste lucrul ei, iar când se ridică să plece, Thérèse se apropie de ea şi-i şopti:

– E drăguţ noul tău iubit, deşi pare puţin cam nătâng. Poate că e mai bine că e aşa, fiindcă ai să-l poţi păcăli mai uşor!

Mult prea revoltată de josnicia acelor vorbe, Eugénie nu mai avu putere să-i răspundă, aşa că-i întoarse spatele şi plecă.

Thérèse se răzbună pentru dispreţul pe care-l merita, aruncându-l în spinarea celei care nu-l merita. Doar în câteva zile, fata experimentată îşi dădu seama de dragostea Eugéniei, dar o văzu şi pe cea a Sylviei. Atunci ea se apropie de acea copilă şi încercă să i-l smulgă din suflet pe Alfred, sfâşiind fără milă acea inimă atât de tânără, pentru ca, în disperarea ei, Sylvie să lovească în Eugénie.

– O, strigă Sylvie, când Thérèse îi spuse că Alfred o iubea pe Eugénie, nu se poate! Tocmai pe ea, căreia eu i-am spus totul, în faţa căreia mi-am deschis inima! Nu se poate să mă fi înşelat astfel! Nu cred că şi-a putut bate astfel joc de mine! Dacă ar fi aşa, înseamnă că e de o cruzime şi de perfidie fără margini! De altfel, am să-i spun totul mamei!

– Şi bine ai face, o sfătui Thérèse, care voia să-şi savureze pe îndelete răzbunarea.

Sylvie dădu fuga la maică-sa şi-i vorbi despre trădarea Eugéniei. Aceasta fu şi mai indignată decât Sylvie căci ea îşi şi făcuse unele planuri în legătură cu Alfred. A doua zi, doamna Legalet o chemă pe Eugénie şi înainte de a-i cere vreo explicaţie, îi înmână o scrisoare, scrisoarea prin care doamna Benard i-o recomanda pe Eugénie cumnatei sale. În acea scrisoare

era menţionat şi motivul pentru care Eugénie trebuise să plece de la Londra. Fata o citi, apoi o înmână stăpânei sale.

– Vezi, domnişoară, că ştiu totul, şi totuşi n-am spus niciodată nimănui un cuvânt, care te-ar fi putut umili în faţa colegelor dumitale. Ţi-am cruţat durerea de a roşi veşnic în faţa mea, iar dumneata, drept mulţumire, ai stârnit prin cochetăria dumitale dragostea unui tânăr cu care voiam s-o mărit pe fata mea, a unui tânăr pe care această biată copilă nevinovată îl iubeşte cu o dragoste curată, în timp ce dragostea dumitale se bazează pe calcul.

Deci, după ce-i calomniase viaţa Eugéniei, stăpâna ei îi calomnia acum şi dragostea. Deşi simţea cum o năpădesc lacrimile, se stăpâni şi răspunse calm:

– Nu, doamnă, nu, eu n-am făcut absolut nimic ca să-l atrag pe domnul Alfred, pe care nici măcar nu-l iubesc.

– Ei bine, domnişoară, dacă numai el singur trebuie vindecat, am să-i spun eu cine eşti.

– Oh, doamnă, strigă Eugénie, căzând în genunchi în faţa doamnei Legalet, plec din magazinul dumneavoastră, mă duc în altă parte, dar nu-i spuneţi nimic, nu mă mai dezonoraţi şi în ochii lui. Ce rost ar mai avea să-mi faceţi rău, din moment ce nu voi mai fi aici?

Doamna Legalet se gândi o vreme, apoi răspunse:

– Da, ştiu că ai fost mai mult nefericită decât vinovată; dar n-ai să fii niciodată fericită, înşelând dragostea unui om cinstit. Spune-i să nu spere nimic,

în ce te priveşte. O tânără are destule mijloace, atunci când vrea, să scape de curtea unui bărbat, iar dumneata eşti destul de deşteaptă, ca să găseşti astfel de mijloace. Numai cu acest preţ accept să mai rămâi în magazinul meu şi numai cu acest preţ accept să tac.

– În sfârşit, zise Luizzi, mai văd şi o femeie de treabă.

– Prostii! răspunse diavolul, dacă ai fi analizat mai temeinic această indulgenţă, ai fi văzut că la baza ei stătea un calcul destul de meschin.

– Iarăşi? strigă baronul.

– Iarăşi. Doamna Legalet şi-a zis că dacă Eugénie pleca de la ea, Alfred putea foarte bine să nu mai vină nici el şi atunci adio frumoaselor planuri de măritiş ale fiicei sale cu un tânăr care avea o rentă de douăsprezece mii de livre şi al cărui tată era foarte bogat.

Eugénie acceptă târgul cu doamna Legalet, acceptă şi serile lungi petrecute în prezenţa lui Alfred sub ochiul scrutător al patroanei. În vreme ce trebuia să-i respingă avansurile pe care i le făcea acesta, Eugénie era insultată de stăpâna ei, care-i făcea observaţie că nu fusese destul de tăioasă cu băiatul, era ameninţată că-i va destăinui totul acestuia şi ţinută de rău pentru cel mai neînsemnat cuvânt spus lui Alfred. Şi totuşi, fata răbda totul, numai de dragul de a-l vedea şi de a-l auzi pe acel Alfred. Chipul, sunetul glasului său erau ca o hrană pentru Eugénie, care nu avea curajul de a se lipsi de ele, cu toate şicanele şi răutăţile celor din jur. Căci

trebuie să afli, stăpâne, că Thérèse, neruşinata Thérèse, făcuse cunoscută tuturor fetelor din magazin taina Eugéniei, aşa că insolenţele şi jignirile de la Londra reîncepură şi la Paris, ba încă mai crude, mai ameninţătoare, căci de data asta erau adresate unei inimi unde nu ofensa numai orgoliu, ci şi dragostea. Alfred îşi dădu imediat seama că schimbarea atât de bruscă a conduitei Eugéniei şi al felului de a se comporta al colegelor ei trebuia să fi avut un motiv. Îşi dădu seama că i se descoperise dragoste şi, în acelaşi timp, înţelese că-i dăduse peste cap planurile doamnei Legalet. Într-o seară, hotărât să n-o mai lase pe Sylvie să-şi facă speranţe zadarnice şi totodată să-i redea curajul celei care era persecutată pe nedrept, declară, având aerul că nu se adresează cuiva anume, că se va însura în curând, fiindcă de opt zile împlinise douăzeci şi cinci de ani; declară, de asemenea, că nu-l interesa zestrea, pentru că era destul de bogat; apoi adăugă că niciun fel de intrigă sau de maşinaţie nu-l va putea împiedica vreodată să se însoare cu femeia visurilor sale, pe care o va iubi, indiferent din ce clasă socială va proveni, fie că era din popor, fie că era slugă, fie că era săracă lipită pământului. Doamna Legalet intui cui îi era adresat acel discurs, aşa că – mai înainte de a-i spune lui Alfred că nu-i mai îngăduia să pună piciorul în casa ei – vru să se şi răzbune, pentru că planurile sale eşuaseră. Aşa că, de îndată ce Alfred isprăvi de vorbit, ea adăugă:

– Iată nişte sentimente foarte nobile, domnule, dar presupun că, la toate cele înşirate de dumneavoastră, îl veţi adăuga şi pe cel de a fi o fată cinstită.

La aceste cuvinte, Alfred se ridică şi Eugénie odată cu el. Cei doi tineri se priviră în ochi; văzând chipul înspăimântat al Eugéniei, Alfred păli, fiindcă citi în el un bun-rămas, pe vecie; apoi fata îşi puse lucrul pe masă şi ieşi, ca să nu cadă zdrobită de ruşine, la picioarele celui pe care-l iubea. Pe urmă alergă din magazinul care se afla la parter, până sus, la etajul al cincilea. Aveam încă o şansă, stăpâne, căci fereastra era înaltă şi larg deschisă; Eugénie era hotărâtă să se sinucidă; cu mintea vraişte, orbită de furie, doar câţiva paşi dacă ar mai fi făcut şi ar fi fost a mea. Dar Alfred se luase după ea; renunţând la orice reţinere, zdrobind acele legături atât de slabe şi totuşi atât de puternice, pe care le numiţi convenienţe, se luase după Eugénie şi o înşfăcă zdravăn, chiar în clipa în care fata se pregătea să sară pe fereastră.

– Deci, ai înţeles că despre tine e vorba, zise el; da, te iubesc; ştiu că eşti săracă, ştiu că trăieşti din munca mâinilor tale, dar toate astea m-au făcut să te iubesc şi mai mult. Să nu-ţi fie teamă de nimeni, îţi voi da numele meu, vei fi bogată şi-ţi jur că atunci nimeni nu va mai cuteza să te calomnieze sau să te insulte.

Eugénie îl privi pe acesl tânăr nobil care-i luase mâinile şi i le mângâia cu dragoste.

– Mă iubeşti, spuse ea; şi eu te iubesc şi vreau să-ţi dovedesc că nu ţin câtuşi de puţin să te înşel.

Deschise un sertar şi scoase o scrisoare pe care i-o întinse lui Alfred. Scrisoarea nu conţinea decât trei rânduri:

„Domnişoară,

Încearcă să vii duminică, fetiţa dumitale nu se simte prea bine şi mama dumitale mă învinuieşte că n-am îngrijit-o eu bine."

După ce citi acea scrisoare, Alfred rămase împietrit în faţa Eugéniei. Ea îl privea cu nerăbdare, fiindcă gura lui urma să rostească dreptul ei la viaţă sau condamnarea la moarte. Îi văzu chipul tulburat, mâinile tremurânde, privirea rătăcită, care o evita pe a ei. În sfârşit, Alfred, simţind că-şi pierde minţile, îi spuse – ieşind în fugă – Eugéniei:

– Mâine ... Am să-ţi răspund mâine ...

Eugénie rămase singură.

– Ascultă-mă, stăpâne, aş vrea să te fac să simţi pe pielea ta ce înseamnă o asemenea zi de aşteptare şi cât de cumplită e incertitudinea. Am să-ţi spun doar atât: poate că nu eşti chiar aşa de ruinat, pe cât crezi …

– Dumnezeule! strigă Luizzi.

– Sau poate că eşti mai mult decât îţi închipui. De altfel, vei afla acest lucru mâine seară.

– Spui adevărul? strigă Luizzi, spui adevărul?

Şi încetând să-l mai asculte pe diavol, începu să străbată camera în lung şi-n lat, scoţând tot felul de exclamaţii.

– Oh, dacă ar fi cu putinţă … Dar nu te cred; mă înşeli, îţi baţi joc de mine, îmi dai această speranţă, pentru ca sărăcia să mi se pară şi mai cumplită. Totuşi, ce-ar fi dacă mi-ai spune? La urma urmei, de ce să aştept până mâine? Hai, jupâne, vorbeşte, nu mă lăsa să plutesc într-o incertitudine mai înfricoşătoare decât însăşi nenorocirea!

După ce-l privi pe Luizzi cu dispreţ, diavolul îi răspunse:

– Eugénie a fost mai nobilă şi mai puternică decât tine; ea n-a scos exclamaţiile astea de om nebun, nici n-a dat cu piciorul în mobile, trezind toată casa; şi totuşi la ea nu era vorba de avere, era vorba de ultima nădejde a inimii ei, era vorba de viaţă şi de moarte!

– Dar ea a câştigat, zise Luizzi, fiindcă a devenit doamna Peyrol.

– Da, zise diavolul, a doua zi Alfred i-a scris doar atât: *„Vrei să fii soţia mea?"*

– Şi-atunci ea a sărit în sus de fericire, zise Luizzi, care nu mai asculta. A fost bogată şi iubită şi a avut o familie fericită …

– Atunci, zise diavolul, începu un nou capitol al acestei istorii, pe care îl vom numi *Biata femeie.*

XXXIX

Biata femeie

– Mai mult ca sigur, zise Luizzi că e vorba de un capitol ca atâtea altele: un soţ îndrăgostit timp de câteva luni de zile, care apoi îşi părăseşte soţia, îi reproşează tot ce a făcut pentru ea şi-o lasă pradă dispreţului şi singurătăţii …

– Nu, stăpâne, zise diavolul, nu-i vorba despre aşa ceva; acest capitol, dacă ai răbdare să-l asculţi, va dura mai mult ca celelalte; dar văd că nu mai eşti în stare să mă asculţi. Acum, când ai o speranţă, egoismul ţi-a pătruns, odată cu ea, în suflet, eşti şi tu exact ca lumea în care a fost aruncată Eugénie: te temi să nu-ţi pierzi vremea – ocupându-te de ea, pentru că ai descoperit că nu e singura barcă de salvare care ţi-a mai rămas.

– Te înşeli, jupâne, zise Luizzi, te voi asculta; dar iată că se luminează de ziuă, aşa că grăbeşte-te.

– Fie, zise diavolul, îţi voi vorbi şi eu, aşa cum mă vei asculta şi tu, adică fără să mai insist asupra

amănuntelor, fără să-ţi mai solicit atenţia, care te-a părăsit. Şi acum iată de ce Eugénie a fost o „biată femeie". Pentru că a intrat într-o altă lume decât a ei, cu o mărturie vie a greşelii sale, pentru că avea un bărbat care o iubea destul ca s-o creadă nevinovată, dar care nu era destul de puternic pentru a impune şi celor din jur nevinovăţia soţiei sale; pentru că domnul Peyrol se însurase cu ea împotriva voinţei familiei sale, doar cu consimţământul tatălui său. Acestea îşi primi nora, o ocroti aproape tot atât cât şi soţul ei. Dar există şi lucruri împotriva cărora nu poţi proteja pe cineva, ca de pildă, primirea glacială pe care i-o făcură cumnatele şi cumnaţii; apoi mai există impertinenţa anumitor politeţuri şi anumitor uitări; mai există titlul rece şi ceremonios de „doamnă", adresat în permanenţă Eugéniei de către cei din familie, care-şi spuneau între ei pe nume. Mai există acea abilă răutate care, dacă nu te poate exclude dintr-un salon, te exclude din familie. Apoi mii de alte împrejurări care făceau să-i sângereze inima, fără ca totuşi să se poată plânge. La o plimbare, de pildă, un salut care nu-i era înapoiat, o vizită care-i era refuzată sub un pretext oarecare, pentru ca mai apoi persoana să treacă în mod ostentiv, de zece ori, pe sub ferestrele doamnei Peyrol; era mai ales acel copil, căruia domnul Peyrol nu-i putuse da numele său şi a cărui apariţie isca întotdeauna tot felul de discuţii.

– O, ce fetiţă dulce, i se spunea; cine e mama ta?

– Doamna Peyrol.

– Şi tatăl tău?

– Nu-l cunosc.

– Biata fetiţă şi ce drăguţă e! Într-adevăr, e groaznic să nu-ţi cunoşti tatăl!

Copila intra în casă şi-i povestea, plină de candoare, toate aceste lucruri maică-si, care nu-i mai dădea voie să iasă din curte şi să se joace cu alţi copii. Ca s-o potolească, Eugénie începu a-i satisface toate miciile capricii, aşa încât, până la urmă, Ernestine deveni o răsfăţată şi o egoistă, o capricioasă şi o impulsivă.

Peyrol s-a luptat cu familia lui cât a putut, ajungând până la urmă să se certe cu toţi fraţii şi surorile sale. Singurul cu care mai putea schimba câte o vorbă, dar şi cu acela pe ascuns, era tatăl său. Ameninţat de către toţi ceilalţi copii că-l vor părăsi, dacă nu renunţa la Alfred, bătrânul nu avusese încotro şi trebuise să se supună dorinţei generale. Toate astea durară până în momentul în care Alfred, sătul de a mai lupta împotriva acelor nestăvilite uri de provincie, se hotărî să vină la Paris. O vreme, se pierdu în acel oraş imens, dând-o pe Ernestine drept fiica sa. Tocmai când începuse să-şi recapete speranţa că, în sfârşit, va fi fericit, fu ucis, acum un an şi jumătate, în timp ce se întorcea de la Hâvre, în urma exploziei unui cazan cu

aburi. Atunci, la toate necazurile de mai înainte, se adăugă şi ruina. Tu o cunoşti, baroane, căci ai fost gata să te scrânteşti la cap, când ai auzit ce ţi se întâmplase, tu, un bărbat care nu ai decât grija ta, în vreme ce Eugénie avea un copil, obişnuit să trăiască în lux, un copil care începu a-i reproşa sărăcia, un copil care ...

– Iată că începe capitolul *Biata mamă,* nu-i aşa? Hai, dă-i drumul repede, te ascult ...

– Nu, zise diavolul, s-a luminat de ziuă, aşa că-l vei vedea cu ochii tăi.

XL

Biata mamă

Diavolul dispăru şi Luizzi, deschizând obloanele şi ferestrele, observă că abia se lumina de ziuă. Primul lucru pe care-l zări, fură scrisorile ce-i aduseseră vestea ruinei sale. Le mai citi o dată. Speranţa pe care i-o insuflase diavolul şi care-l făcuse să se smintească un moment, se nărui pe deplin după o nouă lectură. Ştia prea bine că diavolul nu-i oferea o şansă, decât ca să-l atragă în cine ştie ce capcană, unde nimerea peste un necaz şi mai mare. În plus, nu tot diavolul îi spusese: „Poate că nu eşti chiar atât de ruinat pe cât crezi ... sau poate că eşti mai mult decât îţi închipui ...“

Baronul se hotărî deci să acţioneze ca şi cum ruina sa era sigură. De altfel, nu ascultase degeaba ceea ce-i istorisise diavolul. Eugénie i se părea femeia visurilor sale. Toate neplăcerile datorate situaţiei sale nu-l mai speriau, odată ce Ernestine va fi măritată. Luizzi coborî în salon, hotărât să accepte oferta doamnei

Peyrol şi de a fi admis al cincilea în contractul pretendenţilor. Totuşi, un lucru începu a-l mira: faptul că ziua, în loc să crească şi să se lumineze în toată splendoarea ei, se întuneca din ce în ce. O teamă ciudată puse stăpânire pe el. Povestirea, despre care el crezuse că nu durase decât o parte din noapte, să se fi prelungit până în seara zilei alegerii soţiilor? Atunci, dându-şi seama de acea nouă viclenie a diavolului, se năpusti în salon unde nimeri peste un cerc de oameni ce tăceau, aşezaţi în jurul unei mari mese rotunde. Intrarea lui furtunoasă, mirarea zugrăvită pe chipul său, prilejui o mişcare de surpriză şi fiecare îl privi cu un fel de milă. Domnul Rigot înaintă către el şi-i zise destul de tare, pentru ca toată lumea să audă:

– Ah! Iată-te, domnule baron! Am aflat despre veştile rele care ţi-au sosit şi am dat poruncă să nu te deranjeze nimeni în odaia dumitale. Drace, când te trezeşti ruinat şi când nu-ţi mai aparţine nimic, de la acoperiş până-n pivniţă, sigur că lovitura e cumplită, mai ales pentru voi ăştia, marii seniori, care nu sunteţi obişnuiţi cu sărăcia ca noi, oamenii de rând. Dar îţi mulţumesc, totuşi, că ai venit să asişti la serbarea noastră familială.

Luizzi bălmăji câteva cuvinte şi-i aruncă o privire Eugéniei, care stătea umilă într-un ungher. Se vedea că plânsese toată ziua. Îl privi şi ea pe Luizzi, care o

salută cu un respect pe care nu i-l arătase când ea venise la el în odaie. Printre personajele prezente la acea scenă, se afla unul pe care Luizzi nu-l mai văzuse: era notarul, care-l privi cu multă atenţie prin ochelarii săi. Lui Luizzi i se păru că-l cunoştea de undeva. Expresia chipului său, mai mult decât trăsăturile, îl izbise, şi tocmai încerca să-şi aducă aminte în ce loc şi în ce epocă îl întâlnise, când iată că sună ceasul şapte.

– A sosit momentul strigă Rigot; operaţia va începe imediat; să punem mai întâi numele celor trei doamne, într-o pălărie. Le vom trage unul după altul, pentru a şti cine va alege prima. Domnul baron ne va face acest serviciu, căci el nu face pare dintre pretendenţi.

– N-am spus asta, zise Luizzi, împins de spaima sărăciei care-l aştepta şi reţinut totuşi de un rest de onestitate.

– Ah! Ah! Noaptea e un sfetnic bun, după câte văd, domnule baron, zise Rigot. Sunt încântat!

Luizzi îşi lăsă capul în jos în faţa acestei injurii pe care o socotise atât de josnică de acceptat, când fusese vorba despre ceilalţi, nu despre el. Atunci auzi râsul scurt şi ascuţit al notarului şi i se păru că mai auzise acel râs malefic, dar nu-şi putu aminti în ce împrejurare. Râsul domină murmurul de nemulţumire care

se ridică dintre pretendenţi şi care sfârşi prin a se transforma în apostrofe grosolane.

– Ha! Ha! făcu avocatul, domnul Rigot are dreptate: noaptea e un sfetnic bun, şi ruina de asemenea.

– Mă rog, făcu notarul, sunt sigur că dacă avea timp, domnul n-ar fi semnat numai contractul de căsătorie.

– Hotărârea domnului baron, adăugă contele, îi face cu atât mai multă onoare cu cât este mai tardivă. Curajul adevărat nu se desfăşoară decât în faţa primejdiei!

Tocmai când Luizzi voia să-i răspundă contelui, Rigot strigă:

– Aceia dintre dumneavoastră care vor pleca de aici ca să se ducă să se bată, vor fi excluşi de la însurătoare!

Trebuie s-o spunem, spre onoarea baronului, că primul, care a dat îndărăt, a fost contele de Lémée.

Rigot continuă:

– Şi cel care proferează vreo ameninţare va fi exclus.

– Eu n-am scos o vorbă, zise frumosul funcţionar al agentului de schimb.

După acest mic incident urmă o tăcere deplină. Rigot continuă:

– Soră, nepoată şi strănepoată, aveţi în faţă cinci flăcăi arătoşi şi de diverse vârste. Aşa că fiţi atente şi alegeţi-vă bărbaţi potriviţi cu vârsta voastră. Deci, să

recapitulăm: domnul de Lémée are douăzeci şi doi de ani.

– Vreţi să spuneţi treizeci, strigă foarte tare tânărul bărbat, aruncând o privire doamnei Peyrol.

– Mă rog, zise Rigot. Domnul avocat e puţin mai în vârstă, nu-i aşa?

– Douăzeci şi nouă de ani! strigă domnul Bador, înclinându-se în faţa Ernestinei.

– Domnul Marcoine are …

– Nici eu nu mai ştiu cât am, zise ajutorul de notar.

– Şi domnul Furnichon?

– Am atâţia câţi îmi daţi.

– Cât despre domnul baron, ştiu că are treizeci şi doi de ani. Aşa că putem începe. Şi cum domnul baron face şi el parte dintre pretendenţi, îl vom ruga să ne facă serviciul şi să tragă la sorţi numele. Caraghiosul ăsta de Akabila va aduce pălăria în care am pus bileţelele.

Primul nume care ieşi, fu al Ernestinei. Avocatul, care se afla lângă ea, scoase un oftat, repetat de Marcoine şi de Furnichon.

Baronul îşi vârî din nou mâna în pălărie şi, de data asta, domnul Rigot citi pe bileţel numele Eugéniei. Acum veni rândul contelul de Lémée să ofteze din adâncul plămânilor. Nu mai rămăsese decât numele Jeannei Turniquel, care făcu un bot cât toate zilele, zicând:

– După cele două dinaintea mea, mersi, mie îmi rămân firimiturile!

– O să vă rămână destul, n-aveţi grijă, îi zise, satisfăcut, avocatul.

În aceeaşi clipă, Petit-Pierre intră în salon şi apropiindu-se de Luizzi îi zise:

– Vin din partea unui domn din Paris care mi-a spus că trebuie să vă duceţi la el imediat, iar dacă nu puteţi, atunci o să vină el aici.

– Un moment, zise notarul. Dacă domnul baron pleacă, atunci cer să fie exclus dintre pretendenţi.

Luizzi se opri, şovăind între speranţa pe care i-o dăduse diavolul şi ameninţarea notarului, şi-i zise lui Petit-Pierre:

– Cine e acel domn?

– E unul înalt, uscat, tuciuriu, care are o geantă la subţioară şi care e urmat de doi jandarmi; pare a fi un magistrat ...

– Sau vreun aprod, zise Luizzi.

– Tot ce se poate, răspunse Petit-Pierre, fiindcă a întrebat unde stă judecătorul de pace şi l-am lăsat mâzgălind nişte hârtii timbrate.

– Se pare că domnul baron are nişte scrisori de schimb, care trebuie onorate, zise avocatul.

– Chiar dacă am, le voi plăti, zise Luizzi, dispreţuitor.

– Cu ce? întrebă contele de Lémée.

Aceste vorbe îl făcură pe Luizzi să pălească. Pentru a salva aparenţele, ajutorul de notar strigă:

– Hai să isprăvim cu cearta, vreţi?

– Just, strigă Rigot, cine nu vrea, să se care!

Luizzi fu pe cale să plece. Simţea cum se face de râs în ochii acelei femei, care-i vorbise în termeni atât de dispreţuitori despre bărbaţii care-i vânau zestrea. Dar îşi aminti imediat de acele scrisori de schimb care se ridicau la o sumă destul de mare în socoteala cu bancherul său care se făcuse nevăzut; aşa că, la groaza de sărăcie, se mai adăuga acum şi spaima de puşcărie. Deci, rămase pe loc. Petit-Pierre se aşeză într-un colţ şi domnişoara Ernestine a fost chemată să declare pe cine alege.

– Eu, zise ea, îl aleg pe domnul conte de Lémée.

Acesta, care o privea drăgăstos pe doamna Peyrol, ridică repede capul, scoase un strigăt de bucurie, alergă spre Ernestine şi-i sărută mâna.

– Văd că mi-ai înţeles sentimentele. Ţi-ai dat seama că te iubesc, că eşti singura pe care o iubesc.

Doamna Peyrol lăsă să-i scape un surâs dispreţuitor, în vreme ce avocatul, apropiindu-se de ea printr-o manevră savantă, se prefăcu plin de bucurie strigând:

– E foarte simplu: tinereţea trage la tinereţe; e o alegere foarte potrivită. Ca să fie fericiţi, soţii trebuie să fie de vârstă apropiată.

– Dumneata câţi ani ai? Parcă ne-ai spus că douăzeci şi nouă?

– Ei drăcie, am treizeci şi cinci de ani bătuţi pe muchie, zise avocatul, privind-o pe doamna Peyrol.

– Cine n-are acum treizeci şi cinci de ani? zise cu umor, ajutorul de notar.

– Iar dacă nu-i ai, într-o zi tot îi vei avea, zise funcţionarul agentului de schimb.

– Linişte, strigă domnul Rigot, e rândul Eugéniei.

Fără să se mişte de pe scaunul pe care şedea, îşi plimbă privirea în jurul ei, apoi spuse de parcă vorbele pe care le rostea îi sfâşiau pieptul:

– Eu l-am ales pe domnul baron de Luizzi.

– Pe mine? strigă Armand.

Atunci, îşi aminti că-l rugase pe diavol să-i spună cui dăduse Rigot cele două milioane şi că diavolul nu-i răspunsese.

– Primeşti, domnule? repetă Rigot.

– He! He! He! He! râse notarul.

În acel moment, Luizzi recunoscu râsul diavolului şi se opri brusc.

– Primeşti, domnule? repetă Rigot.

– Un moment, zise notarul. Domnul baron n-a fost aici când s-au citit contractele şi poate că vrea să le cunoască, înainte de a se hotărî. Trebuie să ştie că, în cazul că-i moare soţia, contractul ia soţului supravie-

ţuitor o parte pentru copil ... Dar veniţi să vedeţi cu ochii dumneavoastră, domnule baron.

Luizzi se îndreptă către notar, simţind cum îi bate inima: căci, acceptând-o pe doamna Peyrol, se condamna poate la o mizerie şi mai mare decât cea de care se temea, în cazul în care nu primea ea zestrea; poate că ăsta era renghiul cu care-l ameninţase diavolul. Se apropie de masă, se sprijini ca să nu cadă şi văzu, alături de contracte, un pachet mare, sigilat, conţinând cele două milioane de franci.

– Aici, zise notarul, punându-şi degetul ascuţit pe contract. Citiţi ...

Armand nu văzu nimic, căci vederea i se tulburase şi-l apucase o ameţeală ciudată.

– Puneţi-vă ochelarii mei, zise notarul, veţi vedea mai bine, domnule baron.

Şi fără multe fasoane, notarul îi puse ochelarii pe nasul lui Luizzi, arătându-i cu degetetul locul unde trebuia să citească. De îndată ce Luizzi îşi aruncă ochii pe hârtie, văzu că ochelarii diavolului îi dăduseră aceeaşi putere de pătrundere ca şi aunci când citise povestea Henriettei Buré, prin pereţi şi în toiul nopţii. Se aplecă peste masă şi văzu pe dosul hârtiei în care erau înfăşuraţi banii, că Rigot dăduse cele două milioane de franci Ernestinei Turniquel, fata din flori a Eugéniei Peyrol.

– Ei, primeşti? întrebă Rigot pentru a treia oară.

Luizzi se prăbuşi pe scaunul notarului şi spuse „Nu!“ toţi ceilalţi candidaţi la însurătoare scoaseră un strigăt de bucurie, iar Eugénie, un strigăt de ruşine şi de disperare. Cât despre Rigot, urlă plin de mânie:

– Nu? Ai zis nu? Ei bine, lasă că vedem noi! Hai, Eugénie, alegeţi alt soţ. Te asigur că aceşti domni vor accepta!

– E rândul meu să spun nu, zise Eugénie. Dă toată averea fiicei mele, unchiule, şi pe mine lasă-mă să trăiesc undeva, în vreun sat uitat ...

– Ei bine, nu! strigă Rigot, din ce în ce mai mânios. Ori vă măritaţi toate, ori niciuna!

– Prefer sărăcia, spuse Eugénie.

– Iar eu îmi voi păstra milioanele.

– Dar e o josnicie! strigă Ernestine.

– Ernestine! o admonestă Eugénie.

– Da, mamă, da, e o josnicie! Nu-i destul că m-ai obligat să trăiesc în sărăcie şi fără nume, că m-ai făcut să-mi petrec în mod ruşinos copilăria, exilată de toţi, că ai refuzat să-mi spui cine-i tatăl meu, care, după câte am auzit, era un mare nobil; acum, prin refuzul dumitale, vrei să-mi răpeşti unica şansă de a avea şi eu un nume şi o avere. Şi mai spui că asta nu e josnicie?

– Oh, strigă doamna Peyrol, ascunzându-şi faţa în mâini! Ernestine! Fata mea! Fata mea!

– Suferi, când o caraghioasă ca asta îţi vorbeşte cu atâta obrăznicie? strigă doamna Turniquel. Mamă, ce i-aş mai face eu!

– Doamnă, zise Ernestine, habar n-am ce vrei şi de ce te amesteci! Nu te cunosc!

– Nu mă cunoşti, nenorocito? strigă bătrâna Jeanne. Dar când maică-ta, în loc să te ducă la „Copiii găsiţi“, aşa cum au făcut atâtea altele, muncea din greu ca să te hrănească, cine te legăna şi te dădăcea, bastardă ticăloasă?

– Chiar dacă sunt bastardă, nu-i vina mea, ci a mamei!

– Oh, nefericit-o, nefericito! strigă Eugénie, sufocându-se din pricina hohotelor de plâns.

– Nu există niciun om de treabă aici, care s-o ia de nevastă pe această femeie cinstită?

Avocatul prinse mingea din zbor şi, înţelegând mânia lui Rigot, strigă:

– Domnule, fie că doamna Peyrol e bogată sau săracă, există aici destul oameni cinstiţi gata s-o ia de soţie!

– Da, da, spuseră într-un glas şi ajutorul de notar, şi funcţionarul agentului de schimb.

– Ascultă-mă, Eugénie, zise bătrânul Rigot, alege-ţi un soţ: niciunul dintre cei de faţă nu-i atât de rău cum crezi tu! De altfel, vezi că eu mă înţeleg cât se poate de bine cu ei.

– Nu, nu, unchiule, mi se pare prea urât totul ...

– Du-te şi cere-i iertare mamei tale, îi spuse în şoaptă Ernestinei contele de Lémée, altfel suntem pierduţi ...

Ernestine stătu o vreme în cumpănă, în vreme ce Luizzi, aducându-şi aminte de vorbele diavolului, spuse în şoaptă: „Biata mamă".

– Stai, stai, nu te pripi, îi răspunse diavolul.

Apoi Ernestine, apropiindu-se de maică-sa, îi spuse cu o voce plângăreaţă, dar cu ochii uscaţi:

– Iartă-mă, mamă a fost un moment de nebunie din partea mea, de rătăcire ... Poate că m-am lăsat târâtă prea mult de dragoste ... Tu ştii mai bine ca mine ce greşeli poţi săvârşi din pricina ei ...

– Taci, nefericito! îi spuse maică-sa, taci! Nu mă jigni cu rugăminţile tale, mai rău decât m-ai jignit cu mânia ta! Pentru că pretinzi că nu poţi fi fericită şi bogată din pricina mea, ei bine, voi face şi ultimul sacrificiu ...

Se opri şi întorcându-se către avocat, vru să-i vorbească, dar nu mai avu putere. Îndreptă pentru ultima oară spre Luizzi o privire prin care i se oferea acelui om, despre care încă mai credea că mai are în sufletul lui o fărâmă de onoare, deşi o refuzase. Dar diavolul râse din nou, şi Luizzi îşi lăsă ochii în pământ.

– Domnule, îi zise atunci Eugénie avocatului, mă vrei?

– Da, doamnă, răspunse domnul Bador şi Cel-de-Sus mi-e martor că vă voi onora şi vă voi respecta întotdeauna!

– Ei, slavă Domnului că s-a rezolvat şi problema asta! strigă Rigot. Acum, notarule, citeşte actul de donaţie. Cei nemulţumiţi, n-au decât să se cărăbă-nească! Hai, citeşte!

Notarul luă pachetul, rupse cele cinci peceţi, una după alta, apoi despachetă cu multă solemnitate hârtia aflată deasupra, îşi puse ochelarii şi, după ce tuşi uşor de vreo două ori, aşa cum se obişnuieşte, citi actul de donaţie, fără a lăsa deoparte nici măcar o silabă a protocolului barbar al acelui act; apoi ajunse la râvnitul articol prin care Rigot declara că dă suma de două milioane de franci, strănepoatei sale Ernestine Turniquel, fata din flori a Eugéniei Turniquel.

Ernestine scoase un strigăt de bucurie, iar contele de Lémée căzu la picioarele ei, în vreme ce doamna contesă de Lémée îi strângea în braţe, pe cei doi, mai, mai să-i sufoce. Eugénie îşi şerse lacrimile şi-i zise avocatului:

– Oh, domnule, te rog, iartă-mă!

– Lăsaţi, doamnă zise avocatul; am şi eu un act în buzunar, un act în perfectă regulă; din clipa asta, domnul de Lémée vă datorează cinci sute de mii de franci!

– Cum? strigă Ernestine către contele de Lémée, ai cutezat să dispui de zestrea mea?

– Şi dacă n-aţi fi căpătat nimic? întrebă avocatul.

– E un act fără valoare, strigă contele, fiindcă mi-a fost smuls cu forţa!

– Şi cei zece mii de franci ai mei? strigă funcţionarul agentului de schimb.

– Altul? urlă Ernestine.

– Şi cei zece mii de franci ai mei? întrebă şi ajutorul de notar.

– Poate şi cei ai baronului, nu? strigă Rigot.

– Domnule, eu nu m-am vârât în târgul ăsta murdar! strigă Luizzi.

– He! He! He! râse notarul atât de ascuţit, încât toată lumea tăcu, pentru a-l auzi.

– Partea nostimă e că actul de donaţie încă nu s-a isprăvit, domnilor. Ascultaţi: „Banii vor fi plasaţi la stat, în rente de cinci la sută".

– Mda … făcu funcţionarul agentului de schimb … Cu cinci la sută … Asta face nouăzeci de mii nouă sute nouă franci şi şaizeci de centime.

– Aş fi scos mai mult decât atât pe ipoteci, zise ajutorul de notar.

– Această rentă, considerată ca uzufructul sumei de două milioane, va fi plătită doamnei Eugénie Turniquel, măritată Peyrol care se va bucura de ea până în ziua morţii sale, fiica sa nedispunând de cele

două milioane de franci, decât după moartea mamei sale.

– Iată un lucru admirabil, zise avocatul.

– Ba dimpotrivă, e cât se poate de stupid, zise contele. Şi noi cu ce vreţi să trăim în tot acest timp?

– Aveţi actul prin care v-aţi asigurat cinci sute de mii de franci … Mai adineauri, domnul Bador îl socotea în perfectă regulă …

– Într-adevăr, zise avocatul; nu mă pot atinge de banii soţiei mele, deci nu pot plăti.

– Eşti un pungaş, îi zise contele.

– Şi tu un ticălos!

– Gata, strigă Rigot, cu vocea lui de stentor, accepţi, domnule conte, sau nu?

– Pe legea mea, zise contele, două milioane pe care să le tot aştepţi mult şi bine … Un viitor frumos, e adevărat, dar un viitor foarte îndepărtat.

– Aha, domnule, deci asta era dragostea dumitale pentru mine, strigă Ernestine.

– Ei, domnişoară, zise el, mama dumitale e încă foarte tânără.

– Ce grozăvie! zise Eugénie.

– Te rog nu te frământa atâta, zise avocatul, ce, vrei să te îmbolnăveşti?

Eugénie se întoarse din nou şi întâlni privirea lui Luizzi, care părea privirea unui om cu mintea tulburată. Atunci Rigot îl întrebă pe conte:

– Ei bine, domnule, accepţi sau nu?

Contele şovăi şi notarul îi zise în şoaptă:

– Doamna Peyrol e tânără, dar bunica e bătrână şi dacă ai răbdare să aştepţi, în cel mult doi ani te vezi cu milionul care-i revine.

– Într-adevăr, zise Ernestine.

– Ei bine? Ce zici? întrebă Rigot.

– Accept, zise contele.

– Domnii care merg la Paris, au nevoie de cai de poştă? întrebă Petit-Pierre.

– Staţi un pic că nu s-a terminat, strigă notarul. Trebuie să vedem pe cine va alege doamna Turniquel.

– Eu nu mă bag, strigă ajutorul de notar.

– Nici eu, spuse funcţionarul agentului de schimb.

– Dacă nepoată-mea, care este atât de mândră, zise doamna Turniquel, e contesă, de ce n-aş fi şi eu baroneasă?

În aceeaşi clipă, Petit-Pierre, care se pregătea să plece, îi spuse baronului:

– Uite că plecam fără să vă dau scrisoarea pe care mi-a dat-o domnul acela înalt şi slab. Am uitat-o în buzunar …

Petit-Pierre aruncă scrisoarea pe masă. Luizzi o luă ca s-o citească; în salon era un continuu du-te-vino; avocatul se străduia s-o liniştească pe Eugénie, iar contele se certa cu Ernestine din pricina milionului bunicii fetei.

Scrisoarea era concepută astfel:

„Domnule, împotriva dumneavoastră a fost emisă o hotărâre executorie de arestare, pentru suma de o sută de mii de franci. Am luat toate măsurile ca să fiţi întemniţat; toate autorităţile au fost informate. Binevoiţi, deci, ori a-mi da banii, ori a venit la Mourt, unde vă aştept, dacă vreţi să evitaţi neplăcerile şi scandalul unei arestări publice.

Laloguet, gardian comercial"

– Un milion! strigă notarul pentru a restabili ordinea şi liniştea în salon, un milion! Aţi auzit? Un milion cu care viitorul soţ va face ce va pofti!

– Hai, baroane, zise Rigot, ce faci, ai adormit? Vrei să fii cumnatul sau prizonierul meu? Căci, te previn, eu sunt purtătorul scrisorii de schimb şi îţi jur că vei sta cinci ani la răcoare. Te întreb o dată: primeşti?

Luizzi îşi vârî unghiile în piept.

– A doua oară …

Baronul îşi zgârie, furios, pielea.

– A treia şi ultima oară: vrei?

– Da! strigă Luizzi şi, ridicându-se, privi în jurul lui cu un aer atât de ameninţător, încât nimeni nu îndrăzni să râdă sau să scoată vreo vorbă.

– Lecţia a fost cam dură, zise Rigot.

– Nu chiar atât cât am crezut eu, zise notarul.

XLI

Ameţeala

– Ei, dacă lucrurile stau astfel, la masă, domnilor, la masă! E o masă la care am invitat pe toţi proprietarii bogaţi din împrejurimi. La masă, şi fiecare să ofere braţul soţiei sale. Să ne prezentăm cum se cuvine. Domnul de Lémée să-i ofere braţul Ernestinei; avocatul, să-i ofere braţul Eugéniei, iar baronul să încheie şirul, cu doamna Turniquel.

Baronul mergea de parcă era beat, neştiind nici ce face, nici ce spune. Fu aşezat la masă între viitoarea sa nevastă şi un bărbat de vreo treizeci de ani, care se numea domnul Carin. La începutul mesei îl auzise vorbind cu contele de Lémée, pe care-l întrebase:

– Ei bine, dragul meu, ai făcut o afacere bună?

– Nu prea bună: două milioane după moartea maică-si ...

– La fel ca şi mine: dumneata aştepţi averea, iar eu funcţia de pair.

Luizzi asculta, urmărind peste tot josnicia, pentru a şi-o justifica pe a sa. Deodată, notarul strigă:

– Hai să bem! E cineva care nu-mi dă dreptate?

– Ei, drăcie, eu nu, zise domnul Carin. Eu când fac o prostie, întotdeauna beau!

Şi ciocniră împreună. Când notarul dădu paharul pe gât, din gura lui ieşi un abur fierbinte ca şi cum ar fi aruncat vinul într-o pâlnie încinsă la roşu.

– Bea şi dumneata, baroane, zise domnul Carin, vinul te face să suporţi mai uşor femeile bătrâne, cumnaţii şi cumnatele.

– Da, zise Armand furios, să bem! Nu vreau să mă mai gândesc la nimic!

Şi bău. Bău pahar după pahar, cu o asemenea înverşunare, încât, în curând, văzu sala şi pe meseni cum se leagănă în jurul lui. De altfel, nu era singurul.

– Bravo! strigă Rigot. Iată că lumea s-a încins! Aduceţi paharele mai mari.

Fură aduse nişte pahare uriaşe, care conţineau fiecare aproape o sticlă întreagă de şampanie.

– În cinstea tinerei şi frumoasei Ernestine, viitoare contesă de Lémée!

– Sărută-ţi nevasta, domnule conte, zise Rigot pe jumătate beat.

Şi contele o sărută pe Ernestine.

– Să continuăm urările şi să dublăm porţiile! Alte pahare!

Fură aduse alte pahare şi mai mari.

– În cinstea nepoatei mele, Eugénie! bâigui Rigot.

– În cinstea frumoasei Eugénie! se strigă din toate părţile.

– Avocatule, sărută-ţi nevasta!

Şi avocatul, care lua şi el parte la festin, o sărută pe Eugénie care fugi şi se ascunse ruşinată de acea orgie.

– Bun, continuă Rigot, pahare şi mai mari!

Se aduseră nişte pahare de-a dreptul colosale şi după ce le umplu, Rigot strigă:

– Pentru superba Jeanne Rigot, fostă văduvă Turniquel şi viitoare baroană de Luizzi!

– Pentru superba Jeanne! strigară toţi.

– Sărută-ţi nevasta, baroane! strigă Rigot.

Şi Luizzi o sărută.

Atunci, dominând toate strigătele acelei orgii dezlănţuite, se auzi un râs ascuţit şi pătrunzător; în clipa următoare, baronului i se păru că tot cea ce vedea lua nişte forme bizare: masa aducea acum cu o adunare de draci încornoraţi, ciudaţi, monstruoşi, cu şervete atârnate de gât şi bând din nişte pahare care nu se mai goleau niciodată. Apoi i se păru că notarul, sau mai curând diavolul, se cocoţase pe masă şi stătea pe vârful unui cuţit, după care începu să strige:

– Ah, stăpâne, iată-te deci mult mai jos decât toţi cei pe care i-ai dispreţuit! Ai fi putut să te însori cu singura femeie pe care n-am putut s-o înfrâng, dar ai dispreţuit-o, pentru că ai crezut că e săracă. Ah, stăpâne, cupiditatea te-a orbit până într-atât, încât n-ai avut răbdare să citeşti până la capăt ceea ce era scris în contractul pe care eu însumi ţi l-am pus sub ochi. Aşa că tu, baronul de Luizzi, nobil din anul 908, bogat, având milioane, în vârstă de treizeci şi doi de ani, ai acceptat să te însori cu fata unui om de rând, văduva Turniquel, în vârstă de şaizeci şi patru de ani! Ah, stăpâne, ai într-adevăr în tine ceva mare şi nobil! Hai, acum ciocneşte cu mine, stăpâne, în sănătatea şi în onoarea ta!

Văzând acea mutră şi auzind acele cuvinte, Luizzi se simţi cuprins de un soi de frenezie şi, apucând un cuţit, se năpusti spre infernalul său sclav şi i-l înfipse în piept.

Auzi un ţipăt cumplit, toată vraja se destrămă şi douăzeci de glasuri murmurară în jurul lui:

– L-a ucis pe notar! L-a ucis pe notar!

– Nu, strigă Luizzi, l-am ucis pe diavol!

Apoi se prăbuşi, doborât de grozăvia pe care-o făptuise.

Când Luizzi îşi veni în fire, se afla întins pe un pat, într-o odaie ale cărei gratii de fier îl făcură să

bănuiască cum că se afla într-o închisoare. În fața lui stătea diavolul.

– După cum vezi, stăpâne, încă n-am murit!

– Unde mă aflu?

– În închisoare.

– De ce?

– Fiindcă l-ai înjunghiat pe notarul Niquet.

– Eu?

– Da, tu; e adevărat că erai beat turtă, ceea ce, probabil îți va da șansa să-ți sfârșești zilele la galere.

– Eu, la galere?

– Preferi ghilotina?

– Jupâne, visez sau îți baţi joc de mine? Nu vrei să-mi spui ce s-a întâmplat?

– Azi nu mai am vreme …

– Şi când te voi revede?

– Poate pe lumea cealaltă.

– Deci, mi-am pierdut clopoțelul?

– E la grefa tribunalului.

– Sunt pierdut …

– Iată un cuvânt frumos pentru un vodevil.

– Lasă-mă, jupâne, lasă-mă … Mi-am pierdut talismanul, dar să știi că am profitat de pe urma lecțiilor tale, mai mult decât crezi. N-am uitat povestea Eugéniei și nici felul cum ți-a scăpat.

– Ei drăcie, iată că mă faci să mă gândesc la ea.

– Ce-a devenit?

– Avocatul se roagă Domnului în fiecare zi pentru sănătatea nevestei lui, iar fiică-sa se roagă în fiecare zi să moară maică-sa cât mai curând.

– Biata mamă!

– He! He! He! Vezi că mi-am ținut făgăduiala?

– Dar nu și față de mine.

– Nu te-am smuls de pe patul de suferință? Nu te-am vindecat? Nu ți-am redat libertatea?

– Da, ca să mă vâri într-o poveste și mai urâtă.

– Din care te pot scoate foarte ușor.

– Cum?

– Asta-i treaba mea!

– Dar cu ce preț?

– Am făcut un târg cu tine, când te-ai vindecat: sau să te însori în doi ani, sau să-mi dai zece ani din viața ta. Acum am să-ți propun altul.

– Care? Mi se pare că nu mai pot încheia niciun târg avantajos, în situația în care m-ai adus. Dacă voi fi condamnat, nu mă mai pot însura, iar tu vei avea cei zece ani din viața mea.

– Cine știe, stăpâne? Poate că peste doi ani voi avea nevoie de tine!

– Și care e noua condiție pe care mi-o pui?

– De când am încheiat primul târg, au trecut două luni. Îți mai rămân încă douăzeci și două de luni ca

să-ţi cauţi o nevastă. Dă-mi douăzeci de luni din viaţa ta şi suntem chit. Te scutesc până şi de însurătoare.

– În cazul ăsta, înseamnă că ştii că nu voi fi condamnat.

– Se poate, zise diavolul. Accepţi, bine; nu, adio!

– Stai o clipă ...

– Grăbeşte-te, stăpâne; azi e în 26 iulie 1830; în 26 februarie 1832, te eliberez, îţi redau libertatea, averea, reputaţia, tot ceea ce-ai pierdut.

– Iar vrei să mă tragi pe sfoară ...

– Priveşte ...

În timp ce diavolul rostea acest cuvânt, uşa celulei se deschise şi în pragul ei îşi făcură apariţia judecătorul şi grefierul. Erau urmaţi de un medic, în care Luizzi îl recunoscu cu groază pe doctorul Crostencoupe, al cărui savant studiu, pe care-l publicase, despre vindecarea baronului de Luizzi, făcuse să fie numit medic al închisorilor. Judecătorul îi zise:

– Vezi, domnule, dacă acuzatul poate suporta un interogatoriu.

– Aveţi veşti despre victimă?

– Rana e gravă şi pare mortală, aşa că acuzatul va fi probabil condamnat. Niquet era foarte iubit în ţinutul lui, unde era şeful Partidului Liberal. Juriul este alcătuit numai din liberali, aşa că va fi cu atât mai aspru cu cât acuzatul are un nume ilustru şi face parte

din vechea nobilime. Afacerea e urâtă de tot. Familia lui s-a constituit parte civilă şi, instigată de avocatul Bador, va pune în mişcare cerul şi pământul, pentru a-l condamna pe acuzat. De altfel, antecedentele acuzatului nu sunt de natură să atragă indulgenţa judecătorilor; în clipa când l-am arestat pentru crimă, urma să fie arestat pentru neplata unor datorii, apoi pentru o escrocherie la care a dat o mână de ajutor.

– Despre ce escrocherie e vorba?

– A introdus, la Paris, în casa unei doamne de Marignon pe un oarecare marchiz de Bridely, când ştia bine că acel om avea alt nume şi nişte acte false cu care se legitima. Şi cum aşa-zisul marchiz a stors o sumă destul de mare de bani de la acea doamnă, după care a dispărut, se presupune că baronul de Luizzi îi e complice.

– Baronul de Luizzi! strigă Crostencoupe. Baronul de Luizzi! Dar îl cunosc foarte bine!

– Ei bine, iată-l!

– Dar omul ăsta e nebun, arhinebun; eu sunt cel care l-a vindecat prima oară; dar l-am pierdut din vedere şi probabil că s-a ţicnit din nou şi încă atât de bine, încât a şters-o, fără să-mi plătească.

– Deci, crezi că e de prisos să-l interoghez? întrebă judecătorul.

– Total de prisos.

– E suficient, zise judecătorul, vom porunci să se constate că e nebun.

Luizzi tocmai voia să protesteze, dar diavolul îi făcu semn să tacă şi cei doi îl lăsară singur.

– Vezi şi tu mijlocul de a te salva! Constatarea nebuniei te va salva de la instrucţia judiciară şi de la judecată.

– Iar vrei să mă înşeli …

– Când te-am mai înşelat, stăpâne? Când mi-ai cerut să-ţi spun povestea doamnei de Marignon de care n-ai profitat decât ca să săvârşeşti o faptă urâtă, ale cărei ponoase le tragi acum? Te-am înşelat când mi-ai cerut să-ţi spun povestea Eugéniei şi când ai avut prilejul să-mi scapi, să te eliberezi de sub tutela mea şi să fii un bărbat cu adevărat fericit? Nu ţi-am arătat cu mâna mea ceea ce trebuia să te determine să te însori cu acea femeie? E vina mea că n-ai avut răbdare să citeşti până la capăt? Dacă, aşa cum fac mai toţi bărbaţii, te încrezi în aparenţele lucrurilor, dacă ai rămas ceea ce eşti şi ceea ce sunt aproape toţi bărbaţii, adică egoişti, lacomi şi prezumţioşi, am eu vreo vină? Te înşel? Nu, stăpâne, eu nu te-am înşelat!

– Dar averea mea? strigă Luizzi.

– Dă-mi cele douăzeci de luni pe care ţi le cer şi te voi scoate de aici bogat, nevinovat şi, ceea ce este cel mai important, respectat şi stimat.

– Cum vei face?

– Îţi voi spune atunci.

– Probabil că voi dormi douăzeci de luni în şir. Ei bine, ia-le.

Diavolul îl atinse pe Luizzi cu degetul şi acesta adormi.

A doua zi, când se trezi, se afla în aceeaşi celulă. Nimic nu se schimbase, în afară de clopoţelul pe care-l zări lângă el. Imediat îl chemă pe diavol şi-l întrebă:

– Am dormit admirabil, deşi cam puţin. Dar socotind că începând din seara asta voi dormi, probabil, timp de douăzeci de luni, ceea ce mă sperie cel mai mult e ce voi face ziua. Douăzeci de luni de somn, zău că te pot face să înnebuneşti …

– Ca să te distrezi, citeşte, zise diavolul.

– Poţi să-mi faci rost de câteva cărţi?

– Pot face chiar mai mult decât atât, pot să-ţi fac rost de nişte lucruri inedite. Urmează-mă.

Diavolul o luă înaintea lui Luizzi care-l urmă până ce ajunseră într-o cameră mobilată destul de bine. Luizzi îşi puse faimoşii ochelari pe care diavolul îi şi pregătise şi care-l ajutau să vadă limpede până în toiul miezului de noapte; şi iată că văzu o femeie de o rară frumuseţe, care dormea profund.

– Cine e femeia asta? întrebă Luizzi.

– Doamna Carin, soţia acelui tânăr încântător alături de care ai petrecut o seară atât plăcută.

– O seară groaznică.

– Poate pentru tine, jupâne.

– Da, eu m-am distrat un pic; aţi fost cu toţii nişte pramatii oribile.

Chicoti iar, cu râsul acela ascuţit de notar care-i străpunse inima lui Luizzi, ca o remuşcare şi urechea, ca o notă falsă. Baronul clătină cu putere din cap şi zise:

– Tu eşti oribil, tu care te înverşunezi să-mi arăţi lumea sub cele mai hidoase aspecte. Dar să lăsăm asta; mai bine spune-mi de ce această doamnă Carin stă la puşcărie? A săvârşit vreo crimă?

– Ai să afli îndată, zise diavolul.

Deschise secreterul doamnei de Carin, luă din el un manuscris şi i-l întinse lui Luizzi.

– Pentru că te temi de povestirile mele, zise el, pentru că ţi se pare că felul în care îţi prezint eu lumea e o satiră abominabilă, citeşte şi judecă singur. Eu mă voi mărgini să-ţi pun sub ochi doar hârtiile din dosarul procesului. Iat-o pe prima şi cea mai importantă.

Luizzi luă manuscrisul şi citi cu atenţie. Începe astfel:

„Edouard, tu, a cărui solicitudine mă ajută să îndur suferinţele şi grozăvia situaţiei în care mă aflu, tu eşti cel care m-ai rugat să-ţi istorisesc şirul nenorocirilor care m-au adus unde sunt acum. Află-le şi iartă-mi amănuntele prea minuţioase care le însoţesc; fiindcă trebuie să te conving mai mult că sunt zdravănă la cap, decât că sunt vinovată …"

– Ce vrea să însemne asta? zise Luizzi.

– Citeşte, răspunse diavolul. Când începi să citeşti un nou roman, te opreşti la toate frazele pe care nu le înţelegi?

– Nu, ar dura prea mult. Dar ăsta, după câte văd, nu e un roman, ci un caz de excepţie.

– Tot la fel va fi şi rezultatul; fiindcă vei înţelege despre ce anume e vorba …

– Iar nenorociri?

– Poate.

– Crime?

– Poate.

– De unde provine această femeie?

– Dintr-una din cele mai nobile familii ale Franţei.

– Şi a fost atât de nefericită?

– Poate chiar mai nefericită decât Eugénie.

– Dar mai mult ca sigur că ea n-a fost obiectul unui târg atât de ruşinos ca acea sărmană femeie. Poziţia ei înaltă a ferit-o de aşa ceva.

– Citeşte şi vei vedea dacă fata de nobil şi fata din popor mai au ce să-şi mai dorească.

Luizzi, care cunoştea atitudinile diavolului şi care ştia că nu-i putea smulge ceea ce nu voia să-i spună, se hotărî să ia cu sine manuscrisul. Ajuns în celulă, se aruncă pe pat obosit, deşi nu făcuse decât câţiva paşi, şi iată ce citi.

XLII

Expunerea

Sunt fiica marchizului de Vaucloix, pe care emigrația l-a ruinat ca pe atâția alții. În 1809, el s-a însurat cu mama, la München; ea era franțuzoaică, la fel ca și el și, tot ca el, se trăgea dintr-o mare familie. Nașterea mea a costat-o viața. Când tata s-a înapoiat în Franța, în 1814, aveam doar patru ani. Vrând să-i răsplătească fidelitatea, Ludovic al XVIII-lea l-a numit pair al Franței și i-a dat o slujbă la Curte. Totuși, veniturile acestei slujbe nu puteau acoperi cheltuielile tatălui meu așa că, atunci când a fost votată indemnizația de un miliard de franci pentru emigranți, partea care i-a revenit abia i-a ajuns să plătească numeroasele datorii pe care le făcuse după ce se întorsese în Franța.

Cât despre mine, am fost crescută într-un pension, unde am primit educația ce se dădea în general fetelor de rang înalt și cu avere mare. Desenam bine, cântam frumos, dansam minunat și mă îmbrăcam încântător.

Aveam idee despre literatura vremii, îmi plăcea muzica italiană și discutam cu o ușurință ce trecea pe atunci drept spirit. În rest, nu știam absolut nimic despre situația tatălui meu, căruia îi plăcea să-mi încurajeze înclinația către luxul unei vieți elegante.

Împlinisem optsprezece ani și începusem a mă plictisi de acel pension când, într-o dimineață, tata veni să mă anunțe că aveam, în sfârșit, să intru și eu în acea lume pe care n-o văzusem decât în rarele mele învoiri de la școală, dar pe care mi-o închipuiam nespus de încântătoare. Nu-ți voi zugrăvi bucuria mea de tânără fată, când m-am văzut stăpână pe timpul și pe voința mea, visând la cele mai dulci succese, aranjându-mi o viață plină de bucurii, cu inima deschisă prieteniilor de soi și, uneori, chiar gândindu-mă la dragoste. Vezi, procedez în ordine: îți scriu cum eram la optsprezece ani și cât eram de dezarmată în fața oricărei nenorociri.

Peste câteva luni, toată acea încredere în viață se prăbuși. Tata fixă o zi de primire, dar la acele reuniuni nu veneau decât bărbați. Unii își petreceau seara jucând cărți, alții discutând politică. Cinci sau șase femei bătrâne își însoțeau bărbații și mă copleșeau cu dovezile lor de simpatie, încât mi se făcea silă doar cât le vedeam. Ceea ce mă mira cel mai mult în acel salon al tatei nu era atât lipsa fetelor și băieților de vârsta mea, cât prezența

unor persoane ale căror nume şi maniere arătau clar că făceau parte din burghezia de rând.

În timpul primelor serate, tata m-a pus să cânt, ca să le arate musafirilor „talentul“ meu. Prima oară m-au ascultat cu politeţe, a doua oară l-am auzit – în toiul celei mai strălucitoare fraze muzicale a cavatinei mele – pe unul dintre jucătorii de *whist,* strigând cu glas tare: „Şase de trei şi patru de onoare, am câştigat triplu!“ A treia oară, nici măcar persoanele de lângă pian nu s-au mai deranjat să-şi întrerupă discuţia. Am încetat să mai „farmec“ societatea, cum spuneau doi sau trei din cei mai puţin bădărani şi obligaţia de a-i primi pe oaspeţii tatălui meu a început a deveni o corvoadă tot mai greu de suportat.

Între timp veni iarna şi am auzit vorbindu-se la noi în casă despre baluri şi serbări mult mai puţin decât se vorbea la pension. Am încercat să-mi explic acea singurătate. Căci tinereţea mea, gândurile, speranţele mă izolau complet de toţi cei care mă înconjurau. Încet-încet, m-am lăsat cuprinsă de o plictiseală profundă, fără ca tata să bage de seamă acest lucru, sau nevrând, poate, să-l bage de seamă. Într-o seară, venind lume mai multă ca de obicei, m-am retras într-un colţ al salonului şi, cu cotul sprijinit de colţul unei canapele, am început să mă gândesc cu regret la serile vesele din pensionul nostru şi la visurile pe care

mi le făceam, referitoare la viitor. Nu eram totuşi dintre cele care-şi făceau iluzii romantice despre viaţă. Eu nu avusesem în viaţa mea nici pe cine idolatriza şi nici nu posedam o avere fabuloasă. Nu doream decât o inimă care să mă iubească, un spirit care să se armonizeze cu al meu, şi o bunăstare cuvenită rangului pe care-l aveam; asta era tot ce-mi doream de la viaţă. Nu erau nişte dorinţe extravagante, deşi, a nădăjdui o viaţă liniştită, cinstită şi fericită, se pare că în lumea noastră e chiar mai rău decât o viaţă extravagantă. Oricum ar fi, ajunsesem să-mi regret iluziile. Şi nu aveam decât nouăsprezece ani. Eram frumoasă, simţeam cu inima şi cu mintea că aveam tot ceea ce trebuie, pentru ca o femeie să fie admirată şi poate chiar iubită. Sigur că gândurile mele o cam luaseră razna, căci am auzit dintr-odată, în spatele meu, o voce care mi-a spus: „Inima care tânjeşte, n-are ceea ce doreşte!“

Acest vechi proverb popular nu mi s-ar fi părut deplasat, dacă persoana care mi l-a adresat, nu l-ar fi spus pe un ton grosolan. Când m-am întors, am văzut un bărbat urât, cu o mutră jovială; purta o cravată foarte mică şi un guler enorm la cămaşă; jiletca lui colorată abia îi cuprindea trupul monstruos, era îmbrăcat într-o haină de un cafeniu deschis, avea

pantaloni negri foarte scurţi, ciorapi albi de bumbac şi pantofi cu nişte rozete.

Prezenţa acelui om la domnul de Vaucloix era una dintre marile mele mirări şi, fără să-mi fi vorbit mai mult decât ceilalţi, îmi displăcea mai mult ca oricine. Era atât de priceput la oameni şi la afaceri, încât ghicea mai întotdeauna motivele interesate pentru care i se povestea un anumit lucru; apoi istorisea acele motive cu un cinism plin de dispreţ faţă de oameni, care-mi jignea întotdeauna ideile mele încă neîntinate. Dacă oricare altul ar fi observat tristeţea mea, m-aş fi scuzat, pretextând că nu mă simţeam prea bine; dar, necăjită că tocmai omul acela brutal observase mâhnirea mea, i-am răspuns foarte sec:

– Nu doresc nimic domnule şi nici n-am ce dori.

– Hm! Hm! făcu omul cel rotofei, aşezându-se lângă mine şi suflându-şi cu zgomot nasul, într-o batistă albastră de bumbac. Orice fată încă nemăritată îşi doreşte câte ceva!

– Adică, domnule, credeţi că aş dori să mă mărit?

El mă privi fix şi-mi râse în nas cu o obrăznicie fără pereche.

– Nu-i nevoie să mi se spună acest lucru, fiindcă se vede de la o poştă!

– Eşti foarte ager, domnule! i-am spus pe un ton cât se poate de dispreţuitor, pentru că omul acela mă iritase cumplit.

– Sunt chiar mai ager decât îţi închipui, îmi răspunse, fără să-i pese că-i întorsesem spatele, căci ţi-am găsit ceea ce cauţi: un soţ!

– Un soţ! am strigat, întorcându-mă spre el.

– He! He! He! Cum ai auzit cuvântul, ai şi făcut urechile pâlnie!

– Domnule, i-am spus, jignită de felul cum interpretase mirarea mea, te rog să nu mai continui discuţia care i s-ar părea tatălui meu cu totul nepotrivită.

– Iertare, de o mie de ori iertare, dar să ştii că tatăl dumitale m-a autorizat să vorbesc despre acest lucru.

Din cale-afară de uimită, am privit în jur, după tata, şi l-am zărit în celălalt colţ al salonului, observându-mă. Printr-un uşor semn din cap, îmi dăduse de înţeles că dorea să-l ascult pe domnul Carin. Şi fiindcă tot am scris acest nume, mai întâi ar trebui să înţelegi cine era acest domn Carin care-mi vorbise astfel şi care continuă:

– Ei, şi fiindcă tot am rostit cuvântul „soţ“, n-are rost să bat prea mult apa în piuă. E vorba de fiul meu.

– Fiul dumitale! i-am zis, cu un aer de stupefacţie, privindu-l din cap până în picioare şi încercând să ghicesc cum putea arăta fiul unui asemenea personaj.

Cum se pare că niciun gând nu-i scăpa acelui om, mi-a răspuns pe un ton amar, de glumă:

– Nu-ţi fie teamă! Domnul fiu arată bine. E un filfizon care-şi curăţă unghiile cu săpun de Windsor şi care-şi dă cu uleiuri scumpe pe păr. E un bărbat subţire, care vorbeşte din vârful buzelor şi care poartă lornion. E baron. I-am cumpărat un titlu de baron. Iar dacă vrei să fii marchiză, îi voi cumpăra şi un titlul de marchiz!

N-am mai avut puterea să răspund la acea propunere grosolană. Dar m-am simţit atât de umilită, încât am întors capul, pentru a-mi ascunde lacrimile care mi-au venit în ochi. Domnul Carin băgă de seamă, se ridică brusc şi-mi spuse:

– Ascultă, domnişoară, eu ţi-am spus, ce aveam de spus! Ai toată noaptea la dispoziţie să te gândeşti! Mâine ţi-l voi prezenta pe fiu-meu, iar mâine-seară îmi vei da răspunsul; afacerea asta trebuie să se termine repede, fiindcă eu n-am vreme de pierdut!

După care se îndepărtă, lăsându-mă uluită de felul de a proceda şi alarmată de acea cerere în căsătorie, în care presimţeam o nenorocire. Am încercat să mă apropii de tata, dar el m-a evitat cu o grijă care mi-a dat de înţeles că nu era dispus să-mi dea nicio explicaţie. Contrar obiceiului meu, am rămas în salon până la ora când nu se mai aflau acolo, decât câţiva

jucători înrăiţi, nădăjduind să-l fac pe tata să mă asculte. Dar el se aşeză la o masă de joc, după ce-mi spuse în trecere:

– Mâine să te scoli devreme, căci vei avea cinstea de a fi prezentată familiei regale!

Cea de a doua veste mă miră tot atât de mult cât şi prima, dar mă mai linişti. Am asociat, în mod firesc, ideea prezentării mele la Curte cu cea a căsătoriei şi n-aş putea să spun de ce credeam că nu mă puteau sacrifica, măritându-mă sub atât de nobile auspicii.

Domnul Carin îmi spusese să mă gândesc toată noaptea la propunerea pe care mi-o făcuse; şi a avut dreptate, fiindcă n-am dormit deloc şi am plâns ceasuri în şir căci, ceea ce mi se întâmplase, era mult prea departe de ideile pe care mi le făcusem eu despre măritiş; un cuvânt pe care fetele tinere nu-l rostesc niciodată, dar pe care inima lor îl murmură fără încetare, cuvântul „dragoste“, n-avea încă niciun sens pentru mine. Dar, dacă ai şti, Edouard, de câte ori, eu şi colegele mele, ne-am încheiat discuţiile cu această frază: „Oh, eu nu mă voi mărita niciodată decât cu cel pe care-l voi iubi“, vei înţelege groaza mea când m-am văzut, pe neaşteptate, ameninţată că voi fi dată unui bărbat pe care nici măcar nu-l cunoşteam. Vei înţelege durerea care rămâne după o astfel de experienţă.

Niciodată nu m-am gândit că aş putea să mă opun dorinţei tatălui meu şi când m-am întrebat dacă aş fi în stare, am simţit o slăbiciune peste care mi-am dat seama că nu voi putea trece. Auzisem vorbindu-se adesea despre fete care opuseseră o rezistenţă energică planurilor făcute de familiile lor. Dar, pentru mine, toate astea erau nişte poveşti romantice, pe care nu le întâlneşti în viaţa de toate zilele. Uneori, seara, între noi – inimi neştiutoare – se strecura câte o poveste despre câte o fată ce preferase să moară, decât să se mărite cu un bărbat de care-i era silă; deplângeam nenorocirea acelei biete fiinţe şi lăsam să ne cadă câteva lacrimi de admiraţie pentru un atât de mare curaj. Dar când acest gând mi-a venit şi mie în minte, n-aş putea spune nici că l-am respins, nici că m-a înfricoşat, fiindcă nu m-aş fi simţit niciodată în stare să-l pun în practică. Eram ca o sărăntoacă amărâtă, căreia i se vorbeşte despre fastul unui mare senior, dar care întoarce capul, mulţumindu-se cu bucata ei de pâine udată de lacrimi, fără nicio invidie, fără nicio nădejde, într-atât mă simţeam de departe de acea înaltă situaţie. Eram fricoasă şi cutezanţa de a-mi lua viaţa mă depăşea. Nu vedeam deci nimic care m-ar fi putut smulge din nenorocirea ce mă ameninţa, căci mă gândisem între altele – să mă arunc la picioarele regelui şi să-l rog să mă ia sub protecţia sa. Dar toate astea

erau gânduri nebuneşti, căci n-aş fi ştiut să-i spun de ce eram atât de nefericită. De altfel a-i vorbi regelui, a mă arunca la picioarele sale, a face un act de voinţă atât de violent, ar fi fost ceva peste puterile mele, din moment ce eu nu eram în stare să-l refuz pe tata, a cărui autoritate fusese întotdeauna cât se poate de binevoitoare faţă de mine.

Dacă-ţi povestesc toate astea, Edouard, o fac să-ţi arăt că sunt o biată femeie slabă, care nu numai că nu poate nimic pentru alţii, dar care nu poate nimic, nici măcar pentru ea.

Sosi şi cea de a doua zi; domnul de Vaucloix îmi spuse să fiu gata pentru slujba de dimineaţă. I-am trimis vorbă că aş vrea să discut un minut cu el; mi-a trimis la rându-i vorbă că vom avea timp să discutăm în trăsură, în drum spre palatul Tuileries. Am coborât deci în salon şi am auzit în cabinetul tatei, de alături, vocea domnului Carin. Tocmai eram pe cale să mă retrag, când acesta deschise uşa şi-mi spuse pe un ton ce nu admitea replică:

– Spune-i regelui că eşti de acord. În ce mă priveşte, eu n-am decât un lucru să-ţi spun, ca spaniolii: *„Si no, no“*.

M-am întors ca să nu mai văd chipul acelui om ce mi se părea că dispune de mine, mai mult decât propriul meu tată. Domnul Carin se opri, apoi continuă:

– Deci, îi vei spune regelui că eşti de acord, fiindcă n-am chef să-mi dau banii ca să faci mutra asta de spânzurată! Ai auzit?

A ieşit, iar eu m-am uitat la tata; era roşu de ruşine; mi-am dat seama că nu se înroşise nici de indignare, nici de mânie, fiindcă mi-a evitat privirea.

– Hai, hai să mergem, spuse el, a sosit ceasul!

Trecu înaintea mea. L-am urmat, zicându-mi că o alta ar fi cutezat să nu-l urmeze şi i-ar fi cerut o explicaţie. Când am ajuns în curte, el se şi urcase în trăsură. Foşnea furios nişte hârtii pe care i le dăduse cineva. Mânia lui era atât de mare, încât n-am mai îndrăznit să-l întreb nimic. Aproape că nici nu-mi dădea atenţie. Citea furios hârtiile şi murmura:

– Trebuie să isprăvim odată … Destul … Destul …

Când se mai linişti, împături hârtiile, le puse în buzunar şi scoase altele, pe care le citi atent şi cu plăcere.

– Nu mă poate refuza, spunea el încet, după fiecare frază citită. Ar fi prea mare ingratitudinea şi totuşi ei sunt atât de ingraţi încât …

Aproape că uitasem de durerea mea în faţa durerii tatălui meu, aşa că l-am întrebat cu blândeţe:

– Ai primit veşti proaste, nu-i aşa?

– De unde ştii?

– Aşa mi s-a părut …

– Nu, Louise, îmi spuse el, revenindu-şi imediat. Dimpotrivă, am dobândit tot ceea ce doream: ţi-am aranjat o situaţie strălucită, alături de un om distins şi menit a face o carietă politică tot atât de înaltă, pe cât de mare îi este şi averea.

– Vorbeşti de băiatul domnului Carin?

– Da, despre el. Un om mai presus de neamul său ales, un om cu idei largi şi cu concepţii vaste, un om de care sunt mândru că pot să-i asigur poziţia în societate şi viitorul.

Nu-l înţelegeam prea bine pe tata, dar mi se părea că acele elogii îi ieşeau greu din gură. Hotărându-mă brusc, i-am spus următoarea frază, care mi se părea o culme a îndrăznelii:

– Dar încă nu l-am văzut pe acest …

– Oh, îl vei vedea, mi-a zis tata pe un ton de crudă ironie; n-o să te ducă la altar ca pe-o victimă. A trecut vremea acelor căsătorii barbare, în care familiile nobile sacrificau fericirea copiilor lor. Să nu-ţi fie teamă de toate acele prostii, exploatate cu atâta abilitate de filozofi şi de iacobini şi acceptate într-un mod atât de stupid de către burghezii liberali.

Tonul cu care au fost rostite aceste cuvinte m-a împiedicat să mai pun alte întrebări şi, de altfel, am şi ajuns în curând la castel. Abia atunci tata m-a privit cu

atenție. Remarcând paloarea și tristețea mea, mi-a zis brusc:

– Cei ai? Ce ți s-a întâmplat? Ce vrei să creadă lumea despre tine, văzându-te cu o asemenea mutră? Toți vor crede că te sacrific … că te …

Se opri în fața cuvântului pe care se pregătea să-l rostească. Dar oricât de neștiutoare aș fi fost, l-am ghicit. Acea frază îngrozitoare a domnului Carin: „N-am chef să-mi dau banii, ca să faci mutra asta de spânzurată!“, îmi reveni în minte. Am înțeles că voia să spună că … „te vând“! Am izbucnit în lacrimi. Tata bătu din picior, cu mânie, apoi se potoli.

– Hai, Louise, zise el, fii rezonabilă, lucrurile nu s-au terminat și dacă tânărul nu-ți place, vom căuta pe altcineva; dar, te rog, fii calmă față de toată lumea asta care ne observă. Am și așa destul dușmani la Curte, care abia așteaptă să mă calomnieze!

Vorbind astfel, îmi șterse ochii cu batista lui, iar eu m-am oprit din plâns.

– Așa, draga mea Louise! Ești o fată bună! Speră, speră și în curând vom fi fericiți!

Am coborât din trăsură și m-a condus la capelă.

Edouard, ți-am povestit această scenă în cele mai mici amănunte, ca să te fac să înțelegi că presimțeam amenințarea unei nenorociri pe care nu puteam s-o precizez. Îmi dădeam seama că mă îndrept pe un drum

plin de obstacole, fără să le pot vedea însă în mod distinct, în jurul meu. Cât ar fi trebuit să mă tem de capătul unde avea să mă ducă, fără să știu unde se afla și ce reprezenta acel capăt! De fapt, la asta s-a rezumat toată viața mea: temeri fără o bază materială și pe care nu puteam decât să le alung doar ca pe o sminteală; o nenorocire care nu avea consistență, dar care totuși se ținea mereu de mine, ca o umbră. Frică de o nălucă nevăzută, durere fără o rană aparentă! Dar toate aceste reflecții îți vor spune mai puțin cât am suferit, decât povestirea faptelor.

Deci, am ajuns la capelă; regele încă nu venise. Am observat că eram privită cu multă curiozitate; dar, având în vedere locul sacru unde ne aflam, toată acea curiozitate se mărgini la câteva priviri furișe, care se întorceau repede spre cartea de rugăciuni deschisă, oamenii murmurând câteva cuvinte în fața ei, ca și cum s-ar fi rugat. Mi-am ocupat locul ce-mi fusese rezervat și în curând a apărut și regele. Fusesem crescută mai curând în obiceiuri religioase, decât într-o evlavie sinceră. Îmi îndeplineam îndatoririle creștinești cu respect, dar nu cu elan. Niciodată, până în ziua aceea nu implorasem Cerul, cerându-i mila și ajutorul, rugându-mă din adâncul inimii mele. Pentru că nu simțisem nevoia nici de milă, nici de ajutor.

Tata îmi spusese ca, de îndată ce se va sfârşi slujba, să vin lângă el. Am făcut întocmai, iar el m-a luat repede şi m-a dus cu sine într-o lungă galerie. Apoi s-a oprit, spunându-mi:

– Regele va trece pe aici, fii atentă să-i răspunzi cum se cuvine, dacă te va întreba ceva!

Într-adevăr, peste puţin apăru şi Carol al X-lea; era urmat de Delfin şi de soţia Delfinului. Primi, cu bunăvoinţă, câteva cereri care-i fură înmânate. Discuta, plin de satisfacţie, cu persoanele care-l însoţeau. Dar când îl zări pe tata, un uşor nor de nemulţumire trecu pe chipul lui.

– Dumneata eşti, Vaucloix? zise el.

Tata îl salută şi mă luă de mână ca să mă prezinte. Regele, care nu observase această mişcare, trecu, zicând:

– Urmează-mă!

Tata se luă după el, iar eu am rămas încurcată, neştiind ce să fac, crezând că regele evitase să mă vadă; mi-am aruncat în jur privirile aproape pierdute; dar le-am întâlnit pe cele ale doamnei Delfine; ea se apropie de mine şi-mi spuse cu un aer plin de bunăvoinţă:

– Însoţeşte-ţi tatăl, domnişoară!

Am salutat-o şi m-am dus după tata, fără să am prezenţa de spirit să rostesc măcar un cuvânt.

Regele mergea repede; m-am strecurat destul de greu printre persoanele din suita lui şi am străbătut mai

multe săli, fără să-l pot ajunge. Noroc că s-a oprit într-un salon unde a intrat doar cu tata. Rămasă singură, nu m-am putut abţine să nu strig: „Tată …“

Regele se întoarse şi, privindu-mă din uşă cu o asprime care începu a i se şterge treptat, zise:

– Eşti fata lui Vaucloix?

– Da, Sire.

– Ei bine, urmează-ne!

Am intrat împreună cu tata, care păru foarte contrariat de prezenţa mea; valeţii închiseră uşile după noi. Rămăsesem la intrarea în cabinetul lui Carol al X-lea, pe care tata îl urmase până în capătul opus. Tata vorbea în şoaptă, aşa că n-am auzit ce i-a spus regelui. Dar părea să-i solicite o favoare, pe care regele nu voia să i-o acorde. Discuţia se încinse; uitaseră că eram acolo; căci l-am auzit pe rege răspunzându-i tatei destul de repezit:

– Da, da, ştiu că astea-s cuvintele dumitale pe care le spui tuturor: „Ingrat ca un Bourbon …“

Tata păru să se scuze, dar Carol al X-lea continuă pornit:

– Şi culmea e că aceste cuvinte însoţesc întotdeauna toate acele lucruri care ne sunt reproşate într-un mod atât de dur …

Tata replică şi mi se păru că l-am auzit vorbind despre serviciile pe care i le adusese.

– Nu le-am uitat, zise regele.

– Şi cu toate astea, îmi refuzaţi, Sire, ceea ce aţi acordat multora dintre colegii mei: contelui de C., marchizului de B. şi totuşi aceştia nu şi-au pierdut averile în emigraţie, dimpotrivă, şi le-au sporit în timpul Republicii şi al Imperiului.

Regele se întoarse înciudat, apoi răspunse:

– Dar, la urma urmei, cine-i omul ăsta?

Regele ascultă cu atenţie răspunsul tatei; acesta, vrând să-şi întărească spusele, scoase nişte hârtii din buzunar şi i le întinse regelui. Dar de-abia apucă regele să-şi arunce ochii peste ele, că tata şi strigă:

– Iertare, Sire, le-am încurcat, v-am dat alte hârtii!

Regele se uită prin ele şi-l privi pe tata cu o severitate care-l obligă pe acesta din urmă să-şi coboare privirea.

– Lasă, spuse el, lasă, domnule Vaucloix; din hârtiile astea am aflat mult mai mult decât mi-ai spus ...

Apoi regele începu a citi hârtiile. După format şi după şiretul roşu cu care erau legate, mi-am dat seama că erau cele care îl înfuriaseră pe tatăl meu, în trăsură. Pe măsură ce le citea, chipul regelui devenea din ce în ce mai sumbru. Până la urmă, sfârşi prin a striga:

– O asemenea harababură e de-a dreptul înfricoşătoare! Şi mai ales, o asemenea sumă!

Domnul de Vaucloix făcu un semn regelui, care îşi îndreptă privirea spre mine.

Mi-am dat seama că fusese avertizat prin acel semn să nu spună în faţa fetei cuvinte care puteau acuza un tată. Într-adevăr, regele mă privi o clipă, apoi mi-am dat seama că începuseră să discute despre mine; căci şi gesturile şi privirile lor se îndreptau, fără voia lor, către mine. Această nouă discuţie cu voce scăzută se isprăvi, în sfârşit, căci l-am auzit pe rege zicând cu asprime:

– Dacă o fac, domnule, o fac numai pentru ea, ca să nu moară în mizerie; căci ar fi o ruşine pentru demnitatea numelui pe care-l porţi!

După aceste cuvinte pe care le-am auzit destul de clar, deşi regele le-a rostit cu glas scăzut, am văzut că se îndreaptă spre mine. Tata mergea în spatele lui; chipul îi era răvăşit. Îndreptă spre mine nişte priviri disperate şi-şi împreună mâinile ca pentru a mă implora. Acest gest mi-a inspirat o milă cumplită.

– Vrei să te măriţi, domnişoară? mă întrebă, pe neaşteptate, regele.

– Da, Sire.

– Şi eşti bucuroasă de o asemenea căsătorie?

L-am privit pe tata, care mi-a făcut un semn afirmativ.

– Las-o să vorbească singură, domnule, spuse regele, care observase manevra. Apoi adăuga: Ai acceptat cu bucurie căsătoria asta?

– Da, Sire, cu bucurie, am răspuns pe un ton atât de plin de înflăcărare, încât până şi regele rămase surprins.

Majestatea Sa mă privi cu multă tristeţe şi cu o milă adâncă.

Apoi îmi spuse cu blândeţe:

– Bine domnişoară. N-am dreptul să mă opun la un atât de nobil devotament! Şi trase de cordonul unui clopoţel.

– Sire, lăsaţi mai târziu, zise domnul de Vaucloix.

– Nu, nu, nu, vreau să nu mai aud vorbindu-se despre treaba asta.

Apăru un uşier, căruia regele îi porunci să cheme un secretar care sosi imediat cu o mapă. Regele, care se plimba prin cabinet, zise repede:

– Ordonanţa privindu-l pe ginerele domnului de Vaucloix!

Secretarul i-o întinse. Regele o semnă şi i-o întinse tatei.

– Iat-o, domnule, îi spuse el. Apoi se întoarse spre mine şi-mi zise, salutându-mă:

– Îţi doresc să fii fericită, domnişoară!

Am ieşit şi am străbătut în grabă apartamentele. Am coborât scara şi ne-am urcat în trăsură.

– Acasă, zise tata, şi zboară ca vântul!

La un moment dat, în trăsură, nu se mai putu abţine şi-şi dădu drumul:

– O avem, avem hârtia! strigă el. O avem! Dar cu câtă greutate! Fără tine, aş fi fost pierdut. Dar tu, fata mea, ai fost minunată! Până şi hârtiile pe care le-am încurcat cu atâta stângăcie ... Nici dacă aş fi făcut-o în mod special şi nu mi-ar fi reuşit mai bine! Iată că şi hârtiile unui aprod sunt bune la ceva! Adevărul e că există zile bune în care totul îţi merge din plin ... Ah, biata mea Louise, vei fi fericită! Vei avea o avere colosală, căreia va trebui să înveţi să-i faci onorurile! A fost o lovitură de maestru, ce mai .... ce mai ... Trebuia neapărat să reuşesc astăzi! Căci dacă nu, mâine ... dar o am, iat-o, iat-o!

Şi citi din nou, cu plăcere, ordonanţa pe care i-o dăduse regele.

În ce mă priveşte, eram la fel de neliniştită de bucuria tatălui meu, cum fusesem şi din pricina disperării lui. După câte se părea, eu făcusem un mare sacrificiu, dar încă nu ştiam despre ce anume era vorba. Îmi era frică să-l întreb pe tata, fiindcă acum mă temeam să nu fie prea târziu. L-am privit cu tristeţe cum nu-şi mai găsea locul de bucurie, dorind şi temându-se, în acelaşi timp, de o explicaţie pe care totuşi n-o putea amâna la nesfârşit. Şi astfel am ajuns acasă ...

XLIII

Prima întrevedere. Adunarea creditorilor

În clipa în care am coborât din trăsură, portarul i-a spus tatei:

– Domnul Carin e în salon ...

– Foarte bine, foarte bine, a zis tata, întrerupându-l. Vino, vino, fata mea! Hai să-i anunţăm această fericită veste ...

M-a tras după el şi am intrat în salon.

– Iat-o! Iată hârtia! a strigat tata, arătându-i ordonanţa regelui.

– Semnată? întrebă Carin, năpustindu-se spre tata.

– Semnată! răspunse acesta. Vino încoace să-ţi povestesc tot ...

Ieşiră amândoi lăsându-mă singură în salon cu un tânăr, care, atunci când am intrat noi, se afla în ambrazura unei ferestre şi pe care tata, mai mult ca sigur, nu-l văzuse. Tânărul mă salutase în tăcere, iar eu abia am apucat să-i răspund la salut, căci cei doi şi ieşiră

din salon. La început, m-am simţit foarte încurcată. Căci, trecând prin faţa lui, i-am văzut privirea, sau mai curând lornionul acelui tânăr, îndreptat spre mine. Treaba asta mi s-a părut atât de impertinentă, încât, fără să-mi plec ochii, l-am privit drept în faţă. Trebuie să-ţi mărturisesc adevărul, Edouard: era de o rară frumuseţe. Observând că mă supărasem, îşi lăsă în jos lornionul, cu o graţie cu totul deosebită, încât ai fi zis că era un învins care-şi preda sabia. Tocmai mă pregăteam să mă retrag, când el înaintă spre mine şi-mi spuse, fără a fi câtuşi de puţin încurcat:

– Domnişoara de Vaucloix binevoieşte să-mi îngăduie a mă prezenta singur?

Nu i-am răspuns; m-am simţit roşind, aşa că n-am putut decât să mă înclin uşor. Eram cu atât mai înciudată de încurcătura mea, cu cât băgasem de seamă că el o observase şi că lăsa impresia unui om din cale-afară de curios. Când intrasem în casă, eu auzisem toată fraza pe care o rostise valetul atunci când tata îl întrerupse: „Domnul Carin e în salon împreună cu fiul său“. Ceea ce însemna că-l aveam în faţă pe viitorul meu soţ. Te rog să-ţi aminteşti toate stările sufleteşti prin care trecusem. Tot acel mister care mă înconjura, mila cu care fusesem tratată de rege, ciudăţenia a tot ceea ce se petrecea şi, ca o culme a hazardului, acea întrevedere neaşteptată, fără intermediari, fără

pregătire; toate astea puteau să tulbure o fată chiar mult mai puţin timidă decât eram eu. Trebuie să-ţi spun totul, Edouard: în toate visele mele de groază de peste noapte, imaginea bărbatului care-mi fusese sortit, nu era chiar ultima care mă chinuia. Necunoscându-l, îmi închipuiam că seamănă cu tatăl său, iar săpunul de Windsor, şi uleiul de păr lăudate de domnul Carin mă înfricoşaseră cumplit. Aşa că-ţi poţi da seama cât am fost de surprinsă când, în loc de caricatura pe care mi-o închipuiam, am văzut un bărbat de o eleganţă rafinată şi, trebuie s-o repet, de o frumuseţe desăvârşită. Mi se pare normal ca vederea lui să mă fi uluit; pentru că-i depăşea cu mult pe cei mai frumoşi dintre iubiţii pe care femeile şi-i imaginează atunci când n-au fost îndrăgostite niciodată. Şi asta mi se întâmpla chiar în momentul în care credeam că fusesem dăruită unui monstru. Trece-mi cu vederea cuvântul, pentru că mi se păruse că fusesem în situaţia fecioarei ce urma să fie înghiţită de fluviul Scamandre, dar care găseşte în locu-i un tânăr frumos, ce îngenunchează în faţa ei. Cum eu tăceam, am crezut că viitorul meu soţ era tot atât de încurcat ca şi mine, din moment ce nu spunea nimic. Am cutezat să-l privesc, ca să văd cât era de tulburat. Stătea nemişcat în faţa mea şi mă privea cu un surâs a cărui expresie nu cutez să ţi-o descriu, acum când cred că l-am înţeles pe deplin. Dar atunci, surâsul

lui m-a speriat, fără să-mi pot da seama de ce. Aşa că tulburarea şi ciuda care m-au cuprins, au făcut să-mi dea lacrimile. Siguranţa lui mă enerva şi aş fi vrut din tot sufletul să nu-mi vină cu nimic în ajutor. În acel moment aş fi dat orice să am – nu zic prezenţă de spirit – dar măcar impertinenţa pe care o au unele femei. Mă simţeam umilită de a fi dominată atât de deplin. Voiam, cu orice preţ, să mă smulg din acea situaţie imposibilă şi m-am smuls printr-o stângăcie şi mai mare.

– Vreţi să vorbiţi cu tatăl meu, domnule? l-am întrebat pe un ton pe care l-am făcut să sune cât mai sec.

– Nu, domnişoară, cu dumneata vreau să vorbesc.

– Nu prea ştiu dacă se cade …

– În felul în care tatăl meu şi al dumitale manevrează lucrurile, e de presupus că vor uita multă vreme de acum încolo că e necesar să ne prezinte unul altuia. Să facem deci în aşa fel, ca şi când nu ne-ar fi uitat şi, pentru că, mai devreme sau mai târziu, acest lucru tot va trebui să se întâmple, să-mi îngădui să am cu dumneata o discuţie pe care o doresc cu ardoare.

Toate astea au fost debitate pe un ton şi cu o precizie care atestau că bărbatul care-mi vorbea astfel era perfect stăpân pe gândurile şi pe vorbele sale. M-am simţit ca o fetiţă în faţa acelui om şi, dacă n-aş fi văzut cât era de tânăr, aş fi crezut că aud vorbind un

retor grav care discuta despre o problemă în care era sigur că are câştig de cauză.

Îmi oferi mâna şi mă pofti să iau loc. Se aşeză şi el alături de mine.

– Vor să ne căsătorească, îmi spuse el, sclifosindu-se; dar această dorinţă a lor are nevoie de o aprobare foarte înaltă. Dacă dumneata crezi că poate fi obţinută …

– Doar ai văzut cât de bucuros era tata, domnule; atât pe cât îmi pot da eu seama, regele a îngăduit să …

– Pardon, domnişoară; regele poate îngădui ceea ce dumneata poţi respinge.

Am roşit şi am întors capul.

– Regele, reluă el, tărăgănându-şi cuvintele, poate spune da, dar dumneata poţi spune nu! Ce zici?

Întrebarea pusă aşa, de-a dreptul, mai mult mă jigni, decât mă puse în încurcătură. Acel tânăr, care şedea lângă mine, ştia perfect ce avea de spus, ca să mă tulbure. Am recurs la una din acele fraze, anume scrise pe care le întâlneşti în povestirile cele mai de curând; i-am răspuns, bâlbâindu-mă:

– Domnule, voi face ceea ce-mi va porunci tatăl meu …

Printr-o mişcare abia simţită, domnul Carin se trase mai încolo de lângă mine, şi, deşi nu mă uitam la el, simţeam cum mă privea cu un aer care trebuie să fi fost

de o obrăznicie fără pereche. Tăcu un moment, apoi, luându-mi mâna, mi-o sărută într-un fel cu totul deosebit, apoi continuă cu un uşor accent ironic:

– Nu poţi fi mai frumoasă şi mai … bună.

Tonul, felul în care rosti cuvântul „bună“, aproape că mi se părură o insultă. Un fulger de mânie îmi scăpără în inimă; un fulger într-adevăr, pentru că n-a durat decât atât cât să-mi inspire un răspuns la fel de obraznic, sau măcar să-mi dea puterea de a mă retrage. Dar iată că intrară tata şi domnul Carin.

– He! He! făcu domnul Carin, iată că tinerii s-au şi cunoscut. Foarte bine! Guillaume, vreau să-ţi spun că-ţi dau o nevastă deosebit de frumoasă … poate puţin cam moale şi cam timidă …

– Domnul vrea să spună puţin cam tâmpită, am replicat eu imediat, jignită de tonul bătrânului Carin.

– Domnişoara are dreptate, zise Guillaume, rânjind.

Mi-am îndreptat privirile către tata. Era roşu la faţă şi încurcat. Am rămas uluită să-l văd acceptând insulta care mi se adusese, fără ca măcar să protesteze. M-a cuprins o milă stranie atât pentru el, cât şi pentru mine, când a încercat să mai îndulcească fraza, adăugând:

– Într-adevăr, fiica mea are dreptate să se burzuluiască, domnule Carin; şi mie mi s-a părut că acel compliment pe care i l-ai făcut, lăsa de dorit …

– Bine, bine, iată un flăcău care se pricepe de minune cum să le dezgheţe pe fetele timide!

Şi înainte ca eu să am vreme să mă mir de această nouă grosolănie, adăugă:

– Hai, hai, acum nu mai avem vreme de pierdut. Tu, Guillaume, du-te la biserică, la primărie şi la notar; dumneata domnule de Vaucloix, du-te la ... ştii dumneata unde ... oferă douăzeci şi cinci la sută, vor fi foarte bucuroşi. Mie mi i-am rezervat pe cei mai recalcitranţi şi făgăduiesc să-i potolesc. Adunarea generală va avea loc aici, diseară; totul trebuie isprăvit astăzi. Înţelegi că nu putem publica strigările la biserică, decât după ce totul va fi semnat. Dacă cineva se îndoieşte de ceva, nu vom obţine un bănuţ în plus şi ni se duce dracului toată afacerea. Fii atent, Guillaume, să nu publice strigările decât peste trei zile.

– Am înţeles, tată, zise Guillaume cu nerăbdare. Doar nu mă crezi un imbecil!

– Domnul Guillaume are dreptate, am spus imediat, mânată de dorinţa de a-i înapoia viitorului meu soţ impertinenţa, fără să bag de seamă că fraza pe care o repetam nu se potrivea câtuşi de puţin cu cea rostită de el.

Guillaume schiţă o uşoară grimasă, care-mi dovedi că nu făcusem decât să-i confirm părerea proastă pe care şi-o făcuse despre mine şi, în mânia mea, am bătut, furioasă, din picior. Tata, cu toate că-şi dădea

foarte bine seama cât trebuie să sufăr, s-a supărat văzând acel gest de nerăbdare.

– Hai, Louise, mi-a spus cu severitate, fără copilării; te rog reflectează şi fă bine şi ascultă-mă!

– Domnişoara m-a făcut să nădăjduiesc că voi fi fericit, a zis Guillaume, apoi m-a salutat şi a ieşit din odaie împreună cu tatăl meu şi cu al lui.

Am rămas singură. Aşa a decurs prima întrevedere cu viitorul meu bărbat. Întâmplarea mi l-a scos în cale pe neaşteptate, m-am simţit tulburată, cum era de altfel firesc să se simtă orice tânără fată, şi mi l-a înfăţişat aşa cum era el în realitate, fără a încerca să-şi ascundă vreunul din cusururi. Vei vedea mai târziu că era unul dintre acei oameni la care nu contează decât prima impresie, în părerea pe care şi-o fac despre ceilalţi. Edouard, tu care mă cunoşti, ştii cât sunt de vanitoasă; aşa că trebuie să-ţi dai seama de umilinţa unei fete care nu mai este chiar atât de tânără, încât să fie tratată ca o copilă, şi care ştie că a fost socotită proastă şi încă mult prea proastă, din moment ce i s-a spus direct în faţă acest lucru, de care încă se mai îndoia. Ascultă-mă bine, Edouard şi nu te arăta plictisit de toate aceste amănunte din viaţa mea; sunt necesare, ca să te fac să-ţi dai seama că nenorocirea nu constă întotdeauna în ceea ce numim nenorocire. Într-adevăr în ziua aceea eram nenorocită, fără să pot spune cuiva că mi s-a

întâmplat o nenorocire. Aşa că m-am mulţumit doar să plâng, hotărând în sinea mea că, dacă va fi cazul, aveam să-l înfrunt pe tata. Acea hotărâre îmi spori şi mai mult spaimele, fiindcă-mi dădeam seama că voi bate în retragere în faţa unei porunci sau al unui cuvânt al tatălui meu şi că nu voi face altceva decât să-i furnizez armele împotriva mea. Şi totuşi îmi era pur şi simplu ruşine să dau dovadă de atâta slăbiciune, încât nici măcar să nu încerc să fac acel efort de voinţă, cu toate că ştiam că era absolut inutil. Dar era totuşi o datorie faţă de mine însămi. Plină de nelinişte, l-am aşteptat pe tata toată ziua. Dar l-am aşteptat în zadar. Înainte de înapoierea sa, m-am trezit în casă, întâi cu zece, apoi cu douăsprezece persoane cu nişte mutre destul de comune, care umpluseră salonul. Din când în când servitorii veneau să-mi spună că toţi acei oameni îl solicitau pe tata, cu o obrăznicie neaşteptată, rostind cuvinte supărătoare la adresa lui, zicând că se juca cu ei, ameninţând că vor pleca, dar că-l vor învăţa ei minte să vină la întâlnirile la care niciodată nu venea, neţinându-se de cuvânt, după cum îi era obiceiul. Auzind pomenindu-se despre obiceiurile tatălui meu, precum şi despre unele cusururi ale sale, mi-am dat seama că trebuia să fi fost vorba de o adunare a creditorilor. Dacă tu, sigur că ştii mult mai multe în această privinţă, eu, în schimb, habar n-aveam ce urma

să se întâmple. Singurul lucru pe care-l înţelesesem din tot ceea ce auzisem şi din tot ceea ce se întâmpla, era faptul că tata era desconsiderat. În vremea asta larma din salon crescu atât de mult, încât m-am dus, hotărâtă să spun cine sunt şi, dacă ar fi fost nevoie, să pun capăt scandalului. În momentul în care m-am oprit în faţa uşii cu geamuri şi m-am uitat pe după un colţ al draperiei să văd cine erau acei oameni, l-am văzut pe tata intrând şi am auzit un strigăt general, apoi o serie de apostrofe ironice.

– Ah! Iată-te! Ce fericire! Vrei să ştii ce vrem … Ca să ne umpli iar de promisiuni! Dacă nu ne poţi oferi decât atât, mersi! Nu mai ţine! precum şi nenumărate alte lucruri rostite prin colţurile salonului, de diverse glasuri ce păreau să-şi fi sporit insolenţa.

– Nu e vorba de promisiuni, spuse tata pe un ton care mi se păru cam smerit. E vorba de bani, de bani lichizi!

– Pe care-i vom vedea la Paştele cailor, zise unul.

– Pe care-i vei vedea mâine, sau astă-seară, dacă vrei.

– Ia tăceţi. Afacerea e foarte simplă, zise un altul. Plăteşti, te respectăm! Îmi datorezi zece mii nouă sute douăzeci şi trei de franci, ai chitanţa, în clipa în care îmi dai banii!

Un moment se făcu linişte şi tata spuse:

– Să ştiţi domnilor, că n-am găsit banii necesari pentru a vă mulţumi, decât făcând nişte sacrificii imense. Mă văd obligat să vă declar că aceste sacrificii vor fi inutile, dacă nu-mi veniţi şi dumneavoastră în ajutor şi nu-mi acordaţi o reducere a creditelor.

Am avut impresia că un singur glas alcătuit din alte douăzeci, a strigat:

– Niciun bănuţ!

Apoi unul a zis:

– Sau îmi dai banii, sau nu mi-i dai! Ori totul, ori nimic!

Altul a spus:

– Pentru douăsprezece mii de franci, cred că am dreptul să spun că un marchiz şi un pair al Franţei m-a pungăşit.

Iar altul:

– Hai, hai, mereu aceeaşi poveste; eu nu las un ban, din ceea ce-mi datorezi!

Tata scoase din buzunar un portofel, îl puse pe masă, îl deschise şi scoase din el o mare sumă de bani în bilete de bancă. Nu-ţi pot spune cum s-au năpustit toţi acei oameni către masă. După ce au căscat ochii şi gura la mormanul acela de bani, doi dintre creditori s-au depărtat de masă, apropiindu-se de uşa dincolo de care mă aflam eu.

– De unde dracu a găsit atâţia bani? zise unul în care l-am recunoscut pe tapiţerul casei. Ştiu că nu i-a mai rămas totuşi nimic de vândut.

– Nici măcar votul lui la Cameră.

– Doar dacă n-a vândut-o pe fiică-sa!

– E în stare de orice!

– Poate că regele i-o mai fi plătit încă o dată datoriile. Carol al X-lea ţine foarte mult la marchiz.

– Într-adevăr, s-ar putea! Oare ce sumă să fie acolo?

– Douăsprezece sau cincispreze pachete a câte zece mii ...

– Deci, aproape cincizeci de mii de scuzi. Nu e nici măcar un sfert din ceea ce ne datorează.

– Dacă ne oferă un sfert, până la urmă ne va da jumătate. Iar dacă ne oferă jumătate, înseamnă că are toată suma în buzunar. Eu nu semnez nimic.

– Fii atent!

– Eu zic să-i lăsăm întâi pe ceilalţi. Fii sigur că le va plăti tot doar celor ce se vor ţine tari!

– Ia, hai să vedem ce spune. Văd că face propuneri.

Într-adevăr, tata începuse a vorbi ca şi cum ar fi răspuns la o întrebare:

– Ce vă ofer, domnilor? Vă ofer douăzeci şi cinci la sută din datorii.

Cei doi interlocutori îşi dădură coate.

– Adică un sfert? strigă un bondoc. Ţi-am livrat cele patru roţi ale berlinei dumitale. Şi dumneata vrei să-mi scoţi ochii, plătindu-mi numai una. Ţi-am făcut o reducere de cinci la sută, pierzând tot câştigul. Sunt de acord că ţi-am lucrat pe degeaba, dar acum nu mai las din datorie nici măcar un bănuţ.

Spunând acestea, căruţaşul veni să se aşeze alături de tapiţer, căruia îi spuse:

– Ei, ce părere ai?

– Eu, zise tapiţerul, accept şi un sfert din bani. Tot e mai bine decât nimic! O să ne dea acum o parte, iar restul peste doi, trei ani.

– Crezi? zise căruţaşul.

– Eh, domnul de Vaucloix datorează un milion două sute de mii de franci. Şi, fiindcă ţi-a arătat şaizeci sau optzeci de mii de franci, ţi se pare că ţi-a arătat Peru-ul! În ce mă priveşte, dacă-mi datorează mai mult de cincizeci de mii de franci şi-mi dă pe loc zece mii, eu îi iau imediat.

– Drace! zise căruţaşul. Ăsta-i ultimul dumitale cuvânt?

– Ultimul! Ah, dacă n-ar fi avut prilejul să fie pair, ar fi zăcut de mult la închisoarea Sainte-Pélagie. Dar aşa, uite cum îşi bate joc de noi! Te sfătuiesc să primeşti oricât îţi dă!

– Să-l ascultăm, iată-l că spune ceva.

Tata începu într-adevăr a vorbi; şi cum cei care se aflau lângă uşă tăcură, am ascultat şi eu.

– V-am adunat pe toţi ca să auziţi cu urechile voastre ce am de gând să fac. Ofer un sfert din datorie dar vă declar că, dacă există şi un singur recalcitrant, nu vă mai dau nimic!

Urmă un protest general.

– Nimic! reluă tata. Nu pot face un atât de imens sacrificiu, ca să nu-mi găsesc o vreme liniştea şi să fiu mereu urmărit de creditori. Aşa că vedeţi ce hotărâţi; vă las o jumătate de ceas de gândire.

– Dar e un adevărat furt! începu a se striga din mai toate părţile. Nu tratezi cu atâta neruşinare nişte oameni cinstiţi ca noi!

– Ei, domnilor negustori, zise tata, dar când daţi faliment, voi vă trataţi altfel creditorii? Dacă le daţi a zecea parte din datorie, sunteţi convinşi că se pot socoti nişte oameni fericiţi.

La aceste cuvinte, un potop de strigăte şi de ocări se revarsă din toate colţurile salonului. Tata păru că vrea să plece şi se apropie de uşa în dosul căreia mă aflam eu. Tapiţerul îl opri şi-i zise încet, în vreme ce toţi ceilalţi se consultau în gura mare.

– Dă-mi patruzeci la sută din datorie şi-ţi aranjez eu toată afacerea.

– Îţi dau douăzeci şi cinci la sută.

– Atunci, n-ai făcut nicio ispravă!

– Iar ei, nici atâta!

– Ai o mobilă foarte scumpă, ar putea fi vândută!

– Dumneata, care mi-ai vândut-o, crezi că face o sută cincizeci de mii de franci?

Tapiţerul schiţă un gest de nerăbdare şi reluă:

– Nu-i vorba de asta! Hai, fă un efort şi mergi până la treizeci şi cinci la sută.

Tata şovăi şi sfârşi prin a-i spune în şoaptă:

– Treizeci!

– Nu, treizeci şi cinci!

– Imposibil!

– Ei bine, fie şi treizeci! Las' pe mine că aranjez eu!

Tata ieşi şi dădu nas în nas cu mine.

– Ce faci aici?

Mi-am coborât privirile.

– Ai auzit discuţia?

Tăcerea mea a fost singurul răspuns. Dar uită brusc de mine şi, apropiindu-se de uşă, trase cu urechea la ce se vorbea dincolo. Mă aşteptam ca tata să se înfurie pe mine. Chiar doream acest lucru. Simţeam nevoia să dea dovadă de un pic de demnitate, fie chiar şi numai faţă de mine. Dar el nu-mi spuse nimic şi începu să privească de după draperie, aşa cum făcusem şi eu mai înainte. Apoi murmură:

– Aha! Semnează! Foarte bine! Foarte bine!

Povestea se tărăgănă multă vreme, dar tata nu-şi părăsi un moment locul, fiind când agitat, când surâzător. În sfârşit, larma se potoli încet-încet; tata se dădu brusc înapoi, parcă pentru a face loc cuiva care se pregătea să intre. Într-adevăr, nu peste mult, intră tapiţerul.

– Ei, cum e? întrebă tata.

– Chitanţă generală.

– La douăzeci şi cinci la sută?

– Nu, la treizeci, aşa cum mi-ai spus. Eu am pregătit terenul, acum nu rămâne decât ca dumneata să dai banii. Ai făgăduit să dai banii pe loc, aşa că dă-i şi nu-i mai lăsa pe oameni să aştepte. Am scos-o destul de greu la capăt şi trag nădejde că n-ai să mă uiţi. Ce dracu! Când ai fost om cinstit toată viaţa, socot că meriţi să fii răsplătit! Altfel, să ştii că n-ai fi ajuns la niciun rezultat cu ei.

Ce cuvinte groaznice auzeam şi nu le auzeam decât eu, că tata era ocupat să verifice chitanţele, comparându-le cu lista datoriilor sale.

– Şi chitanţa dumitale unde e? îi zise el tapiţerului.

– La mine, răspunse celălalt. Mi se pare, domnule marchiz, că am făcut destul pentru dumneata şi că nu merit să pierd şi eu ca ceilalţi.

– Nu-ţi pot da nimic în plus, răspunse tata.

– Bine, zise tapiţerul luând chitanţele, atunci înseamnă că n-am făcut nimic.

– Un moment, zise tata, am să-ţi dau treizeci şi cinci …

– Mă rog, eu sunt om de înţeles; de altfel, eu mi-am recuperat o bună parte din datorie. Dă-mi şaizeci şi gata!

– Nu, treizeci şi cinci.

Tapiţerul se îndreptă spre uşă cu chitanţele în mână.

– Cincizeci, zise el, niciun ban mai puţin!

Tata şovăi, tapiţerul deschise uşa.

– Patruzeci! strigă tata.

– Cincizeci, zise tapiţerul.

– Fie, cincizeci, acceptă tata.

Tapiţerul închise uşa.

– Asta înseamnă douăzeci şi cinci de mii de franci pierduţi, zise el oftând. Hai să facem socoteala … Şase sute douăzeci şi cinci de mii de franci datorie, din care se plăteşte doar treizeci la sută, plus cota parte a mea … În total, o sută nouăzeci şi şase de mii patru sute de franci.

Tata verifică, apoi calculă şi zise:

– Iată o sută nouăzeci şi şapte de mii de franci. Dă-mi şase sute de franci restul.

– Păi ăsta-i bacşişul meu, zise tapiţerul.

– Mă rog, zise tata, fie, numai scapă-mă cât mai repede de vampirii ăştia!

– Dă-mi răgazul să reglementez socotelile cu fiecare în parte şi n-ai să mai auzi de ei! Dar nu intra în salon, ca să nu-ţi audă urechile ce nu trebuie!

Tapiţerul ieşi, luând cu el lista datoriilor şi se aşeză la o masă, unde fu imediat înconjurat de toţi creditorii.

– Ai reuşit? îl întrebară într-un glas.

– Am reuşit, zise tapiţerul.

– Dacă nu eram atât de grăbiţi, zise unul, am fi izbutit să-i smulgem treizeci sau patruzeci la sută din datorie!

În acel moment, tata îmi făcu semn să-l urmez. Cred că te miri, Edouard, că-ţi pvestesc toate aceste amănunte cu atâta precizie. Atunci n-am înţeles nimic, dar mai târziu, tot auzind vorbindu-se despre afaceri şi dibuind cheia acestui limbaj cifrat, am înţeles multe din lucrurile pe care nu le pricepusem atunci

L-am urmat deci pe tata într-un salonaş care era la meu şi prima frază pe care o rosti fu următoarea:

– Află că mă bucur că ai auzit tot. Asta îţi va arăta mai bine cât de greu am putut face faţă nevoilor, ca să te pot mărita cu domnul Carin. Căci numai datorită acestei căsătorii mi-am putut achita toate datoriile, aşa cum ai văzut.

Ţi-am mai spus că eram o fiinţă lipsită de curaj. Ţi-am spus, de asemenea, că mă hotărâsem să-i pun unele întrebări tatei. Dar când am auzit ce sacrificiu făcuse pentru mine, m-am resemnat, dintr-o slăbiciune pe care am numit-o curaj, ca să mă supun dorinţei sale.

Sunt cinstită, Edouard, şi-ţi spun adevărul despre mine. Primul sentiment pe care l-am simţit, a fost de bucurie; bucuria că avusesem bunul-simţ să nu mă opun căsătoriei cu Guillaume.

– Tată, i-am răspuns, dorinţa dumitale e lege pentru mine şi sunt mândră că, ascultându-te, îţi înapoiez o părticică din tot ceea ce ai făcut pentru mine.

– Foarte bine, Louise, zise tata, uşor emoţionat. Soţul tău se va înapoia curând; fii cât se poate de drăguţă cu el; să ştii că e un om distins.

– Pentru tot ceea ce a făcu pentru dumneata, tată, are dreptul la recunoştinţa mea.

Un oftat amar a fost singurul răspuns al tatei, căci chiar în acea clipă şi-au făcut apariţia cei doi Carin, tatăl şi fiul. Încă din uşă Carin-bătrânul strigă:

– Bravo, dragul meu, nici eu nu m-aş fi descurcat mai bine! Au acceptat douăzeci şi cinci la sută.

– Vrei să spui treizeci, zise tata.

– Douăzeci şi cinci! Căruţaşul, cu care m-am întâlnit, mi-a zis douăzeci şi cinci. Mi-a şi arătat cât primise.

Atunci, tata îi istorisi tărăşenia cu tapiţerul.

– Ei bine, zise Carin-bătrânul, ca „om cinstit“ ce este, a vârât în buzunar cinci la sută la întreaga sumă, plus partea lui de datorie; a încasat în total cincizeci şi şapte de mii de franci când, de fapt, datoria lui era de cincizeci şi două de mii de franci.

– Dar e un pungaş! strigă tata.

– N-ai niciun mijloc să-l iei de gât? întrebă Guillaume.

– Am să cercetez, zise domnul Carin. Dar ne vom ocupa mai târziu de acest lucru.

Mai târziu, am aflat că tapiţerul fusese mandatarul domnului Carin care-şi luase astfel înapoi o parte din banii pe care-i dăduse tatei. Apoi adăugă:

– Am fost la Ministerul de Justiţie ca să isprăvim cu ordonanţa aia! Dar nu se poate face nimic decât după căsătorie. Aşa că, Guillaume, nu vei deveni moştenitorul, pe bune, al titlului de pair al domnului de Vaucloix, decât după cincisprezece zile.

Aceste vorbe au fost ca un fulger pentru mine, căci mi-au explicat sensul scenei care avusese loc la rege. Abia în acel moment mi-am dat seama că în tot ceea ce se petrecuse eu nu contasem nici cât negru sub unghie. Cei doi Carin cumpăraseră titlul de pair al tatei, iar pe mine mă acceptaseră ca pe o condiţie a acelui târg. Lucrurile mi s-au limpezit atât de repede, încât, fără voia mea, am scos un uşor strigăt de surpriză.

– Ce, ea nu ştie nimic? întrebă domnul Carin.

– Tocmai mă pregăteam să-i explic toate aceste lucruri, când aţi intrat pe uşă, răspunse tata, prost dispus.

– Drace! făcu domnul Carin pe un ton alarmat. Apoi se întoarse spre mine: Sper că vei consimţi să te măriţi, nu-i aşa? Vezi că eu i-am dat banii pe încredere …

Tata făcu un gest de nerăbdare.

– Nădăjduiesc că fără noi şiretlicuri, domnul Vaucloix, zise bătrânul Carin, încingându-se. De data asta, chiar că ar fi o adevărată pungăşie! Mai ales că nu mi-ai dat nicio chitanţă pentru cei două sute cincizeci de mii de franci pe care i-ai primit de la mine! Cred că e cazul să ne explicăm!

Oare să-ţi mai spun, Edouard? Tata, a cărui umilinţă mă mâhnise atâta, mi se arătă sub o înfăţişare şi mai jalnică. Fiindcă, profitând de faptul că nu-i dăduse nicio chitanţă domnului Carin, îi răspunse cu trufie:

– Ei, domnule, dacă fiica mea nu consimte, mi se pare că n-o pot târî cu forţa la biserică!

– Ce vrea să însemne asta? zise domnul Carin, palid de mânie.

– Vrea să însemne, zise Guillaume, pe un ton sec şi rece, că domnul marchiz ne-a tras pe sfoară!

– Domnule! strigă tata, uitându-se urât la el.

M-am vârât între ei şi i-am spus lui Guillaume:

– Linişteşte-te, domnule, nu ţi-ai pierdut banii!

– Slavă Domnului! zise domnul Carin. Eşti o fată cinstită, ceea ce e mult mai important, decât să fii isteaţă!

Guillaume se apropie de mine şi-mi spuse cu o graţie calculată, atât a gesturilor, cât şi a cuvintelor:

– Mi-aş fi pierdut fericirea.

Edouard, iartă-mă pentru ceea ce-ţi spun acum: dar fraza asta mi-a inspirat milă: viitorul meu soţ mi s-a părut un prost. Şi ca să nu te revolţi împotriva acestui cuvânt, trebuie să-ţi vorbesc despre firea acelui tânăr, a cărui tiranie bănuiesc că n-ar fi suportat-o decât prea puţine persoane. Nu ştiu dacă mă voi putea face pe deplin înţeleasă: dar închipuie-ţi că ţi se arată nişte mase albe în zare; la prima vedere, crezi că sunt nori; apoi vine cineva care-ţi spune că sunt munţi, ţi-i arată, îţi vorbeşte despre ei în amănunt, despre înălţimea şi măreţia lor. Ei bine, după explicaţia asta, nu mai vezi nori la orizont, nu mai vezi în faţa ochilor decât munţii pe care ţi i-a descris acea persoană. Îmi amintesc că m-a jignit acea frază a lui Guillaume. Totuşi, nu atunci am spus despre el că e un prost. Ci mai târziu, când am căpătat experienţă, când am început să văd limpede şi când necazurile prin care am trecut mi-au şters pentru totdeauna prima impresie. Faptul că nu mă puteam apropia sufleteşte de el, nu m-a înşelat asupra firii sale, care avea să-mi aducă nenorocirea.

XLIV

Soţia unui prost

Da, Edouard, există cusururi care atrag după ele mai multe necazuri, decât cele mai păcătoase vicii. Ţi-am mai spus, Guillaume era frumos, primise o educaţie temeinică şi foarte variată; avea o avere imensă; nu-i lipsise niciun fel de succes. Nu-ţi mai vorbesc de iubitele lui, despre care, bineînţeles, că mi-a povestit în amănunt, fără să mă cruţe câtuşi de puţin. Nu ştiu dacă a fost iubit vreodată. Dar cred totuşi că cunosc destul de bine lumea, ca să-mi dau seama că a avut o droaie de femei. Guillaume avea mania de a scrie versuri şi mania, şi mai fatală, de a ni le citi. Primeam în salonul nostru câţiva oameni distinşi, care ar fi vrut să ne vorbească despre creaţiile lor. Dar nu i-am văzut niciodată bucurându-se – în ochii lui – de vreun succes. Deşi era un muzician mediocru, se încăpăţâna să-şi compună şi să-şi cânte singur creaţiile; urmau apoi strigătele pline de

entuziasm ale celor din salon, în care doar eu singură sesizam ironia. Cât despre Guillaume, acesta se umfla în pene, convins fiind că, dacă ar fi vrut, ar fi devenit rivalul celor mai mari compozitori. Când am încercat să fac unele observaţii timide asupra acelui nefast entuziasm, am fost învinuită de invidie. La începutul măritişului meu, cum eu eram prima confidentă a creaţiilor sale artistice, am vrut să-i semnalez unele defecte şi să-i atrag atenţia asupra unor greşeli grosolane în ceea ce priveşte muzica. Dar sfaturile mele au fost primite cu un dispreţ nimicitor. Căci, trebuie s-o mărturisesc, eu nu eram pentru soţul meu decât o păpuşă frumoasă, dar proastă, căreia îi poruncea să tacă, de îndată ce deschidea gura. Niciodată, ţi-o jur, n-am văzut un om mai plin de sine ca Guillaume. Discuta despre orice problemă cu o convingere care-i punea în încurcătură chiar şi pe oamenii cei mai avizaţi. Până şi aspra independenţă a opiniilor tatălui său era cenzurată de către Guillaume. Şi totuşi, exista un lucru în care egala superioritatea tatălui său şi unde nu-şi mai îngăduia să-i dea sfaturi: dibăcia cu care se descurca în afacerile băneşti. Domnul Carin, văzându-l atât de abil în astfel de treburi, îl credea la fel de isteţ în toate celelalte de care el habar n-avea. Din când în când, încercam să dovedesc şi eu prin câte o epigramă, că nu eram chiar atât de lipsită de spirit sau de judecată cum credeau ei. Dar vârful subţire al penei de scris aluneca fără să lase

vreo urmă pe tripla cuirasă a vanității de care era apărat bărbatul meu. În sfârşit, jignită de mai multe ori, de dispreţul cu care mă copleşea, i-am trântit câteva sarcasme destul de violente; dar n-am obţinut nici măcar avantajul de a-l înfuria; a început să râdă, ca şi cum l-ar fi ocărât un copil.

Aveam o lojă la Operă şi una la Teatrul Italian şi am încercat să mă refugiez în acele spectacole atât de plăcute ochilor şi urechilor; dar n-a fost cu putinţă. Prezenţa şi observaţiile lui Guillaume îmi stricau orice plăcere. Făcând uz de „competenţa" sa în materie de muzică, lăudat tot ceea ce era prost şi aproba tot ceea ce era mediocru. Am încercat să-i ţin piept; dar el avea în juru-i o adevărată Curte de linguşitori, care îi lua partea în mod laş, fiindcă vedeau cu ochii lor că nu avea dreptate, astfel că ieşeam întotdeauna înfrântă. Nu-ţi poţi închipui, Edouard, cât de slugarnică e lumea. Şi ca să-ţi dai seama cât am avut de îndurat, trebuie să-ţi spun cam în ce fel de societate ne învârteam.

Ne-am căsătorit la cincisprezece zile după scena pe care ţi-am istorisit-o, când am descoperit cât de prost era tânărul Carin. Nunta a fost făcută cu un lux care m-a uluit. Palatul unde am fost condusă şi cu care au vrut să-mi facă o surpriză era de o rară măreţie. Nu dădeam baluri sau serbări, dar, la puţină vreme după nuntă, a avut loc în acel palat o reuniune splendidă. Cu câteva zile mai înainte, m-am dus să-mi fac vizitele

obligatorii de tânără căsătorită şi, cu acest prilej, am dus şi invitaţiile. Dacă aş fi cunoscut cât de cât lumea, acele vizite ar fi trebuit să însemne pentru mine o primă învăţătură de minte. Ne-am dus în toate casele, şi în cele din înalta nobilime, unde numele tatei mă obliga să mă prezint, şi în cele ale marei finanţe, toate în legături de afaceri cu soţul meu. În primele eu am fost cea care m-am bucurat de o primire binevoitoare; în celelalte, de toată atenţia s-a bucurat doar soţul meu. N-am prea dat importanţă acestui lucru, dar, după cincisprezece zile, am aflat că o femeie poate obţine în afara casei sale atenţia care i se refuză în propria sa casă, pentru că stăpânul casei nu se bucură, în alte locuri, de niciun fel de atenţie. Aşa că nicio persoană din înalta nobilite n-a venit vreodată la seratele date de noi şi saloanele noastre au fost întodeauna pline doar de cunoştinţele soţului meu. Vanitatea lui a fost şocată. Dar această vanitate nu voia să creadă că un om de rând şi o avere dobândită pe căi necinstite nu pot fi acceptate de acea nobilime orgolioasă, încât Guillaume mi-a atribuit mie acel abandon. Ţi-o jur, Edouard, ziua în care cele peste o sută de scrisori, sosite din minut în minut, din partea marii nobilimi, care refuza să participe la serata noastră, a fost o zi îngrozitoare. Am vrut să le ascund de soţul meu, dar, probabil în chip de insultă, toate i-au fost adresate personal. Ele au continuat să sosească chiar şi după ce începuse serata, încât musafirii care de-acum şi umpluseră saloanele nu

ne-au găsit nici măcar îmbrăcaţi, pentru că până atunci noi nu făcusem altceva decât să ne certăm.

Nu uita Edouard, că-ţi scrie o femeie, aşa că fii îngăduitor cu unele mici frivolităţi, care au avut uneori nişte finaluri penibile. E de ajuns un fleac, pentru ca o viaţă începută prost să se îndepărteze de linişte şi de mulţumire, din pricina celui mai neînsemnat lucru.

După acea discuţie penibilă, în care Guillaume vorbise între altele despre „acea castă insolentă" care-i respingea avansurile, mi s-a întâmplat un necaz şi mai mare. Cum întârziasem şi aşa prea mult şi cum nu aveam la îndemână un coafor, am apelat la serviciile unei cameriste, care nu s-a priceput să mă împodobească aşa cum ar fi trebuit, cu magnificele diamante pe care mi le dăruise soţul meu. Am uitat, de asemenea, să-mi iau evantaiul pictat de un oarecare domn de R., despre care Guillaume vorbise atâta. Una peste alta, am făcut numai boacăne. Când am intrat în salon, numai cu florile în mână, Guillaume mi-a aruncat o privire atât de mânioasă, încât am îngheţat; am fost stângace, înceată, şi atât de speriată, încât femeile s-au grăbit să-mi vină în ajutor cu atâta milă, că mi s-au umplut ochii de lacrimi. Ce mai, am fost de-a dreptul ridicolă!

Începând din acel moment, cauza mea a fost pierdută. Nu-ţi mai povestesc scena care a urmat după serată. A fost, în tot cazul, destul de violentă ca să mă determine să mă îndoiesc de mine, şi să mă îndoiesc

până într-atât, încât să nu mai am curaj nici să mă aşez la pian, în cadrul unor reuniuni mai intime, deşi stăpâneam la perfecţie acest instrument şi aveam un glas deosebit de frumos. Închipuie-ţi viaţa unei femei, lipsită de energie, care era ţinută tot timpul sub papuc. Până la urmă mi s-a isprăvit şi bruma de energie pe care o mai aveam, fiindcă eram obligată să mă duc în locuri atât de vulgare, unde nu-mi lua nimeni apărarea. Servitorii făceau întotdeauna altfel de cum le spuneam eu; observaţiile mele erau întotdeauna rău înţelese. Nu se cuvenea să primesc la cutare oră, apoi eram certată că de ce n-am primit la acea oră. Bărbatul meu era convins de tâmpenia mea, încât blama tot ce făceam, tot ce spuneam, fără să-şi dea osteneală să vadă dacă aveam sau nu dreptate. Mă ţinea de rău cu acea grosolănie împotriva căreia nu te poţi apăra decât tăcând, râzându-i în nas sau ricanând.

Fiindcă, trebuie să mărturisesc, rămăsesem absolut singură. Cei din „casta" mea – cum zicea bărbatul meu – mă părăsiseră. M-am trezit, deci, azvârlită într-o societate unde mi se dădea o fărâmă de atenţie, doar pentru că eram nevasta lui Guillaume. Ţi-am mai vorbit despre slugărnicia oamenilor. Abia acum mi-o explic: majoritatea aveau nevoie de el şi de imensele capitaluri de care dispunea, aşa că oamenii îl flatau, luându-mă peste picior. Neamul meu nobil, adică ceea ce numeau ei „nobilimea calică", mi le-a făcut duşmance pe toate nevestele acelor bogataşi din lumea finanţelor. Niciuna

nu mă putea ierta că le răpisem cea mai bogată şi mai frumoasă partidă din clasa lor socială.

Cred că te miri, Edouard, că în situaţia grea în care mă aflam, nu aveam niciun apărător. Un singur om, contele de Cerny, a bravat anatema lansată asupra casei noastre. A venit de mai multe ori la noi şi a încercat să-mi ia apărarea. I-am fost profund recunoscătoare pentru acest curaj şi mi-am arătat recunoştinţa, primindu-l cât mai bine. După o lună, întreaga şosea d'Antin era indignată de conduita mea. Eleganţii de la Bursă, care în viaţa lor nu se gândiseră la mine, se simţiră foarte umiliţi de ceea ce numeau ei „succesul ambasadorului din foburgul Saint-Germain". Aşa că l-am rugat pe domnul de Cerny să mă scutească de vizitele sale.

Edouard, mi se pre că te şi văd citind scrisoarea mea, gata să dai foaia ca să vezi dacă, în toiul acestui abandon total, nu voi pomeni de cel care trebuia să-mi vină primul în ajutor. Ei bine, tata nu locuia cu noi şi nu venea decât foarte rar în vizită. Iar mobilul acelei vizite era întotdeauna acelaşi: banii, nevoia de bani, un împrumut pe care-l făcea de la bărbatul meu. Dacă ai şti, Edouard, prin ce umilinţe îl făcea Guillaume să-şi răscumpere acele ajutoare pe care i le dădea, ai înţelege de ce n-am vrut să-i mai sporesc şi eu suferinţele cu confidenţele mele. Te mirai, Edouard, de curajul cu care înduram odinioară unele lipsuri; dar nimeni nu ştie mai bine decât mine ce înseamnă să te

întinzi mai mult decât ţi-e plapuma. Şi, pe deasupra, tata mai avea şi patima jocului de cărţi. El era un jucător înrăit, iar eu nu eram în stare să am nici cea mai neînsemnată pasiune. Am trăit într-un lux orbitor, fără să mă bucur absolut deloc de el.

Vezi deci, Edouard, că eram părăsită de toţi, dominată de prostia oarbă a lui Guillaume, luată peste picior, din slugărnicie, de către prietenii săi şi urâtă de moarte de către nevestele acestora. M-am resemnat şi am tăcut. După o vreme, am rămas însărcinată şi m-am îmbolnăvit. Vanitatea bărbatului meu, care ţinea morţiş să mă ducă la o cursă de cai, ca să-mi arate nişte bidivii pe care-i cumpărase, m-a făcut să avortez de spaimă. Guillaume avu brutalitatea să-mi spună că „nu eram bună nici măcar de făcut copii". Înţelegi ce fel de viaţă duceam, Edouard? Îţi imaginezi cât era de odioasă, de insultătoare, de oribilă? Şi nu uita că nu aveam niciun pic de odihnă, că nu mă puteam bucura de o fărâmă de singurătate! Eram târâtă zilnic la baluri, la serbări, la spectacole. Eram încărcată de podoabe, numai pentru a satisface vanitatea bărbatului meu; după o bucată de vreme, mi-am dat seama că diademele, mereu altele, cu care mă împodobea, nu erau o atenţie din partea sa, aşa cum presupusesem la început. Era o sfidare aruncată luxului celor bogaţi. Cred că dacă şi-ar fi putut împodobi calul cu rochii de lamé şi cu coliere de preţ, pe mine m-ar fi uitat undeva, în vreun colţ.

Iată cum am trăit vreme de doi ani, ajungând în acest interval de timp la o asemenea părăsire de sine, care aproape confirma ceea ce spuneau toţi, când un eveniment de o importanţă capitală îmi schimbă întreaga viaţă şi aduse cu sine catastrofa care m-a aruncat aici, unde mă aflu acum.

Mă măritasem în luna iulie 1828; după doi ani a izbucnit revoluţia care i-a exilat pe Bourboni.

Ne aflam la ţară, în împrejurimile oraşului Blois când *Le Moniteur* ne-a adus vestea. Nu-ţi poţi închipui bucuria nebună a bărbatului meu, când a aflat acest lucru.

– În sfârşit, strigă el, acum o să reducem la tăcere acea Cameră a deputaţilor atât de insolentă şi de flecară. O adunătură de avocaţi şi de negustori care n-au o para chioară şi care vor fi din cale-afară de fericiţi să pupe tălpile cizmelor regelui, când acesta va cuteza să-i înfrunte. A sosit vremea ca de afaceri să se ocupe cei în drept, cei cu nume mari şi cu averi şi mai mari. Acum e timpul ca fiecare să-şi ocupe, în Camera pairilor, locul care i se cuvine. Ah! Dacă aş fi fost acum acolo! Dacă ... Apropo, Louise, ai mai primit veşti de la taică-tău?

– Da, mi-a scris din Pirinei. Se află la apele din Aix, care-i fac foarte bine!

Guillaume avu un gest de ciudă, pe care atunci nu l-am înţeles.

– Mă rog, zise el, va trebui să facă bine să vină încoace. Iar până atunci, iată-mă într-o situaţie cât se poate de neplăcută! Aristocraţia poate nădăjdui acum într-o constituţie solidă. Ea va merge în fruntea ţării, în loc să fie remorcată în coada sa, ca o veche maşină uzată. Ne trebuie o aristocraţie tânără, puternică, bogată, cunoscând noile nevoi ale epocii şi dibace în a reconstitui trecutul.

Vorbind astfel, Guillaume se plimba de colo, colo, citind şi răscitind acel *Moniteur*. Apoi, din când în când, striga cu o nerăbdare plină de mânie:

– Şi tocmai acum să nu fiu acolo!

– Nu putem pleca la Paris? l-am întrebat.

– Păi, de treaba asta vorbesc eu? răspunse el, privindu-mă cu dispreţ.

Vezi şi tu cât de proastă eram, din moment ce nu înţelegeam că ceea ce stârnea acele vii regrete în sufletul bărbatului meu era faptul că tata încă trăia şi că el nu-i putea moşteni titlul de pair. Deşi nu mă ocupam de politică, eram – fireşte – şi de partea tatei, şi de partea bărbatului meu, aşa că nu vedeam nimic nefiresc în entuziasmul său. Dar am avut în curând ocazia să constat că acele idei nu aveau niciun fel de bază serioasă. Carin-tatăl, care venise cu noi la ţară, nu era acasă când a sosit jurnalul cu vestea. Dar s-a întors exact când fiul său perora mai zdravăn. Tatăl l-a ascultat, mai întâi cu un aer îngrijorat, apoi s-a ridicat brusc şi-a răspuns, clătinând din cap:

– Toate astea sunt bune şi frumoase, dar ascultă-mă pe mine: totul e o prostie fără margini!

– Înţeleg, zise bărbatul meu; vii de la domnul D., liberal înflăcărat, care ţi-a sucit capul.

– Vin de la contele de M., monarhist ultra-înflăcărat, de la care am aflat această veste, şi am văzut că el e un smintit, iar tu al doilea.

– Ei, tată, habar n-ai ce spui, zise Guillaume.

– Eu spun întotdeauna ce gândesc şi mă gândesc bine când spun ceva! Ascultă-mă pe mine, măsura asta e o mare prostie; am spus-o şi o repet.

– Fie, zise Guillaume cu un dispreţ suveran, pe care-l aplica tuturor celor care nu erau de acord cu el. După dumneata, e o prostie.

– Şi află, că ideile mele sunt mult mai solide ca ale dumitale, domnule baron Carin, strigă mânios tatăl. Am scuzat entuziasmul tâmpit al contelui de M. E un mic nobil, care crede că va fi un mare senior, pentru că-şi închipuie că cei care plătesc patenta nu vor lua parte la alegeri; dar tu crezi că Franţa va accepta palma asta, fără s-o dea înapoi?

– Franţa, oh, Franţa! răspunse soţul meu cu acelaşi aer dispreţuitor. Dar ce-i Franţa asta? De ce-i aşa de grozavă? Fiindcă are cincizeci de mii de alegători tâmpiţi şi două sute de deputaţi obraznici? Franţa o să tacă, şi bine va face!

– N-o să tacă, domnule baron! strigă domnul Carin cu o mânie pe care nu i-am văzut-o niciodată faţă de

fiul său. Cincizeci de mii de alegători tâmpiţi şi două sute de deputaţi obraznici sunt elita naţiunii, ai auzit, domnule baron? Şi ei nu se vor lăsa insultaţi de o castă pe care au dat-o pe uşă afară, împreună cu dumneata, domnule baron Guillaume Carin!

– Eu nu-l socot pe rege răspunzător de insolenţele câtorva oameni!

– Cu atât mai bine pentru tine; ai provizii de măreţie în suflet! Dar nu toţi vor judeca aşa, ascultă-mă pe mine! Eu sunt regalist şi am dovedit-o. N-am uitat că tiranul de Bonaparte a vrut să mă dea în judecată pentru furniturile din 1813 şi că, dacă nu soseau aliaţii, acum nu mai existam nici eu, nici milioanele mele. Sunt regalist cu inima şi cu sufletul; dar sunt regalist doar pentru rege, şi nu pentru toată grămada aia de emigraţi, pe care ne-a adus-o pe cap şi care ne devorează!

– Şi cărora li s-au luat toate averile, zise Guillaume.

– Pe care le mănânci tu, acum, zise domnul Carin; de altfel, vezi tu, eu îi urăsc pe nobili; aşa sunt eu făcut, să-i urăsc, după cum tu eşti făcut să-i adori. Tu eşti fiul meu, cel puţin aşa cred, dar nu şi din acest punct de vedere.

– Pentru mine e o cinste să fiu nobil, zise Guillaume cu mânie.

– E o cinste, domnule Guillaume? Dar ai uitat din cine te tragi?

– Tată, bagă de seamă, s-ar putea să te audă cineva!

– Şi ce-mi pasă? Crezi că mi-e ruşine cu neamul meu? Apoi începu să strige: Tata a fost dulgher, iar mama vânzătoare de peşte! Ei au început să facă avere, eu am continuat, dar pentru asta nu m-am umflat în pene şi nici nu pretind ca o adunătură de boiernaşi calici să-mi mănânce banii!

– Nu-i vorba de asta, tată, zise Guillaume, alarmat de violenţa domnului Carin, ci de o măsură dictată de necesitate şi care era de competenţa şi de datoria regelui.

– Mă faci să râd cu drepturile şi cu datoriile tale. Îţi închipui că dacă un ministru a trântit în fruntea ordonanţelor ditamai discursul iezuit, îi va convinge pe alegători să se lase despuiaţi de drepturile lor, fără să scoată o vorbă? Că vor suprima dintr-o trăsătură de pană libertatea presei, fără ca poporul să fie vexat?

– Dar ce, crezi că poporul se ocupă de astfel de treburi? Că el face alegerile? El nu ia parte la ele. Că se ocupă de libertatea presei? El nu ştie să citească.

– Vai, băiete, zău că-mi inspiri milă! Ştiu bine că poporul nu participă la alegeri, dar alegerile sunt în mâna burgheziei în care el are încredere.

– Burghezii sunt şi mai obraznici decât nobilii.

– Da, dar nu sunt nobili, iar muncitorul şi burghezul au aceiaşi origine, de oameni din popor. Cauza lor a fost aceeaşi în 1789 şi va continua să fie aceeaşi, câtă vreme vor avea aceeaşi duşmani: clerul şi nobilimea. Voi faceţi politică pe hârtie, domnilor savanţi de

astăzi, dar nu cunoaşteţi poporul. Nu ţineţi seama nici de urile, nici de temerile şi nici de amintirile sale.

– Dar nu-i vorba despre cler şi nobilime, e vorba despre regalitate.

– Şi ce anume vrea regalitatea?

– Vrea să fie respectată. Această regalitate, veche de paisprezece secole, nu vrea să fie sclava unei Camere rebele apărută ieri.

– A, da? Păi văd că eşti nebun, băiete! Există vreo Cameră a cărei sclavă să nu fie? Şi tu, cel dintâi, dacă erai unde vrei să fii, ai fi făcut în aşa fel încât să fii dat afară, fiindcă n-ai fi fost de aceeaşi părere cu guvernul?

– A, Camera pairilor e cu totul altceva! Acolo e adevărata elită a naţiunii noastre!

– Frumoasă elită, din care ai fi făcut parte!

– Dar, tată ...

– Lasă-mă dracului în pace! Îi vor pune din nou pe făraş pe Bourboni şi ...

– Asta rămâne de văzut!

– S-a şi văzut! Mâine tot Parisul se va răscula.

– Te mai crezi încă în 1793, bietul meu tată!

– Eu cred în ceea ce simt, băiete! Când am citit *Le Moniteur*, am simţit cum îmi zvâcneşte inima, de parcă mi-ar fi dat cineva o palmă; m-a apucat furia! Doar sunt şi eu făcut ca toată lumea. Iar lumea e din acelaşi aluat ca şi mine, aşa că vei vedea tu ce se va întâmpla!

Discuţia ţinu multă vreme şi cu toate că lucrurile nu se lămuriră nici dintr-o parte, nici din cealaltă,

înclinam în sinea mea să-i dau dreptate domnului Carin. Aveam încredere în acel instinct al mâniei populare şi-mi dădeam seama ce ravagii putea face în rândurile maselor care nu aveau, aşa cum avea el, avere şi relaţii solide ca să poată rezista primelor atacuri. Aşa cum li se întâmplă adesea oamenilor deosebit de infatuaţi, entuziasmul soţului meu deveni cu atât mai exagerat, cu cât auzi că e vorba de o oarecare rezistenţă. Astfel că primi, cu dispreţul lui obişnuit, vestea primelor mişcări populare, strigând:

– O companie a gărzilor naţionale, cu cravaşa în mână şi va fi de-ajuns!

Chiar când a văzut că numai în trei zile a fost răsturnată acea regalitate de paisprezece secole, tot n-a renunţat la pătimaşa încredere în el şi, nevrând să fie de acord cu faptul că o măsură pe care el o aprobase ar putea fi proastă, se întoarse împotriva celor care o puseseră în practică, susţinând că totul eşuase din vina lor; că dacă s-ar fi adus câteva regimente în plus, succesul ar fi fost asigurat. N-a renunţat la acel ton tranşant, decât atunci când jurnalele au anunţat urcarea lui Louis-Philippe pe tron şi acceptarea noii constituţii.

Odată cu această nouă etapă, au început şi pentru mine, Edouard, noi necazuri, pe care nu mă tem să le încredinţez onoarei tale. Nu ţi se pare ciudat că viaţa unei femei ar putea fi torturată, din pricina unui articol aflat în Constituţie? Căci în cea nouă, votată de ambele Camere şi aprobată de rege, se spunea că, în decurs de un an,

urma să fie prezentată o lege care să reglementeze definitiv moştenirea titlului de pair. Furtuna iscată în inima lui Guillaume la această veste a atins marginile nebuniei. Taică-său, îl enerva, luându-l mereu peste picior şi sfătuindu-l să-şi mute gândul de la o asemenea onoare. Cred că-ţi dai seama că toată furia lui se spărgea în capul meu şi că, pe deasupra, mai înduram şi ironiile bătrânului Carin. Trecură astfel câteva zile, timp în care Guillaume primi mai multe scrisori de la tata, pe care nu mi le arătă. Apoi tata a părăsit Aix-ul şi a venit la noi, la castel; era foarte îndurerat, pentru că fidelitatea lui faţă de Bourbon era deosebită. De altfel, încă din primele momente ale sosirii sale, ne-a anunţat intenţia lui de a pleca în exil după fostul rege.

– Despre asta vom vorbi mâine, i-a zis soţul meu, pe un ton mai afectuos ca de obicei. Mai întâi, odihneşte-te.

Seara, Guillaume a intrat în odaia mea şi, după ce-a închis bine uşa, mi-a spus că doreşte să discute cu mine ceva foarte important. Uimirea mea a fost atât de mare, încât Guillaume, băgând de seamă, crezu că e de datoria lui să mă liniştească, spunându-mi:

– Nu te speria, nu e vorba de cine ştie ce treabă nemaipomenită. Doresc doar să-l convingi pe tatăl tău să nu părăsească Franţa. Plecarea lui ţi-ar pricinui necazuri atât de mari, încât cred că vei găsi argumentele necesare care să-l determine pe domnul de Vaucloix să-şi schime părerea.

– Trag nădejde, i-am răspuns, că tata mă iubeşte destul, încât să mă cruţe de necazuri şi să nu mă părăsească.

– Te-ai gândit bine! Încearcă să-l convingi că dacă pleacă, ai fi disperată şi eu de asemenea.

– Îţi mulţumesc pentru acest frumos sentiment, i-am spus soţului meu. Şi fiindcă văd că te bazezi pe mine în ceea ce priveşte acest demers, cred că mai sunt şi alte motive care pot fi invocate.

– Şi care sunt acele motive? zise Guillaume, aşezându-se în faţa mea şi privindu-mă cu atenţie.

– Vrei să ştii adevărul, Edouard? Am crezut că întrevăd speranţa de a-l determina pe soţul meu să-şi schimbe părerea pe care şi-o făcuse despre mine, aşa că m-am străduit – dacă mă pot exprima astfel – să-i dezvălui motivele cu care socoteam eu că-l voi îndupleca.

– Tata e bătrân, i-am spus, şi a părăsi Franţa la vârsta lui, înseamnă a muri printre străini.

– Just, foarte just.

– N-are nevoie să le mai dea Bourbonilor această ultimă dovadă de devotament. A făcut destul în viaţă pentru ei.

– Foarte bine, foarte biner!

– De altfel, poate să-şi arate fidelitatea printr-un ultim act de voinţă: poate şi el, ca atâţia alţii, să refuze a depune în faţa guvernului actual jurământul de credinţă care se cere unui pair al Franţei şi să se retragă din această funcţie.

– Te implor, zise Guillaume, să nu sufli un cuvânt despre aşa ceva.

– De ce?

– Ei, de ce! Pentru că nu pentru asta te-am luat de nevastă!

– Ce vrei să spui?

– Ascultă, Louise, încearcă să mă înţelegi măcar o dată în viaţa ta! Cred că nu-ţi cer prea mult, nu-i aşa?

– Voi încerca, domnule, voi încerca.

– Oh, nu lua mutra asta de victimă, te rog! Ceea ce vreau să-ţi spun e un lucru destul de grav. Aşa că, ascultă-mă cu atenţie! Legea care va reglementa moştenirea funcţiei de pair nu va fi prezentată decât peste un an. Nu degeaba au luat ei o asemenea măsură. Au vrut să lase spiritelor timpul necesar să se calmeze. După părerea mea, e mai mult ca sigur că abolirea acestei moşteniri nu va fi pronunţată. Şi dacă aşa stau lucrurile, înseamnă că drepturile mele rămân în picioare, cu condiţia ca tatăl tău să depună jurământul. Trebuie să înţelegi că nu pot sacrifica aceste drepturi unui capriciu al tatălui tău privind fidelitatea lui faţă de Bourboni! Şi aşa, aceste drepturi m-au costat destul de scump!

Trebuia să recunosc că Guillaume avea dreptate. Dar avea o artă cu totul deosebită de a mânji cu noroi tot ceea ce spunea. Acel reproş brutal privitor la bani, mă revoltă, aşa că i-am răspuns:

– Socot că e o chestiune de onoare ca fiecare om să judece cum crede el de cuviință, iar eu n-am dreptul să-i dau sfaturi tatălui meu.

– O, făcu soțul meu, unde ai auzit fraza asta frumoasă? Sună foarte bine, dar te avertizez că e cam deplasată. Vreau să mă înțelegi corect! *Trebuie* să-l convingi pe tatăl tău să depună jurământul!

– Nu pot să-mi asum o asemenea răspundere și nici nu vreau.

– Ascultă-mă, zise Guillaume, înfuriindu-se; tatăl tău va depune jurământul când voi vrea și cum voi vrea eu. Numai să nu-l determin eu însumi să facă acest lucru! Mi-e silă de mijloace violente, dar dacă refuzi, atunci voi fi silit să fac apel la ele!

– Mijloace violente față de tata? am strigat. Și mai cutezi să mă și ameninți cu ele?

– Te rog, să nu facem o tragedie din asta! Vrei, da sau nu, să-mi cruți neplăcerea de a-i face o scenă tatălui tău? Vorbește cu el chiar în seara asta! Eu l-am prevenit că ai ceva să-i spui, așa că te așteaptă. Și fiindcă tot ești pornită pe fraze frumoase, am și eu una de spus, și anume că singura zestre pe care ți-a dat-o a fost moștenirea titlului de pair și dacă este un om de onoare, apoi să mi-l păstreze, prin toate mijloacele care-i stau în putință.

– Prin toate, în afară de sperjur!

– Prostie și încăpățânare! E prea mult! strigă furios Guillaume. Deci, mă refuzi! Bagă de seamă, urăsc

scandalul și zbieretele, dar dacă mă voi vedea obligat să ajung aici, apoi îl voi face, dar atunci ... Așa că, mai bine du-te ...

Prima amenințare a lui Guillaume împotriva tatei nu mă speriase. Dar tonul cu care a rostit acele ultime cuvinte m-a înspăimântat. M-am abținut și i-am spus doar atât:

– Refuzul meu nu are importanță; fiindcă poți fi sigur că acest demers pe care sigur că-l voi face, va fi cu totul inutil.

– Vom vedea.

– Ții neapărat la treaba asta? Ei bine, am să încerc să vorbesc mâine.

– Nu mâine, diseară, ți-am zis doar!

– Fie și diseară. Mă voi duce cât mai curând.

– Cât mai curând ... Auzi-o! Dumnezeule! Haide! Am să te duc eu însumi până la ușa odăii tatălui tău! Și nu uita că trebuie să izbutești!

Deși eram convinsă de inutilitatea rugăminților mele, am consimțit să-l urmez pe bărbatul eu, doar ca să evit acea scenă cu care îl amenințase. Guillaume mă conduse până la ușa camerei tatălui meu și-mi făcu semn să intru.

XLV

Un jurământ politic

Am ascultat, de frica soţului meu, şi am intrat în odaia tatei. Dar am ieşit imediat.

– E în pat, îmbrăcat, i-am spus lui Guillaume.

– Oh, ştiam, mi-a răspuns el.

– Dar doarme.

– Ei bine, strigă Guillaume cu violenţă, scoală-l!

Bărbatul meu mă împinse din nou în odaie şi cum tata între timp se trezise, i-am spus că sunt eu.

– Ai întârziat, Louise, mă temeam că voi fi silit să plec fără să-mi iau rămas bun de la tine.

– Cum, am strigat, ne părăseşti atât de curând?

– Nu vreau să mai rămân pe pământul Franţei, după ce regele a plecat! Mă duc după el!

– Vai, tată, i-am spus, te-ai gândit la un asemenea exil la vârsta dumitale?

– Regele e şi mai bătrân decât mine!

– Nu te-ai gândit că mă laşi singură în Franţa?

– Singură, Louise? Singură cu soţul tău! Nu te gândeşti la ce spui …

– Dar el ştie de planurile dumitale de plecare?

– Dar ce-l interesează pe el? Doar nu trebuie să-i cer aprobare!

– Totuşi, tată, ai fi putut să-l consulţi …

– De ce? Ca să-mi fac datoria, n-am nevoie de alte persoane.

– Această plecare neaşteptată poate să-l supere.

– Să-l supere? De ce?

M-am înarmat cu tot curajul şi i-am spus, plecându-mi ochii:

– Însurătoarea i-a dat nişte speranţe pe care dumneata vrei să i le distrugi.

– Nu pricep …

– Plecând în exil, vei renunţa la titlul de pair al Franţei.

– Şi dacă aş rămâne, el crede că mi-l pot păstra?

– Poate că are dreptul să spere.

Tata îmi ridică faţa pe care mi-o ţineam în jos, mă privi drept în ochi şi spuse:

– Louise, îmi vorbeşti astfel din proprie iniţiativă?

– Aş vrea să nu mă despart de dumneata şi aş vrea să te conving …

– Să devin sperjur!

– Nu, tată, nu, dar …

– Te-au silit să vii aici, Louise! Inima ta nu e nici lașă, nici ambițioasă. Te iert, cu condiția să nu mai vorbim despre asta!

– Cu ea n-ai să mai vorbești! zise soțul meu intrând și trântind ușa cu putere după el. Dar cu mine se schimbă treaba ...

– Deci, nu m-am înșelat, iar insinuările dumitale din ultima scrisoare ...

– După câte văd, le-ai înțeles foarte bine. Iar când ți-ai lăsat trăsura la popasul de poștă, mi-am dat imediat seama că vrei să mă tragi pe sfoară!

– Și cine m-ar putea împiedica să plec?

– Eu.

– Ești nebun!

– Nu chiar atât pe cât crezi dumneata. Ascultă-mă bine, domnule de Vaucloix. Scrisoarea pe care mi-ai trimis-o acum un ceas și în care se afla și demisia dumitale din Camera pairilor, se află în mâna unui curier, care așteaptă jos, călare. Dacă vrei, îl las să plece. Mâine dimineață va fi la Paris, poimâine nu vei mai fi pair al Franței și toate privilegiile acestei funcții vor înceta pentru dumneata. Poimâine vei fi dat în judecată; sentința va fi executată pe loc. Când n-ai bani, nu prea mai faci ce vrei! Și înainte de a apuca să ajungi în vreun oraș, vei fi înhățat și vârât la închisoarea Sainte-Pélagie, ca să-ți dovedești fidelitatea față de Majestatea Sa Carol al X-lea!

– Dar asta e o crimă abominabilă! am strigat disperată.

– Oh, scutește-ne de întreruperile dumitale, doamnă; tatăl dumitale mă va înțelege mult mai bine decât dumneata.

Într-adevăr, mânia pe care am văzut-o pe chipul tatălui meu făcuse, între timp, loc unui calm desăvârșit.

– Te înțeleg, îi zise el baronului de Carin. Ai dreptate. Va fi așa cum vrei. Dă-mi înapoi demisia, n-o mai trimit.

N-am mai avut când mă mira de acea acceptare, fiindcă bărbatul meu strigă:

– Într-adevăr! Dacă demisia dumitale nu pleacă, rămâi pair al Franței și, deci, om liber; te poți duce la Paris, apoi la Havre; iar de acolo, când vei fi în siguranță, te urci pe un vas englez și-ți retrimiți demisia la Paris, oricând vei vrea. Nu, domnule de Vaucloix, nu! Nu sunt chiar atât de nătâng!

– Ce anume dorești să fac?

– Vreau ca peste un ceas, curierul care se află jos, să plece la Paris. Vreau sau să-ți ducă demisia dumitale, și atunci știi ce te așteaptă, sau jurământul dumitale de fidelitate față de noul guvern, și atunci ...

– E o ticăloșie pe care n-o voi face, zise tata.

– Hai, domnule de Vaucloix, să nu ne jucăm cu vorbele. Închipuie-ți că un jurământ făcut față de rege,

e de fapt o scrisoare de schimb pe care o semnezi. Ştii mai bine ca oricine cum se plăteşte la scadenţă.

– Iar dumneata ştii tot atât de bine ce păţesc cei care nu plătesc.

– Când e necesar, aranjezi cu ei. Şi eu tocmai asta am venit să-ţi propun. Depune jurământul şi-ţi plătesc toate datoriile noi.

– Nu, zise tata, nu! Demisia mea n-are decât să plece!

– Ar trebui să fii mai atent, fiindcă văd că vrei să-ţi sacrifici până şi pensia de pair al Franţei!

– O sacrific.

– Sper că n-ai uitat că te aşteaptă puşcăria Sainte-Pélagie?

– N-am uitat ...

– Domnule, am strigat, n-ai să îndrăzneşti ...

– Ba va îndrăzni, Louise; încă nu-l cunoşti! zise tata. E multă vreme de când ştiu că e în stare de orice!

– Ştia treaba asta chiar înainte de căsătoria noastră, zise Guillaume, aşa că poţi să-i mulţumeşti de graba cu care mi te-a încredinţat.

Mi-am plecat capul, ca să nu-i mai văd pe cei doi oameni, dintre care unul mi-era tată, iar celălalt bărbat.

– În numele cerului, am strigat, lăsaţi să treacă o zi ca să vă mai gândiţi, să vă mai calmaţi ...

– Hotărârea trebuie luată imediat, zise Guillaume. Mâine va fi prea târziu!

– Bine, zise tata ridicându-se, curierul poate pleca.

Auzind această hotărâre, soţul meu, furios, izbi cu piciorul într-o mobilă, fiindcă nu se aştepta la acest răspuns.

– Da, zise tata, căruia mânia lui Guillaume îi întări hotărârea, da, să plece. Îmi voi încheia cariera printr-un act de onoare şi de fidelitate.

– De onoare! strigă Guillaume furios, dumneata vorbeşti de onoare? Tocmai dumneata care ţi-ai bătut joc, în modul cel mai ruşinos, de onoare şi de probitate? Dumneata, care ţi-ai vândut până şi propria fiică? Dumneata, care ...

– Domnule, spune-i curierului să plece, zise tata; prefer sărăcia, prefer puşcăria în locul unui asemenea jurământ! Da, spuse el, onoarea fidelităţii mele va rămâne intactă şi o voi pune deasupra tuturor nevolniciilor mele în nădejdea că voi fi iertat, fiindcă am fost sărac şi fiindcă n-am putut suporta acest lucru! Dar iată că astăzi, când n-ar trebui să sacrific această avere, către care am năzuit atâta, îi dau cu piciorul. Da, voi rămâne sărac! Da, voi muri în închisoare! Iar funcţia de pair, la care râvneşti atâta, îţi va scăpa printre degete! Voi răscumpăra astfel nedreptatea pe care am făcut-o când m-am gândit să ţi-o las moştenire!

– Bine, spuse furios soţul meu. Deschise fereastra şi strigă.

– Domnule, i-am spus, stai un pic, aşteaptă ...

Guillaume se întoarse; tata, bolnav încă şi copleşit de acea discuţie, se prăbuşise într-un fotoliu. Soţul meu închise fereastra şi se calmă brusc.

– Încă un cuvânt, zise el; această discuţie a luat o întorsătură cam nelalocul ei; linişteşte-te şi ascultă-mă bine; să nu te gândeşti, domnule de Vaucloix, că atunci când ţi-am propus să depui jurământul, ţi-am propus un act de trădare. Nu! Doar ştii la fel de bine ca şi mine că un jurământ politic e un fapt care nu angajează niciodată pe nimeni.

– În afară de oamenii de onoare.

– Dar există o sumedenie de astfel de oameni care l-au depus tocmai pentru a nu părăsi câmpul de bătaie. Cine va mai apăra cauza Bourbonilor, dacă toată lumea dezertează astfel? Nu e mai bine să rămâi pe poziţie şi să zdruncini noua putere printr-o opoziţie activă?

– Opoziţia unuia singur, opoziţia unui om care n-are altă putere decât fidelitatea lui!

– Opoziţia unui om care va deveni speranţa partidului Bourbonilor. Ascultă-mă, semnează acest jurământ şi te scap de toate datoriile, vei avea din nou casă deschisă unde vei face ce pofteşti; poţi face din ea centrul tuturor reuniunilor regaliste.

– Casa dumitale unde voi fi la cheremul dumitale, nu-i aşa? Unde voi fi valetul ambiţiilor dumitale!

– Nu, zise bărbatul meu; îţi voi da o libertate mult mai mare decât crezi. Îţi plac luxul, jocul de cărţi, risipa. Le vei avea.

– Îmi vei da zece mii de franci pe an, ca unui slujbaş ...

– Nici zece, nici douăzeci. Îţi voi da patruzeci de mii de franci pe an.

Tata clătină din nou din cap, uitându-se la mine.

– Ieşi afară! îmi zise Guillaume.

M-am ridicat şi am ieşit. Nu mă mai temeam de vreo violenţă din partea lui Guillaume. Am văzut că banii aveau să terfelească şi restul de onoare ce-i mai rămăsese tatei, aşa că m-am retras ca să nu mai fiu martoră la acel târg ruşinos. Am ieşit, dar în loc să mă duc în odaia mea, m-am oprit într-un mic salonaş, care preceda odaia tatălui meu şi care nu era luminat. Ajunsă acolo, m-am aşezat într-un colţ, năucită de ceea ce văzusem şi auzisem şi am rămas aşa, fără să mai cutez să mă gândesc la ce se va mai întâmpla. După câteva minute, soţul meu ieşi şi străbătu salonul fără să mă vadă. În anticameră se întâlni cu tatăl său, care probabil îl aştepta şi care-l întrebă:

– Ei, ai făcu ceva?

– Da.

– Cât?

– O sută de mii.

– O sută de mii pe an? Eşti nebun! Dar e ruinător!

– Da, dacă ar trebui să-i plătim.

– Ai găsit vreun mijloc să nu-i plăteşti?

– Legea care va aboli ereditatea acestei funcţii nu va apărea înainte de un an. Iar într-un an se pot întâmpla atâtea … Moşneagul e uzat rău …

– N-ai nicio grijă, va trăi cât nici nu crezi …

N-am mai auzit nimic, fiindcă cei doi au început să vorbească în şoaptă. În sfârşit, Guillaume a zis:

– Până atunci, eu zic să trimitem curierul.

Şi ieşiră amândoi.

Acele cuvinte poate că n-ar fi avut niciun sens pentru mine dacă le-aş fi auzit în cu totul alte împrejurări. Dar, după scena la care fusesem martoră, ele mă edificară pe deplin. Cei doi se bazau pe apropiata moarte a tatei. Oare ce aveau să facă dacă tata se încăpăţâna să nu moară? M-am îngrozit când m-am gândit la o posibilă crimă. Am vrut să intru din nou la tata, ca să-i deschid ochii. Dar când să-i trec pragul, m-am oprit, fiindcă asta însemna să-mi acuz bărbatul, fără altă dovadă decât vorbele pe care, în tulburarea mea, poate că nici nu le auzisem bine. Aşa că m-am dus în odaia mea ca să mă mai gândesc, luându-i în sinea mea – apărarea tatei, fiindcă el era cel mai nefericit, dar necutezând nici să-mi învinuiesc bărbatul. Numai că atâta emoţii dezolante m-au dat peste cap: m-am simţit cuprinsă de o febră foarte puternică ce m-a ţinut mai multe zile, încât n-am mai putut vorbi cu tata, despre care, de altfel, mi s-a spus că nici el nu se simţea prea bine. Bănuielile nu mă părăsiseră şi, în fiecare dimineaţă, mă informam, plină

de nelinişte, despre starea tatei. Slugile care-mi erau mai apropiate, îmi răspundeau oarecum încurcate. Am crezut că încercau să-mi ascundă moartea lui şi, într-un moment de disperare, m-am dat jos din pat ca să mă duc în odaia lui. Spaima şi febra care nu mă părăseau deloc mi-au insuflat atâta energie, încât slugile au dat îndărăt. M-am năpustit, pe jumătate dezbrăcată, pe coridoarele castelului. Tocmai mă pregăteam să intru în odaia tatălui meu, când am auzit, la parter, o mare hărmălaie. Am tras cu urechea şi am recunoscut vocea părintelui meu care le domina pe celelalte. Am crezut că era vorba de o ceartă. Dar, deschizându-se uşa salonului de jos, mi-am dat seama că era vorba de o petrecere, de un banchet, de o adevărată orgie. Am întrebat-o pe camerista care se ţinuse după mine:

– Ce-i asta?

– Oh, doamnă, tot aşa o ţin întruna, de o săptămână, de când v-aţi îmbolnăvit …

– Şi soţul meu e acolo?

– Da, doamnă.

– Şi tata?

– Domnul marchiz e cel mai puţin chibzuit dintre toţi, îmi răspunse fata, lăsându-şi ochii în jos.

Abia atunci mi-am dat seama de crima cu premeditare, a bărbatului meu, care voia să scape cât mai repede de socrul ce-l deranja. Ar fi trebuit să dau fuga şi să-i spun totul tatălui meu. Dar n-am mai putut.

M-am întors şi mai bolnavă în odaia mea, dar cu o asemenea dorinţă de a mă vindeca, încât mi-a fost mai de folos decât toate leacurile ce mi s-au dat. Tot timpul nu mă gândeam decât să mă duc să vorbesc cu tata. Dar, după ce m-am făcut bine, n-am mai avut curajul să fac acest lucru. Aşa că, Edouard, mi-am impus tristul rol de a asista la acele orgii şi de a încerca să le mai moderez prin prezenţa mea. Sub pretextul sănătăţii tatei încercam unele timide observaţii, tremurând de teamă, pe de o parte să nu-l jignesc, iar pe de alta, ca nu cumva soţul meu să-şi dea seama că-i dibuisem planul. Mă ţineam după tata peste tot unde puteam. Mă duceam împreună cu el la vânătoare, mă aşezam lângă el, la masă, îi mai împuţinam paharele cu vin, tremuram când îl vedeam plecând împreună cu Guillaume, din castel, tremuram când îi vedeam rămânând singuri în castel. Ce să-ţi mai spun? Am petrecut astfel şase luni groaznice, înfricoşătoare, veghind asupra victimei, necutezând să privesc criminalul în faţă, deşi îi cunoşteam perfect intenţiile. Tocmai când începusem a mă resimţi din pricina acelei pânde necontenite, tata s-a îmbolnăvit. Şi, ca un făcut, chiar atunci a început să se discute în Cameră legea care privea moştenirea titlului de pair al Franţei. Încă de la început, s-a pus problema abolirii eredităţii acestei funcţii şi foarte curând jurnalele au şi publicat ştirea că, într-adevăr, acea lege urma să fie abolită.

În ziua în care ziarul *Le Moniteur* ne-a adus această veste, soţul meu se afla la picioarele patului tatălui meu. După felul în care se uita la tata şi la data apariţiei ziarului, mi-am dat imediat seama că-şi făcea socoteala cam cât avea să dureze până ce legea avea să fie discutată şi votată; apoi l-am văzut zâmbind şi am fost sigură că-şi şi făcuse socoteala când anume trebuia să moară tata, ca el, ginerele său, să nu fie despuiat de dreptul de a deveni pair al Franţei!

– Ei, zise el indiferent, are nevoie de două zile de odihnă şi poimâine, după o plimbare cu caleaşca şi după o masă bună, nu va mai avea nimic.

În acel moment, am fost gata să-i strig tatei: „Vor să te omoare! Vor să te omoare!“ dar din nou laşitatea şi-a spus cuvântul şi m-am hotărât să mai aştept, sperând că lucrurile se vor rezolva de la sine; m-am gândit că oricum viaţa tatei era apărată până după promulgarea acelei legi fatale, iar după ce avea să fie votată, Guillaume avea să renunţe la crima care atunci n-avea să-i mai fie de niciun folos. M-am instalat deci lângă patul tatei şi am poruncit să mi se pună un pat într-un mic cabinet de alături. Supravegheam cu grijă tot ceea ce i se dădea. Îi pregăteam eu însumi ceaiurile calmante recomandate de doctori; nu primeam în vizită persoane străine; eram ca un temnicer insuportabil. Şi, mai mult decât sigură că va încerca să atenteze concret la acea viaţă pe care o ocroteam zi de zi şi ceas de ceas, l-am văzut mai întâi atentând la ea, din punct de vedere

moral. Căci Guillaume îi citea tatei, cu regularitate, jurnalele. Sigur că-l va exaspera, vorbind numai și numai de o problemă care-l privea direct, alegea special discursurile cele mai fulminante, articolele cele mai dure, pentru a prilejui o discuție cu tata. Îl ațâța, îl jignea, îl făcea să se înfurie cumplit și nu pleca decât după ce bietul bătrân se prăbușea, stors de vlagă în patul lui.

Trăiam astfel între victimă și călău, așteptând ca odată cu votarea legii să se isprăvească și acele discuții din casa noastră. Și iată că veni și ziua care puse capăt, ca să spun așa, tuturor spaimelor mele. În timpul unei lungi discuții de familie, în care politica a fost lăsată deoparte, nu s-a discutat decât despre unele proiecte de călătorie, despre un viitor fericit, nu s-a discutat decât despre felul în care urma să ne bucurăm de averea pe care o aveam, la adăpost de revoluție. Făcându-se seară, m-am retras cu sufletul plin de nădejde și m-am lăsat liniștită pradă somnului, pe care de atâtea nopți tot încercasem să-l păcălesc. De altfel, eram liniștită, pentru că încuiasem cu grijă ușa de la odaia tatei, așa că nimeni nu putea să mai intre la el. Dar am fost trezită brusc de o izbitură puternică în ușă. M-am ridicat năucită și l-am văzut pe Guillaume intrând împreună cu câțiva servitori care spărseseră ușa.

– Ce s-a întâmplat? am strigat, alergând în odaia tatei.

– Mai și întrebi? strigă furios bărbatu-meu. Taică-tău sună cu disperare de o jumătate de ceas la dumneata,

doamnă, care ești lângă el, mă întrebi ce s-a întâmplat? De zece minute batem în ușa pe care dumneata nu vrei să ne-o deschizi.

– Eu nu vreau? Dar dormeam!

– Noi te-am găsit trează.

Auzind aceste cuvinte, am fost aproape sigură că soțul meu își pusese planul în aplicare și că acum voia să arunce vina crimei pe care o săvârșise pe umerii mei. Intrând în odaia tatei, l-am găsit așezat pe margine apatului și spunându-ne râzând:

– Ei, drăcie! Cred că sunteți nebuni! Am sunat, pentru că nu voiam s-o mai trezesc pe biata copilă; când am văzut că nu vine nimeni, am sunat mai tare și trebuie să-ți mărturisesc, dragă ginere, că te-ai cam grăbit să spargi ușa, fiindcă puteam foarte bine să mă ridic și s-o descui.

– Dar ce-ți trebuia, tată?

– Doar un pic de ceai! Cel pe care l-am găsit pe măsuța de lângă mine avea un miros atât de grețos, încât nici măcar nu l-am gustat.

Am vrut să iau ceașca, dar soțul meu a înșfăcat-o numaidecât și a aruncat conținutul în foc, spunând:

– Iată grija pe care-o ai față de părintele dumitale! Și te poftesc să nu-mi mai încui ușile!

Chipul răvășit al soțului meu, grija pe care a avut-o să arunce acea băutură în foc, mirosul grețos al ceaiului despre care vorbise tata, m-au convins că Guillaume încercase să-l otrăvească.

Tata luă ceaiul pe care i-l aduse Guillaume, apoi spuse vesel:

– Acum, că alarma s-a sfârşit, duceţi-vă fiecare în odăile voastre, fiindcă simt nevoia să dorm.

Toată lumea ieşi, în afară de mine.

– Ei bine, tu nu te duci înapoi, în pat?

– O, Doamne, Dumnezeule, am strigat, ai milă de mine!

– Ce ai, Louise? De ce nu răspunzi? Hai, spune-mi ce ai?

– Oh, nu mă întreba nimic, tată, nimic! Dar dacă ţi-e milă de mine, te rog să nu bei şi să nu mănânci nimic decât din mâna mea!

– Louise, Louise, eşti nebună! Nu te gândeşti la gravitatea cuvintelor pe care le-ai rostit?

– Ascultă, tată ... Îţi aduci aminte de seara aceea furtunoasă când Guillaume te-a silit să iscăleşti jurământul?

– Da.

– Ei bine, iată ce l-am auzit discutând cu tatăl lui, după ce a ieşit de la dumneata ...

Şi i-am redat, cuvânt cu cuvânt, tot ce spuseseră atunci Guillaume şi domnul Carin. I-am mărturisit cât am fost de speriată de toate imprudenţele la care-l împingeau cei doi. I-am spus de ce stăteam tot timpul lângă el. În sfârşit, i-am spus tot. Tata a fost, pur şi simplu, copleşit. Nu vorbea decât despre răzbunare şi mi-a poruncit să nu-i suflu un cuvânt lui Guillaume.

– Nu se va da bătut, spuse tata. Va mai încerca să mă omoare şi odată ce voi avea în mână dovada crimei sale, va juca aşa cum îi voi cânta eu!

M-am slujit de cuvântul „copleşit" ca să-ţi descriu starea sufletească a tatei, pentru că n-a fost nici mirat, nici indignat. Nu se gândea la altceva, decât să răsplătească răul cu rău şi să profite de ceea ce aflase. Îmi salvasem tatăl, dar ca să-l văd întinzând tot timpul capcane soţului meu, urmărind să-i vină de hac. Chiar a doua zi după ce i-am povestit tot, tata l-a primit pe Guillaume foarte bine, mulţumindu-i pentru că se arătase atât de neliniştit, cu o seară mai înainte. Dar Guillaume sau simţi capcana, sau poate că trăsese cu urechea la ceea ce discutasem eu cu tata. Ca să-i dea posibilitatea să încerce o nouă tentativă de crimă, ceru ca eu să mă duc în odaia mea şi să nu mă mai ţin de capul lui. M-am supus. Eram atât de sătulă de tot ceea ce văzusem şi auzisem, încât nici inima şi nici mintea mea nu mai rezistau la toate acele grozăvii. În fiecare dimineaţă aşteptam să aud că tata murise. Dar nu se întâmplă nimic. După opt zile, tata – liniştit în privinţa lui Guillaume – îmi spuse de la obraz că eram o smintită a cărei imaginaţie o luase razna. Socot, Edouard, că nenorocirea mea nu mai poate trece dincolo de această extremă. Căci cuvântul „smintită", pe care tata mi l-a spus surâzând, a fost luat în serios de soţul meu. Am fost dată pe mâna medicilor, cărora le-a spus tot cea ce-i spusesem eu tatălui meu. Sigur că toţi l-au plâns pe

nefericitul soţ că are o asemenea nevastă, iar eu am fost pusă sub o supraveghere severă. După două luni, după ce legea care abolise ereditatea funcţiei de pair fusese votată, tata a murit. Guillaume veni să mă anunţe şi, în indignarea mea, nu m-am putut abţine să nu-l întreb:

– A murit prea târziu, nu-i aşa?

Doctorul care era de faţă, zise încet:

– E o idee fixă.

După opt zile, eram internată într-un ospiciu; e cel din care-ţi scriu, Edouard, e cel în care mă aflu internată de mai bine de un an şi unde voi muri în curând, dacă nu vei izbuti să mă scoţi de aici ...

Manuscrisul se sfârşise şi diavolul stătea în picioare, în faţa baronului.

– Unde ne aflăm? întrebă Luizzi.

– Într-o casă de nebuni, zise diavolul.

– Şi femeia care doarme cine e?

– Doamna Carin.

– Chiar e nebună? spuse Luizzi.

– Întreabă-i pe medici.

– Soţul ei chiar a încercat să săvârşească acele crime?

– Întreabă-i pe magistraţi.

– Cum ar putea ei să ştie?

– Atunci întreabă-l pe cel care le ştie pe toate.

– Adică pe tine, nu-i aşa? Ei bine, care-i adevărul?

– Mda, făcu diavolul fluierând, ca să zici iar că eu calomniez societatea. Spune-mi, n-ai ghicit nimic din toată povestea asta?

– Ba da. Probabil că au trecut cele douăzeci de luni pe care ţi le-am dat.

– Văd că ai şi zile când eşti deştept.

– Şi că în timpul ăsta a avut loc o revoluţie.

– Adică un fel de comedie nereuşită ...

– Nu crezi că ar trebui să-mi vorbeşti despre ea? Nu mă pot reîntoarce în lume fără să cunosc amănuntele unui eveniment atât de important.

– Îmi ceri cam mult. E vorba de nişte parveniţi cu mult mai impertinenţi decât cei dinainte, de o slugărnicie mult mai josnică, decât a celor care le făcea cinstea să-i dispreţuiască, de nişte opoziţii răzleţe din partea unor oameni care condamnaseră mai înainte orice opoziţie. Aceleaşi greşeli, aceleaşi crime, aceleaşi prostii în altă livrea, asta-i tot!

– Dar eu vreau să ştiu!

– Bine, poate că am să-ţi spun, dacă sarcina pe care o ai de îndeplinit îţi va mai lăsa timp să mă asculţi.

– Despre ce anume este vorba?

– Henriette Buré se află şi ea aici, iar sora ta – fetiţa pe care ai văzut-o la doamna Dilois – trăieşte în mizerie.

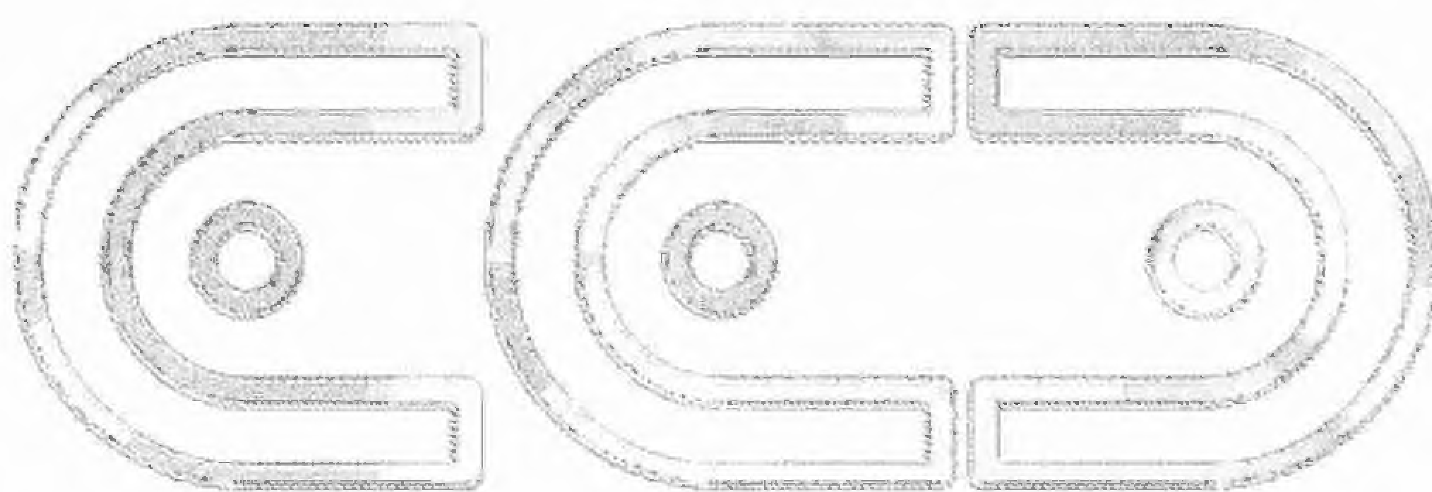
– Trebuie s-o salvez!

– Fie. Mai întâi să ieşim de aici. Urmează-mă!

Şi diavolul o luă înainte ...

Cuprins

Scanare și prelucrare digitală

de

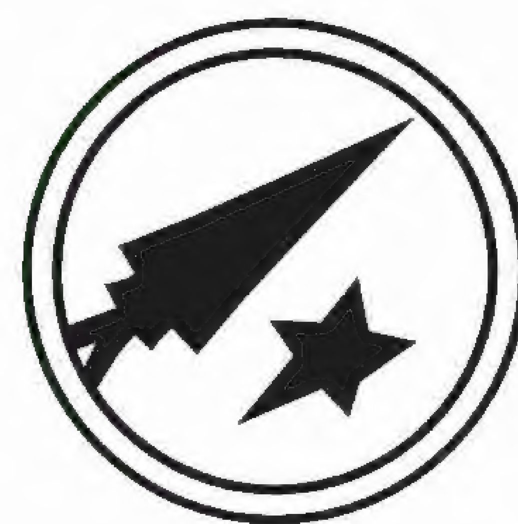

Anonim

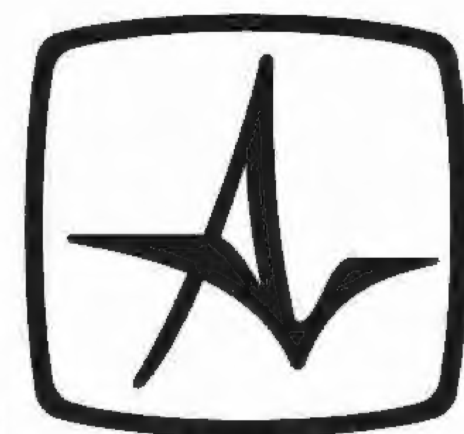
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

